

✓ 1351

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ
ΕΚΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η ιδια για δωρεάν
Διαστάχθηκε
τόπον επίσκεψης.

1947

Σεπτέμβριος 26

Δασκαλίσσων από την ομάδα σου

ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ — NIK. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ — ΔΗΜ. Γ. ΖΗΣΗ Κ.Α.

1351

21 Σεπτεμβρίου

Σημειώσεις
εργασιών της δραστηριότητος μας. Έτοιμη για ταυτόχρονη

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ

γιά τήν έκτη τάξη του δημοτικού σχολείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1947

ΜΕΡΟΣ Α'

PENCA

PENCA
PENCA

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

«Νύχτα γεμάτη θαύματα,
νύχτα σπαρμένη μάγια».

Σολωμός

* Ήταν ἡ νύχτα τῆς παραμονῆς, κοντά μεσάνυχτα. Στὸ σπίτι εἶχαν πλαγιάσει καὶ μόνος ἐγὼ ἀγρυπνοῦσα ἀκόμα σὲ μιὰ μεγάλη σάλα. Ἡμούν καθισμένος σὲ μιὰ μεγάλη πολυθρόνα, μπροστὰ σ' ἓνα μεγάλο τζάκι, δπου τὰ τελευταῖα ἔύλα εἶχαν γίνει κάρβουνα κόκκινα σὰ ρουμπίνι. Εἶχα σβήσει καὶ τὸ ἥλεκτρικό, γιατὶ μοῦ ἔφτανε, γιὰ νὰ ζεμβάζω μισοκοιμισμένος, ἡ ἀνταύγεια τῆς ἀνθρακιᾶς. * Επειτα μ' ἄρεσε νὰ βλέπω κι ἀπὸ τὰ νοτισμένα τζάμια τοῦ παραθύρου τὴν ἀστρονομεία λάμψη ἐνὸς ἀστρου, ποὺ ἀπὸ τόσο ὑψος καταδεχόταν νὰ μοῦ κρατᾶ συντροφιά.

Σὲ λίγο τὰ κόκκινα κάρβουνα σκεπάστηκαν ἀπὸ μιὰ κάτασπρη σκόνη, σὰ νὰ εἴχε χιονίσει μέσα στὸ τζάκι. Σηκώθηκα μιὰ στιγμὴ κι ἔριξα ἀπάνω τους ἓνα δαδί. Κι ὅταν ἔανακάθισα στὴν πολυθρόνα νὰ συνεχίσω τὸ ζεμβασμό μου, μιὰ ζωηρὴ φλόγα ἔεπετάχτηκε, λεπτή καὶ ψηλή, παιχνιδιά-

ρικη φλόγα, ποὺ ἡ κορυφή της πότε χωνόταν στὴν καμινάδα καὶ πότε ξαναφαινόταν, γέροντας δεξιὰ ἥ ἀριστερά.

Κοίταξα αὐτὴ τὴ φλόγα, ποὺ λές κι ἦταν ζωντανὴ καὶ διασκέδαζα. Ἔξαφνα τὴ βλέπω νὰ μεταμορφώνεται, ἥ καλύτερα νὰ προβάλῃ ἀπὸ μέσα της μιὰ μορφὴ γυναικείᾳ· μιὰ ὅμορφη κόρη μ' ἄσπρο τούλινο φόρεμα σὰ νεράιδας. Θαῦμα! Ἡμουν μπροστὰ σ' ἔνα θαῦμα. Καὶ νά τὸ παλιὸ δολοὶ τοῦ τοίχου, μὲ τὴ βραχιασμένη λιγάκι φωνή, χτυπᾶ μεσάνυχτα. Κανένα φόρο ώς τόσο δὲ μοῦ προξενεῖ ἥ ὑπερφυσικὴ ἐμφάνιση. Ἀπεναντίας, χαρά. Καὶ λέγω στὴν κόρη, ποὺ εἶχε σταθῆ ἐκεῖ, ἀκομψιμένη ἐλαφρὰ στὸ μάρμαρο τοῦ τζακιοῦ μὲ τὸν ἀριστερό της ἀγκώνα:

— Σὲ ξέρω, σὲ γνωρίζω! . . . Δὲν εἶσαι ἡ Καλοκυρὰ τοῦ Τζακιοῦ;

— Ναί, μοῦ γνέφει μὲ χαμόγελο.

Καὶ μοῦ δείχνει μὲ τὸ δεξὶ της χέρι τὸ παράθυρο λέγοντας:

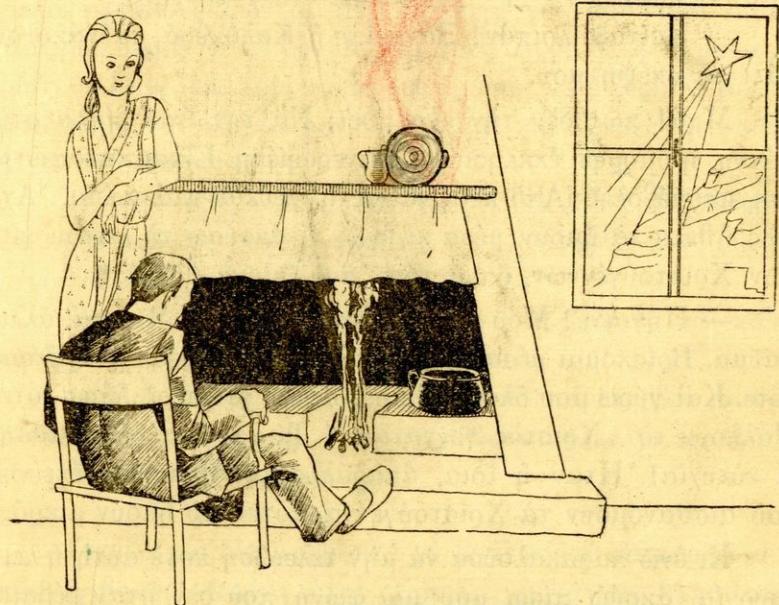
— Κοίταξε λοιπόν!

“Αλλο θαῦμα! Τὰ νοτισμένα τζάμια εἶχαν καθαρίσει καὶ τὸ ἀστρο, ποὺ φαινόταν ώς τώρα κοινό, ἔλαμπε μὲ μιὰ καινούργια λάμψη, μαγική. Ἀπὸ κάτω του, τὸ συνηθισμένο ἀθηναϊκὸ τοπίο εἶχε χαθῆ καὶ τὸ ἀντικαθιστοῦσε ἐν’ ἄλλο, ποὺ δὲν τὸ εἶχα ἰδεῖ ποτέ μου, παρὰ σὲ μιὰ παλιὰ ζωγραφιά, στὸ εἰκονοστάσι τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ. “Ἐν’ ἄλλοκoto βουνό, κάτι παράξενα σπιτάκια, μιὰ σπηλιά, μιὰ φάτνη, ἥ Παναγία, δι μικρὸς Χριστός, οἱ βισκοὶ νὰ τὸν προσκυνοῦν, τὰ βιδάκια νὰ τὸν γλείφουν. Κι ἀπὸ κεῖ, ἔνας δρόμος ἄσπρος μακρινός, φιδωτός, ἀτέλειωτος, ὃπου περπατοῦν τρεῖς ὄδοις πόροι, ζωηρὰ φωτισμένοι ἀπὸ τὶς ἀχτίνες τοῦ ἀστρου.

Σάστισα, ἔκανα τὸ σταυρό μου. Πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ

βλέπω μὲ τὰ μάτια μου, ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, ἔτσι ζωντανὴ τὴν παλιὰ ζωγραφιά; . . . Καὶ ὅμως νά! Οἱ τρεῖς Μάγοι, φορτωμένοι τὰ δῶρα τους, περπατοῦν, προχωροῦν πρὸς τὴ φάτνη, ἐνῷ οἱ ἀχτίνες τοῦ ἄστρου, περπατώντας κι αὐτές, πέφτουν πάνω τους καὶ τοὺς φωτίζουν.

Δὲ λείπει τώρα, συλλογίστηκα, παρὰ ν' ἀνοίξῃ κι ὁ οὐρανὸς καὶ γὰ φανοῦν οἱ "Αγγελοι . . .

— Κοίταξε λοιπόν! Μοῦ ξαναλέει ἡ Καλοκυρά, σὰ νά-
κουσε τὴ σκέψη μου.

Καὶ νά! Τὰ οὐράνια ἀνοίγουν σὲ ύπεροχαμπρο φῶς —
ὅπως στὴ ζωγραφιά, — κι οἱ "Αγγελοι φαίνονται πλῆθος!
Μὲ τ' ἄσπρα φτερά τους πετοῦν ἀπάνω ἀπὸ τὴ φάτνη καὶ μὲ
τὶς γλυκιές τους φωνὲς ψάλλοντ: « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη . . . » Τὰ λόγια αὐτὰ δὲν τὰ βλέπω μόνο

γραμμένα μὲ χρυσὰ γράμματα στὸ μακρὺ ἐκεῖνο χαρτί, ποὺ τὸ κρατοῦν ἀπλωμένο δυὸς Ἀγγελοι, ἀλλὰ καὶ τ' ἀκούω μὲ τ' αὐτιά μου, καθαρώτατα. Καί, περίεργο πράγμα! Ἡ μουσικὴ τοῦ ἀγγελικοῦ ὑμνου εἶναι ἵδια κι ἀπαράλλαχτη, δπως τὴν ἄκουγα στὴν ἐκκλησιὰ τῆς πατρίδας μου, τότε ποὺ ἥμουν μικρός!

~~— Μὰ ποιοί~~ ψάλλουν λοιπόν, συλλογίστηκα. ~~Οἱ~~ Ἀγγελοι, ποὺ βλέπω, ἡ οἱ ψαλτάδες τῆς Φανερωμένης:

— Κοίταξε λοιπόν! Ξαναεῖπε ἡ Καλοκυρά, σὰ νάκουσε πάλι τὴ σκέψη μου.

Μπά! πῶς δὲν τὴν εἶχα ἴδει; Νά την, ἔκει δίπλα στὴ φάτνη, ἡ ὅμοօφη ἐκκλησιά, ἡ Φανερωμένη. Εἶναι καταφώτιστη, φεγγοβολεῖ. Ἀπὸ κεῖ βγαίνει ἡ γλυκιὰ ψαλμωδία. Ἄχ, πῶς ἥθελα νὰ ἥμουν μέσα κι ἐγώ, ν' ἀκούσω τὴ λειτουργία τῶν Χριστουγέννων, δπως τότε, ποὺ ἥμουν μικρός!

— Πήγαινε! Μοῦ κάνει ἡ Καλοκυρά. Κι ἀξαφνα, ἄλλο θαῦμα. Βρίσκομαι μέσα στὴν ἐκκλησιά, στὴ θέση μου, δπως τότε. Καὶ γύρω μου ὅλοι οἱ δικοί, ὅλοι οἱ γνωστοί, δπως τότε. Ψάλλουν τὸ «Χριστὸς γεννᾶται!» Τί χαρά, τί ἀγαλλίαση, τί εύτυχία! Ἡταν ἡ ἵδια, ἀπαράλλαχτη, ἡ μεγάλῃ ἔκείνη, ποὺ αἰσθανόμουν τὰ Χριστούγεννα, τότε ποὺ ἥμουν μικρός.

Κι ἐνῶ παρακαλοῦσα νὰ μὴν τελεώσῃ ποτὲ αὐτὴ ἡ λειτουργία, ἀκούω πίσω μου μιὰ φωνή, ποὺ δὲν ἥταν βέβαια τῆς Καλοκυρᾶς.

— Δὲν εἶναι ὅρα νὰ πᾶτε στὸ κρεβάτι σας;

“Ἡταν ἡ Μαργάρω, ἡ ὑπηρέται μου.

Εἶχα ἀποκοιμηθῆ στὴ μικρὴ πολυυθρόνα τοῦ μικροῦ μου γραφείου, μπροστὰ στὴ μικρή μου σόμπα τὴ σβησμένη . . .

— Καληνύχτα, καὶ τοῦ χρόνου . . .

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Προφυλακές Ὁλύτσικα Ἡπείρου, 24 Δεκεμβρίου 1912.

Ξαστεριά· κλαράκι δὲν κουνιέται. Τὸ φεγγάρι φωτίζει καθαρά, κατακάθαρα τὰ βουνά τῆς Μανωλιάσας καὶ τοῦ Ὁλύτσικα, ποὺ τέτοια ὥρα μᾶς φαίνονται διπλὰ στὸν ὄγκο καὶ στὸ ὑψός. Μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνῃ τὶς προφυλακές μας ἐπάνω σ' αὐτά, σωροὺς ἀπὸ φαντάρους ωγμένους τὸν ἔναν ἐπάνω στὸν ἄλλο, νὰ ξεκουράζωνται στὴν ἀστροφεγγιά, ποὺ εἶναι γι' αὐτοὺς πολύτιμη· γιατὶ δὲν ἀφήνει τοὺς Ἀρβανίτες νὰ μεταχειριστοῦν ἔναν ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς τρόπους ποὺ ξέρουν, τὸν αἰφνιδιασμό, γιὰ νὰ φτάσουν στὴν γραμμὴ καὶ νὰ τοὺς ἐπιτεθοῦν. Θ' ἀναπαυθοῦν ἀπόψε.

Ποὺ καὶ πού, κανένας ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μας πετιέται ξαφνικὰ καὶ δός του πάνω κάτω νὰ ζεστάνη λίγο τὸ παγωμένο του κορμί.

Τὸ δυνατὸ κρύο μᾶς περονιάζει τὰ κόκαλα καὶ κάνει τὴ μέση μας καὶ τὶς πλάτες νὰ πονοῦν.

— Μιὰ βραδιὰ εἶναι κι αὐτὴ καὶ θὰ περάσῃ, βρὲ παιδιά· δύοι υποφέρουν σήμερα γιὰ τὴν πατρίδα· δύλα θὰ περάσουν, εἶπα. Οὔτε κουβέντα πιά . . .

Γύριζα καὶ δὲν μποροῦσα νὰ βγάλω ἀπὸ τὸ μυαλό μου, πῶς ἡ βραδιὰ ἔκείνη ἦταν Χριστουγεννιάτικη. Ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες μου κανένας δὲν τὸ εἶχε σκεφθῆ.

¶ Ήμουν νευρικὸς καὶ προσπαθοῦσα νὰ συνηθίσω τὸν ἔαυτό μου στὴ συγκίνηση, ποὺ θὰ δοκίμαζα μὲ τὴ χαρὰ τῶν στρατιωτῶν μου γιὰ κάτι ἔκτακτο, ποὺ τοὺς προετοίμαζα γιὰ τὴ βραδιὰ αὐτῆς. ¶

Βρισκόμονυ ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλυβάκι μας, ὅταν ἄκουσα τὸ στρατιώτη, ποὺ ἔγραφε ἔνα γράμμα, νὰ ωτᾶ πόσες τοῦ μηνὸς εἴχαμε. « Ρώτα τὸν κύρῳ λοχία », τοῦ εἶπε ἔνας. ¶

Ἐίκοσι τέσσερες, τοῦ φώναξα κι ἀποτραβήχτηκα βιαστικός.

— Βρέ παιδιά, εἴκοσι τέσσερες! Χριστούγεννα σήμερα καὶ δὲν τὸ σκεφτήκαμε... Γιὰ σκεφτῆτε, βρέ παιδιά... "Εφτασαν στ' αὐτιά μου τὰ λόγια αὐτὰ ἀπὸ δέκα στόματα.

Εἶχα ἀρκετὰ τραβηγχτῆ ἀπὸ τὸ φυλάκιο, ὅταν εἶδα τοὺς φαντάρους μου ἔναν νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ καλυβάκι καὶ νὰ μὲ πλησιάζουν σὲ λίγο ἥταν δλοι γύρω μου.

— 'Ακοῦς, Χριστούγεννα, κὺρ λοχία, καὶ νὰ μὴν τὸ καταλάβουμε καθόλου!... Πῶς θὰ τὴν περάσουν τὴ σημερινὴ ἡμέρα τὰ κατημένα τὰ σπίτια μας... "Αχ! δόλια μάνα!

Καὶ κοίταξαν δ ἔνας τὸν ἄλλο κι δλοι μαζὶ ἐμένα. Τί ζητοῦσαν ἀπὸ μένα; κι ἐγὼ εἶχα σπίτι καὶ μάνα· ἡ ἀλήθεια εἶναι, δτι ἐγὼ ἡμουν δ μόνος ἀνώτερός τους ἔκει.

"Ημαστε δλοι περισσότερο περήφανοι, γιατὶ μιὰ τέτοια μέρα τόσο ὑποφέραμε· ἡμουν ἀκόμη πιὸ εύτυχης ἐγώ, γιατὶ περίμενα ἔπειτα ἀπὸ λίγο κάτι νὰ παρουσιάσω στοὺς στρατιῶτες μου, ποὺ ἀπὸ μέρες τώρα ζοῦσαν μόνο μὲ ψωμὶ κι αὐτὸ σὰν ἀντίδωρο.

Σὲ λίγο ἔνας ἔνας τραβήχτηκαν πάλι στὸ καλυβάκι κι ἔμεινα μόνος.

Χριστούγεννα! Πῶς περνούσαμε ἄλλες χρονιὲς μὲ τὸν πατέρα, τὴ μητέρα καὶ τ' ἀδερφάκια μας! Ἀπὸ νωρὶς ψώνια καὶ ψώνια. Τὰ μικρὰ τί χαρές! Γέμιζε τὸ σπίτι ἀπὸ γέλια κι ἀπαιτήσεις.

— Μαμά, τὸ βράδυ νὰ μὲ σηκώσης νὰ πάω στὴν ἐκκλησία.

— Καλά, κοιμήσου τώρα, ἂν θέλης νὰ σηκωθῆς.

Πῶς πεταγόμαστε τὴ νύχτα ἀπὸ τὸν ὑπνο, ὅταν ἀκούαμε τὸ γλυκό, χαριόσυνο ἥχο τῆς καμπάνας. (Στὸ δρόμο ἔκεινο τὸ βράδυ κανένας φόρβος· ἔνας ἔνας, νέοι, γέροι, γοιές,

παιδιά, χωμένοι στὰ παλτά τους, τραβοῦσαν γιὰ τὴν ἐκκλησία· ἀλήθεια πῶς μᾶς ἄρεσε κι ἐμᾶς τῶν παιδιῶν ἡ ἐκκλησία ἔκεινο τὸ βράδυ· καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα τί χαρά! Χριστόψωμα, γαλοπούλες, φρούτα· παντοῦ γιορτάσιμα ρούχα, στὰ σπίτια, στοὺς δορόμους, παντοῦ. Οὕτε σχολεῖο ἔκεινες τὶς ἡμέρες, οὕτε τίποτε.»

Καὶ τώρα, ἐπάνω στὸν Ὄλυτσικα, ἔχομε τὸ κανόνι γιὰ καμπάνα καὶ τὸ ὑπαιθρό γιὰ ἐκκλησία· κάτι εἴμαστε κι ἐμεῖς

τώρα. Πολλὲς φορὲς ὁ στρατηγὸς θὰ σκέφτηκε: «κι ἀπὸ κεῖ καλὰ εἴμαστε ἀσφαλισμένοι»· κι οἱ στρατιῶτες ἐπάνω στὴ Μανωλιάσα, ποὺ τοὺς φυλάγαμε τὰ πλευρά, πάντα πιὸ ἥσυχα θὰ κοιμόνταν, δταν μᾶς ἔνιωθαν πλάγι τους.

Τί τιμὴ ἀλήθεια! Καλὰ ἦταν τὰ περασμένα Χριστούγεννα, μὰ τὰ τωρινὰ εἶναι ἔκεινα, ποὺ δὲ θὰ ξεχάσωμε ποτέ. Οἱ στρατιῶτες μου κοιμοῦνται· τί ὅνειρα νὰ βλέπουν; ἀσφαλῶς οἱ περισσότεροι θὰ εἶναι στὰ σπίτια τους, μερικοὶ καὶ στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ τους...»

Βήματα ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ποὺ εἶχα προσδιορίσει γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Δεναξᾶ καὶ τοῦ Πράγια, μ' ἔκαμαν νὰ τρέξω ποὺς τὰ ἔκει.

— Καλῶς ὅρισες, Δεναξά· τί γίνεται, βρὲ παιδί; ποὺ εἶναι ὁ Πράγιας;

— Γειά σου, κὐρι λοχία· χρόνια πολλά· μὲ τὸ καλὸ στὰ σπίτια μας, καὶ τοῦ λόγου σου μὲ μακρὸν σπαθί.

Μὲ μακρὸν σπαθύ· ὥστε τὸ καταλάβαιναν οἱ στρατιῶτες μου, δτι κάτι μποροῦσε νὰ βγῆ καὶ γιὰ μένα ἀπὸ τὴν νίκη, σκέφτηκα.

— Ο Πράγιας, κὐρι λοχία, ἔξακολούθησε ὁ Δεναξάς, ψήνει τὸ κρέας κάτω στὴν ζεματιά· σὲ μιὰ ὕδρα θὰ εἶναι ἔτοιμο· ἔξι ὀκάδες χοιρινὸ πρώτης γραμμῆς ἔχομε κι ἄλλατι καὶ πιπέρι· ἔνα παγούρι κονιάκ, τρία κουτιὰ λουκούμια καὶ δυὸ ψωμιὰ χωριάτικα φίνα· μοῦ εἶπε ὁ ὑποσιτιστής, πὼς θὰ μᾶς στείλουν καὶ χριστόφωμα· μὰ αὐτά, νὰ σοῦ εἰπῶ, κὐρι λοχία, δὲν τὰ περιμένω· εἶδα νὰ δουλεύουν δυὸ τρεῖς στοὺς φούρονους ἀπὸ ἔκείνους, ποὺ δὲν ἔλεγαν καλημέρα σὲ φούρναρη στὴν πατρίδα.

— Αφησε τὰ σάκιδια, Δεναξά, ἀπέξω ἀπὸ τὸ καλύβι καὶ πήγαινε, παιδί μου, νὰ βοηθήσῃς τὸν Πράγια.

— Εφυγε, κι ἐγὼ τράβηξα στὸ καλύβι. Τὸν βρῆκα δλους νὰ κοιμοῦνται.

— Ε, παιδιά, σηκωθῆτε, τὸν εἶπα ἐπιτακτικά· δὲν ἔσεβάστηκα ἔκείνη τὴν στιγμὴ τὸν ὑπνό τους.

| Ξαφνιασμένοι πετάχτηκαν δλοι ἐπάνω κι ἅπλωσαν τὰ χέρια στὰ τουφέκια.

— Τί εἶναι; τί τρέχει, κὐρι λοχία; Εἶχαν συνηθίσει τόσον καιρὸ σὲ τέτοια ξυπνήματα.

— Καθίστε κάτω, τὸν εἶπα· ἀφῆστε τὰ δπλα· δὲν εἶναι τίποτε· κάτι ἥθελα νὰ σᾶς εἰπῶ. |

Ἐκάθισαν δὲ ἔνας δίπλα στὸν ἄλλον, τακτοποιῶντας τοὺς μανδύες καὶ τὶς παλάσκες τους, ποὺ τόσον καιρὸν τώρα ἔγιναν ἀναπόσπαστες ἀπὸ τὴν τουαλέτα τοῦ ὑπνου τους.

— Ἀκοῦστε, παιδιά, νὰ σᾶς εἰπῶ. Τέτοια ἡμέρα καὶ ὥρα — ἡταν περασμένα μεσάνυχτα — οἱ καμπάνες στὰ χωριὰ καὶ στὶς πόλεις γτυποῦν, κι οἱ Χριστιανοὶ πᾶνε στὴν ἐκκλησία νὰ γιορτόσουν τὴν γέννηση τοῦ Χριστοῦ μας καὶ νὰ τοῦ ζητήσουν τὴν εὐλογία του. Κι ἐμεῖς ἐδῶ πάνω ποὺ εἴμαστε, δὲν ἐπάψαμε νὰ εἴμαστε χριστιανοὶ κι ἔχομε ἀκόμη περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ τὴν βοήθειά του. Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ σᾶς ξύπνησα νὰ κάνωμε τὴν προσευχή μας καὶ νὰ εἰποῦμε κανένα χριστουγεννιάτικο τροπάριο· ἐγὼ ξέρω μερικά, κι ἀν ξέρη καὶ κανένας ἀπὸ σᾶς, τὸ λέει· δὲν ἔκανα καλά, παιδιά;

— Καλὰ ἔκανες, κὐρὶ λογία.

Γονάτισα καὶ γονάτισαν κι οἱ στρατιῶτες μου· ἔκανα τὸ σταυρό μου, τὸν ἔκαναν κι αὐτοὶ μὲ τὸ κεφάλι κάτω.

— « Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε . . . . »

Ἀκούστηκε σιγανή, φαγισμένη ἀπὸ τὴν συγκίνηση ἡ φωνή μου· μερικοὶ στρατιῶτες μου σταυροκοπιοῦνται διαρκῶς, κι ἄλλοι σταματοῦν γιὰ λίγο, γιὰ νὰ ξαναρχίσουν πάλι· δλοι μουρμουρίζουν καὶ βοηθοῦν. Τὰ δάκρυα μας κατρακυλοῦν στὶς ἀπλυτες γενειάδες μας· ἡ συγκίνηση μᾶς παρέλυε τὰ σαγόνια καὶ μᾶς ἔκοβε τὴν φωνὴ στὸ λαρύγγι.

Δὲν ξέρω πῶς τελείωσε ἔκεινο τὸ τροπάριο· ἔνας στρατιώτης ἀρχίζει τώρα δυνατώτερα:

— « Ή Παρθένος σῆμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει . . . . »

Βοηθοῦμε δλοι καὶ κρατοῦμε τὸ ἵσο· ἡ πρώτη συγκίνηση πέρασε καὶ ἡ ψαλμωδία μας τώρα ἀκούεται πιὸ ἀρμονική· δυὸ στρατιῶτες μου κρυφομιλοῦν καὶ πιάνοντας τὰ τουφέκια τους ἔτοιμάζονται νὰ βγοῦν· τοὺς κοίταξα· στὰ μάτια.

Νάρθουν κι ἐκεῖνοι οἱ καημένοι ν' ἀκούσουν λίγη λειτουργία, μοῦ εἶπαν καὶ ὑπονοοῦσαν τοὺς διπλοσκοπούς. Κι ἔφυγαν.

Τὰ λόγια αὐτὰ μὲ συγκίνησαν τόσο πολύ, ποὺ νόμισα γιὰ μιὰ στιγμή, πῶς θὰ σταματήσῃ ἡ καρδιά μου. Τὸ στῆθος μου στένευε, τὰ μάτια μου ἔτρεχαν, τὸ σῶμα μου ἔτρεμε.

Λειτουργία! Πραγματικὴ λειτουργία ἀπ' ἀνθρώπους ποὺ εἶχε ἔξαγγίσει ὁ πόλεμος καὶ ποὺ τὴν καρδιά τους πλημμύριζαν τὰ πιὸ εὐγενικὰ αἰσθήματα. Ἡταν πραγματικὴ προσευχὴ ἔκείνη.

— «Ἡ γέννησίς σου, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡ μῶν», ψάλλαμε τώρα. Τὴ στιγμὴ ἔκείνη οἱ διπλοσκοποί, ποὺ τοὺς ἄλλαξαν οἱ ἄλλοι δυό, ποὺ βγῆκαν πρωτύτερα, πρόβαλαν τὸ κεφάλι τους στὸ καλύβι. Ἔκαναν τὸ σταυρό τους καὶ γονάτισαν κι αὐτοί.

Δὲν ξέραμε τίποτε ἄλλο νὰ ποῦμε κι ἡ λειτουργία τελείωσε.

Οἱ στρατιῶτες μου σταυροκοπιόνταν ἀκόμη, ὅταν γύρισα μὲ τὸ σακίδιο, ποὺ εἶχε ἀφήσει ἔξω ἀπὸ τὸ καλύβι ὁ Δεναξᾶς ἄνοιξα ἔνα κουτὶ λουκούμια καὶ τὸ πρότεινα στοὺς στρατιῶτες μου νὰ πάρουν ἀπὸ ἔνα· τὸ πῆραν· τοὺς ἔδωσα καὶ τὸ παγούρι μὲ τὸ κονιάκ.

— Πιέτε λιγάκι, παιδιά, νὰ ζεσταθῆτε καὶ νὰ εὐχηθῆτε γιὰ τὴ σημερινὴ ἡμέρα.

“Ηπιαν ὅλοι καὶ τελευταῖς ἐγώ· τρέμαμε ὅλοι. Μερικοὶ δὲν μπορούσαμε οὔτε νὰ εὐχηθοῦμε· σηκώναμε μόνο τὸ παγούρι στὴν ὑγειὰ τῶν ἄλλων, χωρὶς νὰ μιλοῦμε καθόλου.

Νὰ κι ὁ Δεναξᾶς μὲ τὸν Πράγια μὲ τὸ ψημένο κρέας τεμαχισμένο σ' ἔνα ἀντίσκηνο· οἱ στρατιῶτες τὰ ἔχασαν.

— “Α! κὺρο λογία, ποιός τὸ περίμενε! Κι ἔνιωθα τὰ γέ-

ρια τους νὰ μοῦ χαιδεύουν τὰ γένεια, τὰ μαλλιά, τὶς πλάτες, τὰ χέρια· ἡ εὐγνωμοσύνη τους γιὰ τὴ μικρή μου φροντίδα γι' αὐτοὺς μιὰ τέτοια ἡμέρα ἔσπασε στὰ χάδια ἐκεῖνα. Πόσο ἥμουν εὐχαριστημένος γιὰ τὴ δική τους εὐχαρίστηση.

— Ἐμπρός, παιδιά· τρώτε, κι ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ τὸ Πάσχα νὰ τὸ κάνωμε στὰ σπίτια μας νικητές.

* * * Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς ὅλοι ψαχουλεύαμε, χωρὶς νὰ τρώη κανείς. Ἡ συγκίνηση μᾶς εἶχε κόψει τελείως τὴν ὅρεξη.

* * * Οποτε τὰ θυμήθηκα τὰ Χριστούγεννα ἐκεῖνα, ποτὲ δὲν μπόρεσα νὰ συγκρατήσω τὴν καρδιά μου νὰ μὴν τρέμη καὶ τὰ μάτια μου νὰ μὴν τρέχουν . . .

ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

Τὸ πλοῖο ὄλοσκότεινο ἔσκιζε τὰ νερὰ ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τὰ δύο χρωματιστὰ φανάρια τῆς γέφυρας ζερβόδεξα· ἔνα ἄλλο φανάρι ἀσπρο ἀχτινοβόλο ψηλὰ στὸ πλωριδ κατάρτι καὶ ἄλλο ἔνα μικρὸ πίσω στὴν πρύμνη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ἦταν ὅλοι ξαπλωμένοι στὶς καμπίνες τους, ἄλλοι παραδομένοι στὸν ὑπνο καὶ ἄλλοι στοὺς συλλογισμούς. Οἱ ναῦτες καὶ θεομαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία, κοιμόνταν βαριὰ στὰ κρεβάτια τους. Ὁ καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιέρη ὁρθὸι στὴ γέφυρα, μαῦροι ἵσκιοι σχεδὸν ἐναέριοι, ἔλεγες, πῶς ἦταν πνεύματα καλόγνωμα, ποὺ κυβερνοῦσαν στὸ χάος τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀνθρώπων.

* * * Εξαφνά ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας σήμανε μεσάνυχτα. Μεσάνυχτα σήμανε καὶ ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. (Τὸ καμπανοχτύπημα γοργό, χαρούμενο, ἐπέμενε νὰ φύγη τόνους μεταλ-

λικοὺς περίγυρα, κάτω στὴ σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ψηλὰ στὸν ἀστροφώτιστο οὐρανὸν καὶ νὰ κράζῃ δύοντος στὸ κατάστρωμα. Καὶ μὲ μιᾶς τὸ σκοτεινὸν πλοῖο πλημμύρισε ἀπὸ φῶς, ἀπὸ θόρυβο, ἀπὸ ζωῆ. ~~Α~~Φησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεβάτια του καὶ οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες τους.

Ἐμπρὸς στὴν πλάση καὶ στὴν πρύμνη πίσω, ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ναύκληρου τὰ πυροτεχνήματα, ἔφταναν, λέσ, τ' ἀστέρια κι ἐπειτα ἔσβηγαν στὴν ἄβυσσο.

Τὰ ξάρτια, τὰ σκοινιά, οἱ κουπαστές ἔλαμπαν σὰν ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά. ~~Κ~~αὶ δὲν ἦταν ἔκεινη τὴ στιγμὴ τὸ καράβι παρὰ ἔνα μεγάλο πολυκάντηλο, ποὺ ἔφευγε ἐπάνω στὰ νερὰ σὰν πυροτέχνημα.

Ἡ γέφυρα στρωμένη μὲ μιὰ μεγάλη σημαία ἔμοιαζε ἀγιοτράπεζα. Ἐνα κανίστροι μὲ κόκκινα αὔγα καὶ ἔνα μὲ λαμπροκούλουρα ἦταν ἐπάνω. Ὁ πλοίαρχος σοβαρός, μὲ ἔνα κερὶ ἀναμμένο στὸ χέρι, ἄρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη!». Τὸ πλήρωμα κι οἱ ἐπιβάτες γύρω του ἔσκούφωτοι καὶ μὲ τὰ κεριὰ στὰ χέρια ξανάλεγαν τὸ τροπάρι ρυθμικά καὶ μὲ κατάνυξη.

— Χρόνια πολλά, κύριοι! . . . Χρόνια πολλά, παιδιά μου! . . . εὐχήθηκε ἀμα τελείωσε τὸν ψαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες κι ἐπειτα στὸ πλήρωμα δ πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά! . . . Ἀπάντησαν ἔκεινοι διμόφωνα.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ξαναεῖπε δ πλοίαρχος, ~~ἐνῶ~~ ἔνα μαργαριτάρι φάνηκε στὴν ἀκρη τῶν ματιῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε!

~~Σ~~Επειτα πέρασε ἔνας ἔνας, πρῶτα οἱ ἐπιβάτες, ἐπειτα τὸ πλήρωμα, πῆραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὔγο καὶ τὸ

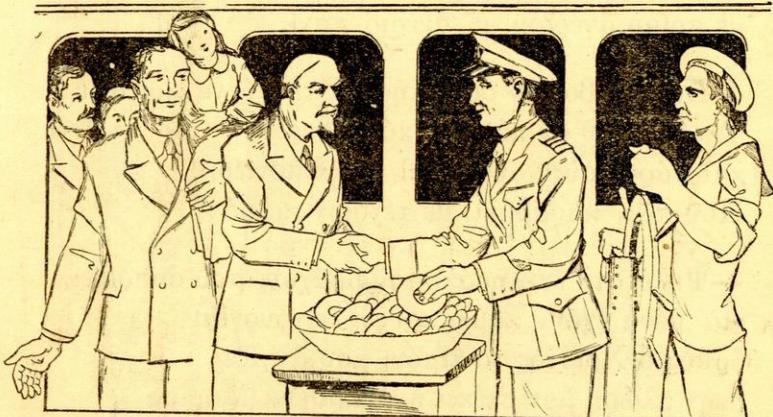
λαμπροκούλουρο κι ἀρχισαν πάλι οι εὐχὲς καὶ τὰ φιλήματα.)

—Χριστὸς Ἀνέστη.

—Ἀληθινὸς δὲ Κύριος.

—Καὶ τοῦ χρόνου σπίτια μας...

Οἱ ἐπιβάτες τράβηξαν στὶς θέσεις τους νὰ φᾶνε τὴ μαγείτσα. Οἱ ναυτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδόμους τσούγκριζαν τ' αὐγά τους, γελοῦσαν, σπρώχνονταν συναμεταξύ τους, ἔτρωγαν λαίμαργα, καλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ κοροϊδευτικά.

“Επαψε τὸ καμπανοχτύπημα· ἔνα ἔνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι βυθίστηκε πάλι στὴν ἡσυχία του. Ὁ καπετάνιος καὶ δὲ τιμονιέρης καταμόναχοι ἐπάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα θαρρεῖς ἐναέρια, ἐξακολουθοῦσαν τὴ δουλειά τους σιωπῆλοι καὶ ἄγρυπνοι.

—Γραμμή!

—Γραμμή!

Καὶ τὸ πλοῖο ὁλοσκότεινο πάλι ἐξακολούθησε νὰ σκίζῃ τὰ νερά, ζητώντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.

ΤΟ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟ ΚΑΡΑΒΙ

—Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό ;
 Σὲ μάχεται ἡ θάλασσα· δὲν τὴ φοβᾶσαι ;
 •Ανέμοι σφυρίζουν καὶ πέφτει νερό ...
 Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό ;

—Γιὰ χώρα πηγαίνω πολὺ μακρινή.
 Θὰ φέξουνε φάροι πολλοὶ νὰ περάσω.
 Βοριάδες, νοτιάδες θὰ βρῶ, μὰ θὰ φτάσω
 μὲ πρίμο ἀγεράκι, μ' ἀκέριο πανί.

—Κι οἱ κάβοι ἀν σου στήσουν τὴ νύχτα καρτέρι ;
 •Απάνω σου ἀν πέσῃ τὸ κύμα θεριδ
 καὶ πάρῃ τοὺς ναῦτες καὶ τὸν τιμονιέρη ;
 Ποῦ πᾶς, καραβάκι, μὲ τέτοιον καιρό ;

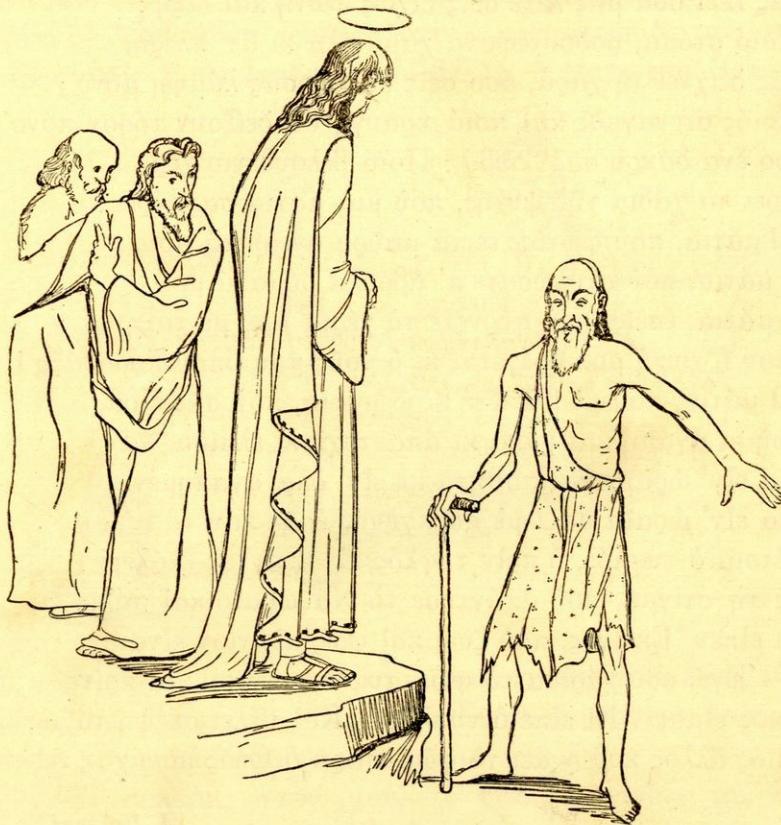
—Ψηλὰ στὸ ἐκκλησάκι τοῦ βράχου, ποὺ ἀσπρίζει,
 γιὰ μένα ἔχουν κάμει κρυφὴ λειτουργία.
 δῷθδς ὁ Χριστὸς τὸ τιμόνι μου ἀγγίζει,
 στὴν πλώρη μου στέκει ἡ Παρθένα Μαρία.

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΤΥΦΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

Εἶπεν Ἐκεῖνος, ποὺ ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι :
 —«Στὴν Κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ σύρε, τυφλέ, καὶ πλύνε
 τ' ἄφωτα μάτια σου». Καὶ νά, πρὶν κὰν προφτάσῃ ἀκόμα
 νὰ πλύνῃ ἀπὸ τὴν ὅψη του τὸ λασπωμένο χῶμα,
 ζωῆς ποτάμι ἀνάβρυσε, φωτὸς πλημμύρα ἔχύθη
 στὴ διψασμένη του ψυχή, στὰ σκοτεινά του στήθη
 κι ἔκραξ ὀλόχαρος, ψηλὰ σηκώνοντας τὰ χέρια :

— « Ω ! πόσο ώραῖο εἶναι τὸ φῶς ! Πῶς ἀγκαλιάζει ἀκέραια τὴν πλάση ! Πῶς χωρίζονται τὰ χρώματα μπροστά του ! Αὐτὴ εἰν' ἡ γῆ, ποὺ ἔφευγε τὰ βήματά μου κάτου ; Αὐτοὶ εἰν' οἱ κάμποι, τὰ βουνά, τὰ δέντρα ; Αὐτὴ εἰν' ἡ μέρα, ποὺ μὲς στὴ νύχτα τὴ βαθιὰ τὴν ἄκουγα ; Ω μητέρα,

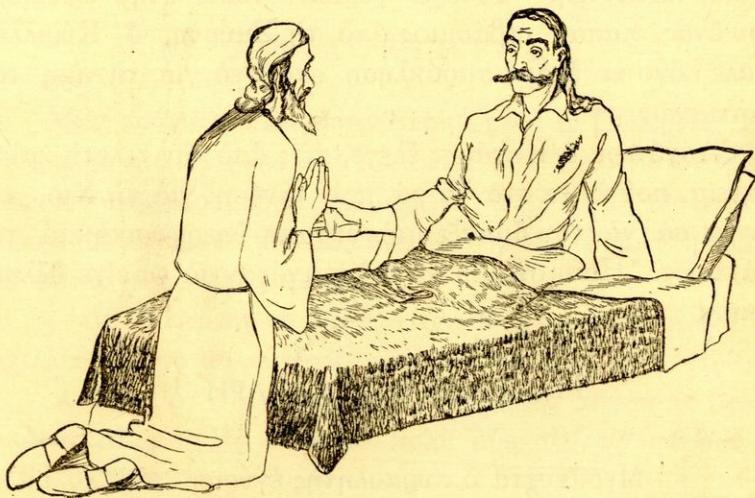
ἔσυ σαι, ποὺ μ' ἐγέννησες καὶ μ' ἔκανες νὰ νιώσω πόσο γλυκιὰ θάν' ἡ ζωὴ γιὰ δσους τὴ βλέπουν, πόσο πικρὴ γι' αὐτούς, ποὺ τὴν ἀκοῦν βαθιὰ φυλακισμένοι στὰ κάτεργα τῆς σκοτεινιᾶς, ξένοι στὸν κόσμο, ξένοι, πίσω ἀπ' ἀδιάβατο βουνὸ μὲ δίχως μονοπάτια !

*Ω μάτια, ποὺ μὲ βλέπετε καὶ ποὺ σᾶς βλέπω, ὥ μάτια,
 θρόνοι, ποὺ κάθεται ἡ ψυχὴ στὰ δυό σας μοιρασμένη
 κι ἀναγαλλιάζει λαμπερὴ κι ἀθανασία προσμένει,
 ὥ μάτια, ποὺ μὲ τὴ ζωὴ μὲ δένετε μὲ τόσα,
 μὲ τόσα νήματα χρυσά, μ' ὅσες ματιές, ποιά γλῶσσα
 μᾶς λέει ὅσα μᾶς λέτε σεῖς δίχως φωνὴ καὶ λέξη;
 Ποιό στόμα, οδοστέφανα χαμόγελα κι ἀν πλέξη,
 μᾶς δείχνει τὴ χαρά, ὅσο σεῖς σὲ μιά σας λάμψη μόνο;
 Ποιός στεναγμὸς καὶ ποιά κραυγὴ θὰ δείξουν τόσον πόνο
 ὅσο ἔνα δάκρυ σας βουβό; Ποιό βελουδένιο χέρι
 ἔρει τὰ χάδια τῆς ψυχῆς, ποὺ μιὰ ματιά σας ἔρει;
 *Ω μάτια, ποὺ φωτίσατε τὰ μαῦρα ὄνείρατά μου,
 ὥ μάτια, ποὺ στυλώσατε τ' ἄβουλα βήματά μου,
 ὥ μάτια, ἐσεῖς, ποὺ φέρνετε τὰ χέρια μου μὲ τάξη,
 ὅπου ἡ ψυχὴ μου ὀρέγεται κι ὁ νοῦς μου ὅπου προστάξῃ!
 *Ω μάτια, ποὺ μὲ βλέπετε κι ὥ μάτια, ποὺ σᾶς εἶδα,
 ζωὴ κι ἀγάπη καὶ χαρὰ κι ἀπαντοχὴ κι ἐλπίδα
 δλα εἰν' ὥραῖα καὶ ποθητὰ κι εἰν' δλα ἀγαπημένα,
 δλα εἰν' ὥραῖα μαζὶ μὲ σᾶς, χωρὶς ἐσᾶς κανένα!...»
 Τέτοια ὁ τυφλός, ὁ πρὸιν τυφλός, βαδίζοντας ἐλάλει
 ὡς τὴ στιγμή, ποὺ ἀπάντησε τὸ Ναζωραῖο καὶ πάλι.
 Κι εἶπεν Ἐκεῖνος, ποὺ ζωὴ καὶ φῶς αἰώνιον εἶναι:
 — «Ἐγὼ σοῦ χάρισα τὸ φῶς, τυφλέ, σκέψου καὶ κρίνε
 ποιός εἶμαι». Κι εἶπε ὁ τυφλός: «Καὶ θέλει σκέψη τάχα;
 ποιός ἄλλος κυβερνάει τὸ φῶς, παρὰ ὁ Θεὸς μονάχα;»

I. Πολέμης

Ε Υ Σ Ε Β Ε Ι Α

‘Ο Καραϊσκάκης ἀρρωστος βαριὰ πῆγε στὴ Δομνίτσα τῆς Εύρυτανίας, δπου ἀρκετὸν καιρὸν τὸν φιλοξενοῦσαν οἱ φίλοι του Γιολδασαῖοι. Μεταξὺ ἄλλων τὸν ἔβλεπε ταχτικὰ καὶ ὁ εὐσεβέστατος παπᾶς Παπαγιάννης Φαρμάκης. Αὐτὸς ἔλεγε κατόπι σὲ δλους πόσο μεγάλος ἦταν ὁ πατριωτισμὸς τοῦ καπετάνιου τῆς Ρούμελης καὶ πόσο θεομή ἡ πίστη του. “Οταν

μιὰ μέρα τὸν προσκάλεσε ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοῦ διαβάσῃ εὐχές, γιὰ νὰ γίνη καλά, μόλις τὸν εἶδε, ἀνασηκώθηκε ἀπὸ τὸ κρεβάτι του καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τοῦ εἶπε:

—Παρακάλα, παπά μου, τὸ Θεό, παρακάλα τον νὰ γίνω καλὰ γιὰ τὸ Γένος. Καὶ λιπόθυμος ἀπὸ τοὺς πόνους ἔπεσε στὸ κρεβάτι.

‘Ο Κανάρης, δ ‘Υδραῖος Πιπίνος κι οἱ σύντροφοί τους, πρὸν μποῦν στὰ πυρπολικὰ καὶ κινήσουν ἀπὸ τὰ Ψαρὰ γιὰ

τῆς Χίου τὸ κατόρθωμα, λειτόυργήθηκαν στὴν ἐκκλησία καὶ μετάλαβαν.

Καὶ πάλι, ὅμα γύρισαν στὰ Ψαρὰ μετὰ τὸ κάψιμο τῆς ναυαρχίδας, τράβηξαν ἵσια στὴν ἐκκλησία. Ἐμπρός μπῆκαν οἱ παπάδες μὲ τὰ ἔξαιπτέρυγα, ὕστερα οἱ προύχοντες Ψαριανοὶ μὲ τοὺς νικητὲς στὴ μέση καὶ πίσω ὅλος ὁ λαὸς τρελὸς ἀπὸ τὴν χαρά του.

Μετὰ τὴν δοξολογία ἔγινε λιτανεία γύρω στὴν πόλη μὲ μεγάλη κατάνυξη. "Υστερα γύρισαν πάλι στὴν ἐκκλησία, ὅπου ἔνας παπᾶς σεβάσμιος ἀπὸ τὴν Σμύρνη, ὁ Κύριλλος, ἔβγαλε λόγο κι ἔκαμε παράκληση στὸ Θεό γιὰ τὴν νίκη τῶν Χριστιανῶν.

Ἄργότερα ὁ Κανάρης ἔλεγε, πὼς ἀπὸ τὴν τελετὴν καὶ τὴν λιτανείαν, ποὺ ἔγινε στὰ Ψαρά, πρὸν κινήση γιὰ τὴν Χίο, τοῦ φάνηκε σὰ νὰ τὸν ἀρπαξε μιὰ δύναμη ὑπερφυσικὴ καὶ τὸν γιγάντωσε. Ἡρθε στιγμὴ καὶ τοῦ φαινόταν σὰ νὰ εἶχε θέληση θεϊκή.

ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάννυχτα ὁ πυρπολητὴς ἐγύρισε
καὶ πήδησε ἀπ' τὸ γρήγορο κατέκι
πιστός, νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια δλόγυμνα
στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴν νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρεμο ἔσπειρε τὸ θάνατο
μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο
στὴν Παναγία ἀνάφτει ἐν' ἀγιοκέρι.

Γ. Δροσίνης

Ο ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Δέκα χρόνια πολεμοῦσαν στὴν Τροία οἱ Ἑλληνες. Σκοτώθηκε τὸ πιὸ ἀντρειωμένο παλικάρι τῶν Ἑλλήνων, ὁ Ἀχιλλέας καὶ τῆς Τροίας τὸ καμάρι, ὁ Ἐκτορας. Ὡστόσο τὸ κάστρο δὲν ἔπεφτε. Οἱ Ἑλληνες ωτησαν τὸ μάντη Κάλχα καὶ αὐτὸς τοὺς ἀποκρίθηκε:

— Δὲ θὰ πέσῃ τὸ κάστρο, ἢν δὲ φέρετε τὸ παιδὶ τοῦ Ἀχιλλέα καὶ τὸ Φιλοκτήτη, ποὺ ἔχει τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ.

Ἄμεσως ὁ Ὄδυσσεας καὶ ὁ Διομήδης πῆγαν κι ἔφεραν τὸ Νεοπτόλεμο. Μὰ δύσκολο, πολὺ δύσκολο, νὰ φέρουν καὶ τὸ Φιλοκτήτη.

Γιατὶ οἱ Ἑλληνες εἶχαν φερθῆ πολὺ ἄσκημα στὸν ἥρωα τὸν καιρό, ποὺ πήγαιναν στὴν Τροία.

Τὰ ἐλληνικὰ καράβια, γιὰ νὰ πάρουν νερό, ἀραξαν σὲ κάποιο νησὶ κι ὁ Φιλοκτήτης βγῆκε ἔξω νὰ κυνηγήσῃ. Ἐκεῖ ἔνα φίδι φαρμακεὸ τὸν δάγκασε στὸ πόδι.

Τὸν πῆραν οἱ σύντροφοι του καὶ τὸν ἔβαλαν στὸ καράβι. Μὰ ἡ πληγὴ τὸν πονοῦσε τόσο πολύ, ποὺ δὲν ἔπαινε νὰ βογγᾶ μέρα καὶ νύχτα. Καὶ τὸ πιὸ χειρότερο, ἡ πληγή του ἔβγαζε τόσο ἄσχημη μυρωδιά, ποὺ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν πλησιάσῃ.

·Αποφάσισαν τότε νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὸ καράβι καὶ νὰ τὸν ἀφήσουν σὲ καμιὰ ἀκρογιαλιά.

·Αλλὰ ποιός θὰ τολμοῦσε νὰ κάμη τέτοιο πρόμα ; ποιός ἄλλος ἀπὸ τὸν τετραπέρατο τὸν Ὀδυσσέα ;

·Ο βασιλιὰς τῆς Ἰθάκης περίμενε τὴν ὁρα, ποὺ ὁ Φιλοκτήτης, ἀποκαμωμένος ἀπὸ τοὺς πόνους, κοιμόταν βαθιά. Τὸν ἔβαλε σιγὰ σὲ μιὰ βάρκα καὶ τὸν ἔβγαλε στὴ Λῆμνο. Τοῦ ἀφῆσαν κάμποσα ροῦχα, ἔύλα γιὰ ν' ἀνάψῃ φωτιά, τὰ δπλα του καὶ λίγες τροφές. ·Επειτα γύρισαν πάλι στὸ στόλο.

¶ Η Λῆμνος ἦταν τότε παντέρημη. "Ανθρώποι δὲν κατοικοῦσαν, καὶ στὰ ἔερὰ βουνά της δὲ φύτρωνε παρὰ λίγο χορτάρι καὶ κάπου κάπου κανένα χαμόκλαδο.

·Ο Φιλοκτήτης, ἅμα ἐύπνησε καὶ εἶδε τὴ θέση του, πῆγε νὰ τρελαθῇ ἀπὸ τὸ κακό του. ·Αλλὰ μὲ τὸν καιρὸ συνήθισε κοιμόταν σὲ μιὰ σπηλιὰ κι ἔτρωγε ἀγριοπούλια, ποὺ κυνηγοῦσε μὲ τὰ βέλη του. ¶

·Μὰ ἡ πληγή του ἦταν ἀγιάτρευτη καὶ κανένα βοτάνι δὲ βρισκόταν νὰ τοῦ μαλακώσῃ τοὺς πόνους. ·Ημέρα μὲ τὴν ἥμέρα σάπιζε τὸ πόδι του κι ὅσο πήγαινε, πιὸ δύσκολα περπατοῦσε. Ποιός ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες θὰ τολμοῦσε νὰ βγῆ τώρα στὴ Λῆμνο καὶ νὰ πῆ τοῦ Φιλοκτήτη νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ μαζί τους, ἔπειτα ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἀδιαντροπιά ; ἀποφάσισαν πάλι νὰ στείλουν τὸν Ὀδυσσέα.

·Ο βασιλιὰς τῆς Ἰθάκης πρόσθυμα δέχτηκε. Πῆρε μαζί του τὸ Νεοπτόλεμο, μπῆκε στὸ καράβι καὶ δὲν ἀργησε ν' ἀράξῃ στὴν ἀκρογιαλιὰ τῆς Λήμνου.

—·Εσὺ νὰ τραβήξῃς μπροστά, εἶπε στὸ γιὸ τοῦ Ἀχιλλέα, κι ἐγὼ θὰ ἔρθω ἀπὸ πίσω. Νὰ πᾶς σὲ κείνη τὴ σπηλιά.

·Ο Νεοπτόλεμος τράβηξε καὶ μπῆκε στὴ σπηλιά, μὰ πάλι ξαναγύρισε.

—Δὲν εἶναι μέσα ; τὸν ρώτησε δὲ Ὁδυσσέας, κρυμμένος πίσω ἀπὸ μιὰ πέτρα.

—Δὲν εἶναι, ἀπάντησε δὲ Νεοπτόλεμος. Μόνο ἔνα κρεβάτι στρωμένο μὲν ἔερα φύλλα φανερώνει, πῶς κάποιος κοιμήθηκε ἐκεῖ τῇ νύχτᾳ.

—Δὲν ἦταν τίποτ' ἄλλο ;

—”Ενα ἔγκλινο ποτήρι καὶ κάμποσα ἔερα φύλλα, ἀπὸ κεῖνα ποὺ βάζουν στὶς πληγές.

—”Εδῶ λοιπὸν βρίσκεται ! ”Α ! νάτος ἔρχεται, εἶπε δὲ Ὁδυσσέας. Πρόσεξε νὰ κάμης, δπως σοῦ εἶπα· καὶ στριμώχηκε πάλι πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

Γυρίζει τότε δὲ Νεοπτόλεμος νὰ πάη στὴ σπηλιὰ καὶ βλέπει τὸν ἥρωα ντυμένο μὲ κουρέλια. Τὸ πρόσωπό του ἦταν καταξαρωμένο ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς πόνους, τὰ γένεια του ἄγρια καὶ μπερδεμένα καὶ πιὸ ἄγρια τὰ μαλλιά του.

Σάστισε δὲ Φιλοκτήτης, ἅμα εἶδε ἄνθρωπο μὲ ροῦχα ἐλληνικά.

—Ποιός εἶσαι, καλό μου παλικάρι ; ρώτησε μὲ καλοσύνη τὸ Νεοπτόλεμο.

—”Ἐλληνας εἴμαι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος.

—”Ω, τί γλυκιὰ φωνή ! Πόσον καιρὸν εἶχα νὰ τὴν ἀκούσω ! Καὶ τίνος εἶσαι;

—Εἴμαι δὲ γιὸς τοῦ Ἀχιλλέα, δὲ Νεοπτόλεμος.

X —Πῶς βρέθηκες ἔδῶ ; μὴν τάχα πᾶς, γιὰ νὰ βοηθήσῃς τοὺς Ἐλληνες νὰ πάρουν τὴν Τροία ;

—”Οχι ! ”Ερχομαι ἀπὸ τὴν Τροία καὶ γυρίζω στὴν πατρίδα μου.

—Γιατί ; ρώτησε μὲ περιέργεια δὲ Φιλοκτήτης. Τὴν πῆραν τὴν Τροία ; ἔρχονται καὶ τ' ἄλλα τὰ καράβια ; X

ΔΤίποτε δὲν ἔέρω. ”Έχω πολὺν καιρὸν ποὺ ἔφυγα. Μά-

λωσα μὲ τοὺς Ἑλληνες καὶ πιὸ πολὺ μὲ τὸν πανοῦργο τὸν Ὀδυσσέα. Ἀκοῦς νὰ μὴ θέλῃ νὰ μοῦ δώσῃ τὰ δπλα τοῦ πατέρα μου! Πρόσθεσε μὲ θυμό.

—Τὸν ἄθλιο! Φώναξε δργισμένος κι ὁ Φιλοκτήτης πολὺ θὰ σὲ παρακαλέσω, καλό μου παλικάρι, νὰ μὲ πάρης καὶ μένα στὸ καράβι καὶ νὰ μὲ ξαναφέρης στὴν πατρίδα μου.

—Μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστηση, εἶπε ὁ Νεοπτόλεμος, ἀλλὰ ποιός είσαι;

—Εἴμαι ὁ Φιλοκτήτης.

—Ο Φιλοκτήτης! Κάνει ὁ Νεοπτόλεμος, σὰ νὰ μὴν τὸν ἥξερε. Μὲ πιὸ μεγάλη μου χαρὰ τώρα θὰ σὲ πάρω στὸ καράβι μου, μὰ θὰ σοῦ ζητήσω κάποια χάρη.

—Τί θέλεις; ρώτησε ὁ Φιλοκτήτης.

—Ακουσα, πὼς ἔχεις τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη τοῦ Ἡρακλῆ. Εχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὰ ίδω. Δῶσε μού τα καὶ σὺ ἔτοιμάσου νὰ φύγωμε.

Χωρὶς νὰ βάλη κακὸ στὸ νοῦ του ὁ Φιλοκτήτης, ἔδωσε τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη στὸ Νεοπτόλεμο. Ἐπειτα χαρούμενος, πὼς θὰ γυρίσῃ στὴν πατρίδα του, πῆγε νὰ ἔτοιμαστῇ.

—Ἐμπρός, πᾶμε, παιδί μου, εἶπε βγαίνοντας σὲ λίγο ἀπὸ τὴ σπηλιά, ἔτοιμος γιὰ ταξίδι.

Ο Νεοπτόλεμος συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν τόση ἐμπιστοσύνη, ποὺ τοῦ ἔδειχνε ὁ Φιλοκτήτης.

—Θὰ ἤθελες νὰ πᾶμε μαζὶ στὴν Τροία; τὸν ρωτᾶ.

—Ποτέ! Φωνάζει ἄγρια καὶ ἀποφασιστικὰ ὁ ἄλλος.

—Μὰ ἔρθεις, πὼς μόνο μὲ τὸ τόξο καὶ τὰ βέλη σου θὰ παρθῇ. Θ' ἀποκτήσης δόξα ἀθάνατη.

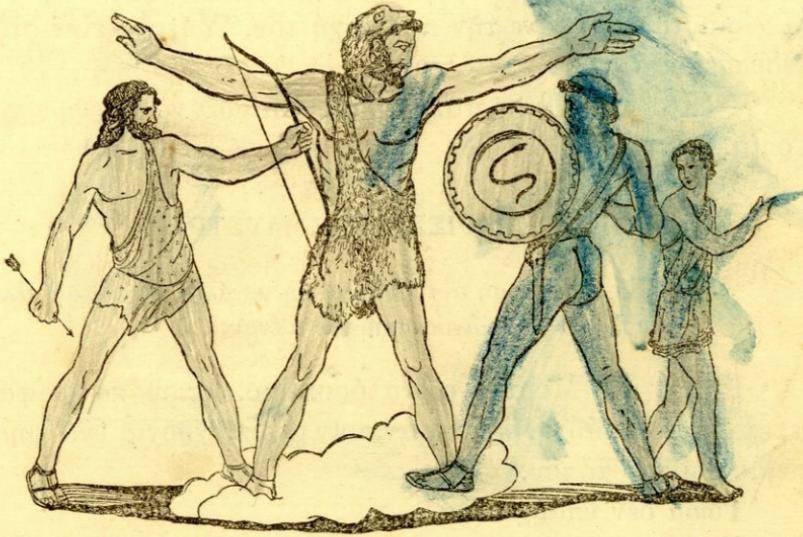
—Δὲ θέλω τέτοια δόξα, φώναξε πάλι ὁ Φιλοκτήτης.

—Μὰ ἔγω πρέπει νὰ γυρίσω πάλι ἔκεī, λέει ὁ Νεοπτόλεμος. *

Ἔτσι λοιπόν ! Μὲ γέλασες, γιὰ νὰ μοῦ πάρης τὰ
βέλη ; λέει πικραμένος ὁ Φιλοκτήτης. Κρίμα σὲ σένα. Ὁ
Ἀχιλλέας ποτὲ δὲ θὰ ἔκανε ἔτσι !

Ντράπηκε ὁ Νεοπτόλεμος, ὅταν ἀκουσε τὰ λόγια τοῦ
Φιλοκτήτη καὶ τοῦ λέει :

—Νά, πάρε πίσω τὰ βέλη σου. Δὲ θέλω μὲ τὴ βία νὰ
σὲ ἀναγκάσω νὰ πᾶμε στὴν Τροία. Ψεύτης ἔγώ ποτὲ
δὲ θὰ γίνω.

—Θὰ τὸν ἀναγκάσω ἔγώ ! Φωνάζει ὁ Ὁδυσσέας. Καὶ
πετιέται πίσω ἀπὸ τὴν πέτρα.

—Αθλίε ! βγάζει μιὰ φωνὴ ὁ Φιλοκτήτης. Κι ἀμέσως
βάζει στὴ χορδὴ τοῦ τόξου ἔνα φαρμακωμένο βέλος.

•Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔνα σύννεφο ἀστραφτερὸ δέσκασε ἀνά-
μεσά τους καὶ φανερώνεται ὁ Ἡρακλῆς.

—Μή, φίλοι μου ! Φωνάζει δυνατά. Πρέπει νὰ ἔρετε,
πῶς μὲ τὶς φιλονικίες σας φέρνετε μεγάλη καταστροφὴ στὴν

πατρίδα σας. Εἶναι θέλημα τῶν θεῶν, Φιλοκτήτη, νὰ πᾶς στὴν Τροία καὶ πρέπει νὰ πᾶς! Συλλογίσου πόσα καὶ πόσα τράβηξα ἐγώ, γιὰ νὰ ἀποκτήσω τὴν ἀθανασία. Τὰ βέλη μου δὲν πρέπει νὰ χύσουν ἀδελφικὸ αἷμα, μὰ τὸ αἷμα ἐκείνου, ποὺ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ γίνη ὁ τρομερὸς αὐτὸς πόλεμος. Θὰ σοῦ γιατρέψῃ τὴν πληγὴ ὁ ἔακουσμένος γιατρός, ὁ Ποδαλείοις θὰ νικήσῃς τοὺς Τρωαδίτες καὶ θὰ γυρίσῃς στὴν πατρίδα δοξασμένος καὶ φορτώμενος μὲ πλούσια λάφυρα.

‘Ο Φιλοκτήτης ἄκουσε τὸ θέλημα τῶν θεῶν. Σήκωσε τὰ χέρια του κι ἔκανε τὴν προσευχὴ του. “Υστερα εἶπε στὸν Όδυσσεα καὶ στὸ Νεοπτόλεμο:

—Ἐμπρός! Πᾶμε στὸ καράβι. Καιρὸς νὰ πάρωμε τὴν Τροία. ¶

ΤΟ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΡΑ

(‘Η παράδοση αὐτὴ δείχνει τὴ μεγάλη πίστη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους).

Κοντὰ στὸ Μυστρά σ’ ἔνα ὁροπέδιο, ὅπου κάτω φαίνεται ὅλη ἡ Σπάρτη, βρισκόταν ποὺν μερικὰ χρόνια ἔνα ψηλὸ κυπαρίσσι τοῦ τόπου.

Τώρα δὲν ὑπάρχει πιά.

Κάποιος ἀναψε φωτιὰ ἐκεῖ κοντὰ χωρὶς νὰ σκεφτῇ τὸ καημένο τὸ γέρικο τὸ δέντρο καὶ οἱ σπίθες ἔπεσαν ἐπάνω του κι ἔπιασε φωτιὰ καὶ κάηκε.

Αὐτὸ τὸ κυπαρίσσι φυτεύτηκε πολὺ περίεργα.

“Οταν οἱ Τοῦρκοι ἥταν ἀκόμη στὸν τόπο μας, ἔνας μεγάλος πασᾶς ἤρθε μιὰ μέρα σ’ αὐτὸ τὸ μέρος νὰ πάρῃ τὸν ἀέρα του. Ἐδωσε διαταγὴ στοὺς δούλους του νὰ τοῦ ψήσουν ἔνα ἀρνὶ στὴ σούβλα καὶ κάθισε ἐκεῖ καὶ ἄρχισε νὰ τρώῃ. ¶

Ἄειχε μαζί του ἔνα βοσκό, χριστιανό, ποὺ τὸν ὑπηρετούσε· καὶ καθὼς τὸ παιδί στεκόταν ἐκεῖ πάνω καὶ κοίταζε αὐτὸ τὸ ἔκτακτο θέαμα, τοὺς κάμπους μὲ τὰ δέντρα, τὰ τρεχούμενα νερὰ καὶ τὰ βουνὰ τριγύρω, ἀναστέναξε βαθιά.

‘Ο πασάς τὸν ἄκουσε καὶ φώτησε :

—Τί ἔχεις, Ἐλληνόπουλο ; γιατί ἀναστενάζεις ἔτσι ;

—Καὶ πῶς νὰ μὴν ἀναστενάζω ἔτσι, ἀφέντη ;

—Τί σοῦ χάλασε τὴν καρδιά ;

—Καὶ πῶς νὰ μὴν κλαίῃ ἡ καρδιά μου, δταν ξέρω, πὼς δῆλος αὐτὸς ὁ ὥρατος τόπος καὶ αὐτὰ τὰ τρεχούμενα νερὰ καὶ τὰ βουνὰ ἦταν δικά μας μιὰ φορὰ καὶ πὼς ἐσεῖς καὶ οἱ πατέρες σας μᾶς τὰ πήρατε ;

—Ἐτσι τὸ ἤθελε ὁ Ἄλλαχ.

—Μὰ ὅχι γιὰ πάντα, εἶπε τὸ Ἐλληνόπουλο, γιατὶ οἱ γέροι μας λένε, καὶ δπως μᾶς βλέπει ὁ Θεός, ἐγὼ πάντα

τρέφω τὴν πεποίθηση, πὼς μὲ τὸν καιρὸν πάλι δικά μας θὰ εἶναι!

‘Ο πασάς ὁργίστηκε.

—Βρὲ ἀνόητε, φώναξε, τί κουταμάρες εἶν’ αὐτές, ποὺ λές;

Καὶ ἀρπάζοντας τὴν σούβλα, ποὺ εἶχε ψηθῆ τ’ ἀρνί, καημένη καὶ μαύρη ὅπως ἦταν, τὴν ἔμπηξε μὲ ὅλη του τὴν δύναμη στὴ γῆ.

—Νά! φώναξε. Τὸ βλέπεις αὐτό; λοιπὸν ἂν αὐτὸν τὸ καμένο ἔροκλαδο βγάλῃ κλαδιὰ καὶ φύλλα, τότε μπορεῖς νὰ τρέφης τὴν ἐλπίδα, δτὶ οἱ δικοί σου θὰ ξαναπάρουν αὐτὸν τὸν τόπο!

Καὶ νά! τὴν ἄλλη μέρα ἡ σούβλα εἶχε φιλέσσει καὶ βλάστησε καὶ μεγάλωσε, ἔγινε τὸ ψηλὸ κυπαρίσσι, ποὺ ἦταν ἔκει γιὰ τόσα χρόνια ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν κάμπο τῆς Σπάρτης.

Κι αὐτὸν τὸ Ἐλληνόπουλο ἦταν ἔνας ἀπὸ κείνους, ποὺ πολέμησαν, γιὰ νὰ ξαναπάρουν τὸν τόπο μας· καὶ ὅταν ἦταν πάλι ἐλεύθερη ἡ Ἐλλάδα, ἔφερνε τὰ παιδιά του καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του κάτω ἀπὸ τὸ κυπαρίσσι καὶ τοὺς ἐλεγε πῶς φύτρωσε.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΚΗΡΥΓΜΑ

Στῶν ‘Ψηλάντηδων τ’ ἀρχοντικό, στὸ Κισνόβι τῆς Ρωσίας, δεκάξι τοῦ Φλεβάρη 1821.

Γύρω στὸ τραπέζι ἀπὸ τὰ πέντε ἀδέρφια οἱ τέσσερες, ‘Αλέξανδρος, Δημήτρης, Νικόλας καὶ Γεώργης· κι ἀντικρύ τους οἱ δυὸ γραμματικοὶ Λασσάνης καὶ Τυπάλδος γράφουν τὴν προκήρυξη. ‘Η ἀπόφαση πιὰ ἡ μεγάλη εἶναι παραμένη. Μένει νὰ δοθῇ τὸ σύνθημα τοῦ ἀγώνα καὶ στὶς καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων τὸ σάλπισμα ν’ ἀντιλαλήσῃ κι ἀπὸ τὰ θεμέλια νὰ σείσῃ τὴν Τουρκιά.

Μέσα στὴν ἐπίσημη σιωπή, τοῦ Ἀλεξάντρου ἡ φωνή,
ἀργὴ καὶ γαλήνια, χύνεται τριγύρῳ :

— Ναί, ἀδέρφια, λέει, ὅλα τὰ προσφέρομε θυσία πα-
τριωτική. Δὲν μποροῦμε νὰ περιμένωμε. Ἡ Ἐταιρεία ἀνακα-

λύφτηκε! "Ας προσφέρωμε καὶ τὰ κτήματά μας στὴ Βλαχία·
ἀξίζουν ἔξι ἑκατομμύρια. Καὶ τοὺς μισθούς, ποὺ παίρνομε
ἀπὸ τὴ Ρωσία. "Ας δώσωμε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτούς
μας στὸ βωμὸ τῆς πατρίδας. "Ετσι θὰ ἐκτελέσωμε τὴν παραγ-
γελία τοῦ πατέρα μας καὶ θὰ ἐκδικήσωμε τὰ βασανιστήρια,

ποὺ ὑπόφερε ὁ πάππος μας καὶ πέθανε ἀπ' αὐτά. "Ολα ᾧς τὰ δώσωμε στὴν πατρίδα. "Ας κινήσωμε τὸν οἰκότον ἀγώνα. Διάβασε, Λασσάνη, τὴν προκήρυξη.

Διαβάστηκε ἡ προκήρυξη καὶ γίνηκε δεκτὴ μὲ μιὰ καρδιά.

— Εἶναι καὶ κάποια ἄλλη θυσία, εἶπε ὁ μονόχειρας Ἀλέξαντρος.

Σηκώθηκε ἀπὸ τὸ θάλαμο, πέρασε ἀπ' ἄλλον καὶ ἵσια μπῆκε στῆς μητέρας του.

Τὴν ἥβρε μὲ τὸ πιὸ μικρὸ ἀδέρφι τὸ Γρηγόρη, δεκατεσσάρων χρονῶν ἀγόρι, καθισμένο πλάϊ της.

Ἄφοῦ προσκύνησε τὰ πολυσέβαστα γεράματα τῆς μάνας, τῆς μεγάλης ἀρχόντισσας, τῆς ἔδωσε τὸ χέρι καὶ τὴ συνόδεψε σιγὰ στὸ θάλαμο, ποὺ βρίσκονταν τ' ἀδέρφια του.

— Μητέρα, εἶπε· ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας μπορεῖ ν' ἀπαιτήσῃ νὰ θυσιάσωμε καὶ τὸ κτῆμα, ποὺ ἔχομε στὴν Κοζνίτσα. Μᾶς δίνει πενηντατέσσερες χιλιάδες ρούβλια τὸ χρόνο. Χαρίζεις αὐτὸ τὸ κτῆμα, μητέρα, στὴν πατρίδα;

X Ἡ ἀρχόντισσα Ὑψηλάντισσα ἀναδάκρυσε γλυκά.

— Παιδιά μου, εἶπε, ἐγὼ χαρίζω ἐσᾶς, τὰ φίλτατά μου, καὶ θὰ λυπηθῶ τὰ δυὸ ἐκατομμύρια ρούβλια;

Μὲ τὰ τελευταῖα αὐτὰ λόγια ἦταν καὶ ἡ προκήρυξη τελειωμένη. Ὑπόγραψε καὶ ὁ γιός:

Ἄλεξαντρος Ὑψηλάντης.

ΣΙΤΑΡΙ — ΚΡΙΘΑΡΙ

Οἱ προεστοὶ τῆς Ἀθήνας εἶχαν σύναξη μυστικὴ στὸ σπίτι τοῦ γερο-Θωμᾶ, τοῦ γεροντότερου, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά στὴ Ρόμβη. Ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ μέσα στὴν κάμαρη καὶ

δὲν τὸ βρήκανε σωστὸν ὑπάρχοντα λυχνάρι, γιὰ νὰ μὴ δώσουν
ἀφορμὴ νὰ μπῆ κανείς, ἀν καὶ εἶχαν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη
στὴ νοικοκυρά, ὅση εἶχαν καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἄντρα της. "Ε-
πειτα, δ, τι ἦταν νὰ ξέρῃ αὐτή, τὸ ἥξερε πιά. Κι ἀφοῦ οἱ ἀρ-
χοντες εἶχαν φυλακιστῆ στὸ Κάστρο, οἱ γέροι συνάχτηκαν
στ' ἀρχοντικό της, γιὰ νὰ σκεφτοῦν γιὰ πράματα σοβαρά. Οἱ
χωριάτες γύρω στὰ χωριά εἶχαν ἀρχίσει νὰ συνταράζωνται
καὶ τὸ μεγάλο κίνημα δὲν ἦταν μακριά.

"Απὸ τὸ Μενίδι, ποὺ ἦταν τὸ κέντρο τοῦ βρασμοῦ
ἔφταναν κρυφὲς παραγγελίες στοὺς προεστοὺς τῆς χώρας καὶ
ζητοῦσαν ἀνταπόκριση μ' αὐτοὺς καὶ περίμεναν τὶς προστα-
γές τους.

Μέσα στὸ δωμάτιο τὸ σκοτάδι πύκνωνε καὶ θάμπωνε
κι οἱ γέροι μόλις ἔβλεπε δ ἔνας τὸν ἄλλο. Κανένας δὲ μι-
λοῦσε πιά, μὰ ἡ ἴδια σκέψη περνοῦσε ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ
τῶν ὀκτώ, ποὺ κάθονταν ἐκεῖ μέσα ἀκίνητοι στὰ ντιβάνια.
"Ηξεραν, πὼς οἱ Τοῦρκοι ἀρχισαν νὰ παίρνουν χαμπέρι, πὼς
κάτι σοβαρὸν ἔτρεχε ἀνάμεσα στοὺς χριστιανούς. Οἱ Ἀρβανί-
τες φύλαγαν καλὰ τὶς πόρτες καὶ κανένα δὲν ἀφηναν νὰ πάη
ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὰ περίχωρα. "Επρεπε ἥ μὲ τὸ καλὸ νὰ
τοὺς κάνης νὰ σ' ἀφήσουν, ἥ κρυφὰ νὰ πηδήσης ἀπὸ τὰ τείχη
καὶ νὰ πᾶς. Μὰ τότε δύσκολα θὰ γύριζες, γιατὶ στὶς πόρτες
θὰ σ' ἔπιαναν.

Τέλος ἔνας ἀπὸ τοὺς γέροντες ἀποφάσισε νὰ ξεστομίση
τὸ βαρὺ τὸ ρώτημα:

— Ποιός εἶν' ἀξιος νὰ πάρῃ ἐπάνω του αὐτὴ τὴ δου-
λειὰ καὶ νὰ βγῆ φανερὰ ἀπὸ τὴ χώρα, μὲ τὴν ἀδεια τῆς
φρουρᾶς;

Κανεὶς δὲν ἀποκρίθηκε. Γιὰ κάμποση ὥρα ἔμειναν σιω-
πηλοί, σὰν κάτι νὰ περίμεναν. \

"Ἐνας ἐλαφρὸς ψύθυρος ἀκούστηκε κατὰ τὴν πόρτα, τὴν

πόρτα ποὺ ὅλοι τὴν θαρροῦσαν κλειστή, τὴν πόρτα ποὺ ἔφερνε ἐπάνω στὸ λιακωτό. Μέσα στὸ σκοτάδι ἔεχώρισε γνώριμη παιδιοῦ μορφή, ἀμύλητη, συμμαξεμένη, κολλητὴ στὸν τοῦχο. "Ολων τὰ μάτια συνηθισμένα στὸ σκοτάδι, γνώρισαν τοῦ νοικοκύρη τὸ Θωμάκο, τὸ μικρότερο ἀπὸ τὰ δυὸ ἐγγόνια.

Αὐστηρὰ τοῦ μίλησε δὲ παππούς του τότε:

— Τί μπῆκες ἐδῶ πέρα; εἶπε δὲ γερο - Θωμᾶς. Ποιός σ' ἔστειλε; "Εχεις πολλὴ δρα ἐδῶ; 'Απὸ ποῦ πέρασες; 'Εγὼ εἶχα τὴν πόρτα ἀμπαρωμένη.

— Μπῆκα εἶπε τὸ παιδί. Κατέβηκα ἀπὸ τὸ λιακωτό...

— Πῶς τὸ ἔκανες αὐτό; εἶπε δὲ γέρος αὐστηρότερα. Τί νοις τὴν γνώμη πῆρες; ποιός σ' ἔβαλε νὰ τὸ κάνης αὐτό;

— "Οχι! μοναχός μου! Εἶπε ζωηρὰ τὸ παλικάρι καὶ προχώρησε δυὸ βήματα. 'Η μιλιά του ἀντηχοῦσε καθαρὴ καὶ ἀπόνηρη μέσα στὸ σκοτάδι. Κατάλαβα, πῶς θὰ λέγατε γιὰ τὴν πατρίδα... κι ἥθελα ν' ἀκούσω.

Τοῦ γέροντα ἡ καρδιὰ γύρισε στὸν τόπο της. Τὸ ἐγγόνι τοῦ γερο - Θωμᾶ ἦταν ἀθῶο, κίνδυνος δὲν ἦταν γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὰ σπίτια τούς. Τὸ παιδί ἥθελε ν' ἀκούσῃ, ποὺ μιλοῦσαν γιὰ τὴν πατρίδα. 'Ο παππούς του ἦταν ἔτοιμος νὰ τὸ δρμηνέψῃ πρῶτα κι ὑστερα νὰ τὸ διώξῃ, μὰ δὲν πρόφτασε.

Τὸ παιδί πρόλαβε τὸ σκοπό του.

Ἄγω πάω! Εἶπε σοβαρά, σὰ νὰ μιλοῦσε μὲ τὸν ἔαυτό του.

— Ποῦ;

— Στὸ Μενίδι... Δὲ θέλετε νὰ στείλετε ἄνθρωπο; θὰ πάω ἐγώ!

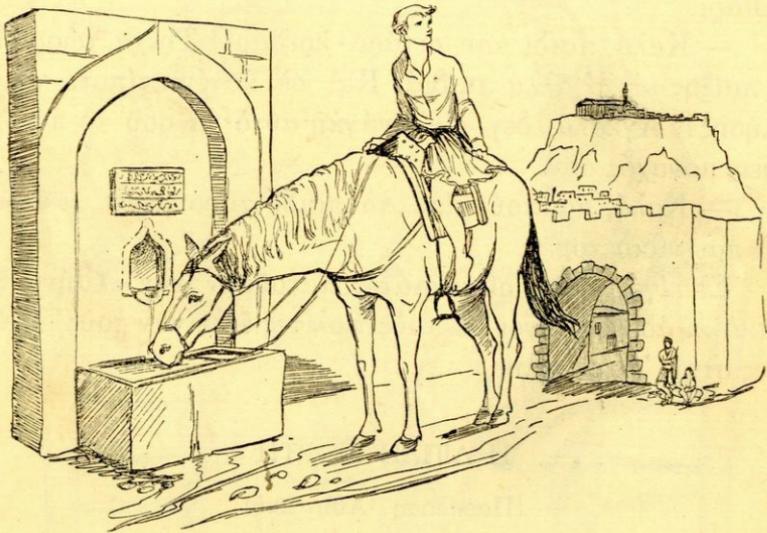
— Πῶς θὰ πᾶς ἐσύ, παιδί μου; Εἶπε δὲ παππούς του.

— Μὲ τ' ἄλλογο καβάλα... Θὰ πάρω τὸν Καρά, σανὸ θὰ πάω νὰ κόψω! Θάχω καὶ τὸ κλαδευτήρι. //

ΥΧαμήλωσαν οι φωνές τῶν γέρων. Τὸ παιδί, ὁρθὸ πάντα, μὰ πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴ συντροφιά τους, ἀκούε χωρὶς νὰ θέλη.

Πέρασε ἀπὸ τὴ Μενιδιάτικη πόρτα ὁ Θωμάκος τραγουδώντας τὸ πρωΐ, ἀργά, καμαρωτά, γιὰ νὰ μὴ δώσῃ καμιὰ ὑποψία. Στοῦ Ἀγᾶ τὴ βρύση πότισε τ' ἄλογο.

Ἐξακολούθησε τὸ δρόμο του, ἔφτασε στὸ Μενίδι, τελείωσε τὸ σκοπό του, ἔκοψε καὶ σανὸ καὶ γύρισε. Γύρισε μὲ

τὸν τρανὸ τὸ λόγο γραμμένο στὰ φυλλοκάρδια του, ποὺ ὁ Χατζῆ - Μελέτης, τῆς Χασιᾶς ὁ Καπετάνιος, κι ὁ Μητρο-Λέκας, τοῦ Μενίδιοῦ, μὲ δισταγμὸ τοῦ ἐμπιστεύτηκαν, γιατὶ τὸν εἶδαν τόσο μικρό.

Γύρισε, ὅπως πῆγε, ἥσυχα καὶ χωρὶς κανένα ἐμπόδιο. Καὶ τράβηξε ἵσια στοῦ παπποῦ του. Ἐκεῖ δὲ βρῆκε τὸ γεροπαππού. Μὰ ἡ γιαγιὰ ἦταν ἀνήσυχη. Καὶ σὲ λίγο, νά κι ἔφτασε κι ὁ παππούς.

— Ἡρθες, παιδί μου; εἰπε. Πᾶμε μέσα...

Πέρασαν στὸ πιὸ βαθὺ δωμάτιο, ποὺ δὲν εἶχε κανένα παράθυρο.

— Λέγε τώρα γρήγορα . . . Τί ἀπόκριση φέρνεις ἀπὸ τοὺς χωριάτες;

— Στὶς εἰκοσιέξι τοῦ Ἀποιλιοῦ νὰ τοὺς καρτεροῦμε. Θὰ μποῦν ἀπὸ τὰ τεύχη, ἀνάμεσα Πόρτας Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Μπουμπουνίστρας. Ξημερώματα, εἴπαν, τόσο νὰ φέγγη, δσο νὰ ξεχωρίζεται τὸ στάχυ, τὸ σιτάρι ἀπὸ τὸ κριθάρι.

— Καλά, παιδί μου, σιτάρι - κριθάρι! Τρέχα τώρα ἔξω νὰ παίξης μὲ τ' ἄλλα παιδιά. Καὶ σὲ κανένα τίποτε νὰ μὴ μιλήσῃς! Ἀγκαλά, δὲν εἰν' ἀνάγκη αὐτὸν νὰ σου τὸ πῶ. Τὸ ξέρεις μοναχός σου . . .

— Καλά, παππού, εἴπε τὸ παιδί χαρούμενο· κι ἔτρεξε στὰ παιχνίδια του.

Σὲ λίγες μέρες οἱ χωριάτες πατοῦσαν τὴν Ἀθήνα ξαφνικὰ κι ἀδερφωμένοι μὲ τοὺς πολίτες ἔκλειναν τοὺς Τούρκους στὴν Ἀκρόπολη.

Η ΔΙΠΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

(Παράδοση Ἀθηναϊκὴ)

Τὴν ἴδια μέρα γιόρτασαν οἱ Χριστιανὸὶ τὴ Λαμπρή τους καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸ μπαϊզάμι τους· ἔτσι ἔτυχε.

Ἡ γριὰ ἡ κλησάρισσα τῆς Σωτήρας, τὰ μεσάνυχτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔκαμαν οἱ Χριστιανὸὶ Ἀνάσταση κι ἀπόλυτε ἡ ἐκκλησία, κλείστηκε στὸ κελί της μέσα, διπλο-αμπάρωσε τὴν πορτίτσα της κι ἔβαλε γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ ἀπὸ πίσω καὶ τὸ φορτσέοι της, γεμάτο μ' δλο της τὸ νοικοκυριό, γιατὶ τὸ τούρκικο ξεφάντωμα μποροῦσε νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω της.

"Εξαφνα χτυπᾶ τρεῖς φορὲς ή πόρτα: τάκ, τάκ, τάκ.
"Αλλες τρεῖς φορὲς χτύπησε κι ή καρδιὰ τῆς κλησάρισσας.

— "Άν είσαι Χριστιανός, νὰ σὲ πολυχρονᾶ δ μεγαλοδύναμος, κι ἀν είσαι Τοῦρκος, πάλι καλῶς δρισες.

— "Ανοιξε γρήγορα, γειτόνισσα, καὶ μὴ φοβᾶσαι, ἐγὼ εἶμαι.

— Μπά! Έσύ 'σαι, γειτόνισσα; Καὶ τί γυρεύεις τέτοια ώδα;

'Η πορτίτσα τοῦ κελιοῦ ἀνοίγει. Τὸ κατάλευκο γεροντάκι, ή κλησάρισσα, καλωσορίζει τὸ κατάμαυρο σκέλεθρο, μιὰ γριὰ 'Αραπίνα φιλενάδα της, ποὺ καθόταν μέσα σ' ἕνα χάλασμα τῆς γειτονιᾶς. 'Η πορτίτσα ξανάκλεισε.

'Η 'Αραπίνα μιλεῖ πρώτη:

— Τώρα ποὺ ἡσύχασε δό κόσμος ὅλος κι οἱ χαροκόποι τραβήχτηκαν στὰ σπίτια τους, ἥρθε κι ἐμένα ἡ σειρά μου νὰ γιορτάσω τὸ μπαϊδάμι μου στὸ τρυπόσπιτό μου μέσα. [”]Εκαμα ν' ἀπλώσω πάνω σὲ κάτι πέτρες τ' ἀποφάγια τῶν ἀγάδων, ποὺ εἶχα σ' ἔνα χαρτὶ τυλιγμένα καὶ τότε σὲ συλλογίστηκα, καημένη γειτόνισσα, κλεισμένη καταμόναχη στὸ κελί σου, ἔημερώνοντας ἡ Λαμπρή σας· σὲ ψυχοπόνεσα, τὰ τύλιξα πάλι τ' ἀποφάγια καὶ εἴπα μέσα μου:

— Κακόμοιδοι Χριστιανοί! Σκλάβοι καὶ σεῖς, σκλάβοι καὶ μεῖς. Πιὸ φτωχοὶ ἐμεῖς, μὰ πιὸ δυστυχισμένοι ἐσεῖς, γιατὶ γίνατε δοῦλοι στὸν ἴδιο τόπο, ποὺ μὰ φορὰ ἥσαστε ἀφεντικά. [”]Ας πάω λοιπόν, εἴπα, νὰ γιορτάσουμε μαζί· αὐτὴ τὴ Λαμπρή της κι ἐγὼ τὸ μπαϊδάμι μου. Ξεκίνησα κι ἥρθα.

Κι ἀκούμπησε τὸ μικρό της τὸ δέμα ἐπάνω στὸ τραπέζακι τοῦ κελιοῦ.

|| Σηκώνεται τότε ἡ αλησάρισσα γελαστὴ καὶ ψάχνει μέσα στὴν κασέλα της. Βγάζει ἔνα κόκκινο αὐγὸ καὶ τὸ δίνει στὴν [”]Αραπίνα.

Τὸ παίρνει ἔκείνη μ' εὐχαρίστηση μεγάλη, σηκώνει τὸ χέρι της ψηλὰ καὶ τὸ παρατηρεῖ γύρω γύρω στὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ μὲ χαρὰ μικροῦ παιδιοῦ καὶ τὸ θαυμάζει σὰν κανένα σπάνιο καὶ περίφημο πράμα.

“Η γριὰ ἡ αλησάρισσα ἔρχεται σιγά σιγά, κάθεται κοντά της κι ἔξαφνα κάνει τσάκ μία καὶ τῆς τὸ σπάζει μὲ τὸ ἄλλο κόκκινο αὐγό, ποὺ εἶχε κρυμμένο στὸ ἄλλο της τὸ χέρι, ἔκειαρδισμένη στὰ γέλια γιὰ τὸ κατόρθωμά της.

Τὸ κελί εἶναι μισοσκότεινο. Τὸ λυχνάρι μόλις καὶ φέγγει. Ζυγώνουν κοντά, μάγουλο μὲ μάγουλο, τὰ δυὸ γεροντικὰ κεφάλια, κάτασπρο τὸ ἔνα, κατάμαυρο τὸ ἄλλο, καὶ φιλιοῦνται..

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ

Μιὰ μέρα, λίγους μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο πόλεμο,

ποὺ εἶχαν κάμει οἱ Σουλιῶτες μὲ τὸν Ἀλὴ - πασά, φάνηκε
ἔνας καλόγερος ἐξηντάρης ἐπάνω στὸ μοναστήρι τοῦ Σου-

λιοῦ, τὸ ἀθάνατο Κούγκι. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ Ἀγιο Ὅρος κι ἥξερε πολλὲς γλῶσσες καὶ τὰ ρωσικά.

"Ἐφερε σταυροὺς γιὰ τὶς γυναικες καὶ τὰ παλικάρια καὶ κομπολόγια γιὰ τοὺς γέρους καὶ τὶς γριές. Κανένας δὲν τὸν εἶχε ἰδεῖ ποτέ, οὕτε εἶχε μάθει ἀπὸ ποῦ κρατοῦσε ἡ γενιά του. Ἡταν πάντα συνοφρυνμένος κι ὅταν τὸν ρωτοῦσαν ἀπὸ ποῦ εἶναι, ἀλλαζε κουβέντα καὶ δὲν ἀποκρινόταν.

Σὲ λίγο κέρδισε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν Σουλιωτῶν, ἔγινε ἡγούμενος, πνευματικὸς καὶ δάσκαλος ὅλων τῶν Σουλιῶν καὶ τῶν Παρασουλιῶν. Ὁμνυναν ὅλοι στὸ ὄνομά του καὶ δὲν ἦταν κρίση καὶ φιλονικία, ποὺ νὰ μὴ τὴν πᾶνε σ' αὐτόν. "Ο, τι ἔλεγε, ἦταν καλὰ εἰπωμένο, κι ὅ, τι ἔκανε, καλὰ καμωμένο.

"Αλλὰ καὶ σ' ὅλους τοὺς πολέμους, ποὺ ἔκανε τὸ Σούλι μὲ τὸν Ἄλη - πασά, ἦταν πρῶτος καὶ πάντα χρησίμευε νὰ καταπαύῃ τὶς διχόνοιες ἀνάμεσα στοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ Σουλιοῦ. Καὶ γι' αὐτὸ τὸν ἔλεγαν καπετάν Καλόγερο.

Στὶς 17 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1803, λίγες μέρες ὕστερα ἀπὸ τὸν πρῶτο χαλασμὸ τοῦ Σουλιοῦ, δι καπετάν Καλόγερος, μὴ θέλοντας νὰ παραδώσῃ στὰ χέρια τοῦ τυράννου τὸν ἑαυτό του, τοὺς λίγους συντρόφους του καὶ τ' ἀγαπημένο του τὸ Κούγκι, πῆρε μιὰ ἡρωικὴ ἀπόφαση. Ἀφοῦ περικυκλώθηκε ἀπὸ χιλιάδες ἔχθροὺς καὶ δὲν εἶχε ἄλλο τρόπο νὰ τοὺς σκοτώσῃ, μετάλλαβε τοὺς συντρόφους του καὶ ἔριξε μιὰ πιστολιὰ μέσα στὸ ὑπόγειο τῆς ἔκκλησίας, ποὺ βρίσκονταν ἐκατὸ βαρέλια γεμάτα μπαρούτη.

»Στὴ στιγμὴ σύντροφοι, Κούγκι κι ἔχθροὶ ἀνατινάχτηκαν στὸν ἀέρα ἀνακατωμένοι μὲ φωτιά, καπνό, ἄρματα, πέτρες, ἔύλα, βόγγους, κλάματα καὶ λαχτάρα.

Κι ἡ ἴστορία στὸ πλάι τοῦ Σουλιοῦ ἔγραψε μὲ ἄσβεστα κρυστάλλινα μάτα τὸ ὄνομα τοῦ καπετάν Καλόγερου: Σαμούήλ!

ΤΟ ΤΣΟΠΑΝΑΚΙ

“Οταν ἀρχισέ ἡ μάχη στὰ Δερβενάκια, ἔνα τσοπανάκι λεροφορεμένο, ἄσπλο, ἀλλὰ μὲ μάτια γοργούνητα, μὲ τὴ μαγκούρα του τὴν ποιμενική, πλησίασε στὸ μέρος ποὺ ἦταν δ̄ Κολοκοτρώνης κι ἔβλεπε κι αὐτὸ μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμὸ τὸν πόλεμο, ποὺ γινόταν παρακάτω.

‘Ο Κολοκοτρώνης παρατήρησε τὸ θαυμασμό του καὶ τὰ ἔξυπνα καὶ ζωηρὰ μάτια του καὶ τοῦ εἶπε:

— Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, καὶ δὲν πᾶς καὶ σὺ νὰ πολεμήσης, βρὲ “Ελληνα;

— Δὲν ἔχω ἀρματα, καπετάνιε!

— Εχεις τὴ μαγκούρα σου, ἀρμα εἶναι κι αὐτή, νά! Πήγαινε νὰ σκοτώσης κανέναν ἔχτρο μ' αὐτή, νὰ πάρης τ' ἀρματά του καὶ ν' ἀρματωθῆς καὶ νὰ φορέσης τὰ ροῦχα του.

— Μὰ λές;

Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καὶρὸ πηδώντας μὲ τὴ βοήθεια τῆς μαγκούρας του, ὅπ π, ἀνακατεύτηκε μὲ τοὺς πολεμιστές.

Τὸ βράδυ, ὅταν τελείωσε ἡ μάχη, ἔνοπλος καὶ ἀγνώριστος μὲ ροῦχα κάποιου Τούρκου, ποὺ εἶχε σκοτώσει, ξαναστάθηκε ἐπιδεικτικὰ ἐμπρὸς στὸν Κολοκοτρώνη.

— Τί εἶσαι σύ, βρὲ “Ελληνα; τὸν ρωτᾶ δ ἀρχιστράτηγος.

— Δὲ μὲ γνωρίζεις, καπετάνιε; Ἐγὼ εῖμαι, ποὺ μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι νὰ πολεμήσω μὲ τὴ μαγκούρα μὲ τὴν προσταγή σου καὶ μὲ τὴν εὐχή σου, καπετάνιε, ἔκαμα, ὅπως μοῦ εἶπες...

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Πότε θαρρή μιὰν ἄνοιξη, θαρρή ἔνα καλοκαίρι,
ποὺ λουλουδίζουν τὰ κλαριά, ποὺ λιώνουνε τὰ χιόνια,
γιὰ νὰ ζωστοῦμε τ' ἄρματα καὶ τὰ χρυσὰ τσαπράζια,
νὰ βγοῦμε κλέφτες, βρὲ παιδιά, κλέφτες στὰ κορφοβούνια
καὶ στὴν ψηλότερη κορφὴ νὰ στήσωμε λημέρι !

Νάχονυμ' μὲ τ' ἀστρα τ' οὐρανοῦ τ' ἀποβραδίς κουβέντα
κι ἐμᾶς τὸ γλυκοχάραμα νὰ πρωτοχαιρετίζῃ,
ἐμᾶς δὲ ἥλιος τὴν αὔγη, σὰν κρούη, νὰ πρωτοβλέπῃ.

Νὰ μᾶς ξηλεύουν οἱ ἀιτοί, νὰ μᾶς ξυπνοῦν τ' ἀηδόνια.

Ἄραδ' ἀράδα τ' ἄρματα στὰ πεῦκα θὰ κρεμᾶμε,
καὶ θὲ νὰ σταίνωμε χορό. Καὶ κάθη μας τραγούδι
θάναι βροντὴ ἀπὸ σύννεφο, φωτιὰ ἀπ' ἀστροπελέκι,
θὰ μᾶς τρομάζουν τὰ θεριά, θὰ προσκυνοῦν οἱ κάμποι.
Πότε θαρρή μιὰν ἄνοιξη, θαρρή ἔνα καλοκαίρι
νὰ βγοῦμε κλέφτες, βρὲ παιδιά, κλέφτες στὰ κορφοβούνια !

Κ. Κρυστάλλης

ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΜΑΣ ΘΑ ΣΕ ΠΛΗΡΩΣΗ

‘Ο Κανάρης γύριζε τὸ 1825 ἀπὸ τὴν Ἀλεξάντρεια ἅπρα-
κτος, ὅπου εἶχε πάει νὰ κάψῃ τὸν τουρκοαιγυπτιακὸ στόλο. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε ἡ πίκρα του γιὰ τὴν ἀποτυχία, ἄκουγε
καὶ τὰ μουρμουρητὰ τῶν ναυτῶν του, ποὺ ἡμέρες εἶχαν νὰ
φᾶν καὶ νὰ πιοῦν νερό. Τὸ καράβι τους εἶχε σώσει ἀπὸ ἡμέρες
τὴν προμήθειά του.

Πλέοντας λοιπὸν στ' ἄνοιχτά, κάποιος ναύτης τὸν πλη-
σιάζει καὶ τοῦ λέει :

— Καπετάν Κωνσταντή, ἔνα καράβι ἀπὸ μακριά.

— Καλά, τοῦ ἀποκρίνεται ἥσυχα δὲ Κανάρης.

Σὲ μισὴ ὥρα τὰ δύο πλοῖα βρέθηκαν κοντὰ καὶ οἱ ναῦτες

τοῦ Κανάρη παρατήρησαν, πώς ἦταν ἔνα μεγάλο αὐστριακὸν ιστιοφόρο.

— Ἐμπρός, παιδιά, πιάστε τοὺς γάντζους, προστάξει ὁ πυρπολητής.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ναῦτες, πῆραν τὰ τουφέκια τους, ἄλλοι κατέβασαν μιὰ βάρκα καὶ μὲ τοὺς γάντζους κόβλησαν στὸ ξένο καράβι. Τότε ὁ Κανάρης μὲ τὸν ἀχώριστό του σύντροφο Μικὴ καὶ μερικοὺς ἄλλους ναῦτες σκαρφαλώνει σ' αὐτὸ μὲ τὴν πιστόλα στὸ χέρι καὶ παρουσιάζεται στὸν πλοίαρχο.

— Τί θέλετε; ζωτᾶ μὲ τρόμο ὁ Αὔστριακός, γιατὶ νόμισε, πὼς ἦταν πειρατές.

— Θέλομε νὰ μᾶς δώσης, ψωμί, τυρί, νερό καὶ ἀπὸ ὅ, τι ἄλλο ἔχεις, γιατὶ πεθαίνομε ἀπὸ τὴν πεῖνα.

‘Ο πλοίαρχος κατάλαβε τότε μὲ ποιοὺς εἶχε νὰ κάμη καὶ προστάξει τοὺς ναῦτες του νὰ τοὺς φέρουν ψωμιά, τυρί, ἔνα βαρέλι σαρδέλες καὶ ἀρκετὸ νερό. Ἀφοῦ τὰ κατέβασαν στὴ βάρκα, ὁ Κανάρης εἶπε στὸν Αὔστριακὸ τὸν πλοίαρχο:

— Λεπτὰ δὲν ἔχω τώρα νὰ σὲ πληρώσω· γράψε λοιπὸν πόσα κάνουν σ' ἔνα χαρτὶ καὶ φέρε το νὰ σοῦ τὸ ύπογράψω.

— Δὲν κάνει τίποτε, ἀποκρίθηκε ὁ πλοίαρχος γνωρίζοντας τὴ φτώχεια τῶν ἐπαναστατῶν.

— Φέρε το, εἶπα, καὶ γράψε δυὸ χιλιάδες γρόσια! Θυμωμένος ἀπάντησε ὁ πυροπολητής.

Τὸ ύπόγραψε καὶ τὸ δίνει στὸν πλοίαρχο λέγοντας:

— Τὸ "Εθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ!"

— Ἄλλὰ ἔσεῖς δὲν ἔχετε ἔθνος, τόλμησε νὰ εἰπῇ ἔκεινος.

~~Χ~~Αστραφαν τὰ μάτια τοῦ Κανάρη, ἀγρίεψε τὸ πρόσωπό του καὶ μὲ θυμὸ καὶ περιφρόνηση εἶπε:

— Σ' ἀ δὲν ἔχομε "Εθνος, θὰ κάμωμε!

"Ετσι χωρίστηκαν, ὁ ἔνας πιστεύοντας στὰ λόγια του, ποὺ ἦταν πεποιθημένης δλων τῶν σκλαβωμένων, κι ὁ ἄλλος κοννώντας τὸ κεφάλι του ἀπὸ δυσπιστία στὰ δνειροπολήματα τῶν οργιάδων.

Πέρασαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔγινε ἐλεύθερη. Οἱ Κανάρης, σεβαστὸς πιὰ ναύαρχος, ἦταν Ὅπουνδος τῶν Ναυτικῶν καὶ δικαῖος Μικῆς πλοίαρχος σ' ἐμπορικὸ σκάφος.

Οἱ Μικῆς ἔτυχε κάποτε στὸ Γαλάζι τῆς Ρουμανίας ν' ἀγοράσῃ σιτάρι. Ἐκεῖ βρῆκε καὶ τὸν Αὐστριακὸ τὸν πλοίαρχο, ποὺ τότε μόνο τὸν ἀναγνώρισε, ὅταν τοῦ θύμισε τὴν παλιὰ δυσάρεστη συνάντησην τὸν παρακίνησε μάλιστα νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ πληρωθῇ καὶ μὲ κόπο τὸν κατάφερε νὰ δεχτῇ.

Ἐνα πρωὶ λοιπὸν δικῆς καὶ δικαῖος πῆγαν στὸ Ὅπουνδο καὶ ζήτησαν νὰ ἴδουν τὸν Κανάρην. Ἄμα μπῆκαν, δικῆς τοῦ εἶπε:

— Ἐξοχώτατε, θυμᾶσαι ποὺ ὑπόγραψες μιὰ ἀπόδειξη γιὰ δυὸ χιλιάδες γρόσια σ' ἕναν πλοίαρχο Αὐστριακὸ κοντά στὴν Ἀλεξάντρεια;

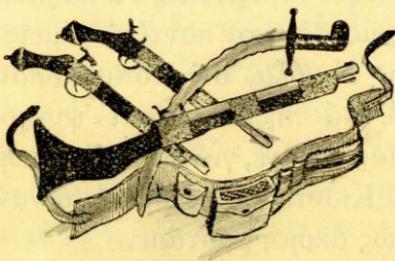
— Α, ναί, θυμοῦμαι, ἀπάντησε, ἀφοῦ σκέφτηκε λίγο δικῆς.

— Πά λοιπόν, δικῆς πλοίαρχος ἥρθε νὰ πάρῃ τὰ χρήματα.

Οἱ Κανάρης ζήτησε τὴν ἀπόδειξην, τὴν κοίταξε καλὰ καλὰ καὶ ἔπειτα μὲ ἐθνικὴ περηφάνια λέει στὸν Αὐστριακό:

— Βλέπεις, πλοίαρχέ μου, πῶς ἔμεις οἱ Ἑλληνες δικαίουμε τὸ κάνομε!

Ὕπόγραψε κατόπιν ἕνα ἔνταλμα καὶ τόδωσε στὸν πλοίαρχο, γιὰ νὰ πληρωθῇ.

Η ΔΟΞΑ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη φάγη
 περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
 μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
 καὶ στὴν κόμη στεφάνη φορεῖ
 γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
 ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Δ. Σολωμός

ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

‘Ο γέρος ἀγωνιστής κοίταξε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτῆρι, ἀνεβοκατέβασε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καὶ κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε:

— Μωρὲ ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο Μεσολόγγι! Οὔτε στὸν «κλεισμὸ» δὲν πίναμε τέτοιο νερό . . .

‘Ο γέρος ἀγωνιστής εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα μ’ ἔνα πήδημα νὰ φτάνῃ στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἔξοδο καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρη σὲ μένα, ποὺ παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ίστορίες, ἥμουν δὲ πιὸ καλόβιολος ἀκροατής του . . .

— Οὔτε στὸν κλεισμό, παιδί μου, μὰ τοῦτο τὸ Σταυρόν νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχή μου. Τὸν καιρό, ποὺ δὲ Μπραΐμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, νόμιζε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα, ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς δμως ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν ‘Αι - Νικόλα, στὶς τάπιες, δπου βλέπαμε χῶμα, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς, κακὸ καὶ ψυχρό, ἀρμυρό, θολό, βαρύ, μὰ ἐκεῖνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραΐμη καὶ τοῦ Κιουταχῆ. Αὐτὸι μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν πῶς ἀκόμη βαστᾶμε.

Μιὰ φορὰ κάναμε ἀνακωχὴ καὶ μᾶς ἔστειλαν μέσα τρεῖς μπέηδες νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ κάνανε αὐτό. Τὸ περισσότερο δῆμος ἥθελαν νὰ ἴδουν τί νερὸ πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμη.

‘Ο Θανάσης, δ Ραξη-Κότσικας, ἦταν τότε πολιτάρχης αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπό τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἴδητε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναικες, ποὺ μᾶς ἔδεναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφεροναν τὸ φαῖ καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίζουν καλὰ καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανί καὶ ἄμα λαγαρίσῃ καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἔνα ἀσκί. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, ποὺ ἦταν ἔχυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του δ πολιτάρχης, καὶ τὸν δρμηνεύει τί νὰ κάνη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἔτη Ηρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα.
Ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἀκόμη τώρα τὸ Κοτσικέικο, τότε ἦταν χα-
μηλὸ τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἰχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ
οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἰχαν ἀπογκρεμίσει.

Χαιρέτησαν, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὑστερα
ἡρθαν στὴν κουβέντα.

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε; δὲ βλέ-
πετε, ποὺ εἴστε κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές; νὰ παραδο-
θῆτε τώρα καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασάδες
σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ
πρίν, ἥσυχοι καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζη-Κότσικας τοὺς λέει :

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες, νὰ παραδοθοῦμε, εἶναι
ντροπή μας τώρα, ποὺ περιμένουμε ὥρα τὴν ὥρα τὸν καπετάν
Μιαούλη καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάναμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ὥρα οἱ μπέηδες
ἔκαναν, πῶς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ μὲ τ' ἀ-
σημένιο τάσι. ‘Ο Ντάγλας, ὅπως ἦταν δασκαλεμένος, εἶχε
δυὸ ἀσκιά, ἕνα μὲ τὸ καθαρὸ νερό, ποὺ εἰχαν λαγαρίσει οἱ
γυναῖκες, κι ἕνα μὲ τὸ νερό, ποὺ πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερὸ καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Βρέ, τοῦ λέει δ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερὸ ποὺ ἔχομε
γιὰ τὰ ζῶα μας δίνεις στοὺς μπέηδες;

Καὶ δίνει μιὰ κλωτσιὰ στ' ἀσκὶ καὶ χύνει δλο τὸ νερό.

‘Ο Ντάγλας λύνει τότε τὸ ἄλλο ἀσκί, γεμίζει τρία
τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

Ἐκεῖνοι, σὰ βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετοῦν καὶ φεύ-
γουν. Πᾶνε στοὺς πασάδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσο-
λογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ κι ἐκεῖνο τὸ θολὸ τόχουνε γιὰ

τὰ ξῶα τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασάδες ἀπελπίστηκαν τότε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ἦταν ὁ πολιτάρχης μας.

Ἐσύ, παιδί μου, νὰ τὰ γράψῃς αὐτά, σὰ μεγαλώσης, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος, νὰ ίδῃ πῶς βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπαρμπα-Γεωργούλα.

Καὶ νὰ ποὺ ἔκτελῶ τὴν ὑπόσχεσή μου, τώρα ποὺ ἔγινα κι ἐγὼ μπαρμπα-Αντώνης.

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Στὸ 1826 ὁ Καραϊσκάκης μὲ τρεῖς χιλιάδες ἄντρες διανυκτέρευε στὸ ὕπαιθρο κοντὰ στὸ Κερατσίνι. Ἡταν Δεκέμβρης μήνας καὶ ἡ νύχτα ἦταν ἀγρια καὶ παγερή. Τὸ χιόνι ἦταν στρωμένο καὶ ὁ στρατὸς ὑπόφερε πολύ.

Ἐκεῖ πιὸ πέρα ἦταν ἀραγμένο τὸ πλοϊο τοῦ Ψαριανοῦ Γιαννίτση, ποὺ ἦταν στὶς διαταγὲς τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ο πλοίαρχος, βλέποντας τὸν καιρό, ἔστειλε μιὰ βάρκα, γιὰ νὰ παραλάβῃ τὸν ἀρχηγὸν νὰ περάσῃ τὴν νύχτα του στὸ πλοϊο, γιὰ νὰ μὴν κακοπαθήσῃ.

Ἡ ἀποστολὴ βρῆκε τὸ χαλύβδινο ἀρχηγὸν νὰ κοιμᾶται μὲ τὴν κάπα του, ἔχοντας γιὰ προσκέφαλο ἔνα λιθάρι καὶ τὰ νῶτα του ἀκουμπισμένα σ' ἔνα θάμνο χιονισμένο. Ο Καραϊσκάκης ἔυπνώντας στὴ φωνὴ τοῦ ναύτη, πήδησε ὅρθὸς καὶ κατὰ τὴν κλέφτικη συνήθεια ἔπιασε μὲ τὸ δεξὶ του τὴν πιστόλα του.

— Τί εἶναι ωρέ; ρώτησε.

— Ἀρχηγέ, ἡ νύχτα εἶναι κρύα, χιονοκαιρὸς ὅπως βλέπεις. Γι' αὐτὸν ὁ καπετάν Γιαννίτσης σὲ προσκαλεῖ νὰ κοιμηθῆς στὸ καράβι.

— "Ε, εἶναι τόσο μεγάλο τὸ καράβι σας καὶ τοὺς παίρνει δλους ἐκείνους γιά; Ἀπάντησε δείχνοντας τοὺς στρατιῶτες του.

— "Οχι!

— Τότε φύγε!

Καὶ ξανάπεσε μὲ τὴν κάπα του νὰ κοιμηθῆ!

ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΑΚΙΑ

Στὰ νιάτα του δ Μῆτρος ἦταν τίμιο καὶ γενναῖο παλικάρι. Πολέμησε λαμπρὰ στὸ 21. Ἀλλὰ τώρα εἶναι πολὺ γέρος. Τὸ δεξὶ του πόδι κουτσαίνει λίγο. Ἀνάθεμα στὸ βόλι, ποὺ τοῦ φύτεψε φεύγοντας δειλὸς ἐχθρός . . .

Τὶς λίγες ὕρες ποὺ τοῦ μένουν ἀκόμη, τὶς περνᾶ μὲ δυὸ τρία προβατάκια. Ξαπλωμένος σὲ χορταριασμένο ἀπάγγειο κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη θυμᾶται τὰ περασμένα. Καὶ τὰ θυμᾶται καλά.

‘Ο γερο-Μῆτρος ἀνέβαινε σήμερα τὸ ἀνηφορικὸ στενό, ποὺ χωρίζει τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου ἀπὸ τὰ σπιτάκια τῆς μητρῆς γειτονιᾶς.

— Κάτι τὸν ἀνήφορο, γερο-Μῆτρο; Τὸν ωτάει ἔνας διαβάτης.

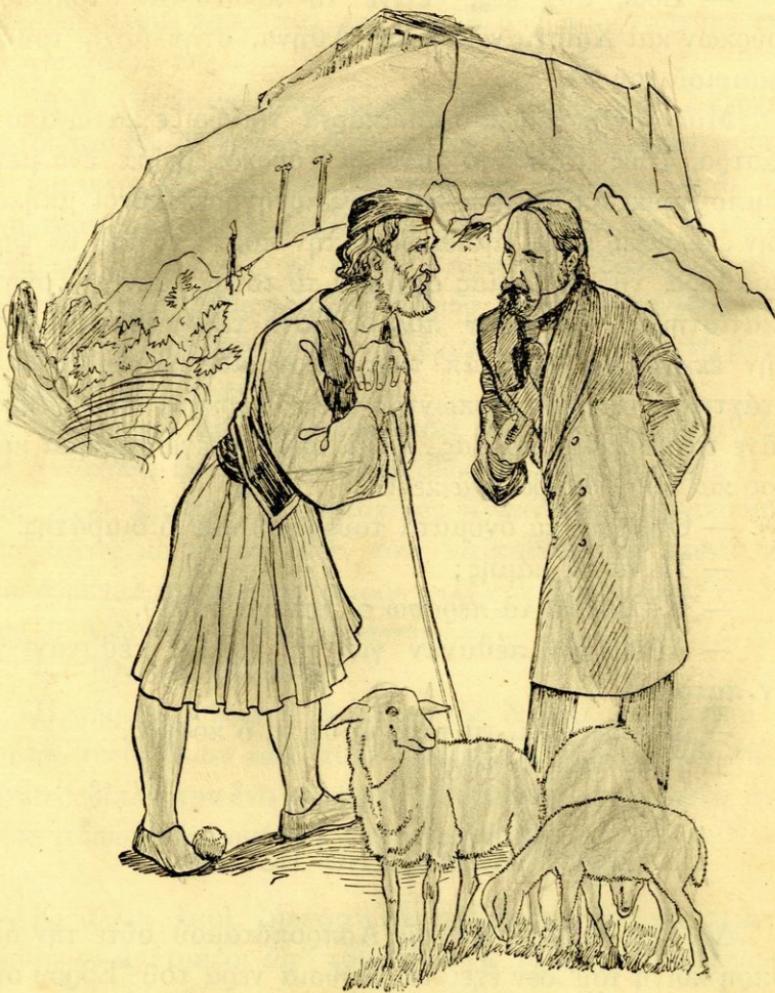
— Πάω ν' ἀνάψω ἔνα κερί στὸν ‘Αι-Γιώργη.

— Ἐδῶ ‘Αι-Γιώργης;

— Βλέπεις αὐτὸ τὸ σπιτόπουλο, ποὺ δὲ χωράει καλὰ καλὰ ἔναν ἄνθρωπο μέσα;

— Αὐτὸ ποὺ ἔχει μέσα ἔνα μικρὸ σταυρὸ πάνω ἀπὸ τὴ γωνιὰ τῆς πορτίτσας του;

— Ναί. Σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ σπιτόπουλο μέσα βρίσκεται ἡ Ἀγια τράπεζα τοῦ ‘Αι-Γιώργη τ' Ἀλεξαντρινοῦ. Ἡταν, παλαιά, μεγάλη καὶ πλούσια ἐκκλησία, μὰ νὰ τί τῆς ἀπό-

μεινε τώρα. Γκρεμίστηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου. Τώρα μιὰ καλὴ γερόντισσα σκουπίζει τὴν τούπα αὐτὴ καὶ πουλάει καὶ κανένα κεράκι. Μὰ ξέρεις κι ὅλας γιατί ἔοχομ' ἐδῶ κι ἀνάβω καμιὰ φορὰ κερί;

Στηλώνει τώρα τὸ φαβδί του, τὸ πιάνει μὲ τὰ δυό του χέρια, γέρνει κι ἀκουμπάει ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ στῆθος του.

— Ἐδῶ, ποὺ λέσ, ἔγινε τὸ πρῶτο αἵματοκύλισμα Τούρκων καὶ Χριστιανῶν στὴν Ἀθήνα, στὴν ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 21.

Μιὰ συντροφιὰ ἀπὸ παλικάρια τριγύριζε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο. Τοὺς εἶδαν ἀπὸ πάνω οἱ Τούρκοι, βγῆκε ἔνα μεγάλο μπουλοῦκι ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς κυνήγησε. Αὐτοὶ μπήκανε στὴν ἐκκλησία μέσα, ἀμπάρωσαν τὴν πόρτα κι ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τῆς ἐκκλησίας ἀρχισαν τὸ τουφεκίδι. Οἱ Τούρκοι δεκατίστηκαν. Μὰ ἦταν πολλοί. Στὸ τέλος ἔβαλαν φωτιὰ στὴν ἐκκλησία.^ν Άλλοι ἀπ' τοὺς δικούς μας κάηκαν κι ἄλλοι πετάχτηκαν ἔξω καὶ χτυπώντας τοὺς Τούρκους σκοτώθηκαν. Πᾶνε τὰ παλικαράκια μας . . . Γι' αὐτὸ κι ἐγὼ ἔρχομαι κάθε τόσο καὶ τοὺς ἀνάβω ἔνα κερί.

— Θυμᾶσαι τὰ ὀνόματά τους; τοῦ λέει διαβάτης.

— Τί νὰ τὰ κάμης;

— "Ε! λέω νὰ τὰ περάσω σὲ κανένα βιβλίο.

— Αὐτοὶ δὲν πέθαναν γιὰ τὰ βιβλία, πέθαναν γιὰ τὴν πατρίδα.

— Δὲν πειράζει, νὰ τοὺς μάθη κι δ κόσμος.

— Τοὺς ξέρει δ Θεός!

ΤΟ ΔΟΞΑΣΜΕΝΟ ΠΟΤΑΜΙ

Δὲν ἔχει τὸ μάκρος τοῦ Ἀσπροπόταμου οὕτε τὴν ὁλό-ασπρη κοίτη του· δὲν ἔχει τὰ πλούσια νερὰ τοῦ Ἐβρου οὕτε τοῦ Νέστου τὶς ὅμορφιές· δὲν ἔχει ἀκόμη οὕτε στοιχειωμένο γεφύρι σὰν τὸν Ἀραχθό. Ο Σπερχειὸς εἶναι ἔνα μικρὸ ποτάμι σὰ λησμονημένο ἀνάμεσα στὶς βαθιές χαράδρες τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ σὰν τρυπωμένο στὶς πανύψηλες καλαμιές τοῦ στενόμακρου κάμπου τῆς Λαμίας.

Εἶναι μικρό, ἀλλὰ δοξασμένο ποτάμι· τὸ πιὸ δοξασμένο

έλληνικὸ ποτάμι· ἔξησε δὲ τὴν ίστορία τῆς πατρίδας μας κι ἔνιωσε δὲ τοὺς παλμούς της, δὲ τοὺς πόγους της, δὲ τὶς χαρές της.

Απὸ τὶς πανύψηλες κορφὲς τῆς Οἴτης, στὸ Σπερχειὸ πρωτόφατασαν οἱ γοεροὶ θρῆνοι τοῦ Ἡρακλῆ, δταν φόρεσε τὸν καυτερὸ χιτώνα τοῦ Νέστου καὶ ἔριζωνε ἀπὸ τὸν πόνο του τὰ αἰωνόβια ἔλατα καὶ παρακαλοῦσε τὸ Φιλοκτήτη νὰ τοῦ χαρίσῃ τὸ θάνατο. Κι ὁ πονετικὸς Σπερχειὸς πῆρε τὴν φωνὴν τοῦ βασανισμένου ἥρωα καὶ τὴν ἔφερε στὴ θάλασσα· κι ἔτσι δὲ οὐδὲν ὁ κόσμος ἔμαθε τὴν θλιβερὴν τὴν μοίραν τοῦ καλοῦ παλικαριοῦ.

Αργότερα, ἀμέτρητες χιλιάδες περσικὲς ἔκείνησαν ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ζητώντας νὰ σκλαβώσουν τὶς χῶρες τὶς ἔλληνικές· κι ὁ Σπερχειός, ἐκστατικός, ἀγνάντεψε τριακόσιους Σπαρτιάτες μὲ τὸ Λεωνίδα τους νὰ πιάνουν τὰ στενά· καὶ δταν ὁ μεγάλος βασιλιὰς παράγγειλε τὰ δπλα τους νὰ δώσουν, ὁ Λεωνίδας ἄφοβα ἀπάντησε:

— "Ελα νὰ τὰ πάρης!"

Περήφανος ὑστερα ὁ Σπερχειὸς διαλάλησε παντοῦ τὴν μεγάλη θυσία ὅλων τῶν παλικαριῶν· καὶ σὲ λίγο εἶδε νὰ ὑψώνεται δίπλα του ἔνα μαρμαρένιο λιοντάρι, παντοτινὴ ἀνάμνηση τόσων σκοτωμένων λιονταριῶν...

Ακι ἄλλοι λαοὶ ζήλεψαν τὶς χῶρες τὶς ἔλληνικές, κι ἀπλώθηκαν ἀμέτρητοι ἀπὸ τὸν Αἶμον ὡς τὸ Μωριά· κι ἔκαναν χαλασμὸ πολύ.

Τότε, σὰ σύννεφο βαρύ, ἔκείνησε ἀπ' τὸ Βυζάντιο ὁ Νικηφόρος Οὐρανός· καὶ γρήγορη σὰν ἀστραπὴ ἔφτασε ἐδῶ κάτω ἥ τρομερὴ ἥ εἰδηση.

Αφήνουν οἱ ἄλλόφυλοι τοὺς κάμπους τοῦ Μωριᾶ καὶ τρέχοντας ζητοῦν στὸν τόπο τους νὰ πᾶνε. Ελπίζουν νὰ προ-

φτάσουν ἀλλὰ λογάριαζαν χωρὶς τὸ Σπερχειό. Βαρύκαρδος δὲ ποταμὸς χτίζει μὲ τὰ νερά του κάστρο οὐρανοῦ κι ὀδιάβατο σὲ κάθε στρατοκόπο.

Τοῦ κάκου οἱ ἄλλόφυλοι λυσσοῦν ἀπὸ θυμό· λυσσάει καὶ τὸ ποτάμι καὶ δυναμώνει πιὸ πολὺ τὴν ἄγρια κατεβασιά· κι ἔκεῖνοι ξαπλώνονται στὴν ἀκροποταμιὰ κι ἀποκοιμοῦνται ἔνοιαστοι καὶ παραδίνονται σ' ὅνειρα γλυκά.

Τὸ ἴδιο βράδυ, στὴν ἀντικρινὴ μεριά, μαζὶ μὲ τοὺς λεβέντες του ξεπέζεψε δὲ Νικηφόρος Οὐρανός. Δὲ φοβήθηκε αὐτὸς τὴν ἄγρια κατεβασιά· ἥξερε τοῦ ποταμοῦ τὰ μυστικά, τοῦ ποταμοῦ τὸν πόθο γιὰ ἐκδίκηση. "Εχοντας δόδηγὸ τοῦ Σπερχειοῦ τὸ βουητό, βρίσκει μὲ τὰ παλικάρια του τὸν πόρο τὸ διαβατικὸ καί, σὰ δελφίνια τῆς στεριᾶς, γλιστροῦν στὴν ἀλληλή ἀκροποταμιά. Οἱ Βούλγαροι κοιμοῦνται..."

Μόνο τὸ δοξασμένο τὸ ποτάμι ἔμαθε τὸ κακό, ποὺ ἔγινε κείνη τὴν νυχτιά. Φεύγοντας ἀνάμεσα σ' ἀπάτητα κατσάρος καὶ δὲ Σαμουὴλ δύσκολα μπόρεσε νὰ σωθῇ μὲ λιγοστοὺς δικούς του.

XΔὲν ἔχει, εἴπαμε, γεφύρι στοιχειωμένο δὲ Σπερχειός. "Ἐχει δῆμως τὴν Ἀλαμάνα του, τὴ δοξασμένη ἀπὸ κάθε γεφύρι πιὸ πολύ. Τὴ δόξασε δὲ Διάκος μὲ τὸ αἷμα του. Ὡρες πολλὲς πολεμοῦσε μὲ λιγοστοὺς συντρόφους. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι ἤταν πολλοί. Κι ἀφοῦ δὲν τούμεινε οὔτε τουφέκι οὔτε σπαθὶ γερό, τὸν πῆραν σκλάβο, βουτηγμένο μὲς στὸ αἷμα του. Ἡταν τοῦ Ἀι-Γιώργη ἡ γιορτὴ κι αὐτὸς ἤταν 29 χρονῶν στῆς ἀνοιξῆς τὴν δμορφιὰ λυπήθηκε τὰ νιάτα του, ἔριξε δὲ λόγυρα ἀπελπισίας ματιὰ καὶ φώναξε: //

Γιὰ ἵδες καιρὸ ποὺ διάλεξε

δὲ Χάρος νὰ μὲ πάρη,

τώρα π' ἀνθίζουν τὰ κλαριὰ

καὶ βγάζε ἡ γῆ χορτάρι. //

Τώρα νιώθει βαθιά συγκίνηση δύο κάθε στρατιώτης στης Αλαμάνας τήν θωριά. Όλόγυρά της δύλα μαρτυροῦν τοῦ Διάκου τὸ μαρτύριο καὶ τὸ μονομούρισμα τοῦ Σπερχειοῦ φέρνει στὴ θάλασσα καὶ διαλαλεῖ στὰ πέρατα τῆς γῆς, πῶς οἱ λεβέντες ἔρονται καὶ νὰ ζοῦν, ἔρονται καὶ νὰ πεθαίνονται.

Ἐξησε μαζὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα τοῦ δύο Σπερχειούς καὶ ἔνιωσε δλους τὸν παλμούς της, δλους τὸν πόνους της, δλες τὶς χαρές της. Δρέπασε τὴν πατρίδα, δοξάστηκε καὶ αὐτός.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΤΥΜΠΑΝΙΣΤΗΣ

Στὸ μεγάλο πόλεμο, καμιὰ ἔξηνταριὰ στρατιῶτες ἐνὸς συντάγματος τοῦ πεζικοῦ εἶχαν ἀνεβῆ ἐπάνω σ' ἕνα ὄψιμα, γιὰ νὰ καταλάβουν ἕνα ἔρημο σπίτι. Βρέθηκαν ἔξαφνα περικυκλωμένοι ἀπὸ δύο τάγματα ἐχθρῶν. Μόλις τὸν ἔδωσαν καιόδη νὰ καταφύγουν μέσα σ' αὐτὸν τὸ σπίτι καὶ νὰ ὀχυρωθοῦν καλά, ἀφοῦ ἀφησαν κάμποσους νεκροὺς ἀπ' ἔξω.

Οταν ἀμπάρωσαν τὶς πόρτες οἱ δικοί μας, ἔτρεξαν στὰ παράθυρα τοῦ ἰσογείου καὶ τοῦ πρώτου πατώματος, ἀπὸ δπου ἀρχισαν πυκνὰ πυρὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ποὺ προχωρῶντας σὲ ἡμικύκλιο ἀπαντοῦσαν μὲ τουφεκιὲς πιὸ πυκνές.

Τὸ ἀπόσπασμα διεύθυναν δυὸς ὑπαξιωματικοί, ἕνας ὑπολοχαγὸς καὶ δύο λοχαγός, γέρος, ψηλὸς καὶ ἀδύνατος. Μαζί τοὺς ἦταν κι ἕνας μικρὸς τυμπανιστής, ἕνα παιδί ὡς δεκατεσσάρων χρονῶν, ποὺ δὲν ἐδειχνε παρὰ δώδεκα, μὲ πρόσωπο μελαψὸ καὶ μὲ δύο κατάμαυρα μάτια, ποὺ ἀστραφταν.

Ο λοχαγὸς ἀπὸ ἕνα δωμάτιο τοῦ πρώτου πατώματος διεύθυνε τὴν ἐπίθεση, δίνοντας διαταγὲς μὲ τὴ βροντερή του φωνή. Ο τυμπανιστής, λιγάκι χλομός, μὰ μὲ θέληση πολλή, εἶχε ἀνεβῆ ἐπάνω σ' ἕνα τραπέζακι καὶ τέντωνε τὸ λαιμό του,

γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο τί γινόταν ἔξω. Κι ἔβλεπε, ἀνάμεσα στὸν καπνὸ καὶ τὴ σκόνη, τὶς ὅμιδες τῶν ἔχθρῶν, ποὺ προχωροῦσαν;

Τὸ σπίτι ἦταν χτισμένο στὴν κορφὴ ἐνὸς γκρεμοῦ ἀπότομου. Πρὸς τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶχε παρὰ ἕνα παραθυράκι πολὺ ψηλά. Γι' αὐτὸ οἱ ἔχθροι δὲν ἀπειλοῦσαν τὸ σπίτι ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος κι ὁ γκρεμὸς ἦταν ἐλεύθερος. Οἱ σφαιρες χτυποῦσαν τὴν πρόσοψη μόνο καὶ τὶς δύο ὄλλες πλευρές.

Ήταν μιὰ φωτιὰ τῆς Κόλασης αὐτὴ ἡ ἐπίθεση. Ἐνα χαλάζι ἀπὸ σφαιρες, ποὺ γκρέμιζε ἀπ' ἔξω τοὺς τοίχους καὶ θρύμματιζε τὰ κεραμίδια. Ἀπὸ μέσα πάλι τρυποῦσε τὴν ὁροφὴν, τὰ ἔπιπλα, τὰ παράθυρα, πετώντας στὸν ἀέρα σχίζες ἀπὸ ξύλα καὶ σύννεφα ἀπὸ ἀσβέστες καὶ θρύμματα ἀπὸ τζάμια, σφυρίζοντας, ἀναπηδώντας, κατακομματιάζοντας τὸ καθετὶ μ' ἓνα δαιμονισμένο πάταγο, ποὺ σουπαρινε τὸ κεφάλι. Κάπου κάπου ἔνας στρατιώτης, ἀπ' αὐτὸν ποὺ κρατοῦσαν τὴν ἄμυνα στὰ παράθυρα, σωριαζόταν χάμω κι ἀμέσως πήγαινε ἄλλος στὴ θέση του.

Σὲ μιὰ στιγμὴ εἶδαν τὸ λοχαγό, ποὺ ὥς τότε εἶχε μείνει ἀπαθής, νὰ κάνῃ ἔνα μορφασμὸ ἀνησυχίας καὶ νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ δωμάτιο μὲ μεγάλα βήματα. Σὲ δυὸ λεπτὰ τῆς ὥρας ἔναναγύρισε ὁ λοχίας τρέχοντας, φώναξε τὸν τυμπανιστὴ καὶ τοῦ ἔκανε νόημα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Οἱ μικρὸς ἀκολουθώντας τὸν ἀνέβηκε τρέχοντας τὴν ξύλινη σκάλα καὶ μπῆκε μαζί του σ' ἔνα δωμάτιο τῆς ὁροφῆς. Ἐκεῖ εἶδε τὸ λοχαγὸ νὰ γράφη μ' ἓνα μολύβι ἀκομμπισμένος στὸ παραθυράκι. Στὰ πόδια του ἦταν ἔνα σκοινὶ ἀπὸ πηγάδι.

Ο λοχαγὸς δίπλωσε τὸ χαρτὶ καί, κοιτάζοντας αὐστηρὰ τὸ παιδί μὲ τὰ γκρίζα καὶ παγερά του μάτια, ποὺ ἔκαναν νὰ τρέμουν ὅλους τοὺς στρατιώτες, φώναξε:

— Τυμπανιστή!

‘Ο μικρὸς τυμπανιστὴς ἔφερε τὸ χέρι στὸ γεῖσο τοῦ πηληκίου.

— Εχεις ἀντοχή; τὸν ρώτησε ὁ λοχαγός.

Τὰ μάτια τοῦ μικροῦ πέταξαν ἀστραπές.

— Ναι, κύριε λοχαγέ.

Γιὰ κοίταξε ἐκεῖ κάτω — τοῦ εἶπε, ἐνῶ τὸν ἔσπρωχνε πρὸς τὸ παραθυράκι — στὴν πεδιάδα, ἐκεῖ ὅπου λαμποκοποῦν

Ξιφολόγγχες. Ἐκεῖ στέκονται οἱ δικοί μας. Θὰ πάρης λοιπὸν αὐτὸ τὸ χαρτί, θ’ ἀρπαχτῆς ἀπὸ τὸ σκοινί, θὰ κατεβῆς ἀπὸ τὸ παραθυράκι, θὰ τρέξῃς στοὺς δικούς μας καὶ θὰ δώσῃς τὸ σημείωμα στὸν πρῶτον ἀξιωματικό, ποὺ θὰ συναντήσῃς. Πέταξε τὴ ζώνη καὶ τὸ γυλιό σου.

Ο τυμπανιστὴς ἔβγαλε τὴ ζώνη καὶ τὸ γυλιὸ κι ἔκρυψε τὸ σημείωμα στὴν ἐσωτερικὴ τσέπη τῆς στολῆς του. Ο λοχίας

ἔριξε κάτω τὸ σκοινὶ καὶ κράτησε τὴν ἄλλη ἄκρη μὲ τὰ δυό του χέρια· δὲ λοχαγὸς βοήθησε τὸ μικρὸν νὰ περάσῃ τὸ παραθυρόκινο μὲ τὴν οράχη γυρισμένη πρὸς τὸν γκρεμό.

—Πρόσεχε, τοῦ εἶπε· ἡ σωτηρία τοῦ ἀποσπάσματος κρέμεται στὸ θάρρος καὶ στὴ γρηγοράδα σου.

—Ἐχετε ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα, κύριε λοχαγέ, ἀπάντησε δὲ τυμπανιστής, ἐνῶ κρεμόταν ἀπ' ἔξω.

—Σκύψε, καθὼς κατεβαίνεις, εἶπε ἀκόμη δὲ λοχαγὸς ἀρπάζοντας τὸ σκοινί, ποὺ κρατοῦσε δὲ λοχίας.

—Μείνετε ἥσυχος.

—Ο Θεός νὰ σὲ βοηθήσῃ!

Σὲ λίγες στιγμὲς δὲ μικρὸς τυμπανιστής πατοῦσε στὴ γῆ. Ο λοχίας τράβηξε ἐπάνω τὸ σκοινὶ κι ἔφυγε. Ο λοχαγὸς ἔσκυψε στὸ παραθυρόκινο καὶ παρακολουθοῦσε τὸ μικρό, ποὺ εἶχε πάρει τὸν κατήφορο.

“Ελπίζε, δτι εἶχε κατορθώσει νὰ ξεφύγῃ ἀπαρατήρητος, δταν εἶδε πέντ’ ἔξι μικρὰ σύννεφα ἀπὸ σκόνη νὰ σηκώνωνται ἀπὸ τὴν γῆ, πίσω ἀπὸ τὸ μικρό.

“Ηταν οἱ ἔχθροί, ποὺ τὸν εἶχαν ἴδεῖ καὶ τὸν πυροβολοῦσαν ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ ὑψώματος. Ἀλλὰ δὲ τυμπανιστής ἔξακολουθοῦσε νὰ τρέχῃ μὲ δλη του τὴ δύναμη. Ἔξαφνα δμως σωριάστηκε κάτω.—Σκοτώθηκε! Μουρμούρισε δὲ λοχαγὸς δαγκάνοντας τὸ χέρι του. Ἀλλά, ποὺν τελειώσῃ τὴ λέξη, εἶδε τὸν τυμπανιστὴν νὰ ξανασηκώνεται. Α! θὰ ἔπεσε, εἶπε, καὶ στέναξε ἀπὸ ἀνακούφιση. Καὶ πραγματικὰ δὲ μικρὸς ἄρχισε νὰ τρέχῃ, ἀλλὰ κουτσαίνοντας τώρα. Θὰ στραμπούλισε τὸ πόδι του, σκέφτηκε δὲ λοχαγός. Λίγα σύννεφα σκόνης σηκώθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ μικρό, μακριὰ δμως ἀπ' αὐτόν. Εἶχε σωθῆ καὶ δὲ λοχαγὸς δὲν μποροῦσε νὰ συγκρατήσῃ μιὰ κραυγὴ θριάμβουν.

¶ Εξακολουθοῦσε δῆμος νὰ τὸν παρακολουθῇ μὲ τὸ βλέμμα, γεμάτος ἀγωνία, γιατὶ ἦταν ζήτημα λίγων λεπτῶν τῆς δραστικῆς. "Αν δὲν ἔφτανε ἐκεῖ κάτω δῆμος τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα μὲ τὸ σημείωμα, ποὺ ζητοῦσε βοήθεια, ἢ ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ μὲ τοὺς στρατιῶτες του ἢ νὰ σκοτωθοῦν δλοι, δῆμος καὶ εἰχε ἀποφασίσει. 'Ο μικρὸς ἔτρεχε κάμποσο διάστημα γρήγορα, ἔπειτα πήγαινε πιὸ σιγὰ καὶ κοντσαίνοντας, ἔπειτα ξανάρχιζε πάλι τὸ τρέξιμο, ἄλλὰ πάντα πιὸ κουρασμένος καὶ σταματοῦσε πιὸ συχνά.

— Θὰ τὸν πῆρε κάποια σφαιρὰ ξώδειμα, σκέφτηκε ὁ λοχαγός, καὶ παρακολουθοῦσε δλες του τὶς κινήσεις, ἀγωνιῶντας καὶ τούδινε θάρρος φωνάζοντας, σὰ νὰ μποροῦσε τὸ παιδί νὰ τὸν ἀκούσῃ. Μετροῦσε ἀδιάκοπα μὲ τὴν ἀστραπόβολη ματιά του τὴν ἀπόσταση, ποὺ χωριζε τὸ μικρὸ ἀπὸ τὸ λαμποκόπημα τῶν δπλων, ποὺ ἔβλεπε ἐκεῖ κάτω στὸν κάμπο, ἀνάμεσα στὰ σπαρτά, ποὺ τὰ χρύσωνε ὁ ἥλιος. Καὶ ἀκούε τοὺς σφυριγμοὺς καὶ τὸν πάταγο τῶν σφαιρῶν στὰ κάτω δωμάτια, τὶς ἐπιταχτικὲς φωνὲς τῶν ὑπαξιωματικῶν, τὰ βοιγγητὰ τῶν πληγωμένων, τὸ θρυμμάτισμα τῶν ἐπίπλων... Εμπρόσ! Θάρρος! φώναζε, παρακολουθῶντας μὲ τὸ βλέμμα τὸν τυμπανιστή, ποὺ ἤταν τώρα ἀρκετὰ μακριά.

— Τρέχα! Σταμάτησε ὁ καταραμένος! "Α, νά, ξανατρέχει πάλι.

"Ενας ὑπαξιωματικὸς ἥρθε λαχανιασμένος νὰ τοῦ εἰπῇ, δτι οἱ ἔχθροι, χωρὶς νὰ διακόψουν τὰ πυρά, εἶχαν σηκώσει ἔνα ἄσπρο πανί, γιὰ νὰ τοὺς κάμουν σημεῖο νὰ παραδοθοῦν.

X Νὰ μὴν ἀπαντήσετε! Φώναξε χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ βλέμμα ἀπ' τὸ παιδί, ποὺ εἶχε προχωρήσει ἀρκετὰ στὴν πεδιάδα, ἄλλὰ ποὺ δὲν ἔτρεχε πιὰ καὶ φαινόταν σὰν νὰ ἔσερνε τὰ πόδια του μὲ κόπο. — Τρέχα, λοιπόν! τρέχα! ἔξακολουθοῦσε νὰ φωνάζῃ ὁ λοχαγός, σφίγγοντας τὰ δόντια καὶ τὶς γρο-

θιές του. Γκρεμίσου, τσακίσου παλιόπαιδο, άλλα τρέχα!

"Επειτα πέταξε μιὰ τρομερὴ φράση:

— "Α! δ ἄθλιος τεμπέλης, κάθισε!"

Τὸ παιδί, ποὺ ώς τότε φαινόταν τὸ κεφάλι του νὰ ἔξεχη ἀπὸ τὰ σπαρτά, εἶχε ἔξαφανιστῆ, σὰ νὰ ἔπεσε. Ἀλλὰ ὕστερο ἀπὸ μιὰ στιγμὴ τὸ κεφάλι του φάνηκε πάλι, ώς ποὺ χάθηκε μέσα στοὺς θάμνους κι ὁ λοχαγὸς δὲν τὸ ἔβλεπε πιά.

Τότε κατέβηκε δρυμητικὰ στὸ κάτω πάτωμα· οἱ σφαῖρες ἔκαναν θραύση. Τὰ δωμάτια εἶχαν γεμίσει ἀπὸ πληγωμένους καὶ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς στριφογύριζαν σὰν μεθυσμένοι, προσπαθώντας νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὰ ἔπιπλα. Οἱ τοῖχοι καὶ τὸ πάτωμα ἦταν γεμάτα αἷμα. Ὁ ύπολοχαγὸς εἶχε τὸ ἔνα χέρι πληγωμένο βαριά. Ὁ καπνὸς καὶ ἡ σκόνη εἶχαν τυλίξει τὰ πάντα.

— Θάρρος, φώναξε ὁ λοχαγός. Κρατηθῆτε στὶς θέσεις σας! Ἔρχονται ἐπικουρίες! Κάμετε λίγο θάρρος ἀκόμη!

Οἱ ἔχθροὶ εἶχαν πλησιάσει περισσότερο. Φαίνονταν μέσα στὸν καπνὸ τὰ πρόσωπά τους, ἀκούγονταν μέσα στοὺς κρότους τῶν τουφεκιῶν οἱ ἄγριες φωνές τους, ποὺ ἀπαιτοῦσαν παράδοση καὶ ἀπειλοῦσαν σφαγή. Ἡ ἀντίσταση δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσῃ ἀκόμη πολύ.

Σὲ μιὰ στιγμὴ οἱ τουφεκιὲς τῶν ἔχθρῶν σταμάτησαν καὶ μιὰ βροντερὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Παραδοθῆτε!

— "Οχι! Οὔρλιασε ὁ λοχαγὸς ἀπὸ ἔνα παράθυρο.

Καὶ οἱ πυροβολισμοὶ ἄρχισαν πιὸ πυκνοὶ καὶ πιὸ λυσσαλέοι ἀπὸ τὰ δύο μέρη. Καὶ ἄλλοι στρατιῶτες ἔπεσαν νεκροί. Ἔνα παράθυρο εἶχε μείνει χωρὶς ὑπερασπιστές. Ἡ μοιραία στιγμὴ δὲν ἦταν μακριά. Ὁ λοχαγὸς φώναξε μὲ φωνή, ποὺ ἔβγαινε μὲ κόπο μὲς ἀπὸ τὰ σφιγμένα δόντια του:

— Δὲν ἔρχονται! Δὲν ἔρχονται ἀκόμη! Κι ἔτοεχε ἀπὸ

δωμάτιο σὲ δωμάτιο, κουνώντας τὸ σπαθί του νευρικά, ἀποφασισμένος νὰ πεθάνη.

Ἐνας λοχίας τότε, ποὺ κατέβαινε ἀπὸ πάνω, ἀκούστηκε νὰ φωνάξῃ:

— "Ερχονται! "Ερχονται! Κι ὁ λοχαγὸς τὸ ξαναεῖπε δυνατώτερα, μὲ κάποια ἐλπίδα τώρα. Σ' αὐτὴ τὴ φωνὴ δλοι, γεροί, πληγωμένοι, λοχίες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες ζήτηκαν μὲ δρμῆ στὰ παράθυρα καὶ ἡ ἄμυνα δυνάμωσε πάλι. Σὲ λίγες στιγμὲς ὁ ἔχθρος φάνηκε σὰ φοβισμένος κι ἀμέσως ὁ λοχαγὸς μάζεψε τοὺς ἀντρες του σ' ἔνα δωμάτιο τοῦ ισογείου, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ κάμη ἔφοδο μὲ ἐφ' ὅπλου λόγχη. Ἐπειτα ξανάτρεξε ἐπάνω καὶ μόλις ἔφτασε, ἀκούστηκε ἔνας ταχύτατος καλπασμὸς συνοδευόμενος ἀπὸ τρομερὲς ζητωκραυγές. Εἶδε τότε ἀπὸ τὰ παράθυρα νὰ κινοῦνται μέσα στὴ σκόνη καὶ τὸν καπνὸ τὰ πηλήκια τῶν φαντάρων κι ἔνα λαμποκόπημα σπαθιῶν, ποὺ ἔπεφταν ἐπάνω σὲ κεφάλια, σὲ δόμους, σὲ φάρες. Τότε καὶ τὸ ἀπόσπασμα δρμῆσε ἀπ' τὴν πόρτα μὲ τὶς λόγχες ἐπάνω στὰ ὅπλα. Οἱ ἔχθροὶ τάχασαν, σκόρπισαν, ὑποχώρησαν. Ὁ κάμπος ἔμεινε ἐλεύθερος καὶ σὲ λίγο δυὸ τάγματα πεζικοῦ μὲ δύο κανόνια κατέλαβαν τὸ ὑψωμα.

Ο λοχαγὸς μὲ τοὺς στρατιῶτες, ποὺ εἶχαν μείνει, ἐνώθηκε μὲ τὸ σύνταγμά του, ἔδωσε κι ἀλλη μάχη καὶ πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ ἀριστερὸ χέρι στὴν τελευταία ἔφοδο, ποὺ ἔκαμαν μὲ τὴ λόγχη.

Χ Ἡ ἡμέρα ἔδυσε μὲ τὴ νίκη τῶν δικῶν μας.

Αλλὰ τὴν ἀλλη ἡμέρα, ποὺ ἡ μάχη ἔξακολούθησε, οἱ δικοὶ μας μὲ δὴ τὴν ἥρωικὴ ἀντίσταση, ποὺ κράτησαν, στὸ τέλος πιέστηκαν τόσο ἀπ' τοὺς ὑπεραριθμοὺς ἔχθρούς, ὃστε τὸ πρωὶ ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν.

Ο λοχαγός, ἀν καὶ πληγωμένος, ἔκαμε δλο αὐτὸν τὸ

δρόμο πεζός, μὲ τοὺς στρατιῶτες του σιωπηλοὺς καὶ κουρασμένους καὶ ὅταν ἔφτασε κατὰ τὸ δειλινὸ στὸ πλησιέστερο χωριό, ἀναζήτησε ἀμέσως τὸν ὑπολοχαγό του, ποὺ εἶχε μεταφερθῆ μὲ τὸ χέρι σπασμένο ἀπὸ τοὺς τραυματιοφορεῖς καὶ θὰ εἶχε φτάσει πρὸν ἀπ’ αὐτόν. Τοῦ ἔδειξαν μιὰ ἐκκλησία, ὅπου εἶχαν ἐγκαταστήσει ἔνα πρόχειρο χειρουργεῖο. Τράβηξε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ἡ ἐκκλησία ἦταν γεμάτη πληγωμένους, ἵστημένους ἐπάνω σὲ δυὸ σειρὲς ἀπὸ κορεβάτια καὶ στρώματα ἀπλωμένα στὸ πάτωμα. Δυὸ γιατροὶ καὶ μερικοὶ νοσοκόμοι πηγαινοέρχονταν βιαστικοί. Καὶ ἀκούγονταν βογγητὰ καὶ πνιγμένες φωνὲς τῶν πληγωμένων.

Μόλις μπῆκε ἐκεῖ μέσα ὁ λοχαγός, σταμάτησε κι ἔστρεψε τὸ βλέμμα τριγύρω, ἀναζητώντας τὸν ἀξιωματικό του. Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ἄκουσε μιὰ φωνὴ δυνατὴ νὰ τὸν φωνάζῃ ἀπὸ σιμά :

— Κύριε λοχαγέ.

Στράφηκε. Ἡταν ὁ τυμπανιστής. Ξαπλωμένος ἐπάνω σ’ ἔνα ἔγκινο κορεβάτι, σκεπασμένος ἔως τὸ στῆθος μ’ ἔνα πρόστυχο ὕφασμα ἀπὸ κόκκινα καὶ ἀσπρα τετράγωνα, μὲ τὰ χέρια ἔξω, χλοιμὸς κι ἀδυνατισμένος, καὶ δυμως μὲ μάτια ποὺ ἔλαμπαν ἀκόμη σὰ δυὸ μαργαριτάρια.

— Ἐδῶ εἶσαι; τὸν ρώτησε ὁ λοχαγὸς μὲ ἐκπληξη, ἀλλὰ καὶ τραχύτητα. Μπράβο, ἔκαμες τὸ καθῆκον σου!

— Ἐκαμα ὅ, τι μποροῦσα, ἀπάντησε ὁ τυμπανιστής.

— Πληγώθηκες; εἶπε πάλι ὁ λοχαγός, ἀναζητώντας μὲ τὸ βλέμμα τὸν ἀξιωματικό του στὰ διπλανὰ κορεβάτια.

→ Τί νὰ γίνη! Εἶπε ὁ μικρός, ποὺ τούδινε θάρρος νὰ μιλήσῃ ἡ περηφάνια, ὅτι πληγώθηκε γιὰ τὴν πατρίδα του ἔτρεχα σκυφτός, ἀλλὰ μὲ εἶδαν ἀμέσως. Καὶ ἀν δὲν μὲ πυροβολοῦσαν, θὰ ἔφτανα εἴκοσι λεπτὰ νωρίτερα. Εὔτυχῶς βρῆκα

έναν ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ ἔδωσα τὸ σημείωμα.
Ἄλλὰ εἴδα κι ἔπαθα, ώς ποὺ νὰ φτάσω ώς ἐκεῖ, ὑστερός ἀπὸ
τὴν τουφεκιά!]

Ἐίχα σκάσει ἀπὸ τὴ δίψα κι ἐφοβόμουν, πὼς δὲ θὰ ἔ-
φτανα ποτὲ κι ἔκλαιγα στὴ σκέψη, ὅτι, κάθε στιγμὴ ποὺ ἀρ-
γοῦσα, σκοτώνονταν κι ἔνας ἐκεῖ ἐπάνω. Τέλος πάντων ἔκα-
μα, ὅτι μποροῦσα. Μὰ σεῖς, κύριε λοχαγέ, χάνετε αἷμα.

Κι ἀλήθεια, ἀπὸ τὸ κακοδεμένο χέρι τοῦ λοχαγοῦ ἔσταξε
ἀδιάκοπα αἷμα.

— Θέλετε νὰ σᾶς σφίξω τὸν ἐπίδεσμο, κύριε λοχαγέ;
δῶστε μου τὸ χέρι σας.

‘Ο λοχαγὸς ἀπλωσε τὸ ἀριστερό του χέρι καὶ μὲ τὸ δεξὶ
θέλησε νὰ βοηθήσῃ τὸ μικρὸν νὰ λύσῃ τὸν κόμπο καὶ νὰ τὸν
ξαναδέσῃ. Ἄλλὰ τὸ παιδί, καθὼς ἀνασηκώθηκε ἐπάνω
στὸ μαξιλάρι, χλόμιασε καὶ ἀναγκάστηκε ν’ ἀκουμπήσῃ
τὸ κεφάλι.

— Ἀφησε, ἄφησε, εἶπε δὲ λοχαγός, κοιτώντας τὸν καὶ
τραβώντας τὸ πληγωμένο χέρι, ποὺ αὐτὸς ἔξακολουθοῦσε νὰ
τοῦ κρατᾷ. Κοίταξε νὰ περιποιηθῆται τὴν πληγή σου, ἀντὶ νὰ
φροντίζης γιὰ τὶς ξένες, γιατὶ καὶ τὰ παραμικρὰ πράγματα
μπορεῖ νὰ γίνουν σοβαρά.

‘Ο τυμπανιστῆς κούνησε τὸ κεφάλι.

— Ἄλλὰ ἔσὺ θὰ ἔχης χάσει πολὺ αἷμα, γιὰ νὰ εἶσαι
τόσο ἀδύνατος, πρόσθεσε δὲ λοχαγός, ἐνῶ τὸν παρατηροῦσε
πιὸ προσεχτικά.

— Ἀν ἔχασα πολὺ αἷμα; εἶπε δὲ μικρὸς μὲν ἔνα χαμό-
γελο. “Ω, ἄν ἦταν μόνο αἷμα! Γιὰ κοιτᾶχτε!

‘Ο λοχαγὸς διπισθοχώρησε μὲ φρίκη.

Τὸ παιδί δὲν εἶχε παρὰ ἔνα σκέλος: τὸ ἀριστερὸν τοῦ τὸ
εἶχαν κόψει ἐπάνω ἀπὸ τὸ γόνατο καὶ τὸ ὑπόλοιπόν τοῦ
γιμένο μέσα σὲ ματωμένους ἐπιδέσμους.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ πέρασε ὁ στρατιωτικὸς γιατρὸς μὲ τὰ μανίκια ἀνασκούμπωμένα.

— "Ἄχ ! κύριε λοχαγέ, εἴπε γρήγορα γρήγορα δείχνοντας τὸ μικρὸ τυμπανιστή. Νά μιὰ ἄτυχη περίπτωση. Ἐνα πόδι, ποὺ μποροῦσε νὰ σωθῇ μὲ τὸ τίποτε, ἀν δὲν τὸ ἔβιαζε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ποὺ νὰ προκαλέσῃ φλεγμονή. Ἀναγκαστήκαμε νὰ τοῦ τὸ κόψωμε ἀμέσως. Ἀλλὰ τί τὰ θέλετε . . . ἔνα παλικάρι, σᾶς βεβαιώνω· οὕτε μιὰ φωνὴ δὲν ἔβγαλε, οὕτε ἔνα δάκρυ! " Ήμουν ὑπερήφανος, γιατὶ ἦταν Ἑλληνας, λόγον τιμῆς! Κι ἔφυγε βιαστικός.

Ο λοχαγὸς συνοφρύωθηκε καὶ κοίταξε πολλὴν ὥρα τὸν τυμπανιστή, ἐνῶ τὸν σκέπαξε πάλι μὲ τὴν κουβέρτα του· κι ἔπειτα σιγά, σχεδὸν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ καὶ παρατηρῶντας τοὺ πάντας, σήκωσε τὸ χέρι καὶ ἔβγαλε τὸ πηλήκιο.

— ~~Κύριε λοχαγέ!~~ Φώναξε ὁ μικρὸς κατάπληκτος. Τί κάνετε, κύριε λοχαγέ; γιὰ μένα;

Καὶ τότε ὁ ἀγριωπὸς ἐκεῖνος στρατιώτης, ποὺ δὲν εἶχε πεῖ ποτὲ οὕτε ἔνα φιλοφρόνημα σ' ἔναν κατώτερο του, ἀπάντησε μὲ μιὰ φωνὴ περιπαθέστατη, γλυκιά :

— "Εγὼ δὲν εἶμαι παρὰ ἔνας λοχαγός· ἐσὺ εἶσαι ἔνας ἥρωας.

— Επειτα ρίχτηκε μὲ ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιὰ ἐπάνω στὸ μικρὸ τυμπανιστὴ καὶ τὸν φίλησε τρεῖς φορὲς στὴν καρδιά.

X: ΟΙ ΕΣΧΑΤΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΠΡΩΤΟΙ

Ἡ μάχη μόλις εἶχε τελειώσει· τὸ σύνταγμα βάδιζε σὲ μιὰ μικρὴ κοιλάδα, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες ἦταν πολὺ κουρασμένοι.

Στοὺς λόχους ἔβλεπε κανεὶς πολλοὺς μὲ πρόχειρους ἐπιδέσμους· ἄλλος βάδιζε ἔχοντας γιὰ στήριγμα τὸ ὅπλο του·

ἄλλος εἶχε τὸ κεφάλι του δεμένο μὲ κουρελιασμένο μαντήλι, ποὺ ἔσταζε αἷμα· οὕτε τραγούδια οὕτε κουβέντες ἀκούγονταν· ἥμαστε ὅλοι κατάκοποι.

“Οταν πλησιάζαμε στὴν κατασκήνωση, εἰδα ἔξω ἀπὸ τὴ γραμμή μας νὰ σέρνεται, παρὰ νὰ περπατῇ, τὸ στρατιώτη Γιάννη Καραφωτιά, γνωστὸ σ' ὅλο τὸ λόχο γιὰ τὴν ἀσκήμια του. Ἡταν ἔνας παράξενος Ρουμελιώτης, ποὺ ἔχωριζε γιὰ τὴ φοβερὴ δύναμή του καὶ τὴν ἀγαθὴ καρδιά του· ἥταν ἵπποκόμος ἐνὸς λοχαγοῦ.

‘Ο Καραφωτιάς ἥταν πολὺ συλλογισμένος· πάντα λιγόλογος· παρατηροῦσε μὲ προσοχὴ τοὺς λόχους μας, σὰ ν' ἀναζητοῦσε κάποιον.

—Κύριε, εἶπε σ' ἔνα νεαρὸ ἀξιωματικό, ποῦ εἶναι ὁ λοχαγός μου;

‘Ο ἀξιωματικὸς δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε. ‘Ο Καραφωτιάς πλησίασε ἄλλον ἀξιωματικό, ἄλλὰ κι ἐκεῖνος δὲν εἶπε λέξη.

Τότε μ' ἀρπαξε ἀπὸ τὸ χέρι λέγοντας:

—Γιὰ δνόμα τοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶναι ὁ λοχαγός μου;

‘Εγὼ σιωποῦσα, δπως καὶ οἱ ἄλλοι. Γνωρίζαμε πόσο ἀφοσιωμένος ἥταν ὁ Καραφωτιάς στὸ λοχαγό του.

—Θεέ μου! εἶπε, μήπως εἶναι πληγωμένος;

‘Η ἴδια σιωπή, κανένας δὲν ἤθελε νὰ τοῦ φανερώσῃ πρῶτος τὴ θλιβερὴ εἰδηση.

Στὸ τέλος ὁ Καραφωτιάς ἔμαθε ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες τί συνέβη. ‘Ο λοχαγός του ἔπεσε ἀπὸ μιὰ σφαῖρα κι ἀπὸ τότε κανεὶς δὲν τὸν εἶδε πιά.

Μπορεῖ νὰ τὸν σήκωσαν νοσοκόμοι . . . Μπορεῖ νάμεινε στὸν τόπο . . . Κανεὶς δὲν ἤξερε τὴν ἀλήθεια.

‘Ο Καραφωτιάς τρικλίζοντας τραβήχτηκε ἀπὸ μᾶς, κάθισε στὴ μέση τοῦ δρόμου κι ἐκεῖ ἔμεινε ἀπολιθωμένος ἀπὸ τὴ θλίψη του.)

Ο Λέων — δ σκύλος τοῦ συντάγματος — πῆγε κοντά του καὶ τούγλειφε τὰ χέρια· ἀκόμα καὶ τὰ χεῖλια του ἔγλειφε· αὐτὸς δὲν κατάλαβε τίποτε ἀπ' αὐτά.

Δυσαρεστημένος δὲ Λέων ἄρχισε νὰ γαβγίζῃ· καὶ ὅταν καὶ σ' αὐτὸ δὲν ἀποκρίθηκε δ στρατιώτης, ἐκεῖνος ζάρωσε τὴν οὐρά του κι ἀκολούθησε τὸ στρατό.

Στὴ σκηνή μας φωτιζόμαστε μὲ κεριά· ἦταν μιὰ νύχτα ὑγρὴ καὶ πυκνὴ διμήλη σκέπαζε τὰ πάντα. Ξαπλωθήκαμε σιωπῆλοι στὰ κρεβατάκια τῆς ἐκστρατείας. Εἶχε περάσει μιὰ ὥρα, ὅταν τὸ πανὶ τῆς σκηνῆς ἀνασηκώθηκε καὶ παρουσιάστηκε δ Καραφωτιὰς μὲ τὸ πελώριο ἀνάστημά του. Ἡταν πατριώτης μου κι εἶχε θάρρος μαζί μου.

—Τί θέλεις, Γιάννη; τὸν ωρίησα.

—Τὸν ἀναζήτησα σ' ὅλα τὰ χειρουργεῖα καὶ πουθενὰ δὲν εἶναι.

Κατάλαβα, πὼς μοῦ μιλοῦσε γιὰ τὸ λοχαγό του.

—Καὶ τώρα τί θέλεις;

—Τὸ περίστροφό σας, κύριε ἀξιωματικέ.

—Τὸ περίστροφό μου; . . . Κι ἀνασηκώθηκα στὸ κρεβάτι μου.

—Μάλιστα τὸ περίστροφό σας.

—Καὶ τί τὸ θέλεις;

—Θὰ πάω . . .

—Ποῦ θὰ πᾶς; λέγε καθαρά!....

—Τὸ λοχαγό μου!.... πρέπει νὰ τὸν βρῶ.

—Ανόντε! Κατάλαβε ἐπὶ τέλους, ὅτι, ἀφοῦ ἔμεινε ἐκεῖ, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι οἱ ἔχθροὶ κυρίεψαν τὸ λόφο.

—Τὸ κατάλαβα.

—Δὲν μπορεῖς λοιπὸν νὰ πᾶς ἐκεῖ.

—Σωστά. . . . Ἀλλὰ δῶστε μου τὸ περίστροφό σας.

— Μὰ ἑλληνικὰ σοῦ μιλῶ. Δὲν μπορεῖς νὰ πᾶς ἔκει.
Ἐκεῖ εἶναι πιὰ ἔχθροί.

— Μάλιστα.... Δὲν μπορῶ!... Ἀλλὰ θὰ πάω!...
Αφοῦ οἱ ἄλλοι τὸν ἄφησαν.... Τί νὰ γίνη!

Κι ἀφοῦ γιὰ πρώτη φορὰ δὲ Καραφωτιάς εἶπε τόσα πολλά, εἰδε τὸ περίστροφό μου κρεμασμένο ἐπάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου, φίχτηκε μὲ δόρμη καὶ τὸ ἀρπαξε.

— "Εχετε γειά! Φώναξε." X

Καὶ πρὸν καλὰ καλὰ νὰ καταλάβω τί ἔγινε, δὲ Καραφωτιάς χάθηκε. "Οταν πετάχτηκα ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνή, ἦταν πιὰ μακριά. Ἡ δύχλη τὸν ἔκρυψε. Καὶ μοναχὰ τὰ βαριὰ βήματά του ἀκούγονταν στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας..."

"Ο Καραφωτιάς πέρασε ἀπὸ τὶς προφυλακές μας· οἱ σκοποὶ τὸν γνώριζαν καλὰ καὶ δὲν ἀπόρησαν διόλου, ὅταν τοὺς εἶπε τὸ σχέδιό του.

— Περίεργος εἶσαι! Τοῦ εἶπε ἔνας σκοπός. Καὶ πῶς θὰ τὸν ἔχωρίσης μέσα σ' αὐτὸ τὸ σκοτάδι; ἔκει εἶναι πολλοὶ ξαπλωμένοι.

— Καὶ τὰ σπίρτα γιατί τάχομε· ἔχω ἄφθονα μαζί μου.

Καὶ τραβήξε τὸ δρόμο του. Οἱ στρατιῶτες τοῦ εἶχαν διηγηθῆ ποῦ ἔγινε ἡ μάχη, ποῦ πληγώθηκε δὲ λοχαγός του, ποῦ ἔπεσε καὶ ποῦ κείτεται ἵσως ἀκόμη, ἢν οἱ ἔχθροὶ δὲν τὸν ἀποτελείωσαν.

Τρεῖς ὕρες γύριζε ἔδω κι ἔκει δὲ Καραφωτιάς. Συχνὰ ἔχανε τὸ δρόμο του, προχωροῦσε ἀργά, ἀκροαζόταν προσεκτικὰ μήπως ἀκούσῃ στεναγμοὺς πληγωμένων ἢ δύμιλες ἀπὸ τὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο! Τίποτε δύμως δὲν ἀκουσε· μόνο σὲ μιὰ βουνοπλαγιὰ ἔχωρισε νὰ τρεμοσβήνουν μερικὰ φῶτα.

— Κατασκήνωση ἔχθρική.... σκέφτηκε δὲ Καραφωτιάς καὶ σταμάτησε. "Ἐκρυψε τὰ σπίρτα στὸν κόρφο του, γιὰ νὰ μὴ βραχοῦν, ἔπεσε στὴ γῆ καὶ σύρθηκε πρὸς τὰ ἐμπρός.

"Οσο προχωροῦσε, τόσο οἱ δυσκολίες γίνονταν περισσότερες. Τὸ λασπωμένο χδμα τὸν ἐμπόδιζε νὰ προχωρήσῃ. Στὸ τέλος δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ κυλίστηκε πίσω.

"Ακουσαν τὸ θόρυβο οἱ σκοποὶ ἔνας μάλιστα πυροβόλησε στὴν τύχη κι ὁ Γιάννης ἄκουσε μιὰ σφαῖρα νὰ πέφτῃ στὴ λάσπη.

"Ο Γιάννης ἄναβε μὲ προφύλαξη σπίρτα κι ἔξέταζε μὲ προσοχὴ τὰ γαλόνια τῶν ξαπλωμένων νεκρῶν. "Ο ἀφοβός στρατιώτης ἔψαχνε χωρὶς νὰ κουράζεται, ἀναζητώντας τὸ λοχαγό του. Δὲν ἔχανε τὴν ἐλπίδα του κι αὐτὴ τούδινε θάρρος καὶ δύναμη.

Μετερα ἀπὸ τρεῖς δῆρες βρέθηκε μπροστὰ σ' ἔναν ἑτοιμοθάνατο ἀξιωματικό· ἥταν ὁ λοχαγός του, μὲ τόνα πόδι σπασμένο καὶ μὲ μιὰ σφαῖρα στὴν πλάτη.

Τὴν αὐγὴν οἱ σκοποί μας εἶδαν μέσα στὴν διμίχλη ἔναν ἀγνωστό νὰ πλησιάζῃ. "Ενας ἑτοιμαζόταν νὰ πυροβολήσῃ, ὅταν ἀκούστηκε μιὰ ἀδύνατη, κουρασμένη καὶ βραχνὴ φωνή.

—Μὴ φίξης... Δικός σας... Φέρων τὸ λοχαγό!..

"Όλο τὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο ὁ γενναῖος στρατιώτης τὸ πέρασε φροτωμένος τὸ λοχαγό του. Προχωροῦσε ξαπλωμένος, ἔχοντας τὸ λοχαγό του δεμένο στὴ φάκη του μὲ τὴ ζώνη του. Καὶ μόνον, ὅταν ἀπομακρύνθηκε τόσο, ὅστε νὰ μὴ τὸν φτάνῃ σφαῖρα, σηκώθηκε ὅρθιος.

"Όλος ὁ στρατὸς ἔμαθε μὲ θαυμασμὸ τὸ κατόρθωμα τοῦ Γιάννη. Κι αὐτὸς στὸ χειρονόργειο δὲν ἀπομακρυνόταν ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ λοχαγοῦ του.

Σὲ λίγες μέρες συγκεντρώθηκε ὅλο τὸ σύνταγμα στὴν κατασκήνωση. Ο συνταγματάρχης ἔβαλε ὅλο τὸ σύνταγμα στὴ γραμμὴ καὶ κάλεσε κοντά του τὸ στρατιώτη Γιάννη Καραφωτιά. Κι ἐκεῖνος βγῆκε ἀπὸ τὴ γραμμὴ του σκεπτικὸς καὶ βαρύς, ὅπως πάντα.

—Σὲ συγχαίρω, παλικάρι μου ! Τοῦ εἶπε ὁ συνταγματάρχης. "Εδειξες, δτι κάτω ἀπὸ τὴν στολὴν μπορεῖ ὁ καθένας νὰ κρύψῃ μιὰ πιστὴ κι ἀφοσιωμένη καρδιά. "Η πράξη σου εἶναι μεγάλη μπροστὰ στὴν Πατρίδα καὶ μπροστὰ στὸ Θεό. Σὲ πολλοὺς ἀπὸ μᾶς εἶναι εὔκολο νὰ φιχτοῦν ἐπάνω σὲ ἔνα ἔχθρικὸ δχύρωμα. Εἶναι δμως πολὺ δυσκολώτερο καὶ χρειάζεται πολὺ περισσότερο θάρρος γι' αὐτὸ πούκαμες ἔσυ.

| "Επειτα κρέμασε στὸ στῆθος του τὸ στρατιωτικὸ παράσημο, τὸν φίλησε καὶ φώναξε :

—Ζήτω ὁ στρατιώτης Γιάννης Καραφωτιάς ! . . .

—Ζήτω. . . φώναξαν ὅλοι οἱ στρατιῶτες.

Καὶ μὲ τὸ λαμπερὸ σταυρὸ στὸ στῆθος του, πνίγοντας τὰ δάκρυνά του, γύρισε στὴ γραμμή του ὁ ἀγαθὸς Ρουμελιώτης. Κι ἀντηχοῦσαν ὅλόγυρα οἱ φωνὲς τῶν στρατιωτῶν.

—Ζήτω ὁ σύντροφός μας Γιάννης Καραφωτιάς ! . . .

✓ ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη,
ποὺ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

"Απ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὁ χαῖρε, Ἑλευθεριά !

Εκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες,
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι, νὰ σοῦ πῆ.

"Αργειε νάλθη ἔκειν' ἥ μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τάσκιαζε ἥ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἥ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λέσ
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἔκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά·

κι ἔλεες : πότε, ᾧ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τσ' ἔρμιές ;

Καὶ ἀποκρίνονται ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

Τότε ἔσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάυματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό...

'Απ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ίερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Δ. Σολωμός

Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

‘Ανήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ ‘Αι-Γιαννιοῦ, ἡ Μήτραινα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονὲς τοῦ ‘Αι-Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχιὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα δώδεκα κοτοῦλες, ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυψό της, ἔστρωσε στὴ γωνιὰ τὰ νυφιάτικά της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νάρθη ὁ ἔενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ἔημερώνοντας τ’ ‘Αι-Γιαννιοῦ.

Αὐτὴ ἡ ἴστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἡταν ἀκόμη νέα ἡ Μήτραινα, δταν χήρα ἔεκίνησε τὸ μονάκριβό της τὸ Γιάννη γιὰ τὴν ἔρημη ἔενιτιά. Δὲν εἶχε ἀκόμη ἀσπρη τρίχα στὰ κατάμαυρα μαλλιά της, δταν τὸν φίλησε γιὰ ὑστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ οαχούλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάκρος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυψό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιὰ τοὺς τέσσερες τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμιὰ δεκαριὰ κοτοῦλες μ' ἐναν ὅμορφο πετεινό, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωΐ, σὰ ζολόγι, νὰ τὴν ἔυπνᾶ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά της καὶ ν' ἀρχινᾶ

τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἢ πλέξιμο ἢ μπάλωμα, ἢ γιὰ νὰ πηγαίνῃ στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾶ ἔντια.

Τὰ νιόπαιδα τοῦ χωριοῦ πήγαιναν καὶ ἔρχονταν στὴν ξενιτιά, ποιὸ σὲ τρία, ποιὸ σὲ τέσσερα καὶ ποιὸ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρὺ βαρύ· ἀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ἀκουγόταν πουθενά ! "Ολος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο, καὶ ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ἔργαφε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνη ἡ κακομοίρα ἡ Μήτραινα τοὺς φόρους του. Καὶ ὅμως ἡ Μήτραινα ἔσκισε τὰ ροῦχα της, ἅμα ἔμαθε, ὅτι τῆς ἔργαφε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπονεθῇ.

— Ἀκοῦς ἔκει, ἔλεγε βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἔγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε κρήματα μὲ τὸ σωρὸ κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο νάρχεται. Ζοῦσε ἡ καημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῶ δῆλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲν τόβανε κάτω, ἀλλ' ἀπολογιόταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ἴδεα ὅτι χάμηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸ ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! "Ετσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, ποὺ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμώνα καλοκαιρί, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργατιά της καὶ γνέθοντας πήγαινε ψηλὰ στὴν ραχούλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ κι ἔκει καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ώς μιὰ ὕρα μακριὰ — ὅσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες ποὺ ἔρχονταν καὶ μονολογοῦσε :

—Νά ! αύτὸς εἶναι ! Αύτὸς ὁ καβαλάρης ! Κοίτα πῶς τρέχει τὸ μουσιάρι του ! Καλῶς δρισες, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε κι ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μὲ ἄφατη χαρὰ καὶ ροβολοῦσε δύο τρία βήματα, ἀλλὰ ὁ καβαλάρης ἐκεῖνος δὲν ἦταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας, οὕτε κὰν χωριανός της, γιατὶ ἄμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ἄλλο τὸ δρόμο τραβώντας γιὰ ἔνο χωριό. Κι ἡ Μήτραινα χαρωπὴ χαρωπὴ ἔπαιρνε κοντὰ μὲ τὸ βλέμμα της ἄλλον καβαλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, ὅσο ποὺ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ἄλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴν ραχούλα, παρὰ ὅταν ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστὴ καὶ χαρωπή, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιὰ της γεμάτη ἐλπίδα κουνώντας τὸ κεφάλι καὶ λέγοντας :

Ποιός ἔρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούραση τοῦ δρόμου νὰ φτάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ἔημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἔξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βάθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτραινας καὶ τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ τὴ διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. "Οταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο ἔνιτεμένα τραγούδια γιὰ τὸν ἔνιτεμένο τὸ γιό της, ποὺ πάντα ἔρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν ! "Ολος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναικες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

—Ο Θεὸς νὰ τῆς αὐξαίνη τὴν ἐλπίδα τῆς δρφανῆς !

"Ετσι περνοῦσάν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτραινα ἔξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζῃ κι ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ἔνυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῇ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης

της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴν ράχη κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ξεκίνησε τὸ μονάκοιβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέφτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε ἴδει τὸ πρόσωπό της! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει δλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχη της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε!

¶ Αν κάθε δειλινὸς ἔβγαινε στὸ ἀγνάντια ἡ Μήτραινα, γιὰ νὰ ἴδῃ τὸ παιδί της νάρκεται, δμως οὔτε φαιὲ ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾶ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ Ἀι-Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά. **¶**

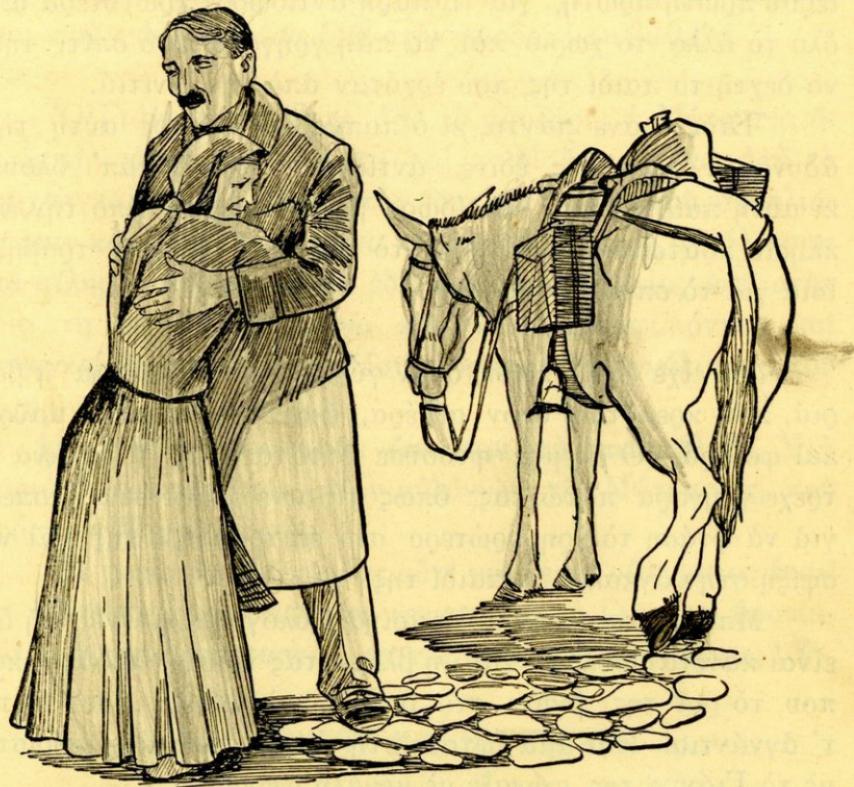
Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἔκείνη τὴν ἡμέρα, δτὶ θὰ ἐρχόταν δ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ἔημερώνοντας ἡ γιορτή του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στὸ ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της τὴν κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράση, σκούπιζε τὸ σπίτι καλὰ καλά, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ νάναι δλα ἔτοιμα τὸ πρωὶ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάη μόνο στὴν ἐκκλησιὰ κι ούδ' ἄλλο κι ούδ' ἄλλο.

Τόσοι Ἀι-Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, ποὺ μποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μήνα κι δ Γιάννης τῆς Μήτραινας δὲ φαινόταν! Τί νὰ εἶχε γίνει δ Γιάννης; Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλιωσαν τὰ κόκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μινῆμα χωρὶς κερί, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα! Άλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτραινας.

“Οταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει δ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὑστερα ἔκαμε τὸ σταυρό της ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμα, παρακαλώντας τὴν Παναγία καὶ τὸν Ἀι-Γιάννη νὰ τῆς

φέρουν τὸ παιδί της γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῇ, γιατὶ ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πωΐ, νύχτα ἀκόμη, ποὶν λαλήσουν οἱ πετει-

νοί, ἅμα ἀκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρό της κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἔφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροΐ της λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό της καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινώντας ἔκλεισε πίσω της τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ

μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτεμένο της τὸ παιδί. Ἡταν τόσο βέβαιη, δτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο δ Γιάννης της ἐκεῖνο τὸ πρώτο !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ως τὸ τέλος καὶ δπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρώτη πρώτη, γιὰ νὰ πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὅλο τὸ ἄλλο τὸ χωρὶς καὶ νὰ πάη γρήγορα στὸ σπίτι της, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί της, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτιά.

"Ετσι ἔκανε πάντα, κι δ παπάς, ποὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία της, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὅλους κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατώντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸν δοῦνο καὶ τράβηξε ἵσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυψό της.

Δὲν εἶχε φέξει καλά, δταν γύριζε, κι ἡ συννεφιὰ ἡ βαριά, ποὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸν μαῦρο καὶ φοβερό. Ό ἀνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτραινα ἔτρεχε γρήγορα πατώντας, δπως τύχαινε μέσα στὶς λάσπες, γιὰ νὰ φτάση τὸ γρηγορώτερο στὸ σπιτοκάλυψό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιὰ τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ίδῃ ἂν εἶναι κανένα μουλάρι καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ δοῦνο της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἵσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῆ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

—Γιάννη η η ! Γιάννη, ούσουνο !

—Ο ρίστεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

—Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατὶ σ' ἔφαγε τὸ κρύο ! Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτραινα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερώτερα, ἄλλα ἡ Μήτραινα δὲν τὸ κουνοῦσε ἀπὸ ἐκείνη

τὴη μεριά. Τὸν περίμενε ἔκει τὸ Γιάννη τῆς, ὡς ποὺ ἥρθε.

—Παιδάκι μου! Ψυχούλα μου!

—Μανούλα μου!

—Ποιός σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοιαν ὥρα
ἔδω νὰ μὲ καρτερῆς;

—Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα
μου, ποὺ φώλιαζε μέσα ἔδω στὴν καρδιά μου βαθιά!

‘Ο Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτραινα ἄ-
νοιξε τὴην ἀγκαλιὰ καὶ μάνα καὶ παιδὶ ἔγιναν ἔνα ἀπὸ τὸ
σφιχταγκάλιασμα. Ἐκεῖ στὴν ἵδια τὴη μεριά, ποὺ ἀγκαλιά-
στηκαν καὶ φιλήθηκαν μάνα καὶ παιδὶ τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα
καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ ἔδω καὶ τόσα χρόνια, ἔκει στὴν
ἵδια τὴη μεριά πάλι μάνα καὶ παιδὶ ξαναφιλιόνταν καὶ
ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ
ἔρχομοῦ!

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο. Μιὰ
βαριὰ τουφεκιὰ ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτραινας, ποὺ
βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

‘Ἡ χαρὰ τῆς Μήτραινας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται!

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονια-
ζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτραινας! ▲

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΤΥΧΙΑ

—Γιαγιά, ἀλήθεια ἀπόψε ἀνοίγει ὁ οὐρανός;

—Ναί, παιδάκι μου, γιατὶ ξημερώνουν τ’ “Αγια Θεοφά-
νεια. Καὶ ὅποιος ἀγρυπνήσῃ καὶ προφτάσῃ σ’ ἔκεινη τὴη
ἀπόκρυφη ὥρα...

—Τὸ ξέρω, γιαγιά μου, τὸ ξέρω. Μπορεῖ νὰ ξητήσῃ
ὅτι θέλει ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ τοῦ γίνεται.

—Ναί, μὰ φτάνει νὰ ζητήσῃ ἔνα πράμα μονάχα...

Τὸ παιδάκι ἀποφάσισε ν' ἀγρυπνήσῃ. Κοντὰ στὴν κάμαρά του, ἐπάνω ψηλά, ἥταν ἡ πόρτα, ποὺ ἔβγαινε στὸ ἥλιακωτό. Χωρὶς νὰ τὸ ἴδῃ κανείς, κουκουλώθηκε μὲ τὸ παπλωματάκι του, πῆρε τὸ προσκεφάλι του καὶ πῆγε νὰ ξαπλωθῇ ἐκεῖ ἔξω. Δὲν εἶχε φόβο κανένα. Στὴ χειμωνιάτικη νύχτα τὸ ζέσταινε τὸ πάπλωμα καὶ ἡ ἐλπίδα.

“Ηταν ἀργά... Σκοτάδι καὶ σιωπὴ ἀπλωνόταν κάτω σ' ὅλη τὴν κοιμισμένη πόλη. Ἐδῶ καὶ κεῖ μονάχα τρεμόκαιγε κανένα φανάρι, σὰ μάτι νυσταγμένο καὶ τ' ἀγιασμένα νερὰ τῆς λίμνης ἐκεῖ πέρα λαμπύριζαν στὴ μυστικὴ ἀστροφεγγιά. ¶ Ἀπέραντος θόλος, σὰ μαῦρο βελοῦδο καρφωμένο μὲ διαμαντένια καρφιά, τὸ σκέπαζε δὲ οὐρανός. Καὶ τὸν κοίταζε μὲ ἀνήσυχα μάτια τὸ παιδάκι καὶ περίμενε ἕσυχα ν' ἀνοίξῃ. “Ο, τι ζητοῦσε τότε, θὰ γινόταν. Μὰ φτάνει νὰ ζητοῦσε ἔνα μονάχα — καὶ τὸ παιδάκι εἶχε τὸ σκοπό του...”

Οἱ ὥρες περνοῦσαν ἔτσι καὶ οἱ πετεινοί, ζωντανὰ οολόγια, τὶς ἔλεγαν μὲ τὴν βραχνή τους φωνὴ δὲ ἔνας στὸν ἄλλον. ¶

¶ Ἡρθε τέλος πάντων καὶ ἡ ἀπόκρυφη ὥρα, ποὺ ἀνοίξε δὲ οὐρανός. Μέσα στὴν ἀστροσπασμένη μαυρίλα πρόβαλε ἔξαφνα μιὰ λάμψη ζωηρή, ποὺ ἔσβησε ὅλα τ' ἀστέρια. “Ἐνα φῶς γλυκὸ χύθηκε τότε στὴν Κτίση καὶ τὰ ἀγιασμένα νερὰ τῆς λίμνης ἐκεῖ πέρα ἔλαμψαν σὰν ἀναμμένα.

Στὸ θέαμα αὐτὸ τὸ παιδάκι τὰ σάστισε. Τοῦ φάνηκε σὰ νὰ εἰδε ἀγγέλους νὰ πετοῦν ἐκεῖ ψηλὰ μὲς στὸ φωτεινὸ ἀνοιγμα καὶ ἔναν δλόχρυσο ποταμὸ νὰ τρέχῃ στὸν οὐρανό, καθὼς λένε, τὸν Ἰορδάνη. Στὸν τρόμο του, στὴ θάμπωσή του, στὴ σαστιμάρα του, λησμόνησε τί εἶχε νὰ ζητήσῃ καὶ ἔβλεπε βουβό...”

Μονάχα τὴν τελευταία στιγμή, ποὺ συνῆλθε λιγάκι, πρόφτασε νὰ πῇ ἔνα λόγο. Καὶ σβηνόταν πιὰ ἡ θεία λάμψη, σὰν ἀκούστηκε στὸν ἀέρα τῆς νύχτας ἡ ψιλὴ φωνούλα τοῦ παιδιοῦ :

— Πλοῦτο !

Γύρισε τρέμοντας στὸ κρεβατάκι του. Σκεπάστηκε ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ προσπάθησε νὰ κοιμηθῇ. Μὰ τὸν ἄφησε τὸ μικρὸ γιὰ πολλὴ ὥρα ἀγρυπνο τὸ ἐκπληκτικὸ θέαμα ἀπὸ τόνα μέρος, ποὺ βασάνιζε ἀκόμη τὰ μάτια του καὶ μιὰ ἀνήσυχη σκέψη ἀπὸ τ' ἄλλο, ποὺ βασάνιζε τὸ μυαλό του... Τί λαμπρὸ καὶ ἀπίστευτο θαῦμα ! Νὰ τὸν ἀκουσε τάχα ὁ Θεός ; πρόφτασε νὰ μιλήσῃ σὲ κατάλληλη στιγμή ; "Αχ ! καὶ θ' ἀποκτοῦσε τὸν πλοῦτο, τὸ ἔνα πράμα, ποὺ ζήτησε μὲ τὴν καρδιά του τὸ φτωχὸ παιδάκι ;"

Σὰν ἀποκοιμήθηκε, κατὰ τὸ πρωὶ εἶδε ἔνα παράξενο δνειροῦ τόσο ζωηρό, ποὺ ἀκόμη καὶ τώρα δὲν ξέρει, ἐὰν κοιμόταν πραγματικὰ ἢ ἀν ἀγρυπνοῦσε μὲ πυρετό.

Τοῦ φάνηκε, πῶς μπῆκε ἔξαφνα στὴν κάμαρά του ἔνας ἀνθρωπος. Ἡταν νέος, παιδὶ μάλιστα ἀμούστακο. Τὸ πρόσωπό του ἔλαμπε ἀπὸ τὴν ὄμορφιὰ καὶ ἡ φορεσιά του ἀπὸ τὴν πολυτέλεια. Ἀπὸ πάνω ως κάτω ἦταν πνιγμένος στὸ χρυσάφι, στὸ μετάξι, στὰ πετράδια. Ἔνα σύννεφο κάτασπρο ὑποστήριζε τὰ πόδια του. Στὰ χέρια του κρατοῦσε ἔνα χρυσὸ ραβδί. Εἶχε φτερούγια χιονάτα καὶ χαμόγελο γλυκό.

— Νά με ! Τί μὲ θέλεις ; εἶπε μὲ τρυφερὴ φωνή.

— "Αγγελος... ψιθύρισε τὸ παιδάκι τρομαγμένο.

— Δὲν εἶμαι ἀγγελος, ἀποκρίθηκε ὁ νέος, εἶμαι ὁ Πλοῦτος, ποὺ ζήτησες ἀπόψε. Ἐκεῖνος ποὺ ὀδηγεῖ τὰ βήματά μου, εἶδε τὴ φωτιὰ τῆς καρδιᾶς σου καὶ μ' ἔστειλε. Μιὰ

στιγμὴ πρωτύτερα ἀν πρόφταινες νὰ πῆς τ' ὅνομά μου, θαρ-
χόμουν νὰ σὲ φορτωθῶ ἀνερώτητα. Μὰ τώρα, ποὺ ἀργησες
νὰ μιλήσης καὶ ἔγινε ζήτημα, ἀν ἔπειτε νὰ σοῦ γίνη ἡ χάρη
ἢ ὅχι, ἀποφασίστηκε νὰ ἔρθω μονάχα νὰ σὲ ξαναρωτήσω . . .
καὶ δ, τι μοῦ πῆς θὰ κάνω· ἐπιμένεις ἀκόμη στὸ λόγο σου;
ἔμενα ζητᾶς καὶ ἐπιθυμεῖς πραγματικά, ἀφοῦ ξέρεις, ὅτι μο-
νάχα ἔνα πράμα ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσης; ἀν εἶναι
ἔτσι, πές μου το καὶ μένω μαζί σου γιὰ πάντα.

Τὸ παιδάκι πῆρε θάρρος, βγῆκε περισσότερο ἀπὸ τὸ
σκέπασμά του καὶ εἶπε :

— Εσένα θέλω, Πλοῦτε μου, σὲ θέλω νὰ μείνης πάντα
μαζί μου. Εἶδα, πώς ὅλη ἡ εὐτυχία βρίσκεται πάντα μὲ σένα
καὶ ἀπὸ πολὺν καιρὸν ἐσύ εἶσαι τ' ὅνειρό μου.

— Βλέπω, δτι μὲ ἀγαπᾶς πραγματικὰ καὶ ἥθελα νὰ μείνω
μαζί σου . . . Ἀλήθεια! Τί ὅμορφη ζωή, ποῦ θὰ περνοῦμε!
Παντοῦ ὁ κόσμος θὰ σκύβῃ στὸ διάβα μας, σὰ θὰ βγαίνωμε
συντροφιασμένοι. Θὰ κατοικοῦμε σὲ παλάτια ὄλομάρμαρα,
θὰ κοιμώμαστε σὲ δλόχουσο κρεβάτι, θὰ σκεπαζόμαστε μὲ
σεντόνια μεταξωτά. Τὸ γιαλιστερὸ ἀτλάζι καὶ τὸ χνουδωτὸ
βελοῦδο θὰ μᾶς τριγυρίζουν παντοῦ, στὸ πάτωμα, στοὺς τοί-
χους, στὸ ταβάνι, στὰ καθίσματα, παντοῦ, ὅπου θ' ἀκουιπᾶ
τὸ κορμὶ ἢ θ' ἀναπαύεται τὸ βλέμμα. Θὰ φοροῦμε λαμπρὰ
φορέματα καὶ στολίδια. Θάχωμε δούλους καὶ δοῦλες καὶ
γνώριμους πολλούς. Βαλσαμωμένος θὰ εἶναι ὁ ἀέρας, ποὺ
θ' ἀναπνέωμε ἀπὸ τ' ἄνθη καὶ τὰ μυρωδικά. Τὸ τραπέζι-
μας θὰ λάμπῃ στὸ χρυσάφι καὶ στὸ κρύσταλλο.

~~ε~~ Θὰ βγαίνωμε στὸν περίπατο μὲ ἀμάξια καταστόλιστα,
θὰ πηγαίνωμε στὰ θέατρα, στοὺς χορούς, στὰ ἵπποδρόμια,
πάντα στὴν καλύτερη θέση. Θὰ ταξιδεύωμε μὲ κάθε ἄνεση
τὸ καλοκαίρι ἢ τὸ χειμώνα. Καὶ θὰ ἔχωμε μέσα σὲ μιὰ

κάμαρα, ζεστή σὰ φωλιά, ἔνα ντουλάπι λουστραρισμένο, μὲ πολλὰ κλειδιά, γεμάτο χρυσὰ φλωριὰ τόσα, ώστε νὰ μποροῦμε νὰ κάνωμε κάθε ἐπιθυμία, ποὺ θὰ μᾶς γεννιόταν . . .

— "Α, τί καλά ! Φώναξε τὸ παιδάκι καὶ τὸ γέλιο δὲ θὰ λείπη ἀπὸ τὸ χεῖλι μας καὶ ή χαρὰ ἀπὸ τὴν καρδιά μας. Κάθισε, Πλοῦτε μου. Θέλω νὰ εἴμαι μαζί σου δοξασμένος καὶ εύτυχής.

‘Ο νέος ἔχασε μεμιᾶς τὸ γέλιο του, ἀκούμπησε ἐπάνω στὸ ραβδί του καὶ εἶπε μὲ περίλυπη φωνή :

— Αὐτὸ είναι ἵσα ἵσα, ποὺ θέλω νὰ σου πῶ... Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ σου ἐγγυηθῶ, δτι δὲ θὰ λείπη ἀπὸ τὸ χείλι σου τὸ γέλιο καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά σου ή χαρά... ᾧ, δχι, δχι . . .

— Μὰ γιατί ;

— Γιατί ; . . . Δὲ σὲ ἀφησε λοιπὸν ή ἀγάπη, ποὺ μοῦ ἔχεις, νὰ τὸ σκεφτῆς ποτέ ; . . . Καὶ τί μπορῶ τάχα νὰ σου κάνων ἐγώ, δταν θὰ ἔρχεται δ πόνος καὶ ή θλίψη ; . . . ποιός ξέρει ἄν δὲ θὰ μὲ θέλης, γιὰ νὰ πληρώνης πάντα γιατροὺς καὶ γιατρικά ; ποιός σου εἶπε, πῶς μαζί μου δὲ θὰ δοκιμάσης ποτὲ ἀγωνία βασάνου σὲ δικαστήριο ; ποιός σου εἶπε ἄν μ' ἔμένα θὰ βρῆς τὴν ἀλληλινὴ ἀγάπη, τὴν ἀδεօφικὴ φιλία, ἐκείνη ποὺ θέλεις ; ποιός σου ὑποσχέθηκε, δτι μαζί μου θ' ἀπολαύσης τὶς χάρες τῆς καλῆς καρδιᾶς, τοῦ φωτισμένου μυαλοῦ, τῆς καθαρῆς συνειδήσεως ; Ποιός σὲ βεβαίωσε, δτι στὸ σπίτι σου θὰ βασιλεύῃ ή τιμῇ, ή ἀγάπη, ή χαρά, ή ἀδμονία ; . . . "Α ! πόσο στάθηκες, παιδάκι μου, ἀπατημένος ! Γύρεψες ἀπὸ μένα ἐκεῖνο, ποὺ ἔπρεπε νὰ γυρέψης ὅπε τὴν Εύτυχία.

— Ἀπὸ τὴν Εύτυχία . . . ψιθύρισε τὸ παιδάκι μὲ ἀπελπισμένη φωνή. *A*

— Μάλιστα, ἀπὸ τὴν Εὐτυχία. Καὶ πῶς; δὲν τὴν ξέρεις; εἶναι ἔνα κοριτσάκι μικρὸν αὐτὴ ἡ Εὐτυχία, ὅμορφο, γελαστό, μὲ κάτασπρη ἀπλὴ φορεσιὰ σὰν τὸ χιόνι. Φιλία σταθερὴ μαζί της δὲν ἔχομε, γιατὶ μ' ἀφήνει τὶς περισσότερες φορὲς καὶ πηγαίνει μὲ τὴν Φτώχεια, ὅπως καὶ ἐγὼ πηγαίνω καμιὰ φορὰ μὲ τὴ Δυστυχία. Τί τὰ θέλεις, παιδί μου! Αὐτὴ εἶναι δῶρο ἀληθινὸν καὶ ἀπόλαυση! Τὴν ἀκολουθεῖ σὰ σωματοφυλακὴ ἔνα πλῆθος παιδάκια μὲ γέλια καὶ φωνές, ποὺ γεμίζουν τὸν ἀέρα. Αὐτὴ μονάχη εἶναι ἵκανή, ὅταν σὲ πάρη καὶ σένα στὴν ἀκολουθία της νὰ σὲ κάμη νὰ μὴ λείπῃ ἀπὸ τὸ χείλι σου τὸ γέλιο καὶ ἀπὸ τὴν καρδιά σου ἡ χαρά, ἀδιάφορο ἄν θὰ κατοικῆτε στὴν καλύβα ἢ στὸ παλάτι, ἄν θὰ φορῆτε χρυσὰ ἢ κουρέλια.

— Πλοῦτε μου, καλέ μου φίλε, συχώρεσέ με, δὲν τὸ σκέφτηκα. "Εκανα λάθος. Τὴν Εὐτυχία ἔπρεπε νὰ ζητήσω, τὴν Εὐτυχία ζητοῦσα, τὴν Εὐτυχία ζητῶ. "Ένα πράμα μονάχα, βλέπεις, μοῦ εἶναι συχωρεμένο νὰ ἔχω καὶ ἄλλο καλύτερο ἀπὸ τὴν Εὐτυχία δὲν ὑπάρχει... "Αχ! οὔτε σύ, καλέ μου Πλοῦτε! Τὸ βλέπω, τώρα τὸ ἔννοδο.

— Θέλεις λοιπὸν τὴν Εὐτυχία. Καλά, ἐγὼ φεύγω. Καὶ φεύγω, ἄκουσε, ὅχι γιατὶ δὲ μὲ θέλεις, ἀλλὰ γιατὶ δὲν πρόφτασες νὰ μὲ ζητήσης τὴν κατάλληλη δρα. Τί τυχερὸς ποὺ στάθηκες! 'Άλλιωτικα δὲν θὰ ἔφευγα ἀπὸ κοντά σου καὶ θὰ ἥταν περιττὴ κάθη σου μετάνοια... Χαῖρε, εἶπε δ Πλοῦτος, κι ἔξαφανίστηκε.

Τὸ παιδάκι δόξασε τὸ Θεό. "Ετσι εἶχε καιρὸν πάλι τοῦ χρόνου, πιὸ φωτισμένο καὶ πιὸ ἥσυχο, νὰ ἀγρυπνήσῃ τὴν ἴδια νύχτα καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὴν Εὐτυχία, μονάχα τὴν Εὐτυχία.

ΝΑ ΤΑ ΚΟΥΝΟΥΜΕ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ

Μὲ φοβερὸν χειμώνα ταξιδεύοντας κάποτε ὁ Μιαούλης,
καθόταν ἀτάραχος κοντὰ στὰ ξάρτια κι ἔβλεπε τὴ φουρτου-
νιασμένη θάλασσα. Κοντά του στεκόταν ὁ λοστόρος καὶ
περίμενε προσταγήν. Ἀλλὰ τὸ πλήρωμα ὅλο, συγκεντρωμένο
στὸ ὑπήνεμο πρὸς τὴν πλώρη, ἔδειχνε μεγάλο φόβο.

Οἱ ναῦτες γονατιστοὶ καὶ μὲ δάκρυα παρακαλοῦσαν
τὴν Παναγία νὰ τοὺς γλιτώσῃ. Μερικοὶ μάλιστα εἶχαν ἀνε-
βάσει τὸ εἰκόνισμά Τῆς ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσι καὶ δεμένο τό-
ριξαν στὴν ἄγρια θάλασσα, μὴν καὶ θελήσῃ ἡ Χάρη Τῆς νὰ
τὴν ἡμερώσῃ.

Ἄγριεμένος τότε ὁ ναύαρχος προστάζει τὸ λοστόρομο :

—Πήγαινε νὰ τοὺς εἰπῆς νὰ βάλουν τὴν εἰκόνα στὴ
θέση της, ν' ἀνάψουν τὸ καντήλι Τῆς καὶ νάναι ἔτοιμοι νὰ
μανούβραρουν, ὅπως θὰ τοὺς παραγγείλω, γιὰ νὰ γλιτώ-
σουν! "Όχι νὰ κάνουν ἔτσι μὲ τὸ εἰκόνισμα. "Ετσι δὲν πα-
ρακαλοῦν τὴν Παναγία, τὴ βλασφημοῦν, ὅταν ἔχουν χέρια
κι ἄρμενα καὶ κάθονται καὶ κλαῖνε. Ἡ Παναγία θέλει νὰ
τὰ κουνοῦμε τὰ χέρια μας, παιδί μου! X

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῆς δουλειᾶς, ποὺ σμίγει
τὶς χῶρες, τὶς καρδιὲς καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Ρόδο τινάζει ἡ πέτρα, ἀνθὸς ἀνοίγει

καὶ σπέρνει τὴ ζωὴ σ' ἀνανθους τόπους.

Δόξα στὰ χέρια, ποὺ νικοῦν καὶ πλάθουν

στ' ἀμόνι, στὸ σφυρὶ καὶ στὸ λιθάρι,

στὰ νιάτα, ποὺ ἀγρυπνοῦν, νὰ ἴδοῦν, νὰ μάθουν,

στ' ἀλέτρι, στὸ κουπὶ καὶ στὸ δοξάρι.

Σ' αυτήν ἐδῶ τὴ γῆ, τῆς Γῆς λουλούδι,
χαρὰ ἔγινε ἡ δουλειά, θεὰ ἡ Ἐργάνη,
τ' ἀνθρώπου διόχθος γίνηκε τραγούδι
καὶ τὸ κλωνάρι τῆς ἐλιᾶς, στεφάνι.

Κι ἐμεῖς, τ' ἀρχαίου δέντρου νιὰ κλωνάρια,
στὸ κύμα, στὸ βουνὸ καὶ στ' ἀργαστήρι,
χαρούμενες κοπέλες, παλικάρια,
κινοῦμε στῆς δουλειᾶς τὸ πανηγύρι.

Στὰ χέρια μας, στὰ μάτια μας ἀστράφτει
τῆς γῆς μας, τ' οὐρανοῦ κρουστὴ ἡ λαμπάδα,
μὲς στὴν καρδιὰ γλυκὸς καημὸς ἀνάφτει
γιὰ σένα, μάνα Ἑλλάδα ! Ἑλλάδα ! Ἑλλάδα !

Σ. Μυριβήλης

ΤΟ ΟΜΟΡΦΟΤΕΡΟ ΠΑΙΔΙ

(Λαικὸς μύθος)

Μιὰ φορὰ τὰ πουλιὰ πῆραν δάσκαλο γιὰ νὰ μάθουν
γράμματα τὰ παιδιά τους. Τὰ παιδιά τους δύμας ἦταν χον-
τροκέφαλα. Γιὰ τοῦτο δάσκαλος τὰ ἔβαλε νηστεία καὶ τὰ
ἔκλεισε μέσα στὸ σχολεῖο.

‘Η κουκουβάγια πῆρε ἔνα ψωμὶ καὶ πήγαινε στὸ σχο-
λεῖο, γιὰ νὰ τὸ δώσῃ τοῦ παιδιοῦ της. Στὸ δρόμο ἀπαντᾶ
τὴν πέρδικα, πὸ τὴ ρώτησε ποῦ πηγαίνει. ‘Η κουκουβάγια
τῆς ἀποκρίνεται, δτὶ πάει ψωμὶ τοῦ παιδιοῦ της στὸ σχολεῖο.
Τότε ἡ πέρδικα τῆς λέει :

— Πάρε καὶ τοῦτο τὸ ψωμὶ νὰ τὸ δώσῃς τοῦ παι-
διοῦ μου.

— Δὲν τὸ γνωρίζω, τῆς λέει ἡ κουκουβάγια.

— "Οποιο παιδί, τῆς εἶπε ἡ πέρσικα, ίδης, ὅτι εἶναι τὸ δμορφότερο ἀπ' ὅλα, ἐκεῖνο εἶναι τὸ δικό μου.

Πηγαίνει ἡ κουκουβάγια στὸ σχολεῖο καὶ δίνει τὸ ψωμὶ τοῦ παιδιοῦ της. "Υστερα κοιτάζει νὰ ίδῃ τὸ δμορφότερο· μὰ δὲν ἔβλεπε κανένα ἄλλο πιὸ δμορφό ἀπὸ τὸ δικό της. Γι' αὐτὸ λοιπὸν πηγαίνει πίσω στὴν πέρσικα μαζὶ μὲ τὸ ψωμὶ ποὺ τῆς εἶχε δώσει καὶ τῆς λέει :

— Πάρε, κυρά μου, τὸ ψωμί σου, ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶδα ἄλλο παιδὶ δμορφότερο ἀπὸ τὸ δικό μου.Λ

ΤΟ ΑΛΟΓΟ

"Ενα κάρο ἀνέβαινε ἀπὸ τὸν Πειραιὰ στὴν Ἀθήνα. Εφερνε τρία βαρέλια λάδι. Επάνω στὸ φόρτωμα ἦταν ὁ καροτσέρης, ἕνας ἀνθρωπος μελαχρινός, μὲ ψαρὰ γένεια, καὶ τὸ παιδί του. Τὸ κάρο κυλιόταν τὸν ἀνήφορο, ἀργά, νωθρά.

"Ηταν Ἀπρίλης, εἶχε πέσει τὸ βράδυ κι ἀναβαν τὰ φῶτα. Ἀπὸ τὸ καμουτσίκι, ἕνα μαδημένο σκοινί, μποροῦσε νὰ καταλάβῃ κανείς, πῶς ὁ καροτσέρης ἀγαποῦσε τὸ ἄλογο. Τὸ καμουτσίκι ἔπεφτε στὰ καπούλια του ἐλαφρὰ σὰν παιχνίδι. Καὶ σ' δλο τὸν ἀνήφορο αὐτὸν τὸ ἄλογο δὲν ἀκουσε βρισιά, μήτε προσταγή, παρὰ τὴ φωνή :

— "Ελα, Κύρκο ! "Αιντε, Κύρκο !

"Ετσι, μ' αὐτὸ τὸ χάρι, ἀνέβαινε σέρνοντας τὸ κάρο μὲ τρία βαρέλια καὶ δυὸ ἀνθρώπους.

— Ποὺ λές, εἶπε ὁ γέρος στὸ παιδί του, ὁ Κύρκος ἔχει φιλότιμο. Νὰ τ' ἀκοῦς ἐσύ, ποὺ κάποτε τὸ χτυπᾶς. Δὲν τὰ δέρνονταν τὰ ζῶα. Καὶ τέτοιο ἄλογο, ποὺ τὸ βρίσκεις σὰν τοῦτο ; μᾶς τρέφει ὅλους, ποὺ λές. Δίνει ψωμὶ ἐμένα, ἐσέ-

να, τῆς μάνας σου, τῶν ἀδερφιῶν σου, τοῦ σπιτιοῦ. "Ενα
ζῶ ήταν τρέφη δύτικόν ἀνθρώπους! Θὰ πῆς, ἐγὼ δουλεύω. 'Αμ'
αύτὸν δουλεύει πρῶτα καὶ ὕστερα ἐγώ. Γιατὶ αύτὸν εἶναι δου-
λευτής, ποὺ δὲ βρίσκεται. Εἶναι ἀπὸ τὴν Σερβία. Χρεωθήκαμε
νὰ τὸ πάρωμε, δὲν τὰ ξέρεις ἐσύ.

Πέρασε κάμποση ὥρα μὲ σιωπή. "Επειτα ξανάρχισε.

— Ποὺ λές, πόσα φορτώματα πέτρα ἔφερνε ὁ Κύρκος
ἀπὸ τὰ νταμάρια; κανένα ἄλογο δὲν κουβάλησε τόση πέτρα,
τόσο λιθάρι. Ἐκατὸν δραχμὲς τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἐσωσε.

Τὸ κάρο πήγαινε βαριά. Οἱ ρόδες βροντοῦσαν καὶ ὁ γέ-
ρος ξανάρχισε :

— "Ακου, παιδί μου. Αὔριο τὸ ἄλογο καὶ τὸ κάρο καὶ
τὴ δουλειὰ θὰ τὴν πάρης ἐσύ. Ἐγὼ δὲν μπορῶ. Ξέρεις, ποὺ
ἡ μέση μου πονεῖ. Μοῦ εἴπε ὁ γιατρὸς νὰ μὴ δουλεύω. Νὰ
πάρης τὸν Κύρκο, νὰ τὸν ξαναπᾶς στὰ νταμάρια, νὰ βγά-
λωμε ψωμί. Νὰ γιατρευτῶ κι ἐγώ. Κι ἡ μάνα σου νὰ μὴν
ξενοπλένη κι ἡ ἀρρωστη ἡ ἀδερφή σου, ἡ Βγενιώ, νὰ κά-
νη χρῶμα, ποὺ βήχει. Νά, τὸ λοιπὸν πιάσε τὰ λουριά. Κα-
τέβα κάτω καὶ πιάσε τὸν Κύρκο. Νά τὸν βγάλης ἐδῶ
στὸν ἀνήφορο. "Ελα, σιγά! Χάιδευέ τον στὸ λαιμό! "Αιντε,
Κύρκο.

Τὸ παιδί πήδησε κάτω, ἐπιασε τ' ἄλογο καὶ τραβοῦσε.
"Ο γέρος ἔβλεπε τὴν λιγερὴ σκιὰ τοῦ παιδιοῦ, τὸ τολμηρό
του χέρι, ποὺ κρατοῦσε τὰ λουριά. Αύτὸν τὸ παιδί θὰ γίνη
καλὸς καροτσέρης!

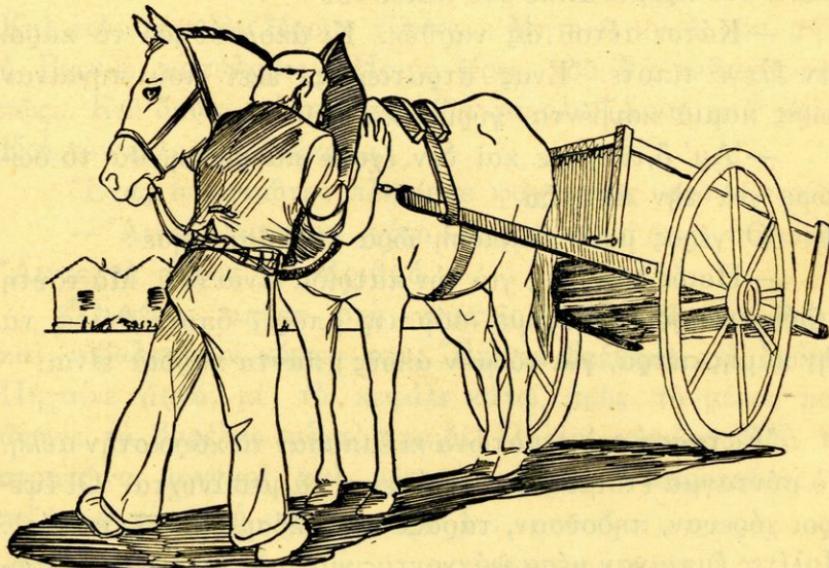
Πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ κάποιο εἰκόνισμα τοῦ δρόμου.
"Ο γέρος ἔβγαλε τὴν ψάθα του καὶ σταυροκοπήθηκε μέσα
στὸ σκοτάδι. Ἡταν ἀρρωστος, σακατεμένος, δὲ σταυρο-
κοπήθηκε ὅμως γιὰ τὸν ἑαυτό του. Εἶπε: « Θεέ μου, κάμε
νὰ μὴ βήχῃ τὸ κορίτσι, ἡ Βγενιώ. Κάμε τοῦτο τὸ παιδί νὰ

πάρη στὰ χέρια του τὸ κάρο μὲ τὸν Κύρκο. Καὶ γιὰ μένα, δ, τι πῆς». Κι ἔπιασε μὲ τὰ δυὸ χέρια τὴ μέση του, ποὺ τὸν πονοῦσε δυνατά.

Τὸ κάρο εἶχε προχωρήσει πολὺ μέσα στὴν πόλη, δταν ἀκουσει μιὰ φωνή :

—”Αλτ !

Τὸ κάρο σταμάτησε. Τρεῖς στρατιῶτες τοῦ πυροβολικοῦ κι ἔνας δεκανέας, μὲ τὰ ὅπλα στὸν ὕμο, πλησίασαν.

—”Ελα, κατέβα κάτω, εἶπε ὁ δεκανέας.

—Σ' ἐμένα τὸ λές ;

—”Αιντε, γειά σου, κατέβα νὰ μὴ χάνωμε καιρό.

—Καὶ γιατί ;

—Κουβέντα θέλεις, πατριώτη ; Τὸ κάρο θὰ τὸ πᾶμε στὸ στρατώνα. Ἐπιστράτευση ἔχομε. Τώρα τὸ μαθαίνεις ;

—’Ἐπιστράτευση !

—Ναί, γειά σου, πιάσε, ἀπὸ κεῖ νὰ ξεφορτώσωμε.

— "Ετσι, μὲς στὸ δρόμο ; γιὰ στάσου, βρὲ παιδί, τί εἶναι τοῦτο ; ἔχω δουλειά, ἔχω μεροκάματο.

— Τὸ μεροκάματο κοιτᾶς, καημένε, ἢ ποὺ φεύγει ἀπόψε τὸ σύνταγμα ; χωρατεύεις ; κόπιασε κοντά, πατριώτη, νὰ πάρῃς τὸν ἀριθμό σου. Κι ὑστερὸς ἀπὸ τὸν πόλεμο, ἀν γίνη πόλεμος, ναρθῆς νὰ πάρῃς τ' ἄλογό σου καὶ τὸ κάρο ἢ νὰ πληρωθῆς ἀπὸ τὸ Δημόσιο, ἀν σκοτωθῆ τὸ ζῶο.

— Ο γέρος γύρισε καὶ κοίταξε τὰ βαρέλια, ποὺ ἦταν πεσμένα στὸ δρόμο. Εἶπε στὸ παιδί του :

— Κάτσε αὐτοῦ ώς ναρθῶ... Κι ἀκολούθησε τὸ κάρο. Δὲν ἔλεγε τίποτε. "Ἐνας στρατιώτης, ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν χωρὶς καμιὰ κουβέντα, γύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— "Αμ' ὅ, τι ἔχομε καὶ δὲν ἔχομε πατριώτη, θὰ τὸ δώσωμε γιὰ τὴν πατρίδα.

— Ο γέρος μετὰ κάμποση ὥρα τοῦ ἀπάντησε :

— Ποιός λέει ὅχι ; γιὰ τὴν πατρίδα εἶναι ὅλα. Μὰ τούτη ἡ δόλια καρδιὰ πούχομε, σάμπως μπορεῖ δποτε θέλεις νὰ τὴν κάμης πέτρα, γιὰ νὰ μὴν ἀκοῦς ; πάντα καρδιὰ εἶναι.

— Εφτασαν στὸ στρατώνα κι ἔμπασαν τὸ κάρο στὴν αὐλή. Τὸ σύνταγμα ἐτοιμαζόταν. Θάφευγε τὰ μεσάνυχτα. Οἱ ἔφεδροι χόρευαν, πηδοῦσαν, τάραζαν τὸν κόσμο μὲ τὶς φωνές... Πολίτες ἔμπαιναν μέσα ψάχνοντας γιὰ τοὺς δικούς τους, φωνάζοντας ὄνόματα στὸ σωρό. Κάποιοι κρατοῦσαν ἐκεῖ κάτω μιὰ σημαία. "Ἐνας παπάς πιὸ κάτω, φορώντας φυσεκλίκια σταυρωτὰ στὸ στῆθος, μιλοῦσε στοὺς ἄλλους γιὰ τὴν Ἐλευθερία καὶ τὸ Χριστό. "Ἐνας ἔφεδρος στὸ φανάρι διάβαζε ἔφημερίδα. Κι ἄλλος ἔγραφε στὸ γόνατο μὲ τὸ μολύβι.

Πιὸ πέρα οἱ ἔφεδροι ἀποχαιρετοῦσαν τοὺς δικούς τους. Χέρια ζαρωμένα ἔσφιγγαν τὰ ζωντανὰ κορμιὰ τῶν ἔφέδρων. Τὰ δάκρυα ἔτρεχαν καὶ τὰ μαντήλια ἔπιναν.

·Ο γέρος ήταν μόνος σ' αὐτὸ τὸ πανηγύρι. Κανένα δὲν ἤξερε καὶ κανένας δὲν τὸν ἤξερε. Προχώρησε δμως στὸ βάθος ἐκεῖ, ποὺ ἦταν ἀραδιασμένα κάμποσα κάρα καὶ τὸ δικό του μαζί. ·Ο Κύρκος, σὰν τὸν εἶδε, σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ φύσηξε μὲ τὰ πλατιὰ ρουθούνια του. ·Ο γέρος ἀπλωσε τὰ χέρια καὶ τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ λαιμό.

Κι ἐκεῖ στὴ γωνιά, παράμερα, μιλοῦσε ἔνας ἄνθρωπος μ' ἔνα ἄλογο :

—Δὲ θὰ σὲ ξαναδῶ.... "Ε, δουλευτή.... "Ε, παλικάρι.... Καὶ στὸ σπίτι δὲν ξέρουν τίποτε.... Μήτε ἡ κυρά σου, μήτε ἡ Βγενιώ, κατάλαβες... Ποιός ξέρει ποῦ θὰ πεθάνης καὶ πῶς... Καὶ δμως, γιὰ τὴν πατρίδα χαλάλι. "Αιντε στὸ καλό. Καὶ τὸν φιλοῦσε ἀδιάκοπα.

"Ένας στρατιώτης πλησίασε ψάχνοντας στὸ σκοτάδι.

—"Αιντε, καημένε γέρο ! Τὴ δουλειά σου θάχωμε ; "Αιντε νὰ πάρης τὸν ἀριθμό.

·Ο γέρος μπῆκε στὸ γραφεῖο, πῆρε κάποιο χαρτὶ καὶ τόβαλε στὸν κόρφο του. ·Επειτα βρέθηκε στὸ δρόμο. Πήγαινε ἀργά, μὲ τὸ κεφάλι κάτω, πρὸς τὸ μέρος ποὺ ἀφησε τὰ βαρέλια μὲ τὸ παιδί. Πολλοὶ γύριζαν ἀπὸ τὸ στρατώνα μοναχοὶ καὶ μέσα σ' αὐτοὺς δ καροτσέρης, δ πεζός, δ γέρος, δ πιὸ μοναχός.

Ο ΣΚΥΛΟΣ

·Ο μαῦρος σκύλος πούχω γώ δὲν εἶναι πρῶτο γένος.

·Έχει ἄκοφτη, τ' δμολογῶ, κουλουριασμένη οὐρὰ κι. δλόρθα αὐτὶα δ καημένος, σὰ σοῦγλες μυτερά.

“Ομως πολὺ τὸν ἀγαπῶ
κι αὐτὸς δὲν πάει πιὸ πίσω.
Καὶ τώρα, ἀφέντη, θὰ σ' τὸ πῶ,
πῶς εἶχα τὴν τιμὴν
καὶ ποιά νὰ τὸν γνωρίσω
μουδόθηκε ἀφορμή.

“Ο, τι εἶχα κάτσει μιὰ σταλιὰ
ψωμὶ νὰ φάω μιὰ μέρα,
τὸν βλέπω, ποὺ χωρὶς μιλιά,
δῆμος μὲ μάτι ἀχνό,
μὲ κοίταζε ἀπὸ πέρα,
σὰ νάσκουνζε «πεινῶ!»

“Ηταν λιγνούλης σὰ σακὸ¹
κοκαλογιομισμένο,
τούλειπε ἡ τρίχα ἐδῶ καὶ κεῖ,
τὸν θέριζε ἡ πληγή.
Κουφάρι ξεθαμμένο
λὲς ήταν ἀπὸ τὴ γῇ.

Ποιός ξέρει ἀπὸ τὴν καταδρομὴ
τί νάσερνε δικαιημένος!
Τὶ ἀν εἶσαι μισερὸ κορμί,
ἄχ, σπάνια, σ' ἀγαποῦν!
“Αν εἶσαι πληγιασμένος
συχνὰ καὶ σὲ χτυποῦν.

Τὸν πόνεσα κι ἀπὸ τὸ ψωμὶ²
τοῦ φίγω... Στὰ ποδάρια
τὸ βάζει ἐκεῖνος στὴ στιγμὴ

καὶ πίσω δὲν κοιτᾶ·
τὴν θάχη δεῖ λιθάρια,
πῶς πέφτουν, σὰν ζητᾶ.

Τί, εἶπα, μὲν θάρρεψε φονιὰ
καὶ φεύγει ἀπὸ κοντά μου;
Καὶ θὰ τὸ πῆς παραξενιά,
μὰ τὸ ταγάρι ἀρπῶ
κινδύνοια μέσα, χάμου
μὲν πεῖσμα τὸ σκορπῶ.

Καὶ φεύγω. Μὰ στὸ φτωχικὸ
καλύβι μου τὸ βράδυ
σὰν ἥρθα, σὲ λιγάκι ἀκῶ,
ποὺ κάτι σιγανὰ
ἀπ' ὅξω στὸ σκοτάδι
τὴν πόρτα γρατσουνᾶ.

Ανοίγω... τί ἦταν; τὸ σκυλί,
τὴ φιλικιὰ λαλιά μου
σὰν ἀκουσε, πῶς τὸ καλεῖ,
πάει φόβος πιὰ ἢ ντροπή,
εὐθὺς στὴν ἀγκαλιά μου
πηδάει σὰν ἀστραπή.

Πῶς ἔκανα τὴν γνωριμιὰ
νά! σ' τόπα μὲ τὸ σκύλο.
Δὲν ἔχει οὐσία αὐτὸν καμιά.
Καμιά; μὲ συχωρεῖς!
Τί, βρῆκα ἐγὼ ἔνα φίλο,
καὶ λίγο τὸ θαρρεῖς;

A. Πάλλης

Ο ΑΛΗΤΗΣ

Μιὰ παγερὴ νύχτα τοῦ περασμένου Δεκέμβρη γύριζα ἀργὰ στὸ σπίτι μου. Οἱ πολλὲς καὶ σπουδαῖες ἐργασίες μου μὲ εἶχαν ἀναγκάσει νὰ βρίσκωμαι τόσο ἀργὰ ἐκεῖνο τὸ βράδυ μακριὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένειά μου παρὰ τὴν συνήθεια, ποὺ ἔχω νὰ ἐπιστρέψω πάντα νωρίς.

Βάδιζα στὸ δρόμο βιαστικός, μὲ ἀνασηκωμένο τὸ γιακὰ τοῦ πανωφοριοῦ μου καὶ μὲ τὰ χέρια μου προφυλαγμένα μέσα σὲ χοντρὰ μάλλινα χειρόχτια. Οἱ δρόμοι τῆς μεγάλης πόλης ἦταν ἔρημοι. Ποῦ καὶ ποῦ μόνο διακρινόταν κανένας ἀργοπορημένος διαβάτης, ποὺ πήγαινε βιαστικὸς γιὰ τὸ σπίτι του.

‘Ο παγερὸς βοριὰς φυσοῦσε μὲ ὅρμη καὶ τὸ χιόνι, ποὺ ἔπεφτε ἄφθονο τὴν ὥρα ἐκείνη, στριφογύριζε μὲ ἔναν τρελὸ χορὸ στὸν ἀέρα καὶ μὲ χτυποῦσε στὸ πρόσωπο. ‘Αν καὶ ἦμουν βαριὰ ντυμένος, κυριολεκτικὰ ἔτρεμα ἀπὸ τὸ κρύο.

Μόλις ἔστριβα σὲ μιὰ γωνία τοῦ δρόμου, ἀκούσα ἔνα κλαψάρικο νιαουρίσμα. Γύρισα τὰ μάτια καὶ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ λαμπτήρα τῆς γωνίας, εἶδα μιὰ μικρὴ γατούλα φορτωμένη ἀπὸ τὸ χιόνι, νὰ τρέμῃ ἀπὸ τὸ κρύο, ὅπως ἦταν συμμαζεμένη σὲ κείνη τὴν γωνιά, ποὺ τὴν προφύλαγε ἀπὸ τὸν ἄνεμο.

Χωρὶς νὰ προσέξω περισσότερο τὸ φτωχὸ ἐκεῖνο ζῶο, ἔξακολούθησα τὸ δρόμο μου. Τὰ συχνὰ ὅμως νιαουρίσματα, ποὺ ἀκούονταν διαρκῶς κοντά μου, μὲ ἀνάγκασαν νὰ γυρίσω πάλι τὸ κεφάλι. Καὶ τότε εἶδα μέσα στὸ σκοτάδι τὸ μικρὸ ἐκεῖνο γατάκι νὰ μὲ ἀκολουθῇ τρέχοντας καὶ νὰ νιαουρίζῃ.

Στάθηκα γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀναποφάσιστος, μὴ ἔρεσης τί νὰ κάμω. Τὸ δυστυχισμένο ζῶο ἔτρεξε κοντά μου

καὶ ἄρχισε νὰ τρίβεται στὰ πόδια μου, ἐνῶ μὲ παρατηροῦσε στὰ μάτια μὲ τὰ μικρὰ λαμπερὰ ματάκια του, χωρὶς νὰ παύῃ νὰ νιασουρίζῃ.

Τὸ ἔξυπνο ζῶο ἀσφαλῶς μοῦ ζητοῦσε προστασία.

Χωρὶς νὰ σκεφτῷ περισσότερο, ἔσκυψα καὶ τὸ πῆρα στὰ χέρια μου. ³ Ήταν ἔνα μικρὸ μαῦρο γατάκι, μὲ ώραια χρυσὰ μάτια καὶ ἀσπρες βούλες στὸ λαιμὸ καὶ στὰ πόδια του. ⁴ Ετρέμε σύγκορμο.

Στηρίχητκε μὲ τὰ νύχια τῶν μπροστινῶν ποδιῶν του στὸ στήθος μου κι ἐνῶ μὲ κοίταζε μέσα στὰ μάτια, συνέχιζε τὸ νιασούρισμά του. ⁵ Οπως τὸ κρατοῦσα στὰ χέρια μου, ἔνιωθα τὴ μικρή του καρδιὰ νὰ χτυπᾷ δυνατά. ⁶ Ισως νὰ φοβόταν περισσότερο, μήπως τὸ ἀφήσω πάλι ἔρημο μέσα στὸ χιόνι, δπου θάβρισκε ἔνα τόσο τραγικὸ θάνατο...

Στάθηκα ἀναποφάσιστος. ⁷ Αν τὸ ἀφηνα ἐκεῖ ἔξω, στὸ χιόνι καὶ τὸ κρύο, θὰ πέθαινε σὲ καμιὰ γωνιά, ἀφοῦ — ποιός ξέρει πῶς — βρέθηκε τέτοιαν ὥρα ἔρημο μέσα στοὺς δρόμους, ἐνῶ ὀλόγυρα του χιόνιζε.

Τέλος ἀποφάσισα νὰ τὸ πάρω μαζί μου. Τὸ κράτησα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ συνέχισα τὸ δρόμο μου. Τὸ ἔξυπνο ζῶο, σὰ νὰ κατάλαβε τὴ σκέψη μου, ἔπαψε νὰ νιασουρίζῃ. Τόφερα στὸ σπίτι μου καὶ τούδωσα νὰ φάη. Ρίχτηκε ἀχόρταγο στὸ πιάτο του, προσπαθώντας νὰ δείξη τὴν εὐγνωμοσύνη του μὲ ἔνα ἔξακολουθητικὸ «ρὸν-ρόν».

Τὸ πρωί, μόλις σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ ἀνοιξα τὴν πόρτα τοῦ δωματίου μου, ἀντίκρισα ἔνα μικρὸ μαῦρο πράμα. Τὸ εὔθυμο «νιάου-νιάου», ποὺ ἀκουσα, μοῦ θύμισε τὸ φτωχὸ κι ἀποστάτευτο ζῶο, ποὺ μάζεψα τὴν προηγούμενη νύχτα ἀπὸ τὸ χιόνι τοῦ δρόμου.

Μὲ ἀναστκωμένη τὴν οὐρὰ προχωροῦσε μπροστά μου, ἐνῶ πήγαινα νὰ πλυθῶ, γύριζε τὸ κεφάλι του, γιὰ νὰ κατα-

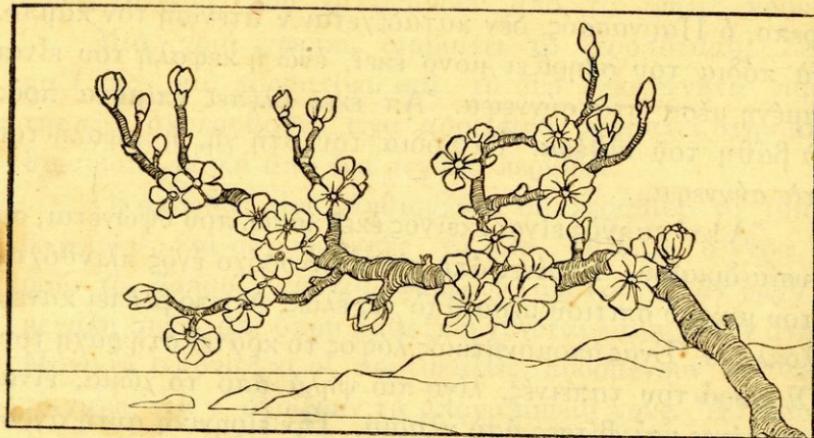
λάβη ἵσως ποῦ πηγαίνω. Πότε πότε γύριζε πίσω, τριβόταν ἐπάνω στὰ πόδια μου μὲ χαρωπὰ νιαουρίσματα κι ὑστερα, κρατώντας διαρκῶς ὑψωμένη τὴν οὐρά, προχωροῦσε πάλι. Ἡ περιπέτειά μου ἔκεινη τὴν νύχτα ἔγινε αἰτία τῆς ὀνομασίας του· τὸ μικρὸ γατάκι ὀνομάστηκε «ἀλήτης». ¶

Κάθε βράδυ, ὅταν πλησιάζῃ ἡ ὥρα, ποὺ γυρίζω συνήθως στὸ σπίτι μου, ὁ «ἀλήτης» μου κάθεται πίσω ἀπὸ τὰ τζάμια τοῦ παραθύρου καὶ κοιτάζει διαρκῶς στὸ δρόμο. Μόλις ἀκούσῃ τὰ βήματά μου ἀπὸ μακριά, ἀρχίζει νὰ νιαουρίζῃ εὔθυμα καὶ νὰ γυρίζῃ ὅλα τὰ δωμάτια, σὰ νὰ θέλῃ νὰ ἀναγγείλη τὸν ἔρχομό μου. Κατόπι ἔρχεται πάλι στὸ παράθυρο. "Αν εἶναι ἀνοιχτό, πηδᾶ στὸ δρόμο, ἔρχεται τρεχάτες καὶ ἀρχίζει νὰ τρίβεται στὰ πόδια μου. "Υστερα, ἐνῶ νιαουρίζει εὔθυμα, πηγαίνει μπροστὰ μὲ ὑψωμένη τὴν οὐρά, σὰ νὰ θέλῃ νὰ μοῦ κάψῃ τὸν δόηγό. "Αν πάλι τὸ παράθυρο εἶναι κλειστό, μόλις περάσω μπροστά του, πηδᾶ καὶ τρέχει στὴν πόρτα μὲ ὑποδεχτῆ. "Αν ἀργήσω νὰ γυρίσω, κάθεται πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ περιμένει νὰ ἐπιστρέψω, ἐνῶ δὲν παύει νὰ νιαουρίζῃ μὲ κάποια ἀνησυχία καθὼς μοῦ λένε οἱ δικοί μου.

Κι ὅταν καμιὰ φορὰ τὸ βράδυ καθίσω στὸ γραφεῖο μου νὰ ἐργαστῶ, ὁ «ἀλήτης» πηδᾶ ἐπάνω καὶ μένεται κοντά μου, ὥσπου νὰ ἀποτραβηχτῶ στὸ δωμάτιό μου νὰ κοιμηθῶ.

Τί νάναι ἄραγε ἔκεινο ποὺ κάνει τὸν «ἀλήτη», νὰ δείχνη τέτοια συμπεριφορὰ ἀπέναντί μου;

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ

‘Ο σιδηρόδρομος στριγγλίζει. ‘Αντίο Κόρινθος...

Είναι πολὺ ἀντικαλλιτεχνικὸ ἔνα ταξίδι μὲ τὴ μηχανὴ αὐτῆ, ποὺ τρώει τὰ χιλιόμετρα.

— Νίκο... Μήν ξεχάσης τὴν ἐπιστολή...

— Νὰ θυμηθῆς τὴ Μαριάνθη...

— Πέρασε, δταν φτάσης στὴν Πάτρα ἀπὸ τὸ Σταμάτη...

— Καὶ νὰ φορῆς τὸ παλτό σου...

— Πρόσεχε... ‘Αντίο...

‘Ενα μαντήλι ἀνεμίζει ἀκόμη ἐπάνω ἀπὸ τοὺς πασσάλους, ποὺ σχηματίζουν ἔνα φράχτη γύρω στὸ σταθμό... Καὶ τὸ τραῖνο τρέχει.

Πέρα, μακριὰ πρὸς τὸν κάμπο, ἀνθίζουν οἱ βερικοκκιὲς καὶ οἱ ροδακινιές. ‘Ο Κορινθιακὸς ἔχει γαλήνη ἀθανασίας. Τὰ βουνὰ τῆς Στερεᾶς, μὲ τὶς ήρωικὲς κορφὲς κοντὰ στὰ σύννεφα χιονισμένες, τὸν καμαρώνουν. ‘Ενα μόνο μεγαλό-

πρεπο, δι Παρνασσός, δὲν καταδέχεται ν' ἀτενίση τὸν κάμπο. Τὰ πόδια του στηρίζει μόνο ἔκει, ἐνῶ ἡ κεφαλή του εἶναι χαμένη μέσα στὰ σύννεφα. Ἀπ' ἔκει βλέπει ἐπίμονα πρὸς τὰ βάθη τοῦ αἰθέρα. Τὰ πόδια του στὴ γῆ, ἡ κεφαλή του στὰ σύννεφα...

"Α! τί καπνὸς εἶναι ἔκεινος ἔκει κάτω, ποὺ ὑψώνεται, σὰ θυσία δικαίου; Βγαίνει ἀπὸ τὴν καπνοδόχο ἐνὸς πλινθότι- στου μικροῦ σπιτιοῦ μέσα ἀπὸ τὶς ἐλιές. Δὲν τὸ βλέπει κανεὶς δλόκληρο. Ἐνας ὑπομονητικὸς λόφος τὸ κρατεῖ στὴ φάγη του. Ὁλόγυρά του ταπεινές, λίγο πιὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸ χῶμα, εἶναι σπαρμένες καλυβίτσες ἀπὸ κλαριά. Τὴν εἰρηνικὴν αὐτὴν ἀγρο- τικὴν συνοικίαν στολίζουν οἱ ἄγριες πασχαλιές μὲ τὰ κλαριά ἀλύγιστα φορτωμένα τοὺς ζοδαλοὺς ἀνθούς. Εἶναι ἀνθι- σμένες ώς τὸν τελευταῖον ἀρμό, ώς τὸν κορμό... Χάρισέ μου μάτια, Θεέ μου, δέκα, πενήντα, ἐκατὸν τὰ τὶς χορτάσω..."

"Ακόμη πιὸ κάτω ἡ χιονάτη ἀγράμπελη μυρώνει τὸν αἰθέρα. Βλέπω, αἰσθάνομαι τὴν "Ανοιξη. Φορεῖ τὴν πρά- σινη φορεσιά της καὶ τραγουδώντας σκορπᾶ τὰ μάγια της σὲ ὑψώματα, σὲ κάμπους, σὲ ζεματιές, σὲ σύδεντρα, στὴ γλόη, στὸ χωράφι, παντοῦ. Ἀκόμη κι ἐπάνω στὸ ἀχάριστο κού- τσουρο, ποὺ ἔπειτα κι ἔκεινο ἔνα ἀνοιχτὸν πράσινο βλαστάρι.

"Αλλὰ πόσο γρήγορα περνοῦμε!... Ὁ σιδηρόδρομος σφυρίζει καὶ δι Νίκος συλλογίζεται, πὼς θὰ παραμελήσῃ τὶς παραγγελίες, ποὺ ἔλαβε.

Περνοῦμε, περνοῦμε. Ἡ βάρβαρη μηχανὴ βρίζει τὰ πάντα μὲ τὶς μουντζοῦρες της. Ἐνα ἄλογο, ποὺ ἔβοσκε στὸ τριφύλλι, ξαφνίζεται καὶ πάει καλπάζοντας... Ἐνα κριάρι, δεμένο σὲ μιὰ ἐλιά, φοβᾶται καὶ ἀπελπισμένα στριφογυρίζει, ὥσπου τὸ σχοινὶ τυλίγεται γύρω στὸν κορμὸν τοῦ δέντρου.

Περνοῦμε μικροὺς ἔρημους κολπίσκους. Ὁ ἥλιος χρυ-

σώνει τὰ νερά, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς ψηλὲς κορυφές.

Μιὰ γριὰ χωρικὴ διαβαίνει τὸ ξεροπόταμο. Σέρνει μαζί της μιὰ προβατίνα καὶ τὰ δυὸ νεογέννητα παιδιά της τὴν ἀκολουθοῦν. "Ενα κοριτσάκι περπατεῖ στὴν ἀκοθαλασσιά, δίπλα ἀπὸ ἕνα μεγάλο περιβόλι.

Οἱ ἀχλαδιὲς εἶναι ἀνθισμένες, οἱ κερασιὲς τὸ ἵδιο, οἱ βερυκοκιὲς καὶ οἱ φοδακινιὲς τὸ ἵδιο. "Ολα τὰ δέντρα φοροῦν τὸ ἄσπρο ράσο καὶ ψάλλουν μυστικὰ ἔναν ὅμνο στὴ μεγάλη πηγή, ἀπ' ὅπου κάθε ζωὴ χύνεται λαμπρὴ τὴν ἀνοιξην. Μόνο οἱ λεμονιὲς κι οἱ πορτοκαλιὲς προσμένουν νὰ λιώσῃ τὸ χιόνι, γιὰ ν' ἀνοίξουν τὰ μπουμπούκια τους. "Α! Μάρτη. Διῶξε τὸ χιόνι ν' ἀνθίσουν καὶ τὰ λουλούδια τῆς λεμονιᾶς. Δὲ βλέπεις πώς στέκεται λυπημένη ;

Περνοῦμε, περνοῦμε. Τίποτε δὲ χορταίνει κανένας... Μόλις παρουσιαστῇ κάτι χάνεται καὶ πάει... Καὶ εἶναι τόσα τοπία χαριτωμένα. "Ελεος, κύριε μηχανικέ, λίγο σιγότερα νὰ κουβεντιάσωμε μὲ τὴν "Ανοιξη! "Άλλὰ τοῦ κάκου· διδηρόδρομος περνᾶ.

Συλλογίζομαι :

Πόσο ἡ ζωὴ μας μοιάζει ἔνα ταξίδι μὲ σιδηρόδρομο... Τίποτα δὲν προφθάνομε νὰ ἴδοῦμε. Μόλις παρουσιάζεται κάτι, χάνεται καὶ πάει... .

"Ελεος κύριε μηχανικέ !

ΥΟΙ ΓΑΜΟΙ

'Απ' ἄκρη σ' ἄκρη διαλαλεῖ
δι γερο - Κοῦκος πάλι
καὶ σ' ἔνα γάμο προσκαλεῖ
κάθε πουλί, ποὺ ψάλλει.

Κι οι καλεσμένοι φτερωτοί
στὴν ἔξοχὴ τραβοῦνε,
γιὰ νὰ χαροῦνε τὴ γιορτή,
τοὺς γάμους νὰ χαροῦνε.

Φοροῦν τὰ δέντρα γιορτερὰ
μισχάτα τὰ λουλούδια
καὶ τὰ φυτὰ τὰ δροσερὰ
διαμάντινα πρεπούδια.

Κι ἀνοίγ' ἡ Φύση τὸ ναό,
τὰ εὐρύχωρά της δάση
κι ἐκκλησιάζει τὸ λαό,
ποὺ βγῆκε νὰ γιορτάσῃ.

Ο ἥλιος μπαίν' ἐλαφριὰ
κι ἀνάφτει τὰ λαμπάδια.
Δροσιές ἀστράφτουν στὰ κλαριὰ
σὰ φλόγες, σὰ σμαράγδια.

Λιβάν' ἡ τριανταφυλλιὰ
στὸ θυμιατήρι βάλλει·
τ' ἀηδόνι μ' εὔθυμη λαλιὰ
τὸ «Ἡσαΐα» ψάλλει.

Θεὸς τὰ στέφανα βλογεῖ
μὲ τ' ἄγιό του τὸ χέρι,
παντρεύεται ἡ κυρὰ Γῆ,
παίρνει τὸ Καλοκαίρι!

Γ. Βιζυηνδς

Σό θυσιαρχος εγινε έγκυρον Σε
ταυτην μαι επειμ
Η ΔΗΛΟΣ

101

Είχαμε πάει νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴ Δῆλο. Τὸ ταξίδι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κάνῃ κανεὶς κάθε μέρα. Ἡ Δῆλος εἶναι σήμερα ἀκατοίκητη. Συγκοινωνία μὲ τὸ νησὶ δὲν ὑπάρχει καὶ γιὰ νὰ πάη κανεὶς νὰ ἴδῃ τὰ ἀρχαῖα, ἢ πρέπει νὰ περιόση μὲ καῖκι ἀπὸ τὴ Σύρα ἢ νὰ πετύχῃ καμιὰ εὐκαιρία ἐκδρομῆς μὲ βαπόρι. Τέτοιες ἐκδρομὲς κάνουν, πότε πότε, διάφοροι σύλλογοι, ναυλώνοντας ἐπίτηδες βαπόρια καὶ μιὰ τέτοια εὐκαιρία πετύχαμε κι ἔμεῖς.

Είχαμε μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἴδοῦμε τὴν Ἑλληνικὴ αὐτὴ Πομπηία. Γιατί, ὅπως ἡ Πομπηία στὴν Ἰταλία, ποὺ σκεπάστηκε ἀπὸ τὴ λάβα τοῦ Βεζούβιου, δταν τὴν ἔρθαψαν, βρέθηκε, ὅπως ἦταν τὴ στιγμὴ τῆς καταστροφῆς, ἔτσι καὶ ἡ Δῆλος διατηρεῖται μὲ τὰ σπίτια της καὶ τοὺς δρόμους της, ὅπως ἦταν τὸν ἀρχαῖο καιόδο. Μισογκρεμισμένα βέβαια καὶ ἄλλα γιμένα ἀπ' τὸν καιόδο, ἀλλὰ ὅχι ἀφανισμένα καὶ ἀγνώριστα, ὅπως σὲ ἄλλους ἀρχαίους τόπους. Περπατώντας κανεὶς στοὺς δρόμους της καὶ μπαίνοντας μέσα στὰ σπίτια, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ νομίζεις, πῶς χτές ἀκόμη τ' ἀφῆκαν οἱ παλιοί της κάτοικοι, ξαναγυρίζεις μὲ τὴ φαντασία σου στὰ χρόνια ποὺ τὸ νησὶ αὐτὸ μὲ τὸ μεγάλο του ἐμπόριο, τὸ πολυκάραβο λιμάνι του καὶ τοὺς ώραίους ναούς του ἦταν κατοικία πλουσίων ἀνθρώπων καὶ περαστικῶν ἔνων.

"Ἐτσι ἔνα ώραϊο καλοκαιρινὸ πρωὶ ἀποβιβαστήκαμε στὸ ἔρημο σήμερα ἀκρογιάλι τῆς Δῆλου, ὅπου δλλοτε χαλοῦσε δι κόδσμος ἀπὸ τὴν κίνηση τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ταξιδιωτῶν. "Ἐνας ἀρχαιολόγος, ποὺ ἦταν μαζί μας, μπῆκε μπροστά μας νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὰ ἀρχαῖα καὶ νὰ μᾶς ἔξηγήσῃ τὸ καθετί, ποὺ θὰ βλέπαμε. Αὐτοὶ οἱ ἀρχαιολόγοι,

βλέπετε, στοὺς ἀρχαίους τόπους, εἶναι σὰν νὰ βρίσκωνται στὸ χωριό τους. Αὐτοὶ εἶναι σὰν ντόπιοι ἐκεῖ κι ἐμεῖς οἱ ἄλλοι σὰν ξένοι, ποὺ μᾶς φιλοξενοῦν στὸν τόπο τους.

"Οταν προχωρήσαμε λιγάκι, δ ἀρχαιολόγος σταμάτησε καὶ μᾶς εἶπε.

— Βλέπετε ἐκεῖ ἐπάνω μιὰ μικρὴ λίμνη, ποὺ γυαλίζει μέσα στὰ καλάμια; λοιπὸν ἐκεῖ κοντά, κάτω ἀπὸ μιὰ φοινικιά, γέννησε ἡ καημένη ἡ Λητὼ τὸν Ἀπόλλωνα.

"Οταν πλησίαζε νὰ γεννήσῃ, τὴν ἔφεραν γρήγορα γρήγορα ἐδῶ καὶ λευτερώθηκε ἡ γυναίκα μ' ἓνα χαριτωμένο ἔανθδ ἀγοράκι, ποὺ ἦταν ὁ θεός Ἀπόλλων καὶ ἓνα ὅμορφο κοριτσάκι, τὴν Ἀρτεμῆ.

"Οπως μᾶς μιλοῦσε δ ἀρχαιολόγος καὶ δπως βλέπαμε τὰ μέρη, νομίζαμε, πώς χτὲς ἀκόμα εἶχαν γεννητούρια στὸ νησί.

Πολλοὶ μάλιστα νόμισαν, πώς εἶχαν ἀκούσει τὶς φωνούλες τῶν μωρῶν.

"Αφήνοντας πίσω μας τὸ ἔρημο λιμάνι, προχωρήσαμε πρὸς τὴν πόλη. Περνούσαμε ἀνάμεσα ἀπὸ μάρμαρα γαῶν, κολόνες, στοὺς καὶ ἀγάλματα. Ὁ σοφός μας ὁδηγὸς μᾶς ἐξήγησε τί ἦταν τὸ ἓνα καὶ τί τὸ ἄλλο.

"Επειτα πήγαμε στὸ μουσεῖο, γεμάτο ἀπὸ ὕδραια ἀγάλματα καὶ ἐπιγραφές.

— Τώρα, μᾶς εἶπε δ ὁδηγὸς μας, ἀφοῦ εἰδάμε τοὺς ναοὺς καὶ τὶς στοὺς καὶ τὴν ἀγορά, πᾶμε νὰ κάνωμε κι ἔναν περίπατο μέσα στὴν πόλη, Οἱ ἄνθρωποι μόνον λείπουν νὰ μᾶς καλοδεχτοῦν. "Ολα τὰ ἄλλα μένουν στὸν τόπο τους. Τὰ σπίτια, ὅπου ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι, τὰ δρομαλάκια, ὅπου περπατοῦσαν, τὰ μαγαζιά, ὅπου ἔκαναν τὰ ψώνια τους.

"Ανεβήκαμε στὸ λόφο, ποὺ ἦταν ἡ πόλη, ἀφοῦ κάναμε ἓνα γύρο στοὺς ἀρχαίους δρόμους. Ὁ ὁδηγός μας εἶπε :

— "Ας μπούμε τώρα σ' αυτό τὸ ἀρχοντόσπιτο. Χωρὶς ἄλλο τὸ σπίτι αὐτὸν θὰ ἥταν σπίτι κάποιου ἀρχαίου ἐφοπλιστῆ. Δὲν εἶναι ἔδω δὲνδιος νὰ μᾶς δεχτῇ, ἀλλὰ δὲν πειράζει.

Προχωρήσαμε, ἀνεβήκαμε τὰ μαρμαρένια σκαλοπάτια καὶ βρεθήκαμε στὴν εὐρύχωρη αὐλή, στρωμένη ὅλη μὲ δραῖα μωσαϊκά.

— Δὲν σᾶς τὸ ἔλεγα ἐγώ, πὼς εἶναι σπίτι ἐφοπλιστῆ; μᾶς εἴπε δὲνδηγός μας. Νά καὶ τὸ ἔμβλημά του, ίστορημένο ἐπάνω στὸ ψηφιδωτό. Μιὰ ἄγκυρα καὶ ἕνας Τρίτωνας. Σύμβολα ναυτικὰ καὶ τὰ δυό.

Σταθήκαμε καὶ καμαρώναμε τὸ ἀρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νὰ μὴν εἶναι δὲνδιος ἔδω νὰ μᾶς περιποιηθῇ . . . εἴπε δὲνδηγός μας. "Ἐνα γλυκὸ καὶ ἕνα ποτήρι νερὸν θὰ δέξε δὲντι πῆγα αὐτὴν τὴν ὥρα.

"Ἐνας μικρὸς ἀπὸ τὸν τόπο, ποὺ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει πουλώντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμία μας καὶ σὰ νὰ ἥθελε νὰ βγάλῃ ἀσπροπούρωπο τὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ.

— Λουκουμάκια καὶ νερό, κύριοι . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστηση. Κάποιος τότε γύρισε στὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἴπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι ἐσύ ;

Ο μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε . . . εἴπε.

Καὶ καθὼς τὸ παιδάκι τοῦ πέμπτου αἰώνα πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῆ, μοίραζε δλόγυρα λουκούμια καὶ νερά, νομίζαμε, πὼς τὴν περιποίηση μᾶς τὴν ἔκανε στὸ σπίτι του διφλόξενος νοικοκύρης του. Τότε κάποιος ξένος, ποὺ ἥταν μαζί μας στὴν ἐκδρομή, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

«Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτες ὡραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸν νερόνικον».

— Απὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου; φωτίσαμε τότε τὸ μικρό.

— Όριστε, κύριοι, ἡ σκάλα, μᾶς εἴπε σὰν ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ. Δὲν τὴν βλέπετε;

Μπροστά μας πραγματικὰ ἥταν ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀνεβήκαμε, σὰ νὰ ἥμαστε στὸ σπίτι μας. Ἔξαφνα σ' ἔναν τοῦχο εἰδαμε κάτι δρυιθοσκαλίσματα, σὰν τὰ κακογραμμένα γράμματα, ποὺ γράφουν καὶ σήμερα τὰ παιδιὰ στοὺς τοίχους. Σκύψαμε καὶ διαβάσαμε:

«ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΥΦΛΟΣ ΟΥΔΕ ΒΛΕΠΕΙ ΟΥΔΕΝ
ΠΑΙΖΩΝ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ ΕΚΛΕΨΕΝ ΑΥΤΩ ΕΡ-
ΜΙΑΣ ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΥΣ».

— Καταλαμβάνετε τί τρέχει ἐδῶ; μᾶς εἴπε ὁ ἀρχαιολόγος. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π. Χ. εἶχαν τὴν κακὴ συνήθεια, δπως καὶ τὰ σημερινά, νὰ γράφουν ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρὸς Ἐρμίας λοιπὸν ἔπαιξε τὰ κότσια μὲ τὸ μικρούλη τὸ Δημήτριο, παιδιὰ χρηματιστῶν καὶ τὰ δύο καὶ ὁ Ἐρμίας ἔκανε ζαφολιές στὸ Δημήτριο, χωρὶς νὰ παίρνῃ εἰδηση ἐκεῖνος. Κάποιος ἄλλος πονηρὸς μικρὸς δῆμως, ποὺ εἶχε μυριστῇ τὴν ζαφολιά, ἔπιασε κι ἔγραψε στὸν τοῦχο αὐτά, ποὺ διαβάσατε.

Καὶ ὁ ἀρχαιολόγος μᾶς ἔξήγησε τὴν ἀρχαία ἐπιγραφὴ τοῦ τοίχου:

«Ο Δημήτριος εἶναι στραβὸς καὶ δὲ βλέπει τίποτε, δταν παιζὲ τὰ κότσια. Ο Ἐρμίας τοῦ ἔκλεψε μερικὰ κότσια».

Κάποιος τότε ἀπὸ μᾶς γύρισε καὶ εἴπε αὐστηρὰ στὸ μικρὸ μὲ τὰ λουκούμια:

— Εσύ τάγραψες αὐτά;

Ο μικρὸς τὰ χρειάστηκε.

— Οχι, μπάρμπα, φώναξε. Δὲν τὰ ἔγραψα ἔγω...

ξ

Σὲ λίγο φεύγαμε μὲ τὸ γρήγορο βαπόρι, ἀφήνοντας πίσω μας τὸ φωτολουσμένό νησὶ τοῦ Ἀπόλλωνα. Καὶ δὲν ἦταν, σὰ νὰ φεύγαμε ἀπὸ μιὰ νεκρὴ πολιτεία. Κάτι μᾶς ἔλεγε μέσα μας, πῶς εἶχαμε ἔαναζήσει γιὰ λίγες ὁρες μαζὶ μὲ τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τοῦ ιεροῦ νησιοῦ καὶ πῶς εἶχαμε παίξει κότσια μαζὶ μὲ τὸν κουτὸ Δημήτριο καὶ τὸν τετραπόνηρο τὸν Ἐρμία.

ΤΟ ΜΕΛΤΕΜΙ

• Ήρθες νὰ δροσίσης
τὴ φρυγμένη γῆ
καὶ ζωὴ νὰ χύσης
στὴ νεκρὴ σιγή,
π' ὅλα τὰ βαραίνει,
ὅλα τὰ μαραίνει.

Πνέεις, λούεις, ραίνεις
τὰ χρυσὰ νησιὰ
κι ὅλα τ' ἀνασταίνεις
μέσα στὴ δροσιά.
Σὺ τὴ φλόγα παίρνεις,
τὴ χαρὰ σὺ φέρνεις.

Μελτεμάκι, τρέχε
πέλαγα, νησιά,
τὰ φτερά σου βρέχε
μέσα στὴ δροσιά,
χύνε φύκιου ἀρμύρα
καὶ βουνίσια μύρα.

Τὸ μουρμουρισμά σου
μὲς στὴ σιγαλιὰ
καὶ τὸ φλόγισμά σου
στὴν ἀκρογιαλιὰ
εἶν' ὅλο ὑγεία,
δρόσος κι εὐλογία.

Α. Προβελέγγιος

ΑΠΟ ΤΙΣ ΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΟΥ ΜΩΡΙΑ

Περαστικὸς Ρουμελιώτης εἶχα ταξιδέψει πολλὲς φορὲς στὸ Μωριά. Εἶχα σκαρφαλώσει στὰ ψηλώματα τοῦ Χελμοῦ, προσκύνησα τὰ ἐρείπια τοῦ Μυστρᾶ· ἀγνάντεψα ψηλὰ ἀπ' τὸ Παλαμήδι τὸν Ἄργολικὸ κάμπο καὶ τὴν Ἄργολικὴ θάλασσα· ρούφηξα τὸ ζωογόνο ἀέρα τοῦ Πευκιᾶ τοῦ Ξυλοκάστρου χάρηκα τὸ θαῦμα τοῦ Μεσσηνιακοῦ κάμπου. Νόμισα, πῶς εἶδα ὅλες τὶς ὁμορφιὲς τοῦ Μωριᾶ· κι ἔγραψα ἓνα βιβλίο καὶ τὸ βάφτισα «Μωριά».

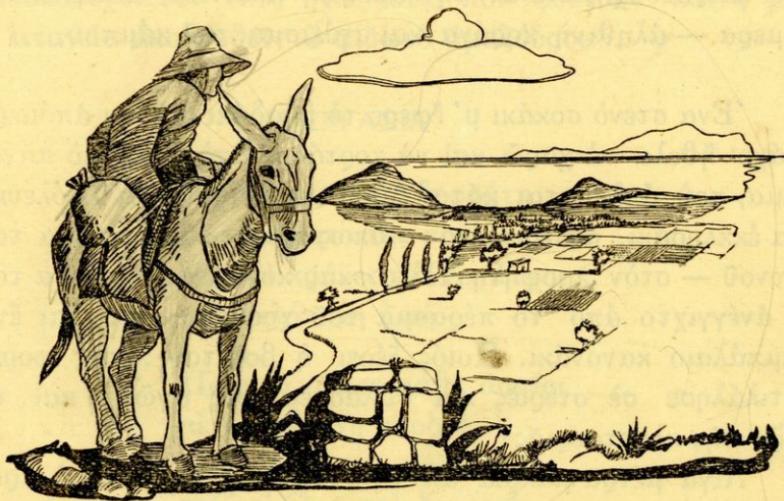
Ταξιδεύοντας ὅμως γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Τριφυλία, εἶδα, πῶς οἱ ὁμορφιὲς τοῦ Μωριᾶ δὲν ἔχουν τελειωμό.

Μαγεύει τὸν ταξιδιώτη ὁ ἀπέραντος κάμπος τῆς Τριφυλίας, ὅπως εἶναι πλαισιωμένος ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ ἀπὸ χαμηλὰ καὶ καλλίγραμμα βουνὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀπ' τὸν ὄλο-ασπρο ἀφρὸ τῆς θάλασσας. Τὸν σκεπάζουν χιλιάδες — πολλὲς χιλιάδες — ἐλιές καὶ πιὸ πολλὲς χιλιάδες στρέμματα σταφίδες· κι ἀνάμεσα στὸν κάμπο εύτυχισμένες πολιτεῖες ἀπλώνονται ἡ Κυπαρισσία, τὰ Φιλιατρά, οἱ Γαργαλιάνοι, ἡ Χώρα — ἡ παλιὰ Λιγούδιστα.

Βλέποντας τὸν παραδεισένιο αὐτὸν κάμπο, θυμήθηκα τὰ φτωχοτόπια τῆς Ρούμελης — τῆς ἀγαπημένης πατρίδας

μου. Ἐκεῖ τὰ γυμνὰ κατσάβραχα μᾶς διώχνουν σὲ μακρινοὺς τόπους καὶ μᾶς ρύχνουν στὰ ἀτέλειωτα βάσανα τῆς ξενιτιᾶς· κι οἱ λιγοστοὶ κάτοικοι, ποὺ μένουν, κοιτάζουν μὲ ἀγωνία τὸ λιγοστὸ κῶμα τοῦ τόπου, σὰ νὰ τοῦ λένε :

— Μεῖνε κοντά μας καὶ μὴ ζηλέψῃς τὰ πλούσια νερὰ τοῦ κάμπου· ἐδῶ εἴδαμε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ χρυσὸ φῶς τοῦ ἥλιου· ἐδῶ μεγαλώσαμε· ἔχομε θαμμένους τοὺς δικούς μας ἐδῶ ψηλὰ καὶ δὲ θέλομε νὰ φύγωμε· μεῖνε καὶ σὺ μαζί μας καὶ

μὴ ζηλέψῃς τὰ πλούσια νερὰ τοῦ κάμπου· θὰ σὲ ποτίζωμε μὲ τὸν ἴδρωτα μας καὶ σὰν τὰ παιδιά μας θὰ σὲ φροντίζωμε...

Ἐδῶ στὸ Μωριὰ γίνεται τὸ ἀντίθετο: ἐδῶ τὰ καρπερὰ κῶματα φωνάζουν μὲ ἀγωνία στοὺς Μωραΐτες:

— Μείνετε κοντά μας καὶ μὴ σᾶς ξεπλανέσουν τὰ ξένα κάλλη καὶ τὸ χρυσάφι τῆς ξενιτιᾶς· τὸ δικό μας χρυσάφι εἶναι ἀμόλευτο καὶ λαμποκοπᾶ πάντα σὰν τὸν ἥλιο· μείνετε κοντά μας, γιατὶ ἀλλιῶς θὰ μᾶς γυρίσετε κάποτε ἀρρωστημένοι καὶ κιτρινιάρηδες, σὰν τὸ χρυσάφι τῆς ξενιτιᾶς.

Ωρες ὁλόκληρες τρέχει τὸ αὐτοκίνητο ἀνάμεσα στὸν δλοπράσινο κάμπο, ἀφήνοντας πίσω τὴν Κυπαρισσία καὶ τὰ Φιλιατρά. Κάποια στιγμὴ ἀρχίζει ν' ἀνηφορίζῃ κι ὁ φιδωτὸς ἄμαξόδρομος μᾶς φέρνει σ' ἓνα μικρὸ δροτέδιο· ἐδῶ εἶναι φωλιασμένη ἡ συμπαθητικὴ πολιτεία τῶν Γαργαλιάνων. Ποιός ξέρει πόσες κουρσάρικες ἐπιδρομὲς δοκίμασαν στὸν κάμπο οἱ παλιοὶ κάτοικοι κι ἀναγκάστηκαν ν' ἀφῆσον τὴν ἀκρογιαλιὰ καὶ νὰ μαζευτοῦν ἐδῶ ψηλά· καὶ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ σχημάτισαν τὴν ὅμορφη πολιτεία, ποὺ βλέπομε σήμερα — ἀληθινὴ κορόνα καὶ στόλισμα τοῦ κάμπου.

Ἐνα στενὸ σοκάκι μ' ἔφερε τὸ βραδάκι σ' ἓναν ἀπόμερο βράχο· ἥθελα νὰ χαρῶ καὶ νὰ χορτάσω ἀπὸ ψηλὰ τὸ πανόραμα, ποὺ ἀπλώνεται κάτω. Δίπλα μου ὑψώνεται δλόλευκο ἔνα ἐκκλησάκι, ἀφιερωμένο — δπως δλα τὰ ἐκκλησάκια τοῦ βουνοῦ — στὸν προφήτη Ἡλία· καὶ κοντὰ στὴν πόρτα του — ἀνέγγιχτο ἀπὸ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου — κείτεται ἔνα παμπάλαιο κανονάκι. Ποιός ξέρει ἡ βοή του πόσες φορὲς ἀντιλάλησε σὲ στεριές καὶ θάλασσες τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴ δόξα τῆς κλεφτουριᾶς!

Λίγα μέτρα μακριὰ ἀπ' τὴ δαντελωτὴ ἀκρογιαλιὰ προβάλλει ἀπὸ τὴ θάλασσα ἡ Πρώτη· εἶναι μικρό, δλοπράσινο κι ἀκατοίκητο νησάκι, παρόμοιο μ' ἓναν τεράστιο κροκόδειλο· στέκεται ἐκεῖ, ἀγνάντια στὰ σπιτάκια τῆς ἀκρογιαλιᾶς, αἰώνιος φύλακας τοῦ κάμπου ἀπὸ θαλασσινοὺς κουρσάρους...

Ολόχρυσος ὁ ἥλιος κατεβαίνει τώρα στὴν ὑγρὴ ἀγκαλιὰ τῆς θάλασσας κι οἱ τελευταῖες ἀκτίνες του χρυσώνουν τὰ βουνὰ τῆς Κεφαλλονιᾶς, ποὺ μόλις ξεχωρίζουν μακριὰ στὸν δρόμοντα.

Οἱ γεωργοὶ ἀφήνουν τὸν κάμπο καὶ γυρίζουν στὴν πόλην. Ἀλλοὶ ἀνεβασμένοι στὰ ζῶα τους κι ἄλλοι ἀκολουθοῦντες. Ἐχουν ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπο τὴν ἴκανοποίηση τοῦ δουλευτῆ καὶ σχηματίζουν μιὰν ἀτέλειωτη πομπὴ — μιὰν ἀφωνη λιτανεία καὶ δ συχνὸς ἀνασασμός τους ἀποτελεῖ ἔνα σιωπηλὸ ύμνο στὴ δουλειά.

Ἐνα δροσερὸ ἀεράκι ἔρχεται ἀπὸ τὴν θάλασσα· οἱ κορυφὲς τῶν δέντρων τοῦ κάμπου λυγίζουν ρυθμικά, σὰ νὰ καλονυχτίζουν τοὺς γεωργούς, ποὺ φεύγουν καὶ ή βουρβή λιτανεία ἀκολουθεῖ τὸ φιδωτὸ ἀμαξόδρομο... X

ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγὴ δροσάτη,
μὲ τὸ πρῶτο της πουλὶ^ν
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὸν νὰ σβήσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι, μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ’ ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθενε οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
δποὺ ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι δ ἔνος πλοῦτος
ἐν’ ἀγκάθῳ στὴν καρδιά,
πέστε ἀζήλευτα : εἶναι τοῦτος
ἔργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἡ γῇ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπό,
ἄν δὲ κόπος τὴν ποτίζῃ
μὲν ἔναν ἴδωτα συγνό.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποί,
νάναι οἱ μόνοι, ποὺ τὸ ἀνθρώπου
σῶμα τρέφουν καὶ ψυχή.

Γ. Μαρκορᾶς

ΣΤΑ ΨΗΛΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΕΛΜΟΥ

·Απὸ τὸ Διακοφτὸ στὰ Καλάβρυτα.

·Απὸ μικρὸ παιδὶ εἶχα τὸν πόθο νὰ ἴδω τὰ δυὸ μεγάλα
μοναστήρια, ποὺ εἶναι σκαρφαλωμένα στὶς κορφὲς τοῦ Χελ-
μοῦ, κοντὰ στὰ Καλάβρυτα : τὴν Ἁγία Λαύρα καὶ τὸ Μέγα
Σπήλαιο. ·Ο πόθος μου αὐτὸς μεγάλωσε, δτανέμαθα, πὼς τὸ
ταξίδι ἀπὸ τὸ Διακοφτὸ στὰ Καλάβρυτα γίνεται μὲ σιδηρό-
δρομο ὁδοντωτό. Μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ καταλάβω τί χρειά-
ζονται τὰ δόντια στὸ σιδηρόδρομο καὶ τί δόντια ἦταν αὐτά.

·Υστερα ἀπὸ δίωρο σιδηροδρομικὸ ταξίδι ἀπὸ τὴν Πά-
τρα κατὰ τὴν Ἀθήνα, βρίσκομαι στὸ Διακοφτό. Εἶναι βου-
τηγμένο κι αὐτὸ στὴν πρασινάδα, ὅπως καὶ ὅλη ἡ πελο-
ποννησιακὴ παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ. ·Ἐκεῖ πρέπει νὰ
διακόψωμε τὸ ταξίδι μας καὶ νὰ μποῦμε σ' ἄλλο τραῖνο.
Μᾶς περιμένει στὴν πίσω πλευρὰ τοῦ σταθμοῦ.

·Οταν τὸ πρωτοβλέπη κανείς, δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ
τὰ γέλια. ·Η μηχανὴ καὶ τὰ βαγόνια δὲν εἶναι μεγαλύτερα
ἀπὸ ἔνα μικρὸ αὐτοκίνητο. Θυμίζουν τὰ πρωτοχρονιάτικα
παιγνίδια τῶν παιδιῶν.

Καὶ ὅμως τὸ μικροσκοπικὸν αὐτὸν τραῖνον κάνει τὸ δυσκολώτερο σιδηροδρόμικὸν ταξίδιον στὴν Ἑλλάδα. Ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν Θάλασσαν καὶ σκαρφαλώνει 750 μέτρα ψηλά. Τόσο ὑψόμετρο ἔχουν τὰ Καλάβρυτα.

Μόλις ἔειμακρύναμε λίγο ἀπὸ τὸν κάμπο, μπήκαμε σὲ μιὰ στενὴ καὶ ἀτέλειωτη χαράδρα· δίπλα στὴν γραμμὴν κυλοῦσε τὰ θολὰ καὶ πλούσια νερά του ὁ Βουραϊκός. Κάθετοι καὶ γυμνοὶ ὑψώνονται δίπλα μας οἱ βράχοι τῆς χαράδρας.

Τὸ τραῖνον πήγαινε σύριζα στὸ βράχο, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ στὸ ποτάμι. Σὲ πολλὲς μεριὲς ὁ βράχος ἦταν βαθειὰ σκαλισμένος, γιὰ νὰ χωρέσῃ μέσα τὸ τραῖνον. Κι ὅταν καὶ μὲν τὸν τρόπο δὲν μποροῦσε νὰ γλιτώσῃ, τρύπωνε σὲ σκοτεινὲς σήραγγες κι ἔβγαινε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ βράχου.

Προχωρώντας βρίσκαμε διμαλώτερες βουνοπλαγιές, κατάφυτες ἀπὸ ἀγριολούλουδα κι ἀγριόδεντρα. Αὐτά, μαζὶ μὲ τὰ πυκνὰ καὶ θεόρατα πλατάνια τῆς ποταμιᾶς, διμόρφαιναν ὅλο τὸν τόπο γύρω μας κι ἔκαναν τὸ ταξίδιον γοητευτικό. Στὶς περισσότερες ὅμως μεριὲς οἱ πανύψηλοι βράχοι ἦταν ἄγριοι, ἀνήλιοι καὶ γυμνοὶ ἀπορεῖ κανεὶς πῶς φύσισαν σ' αὐτὸν μερικοὶ καχεκτικοὶ θάμνοι· ταράζονται διαρκῶς ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ φαίνονται, πῶς τρέμουν μὴν πέσουν κάτω στὴν ἄβυσσο τοῦ Βουραϊκοῦ.

✓ Κι ὁ Βουραϊκός μὲν τὸ ρόχθον τῶν πλούσιων νερῶν του σκόρπιζε γύρω του τὴν ἴδιαίτερη μουσική του· κι οἱ συχνοὶ καταρράκτες του εἶχαν ἀπερίγραπτη φυσική μεγαλοπρέπεια.

Σὲ κάποιο σημεῖο, ποὺ ὁ δρόμος γινόταν πολὺ ἀνηφορικός, εἴδαμε ἐπὶ τέλους τί θὰ πῇ ὁδοντωτὸς σιδηρόδρομος. Στὴ μέση ἀπὸ τὶς δυὸ σιδερένιες γραμμὲς ἦταν ἄλλες δυό, κοντὰ κοντὰ κι ἔμοιαζαν σὰ μεγάλα χοντρὰ πριόνια μὲ τὰ δόντια πρὸς τὰ ἐπάνω. Ἐπάνω σ' αὐτὲς θὰ κυλοῦσαν ἄλλοι τροχίσκοι, ὅχι σὰν τοὺς συνηθισμένους

τῆς ἀτμομηχανῆς, ποὺ κυλοῦν ἐπάνω στὶς γνωστὲς γραμμές· αὐτοὶ εἰχαν δόντια δλόγυρα, ποὺ χώνονταν ἀνάμεσα στὰ δόντια τῶν μεσαίων γραμμῶν. Ἔως τὴν ὥρα ἐκείνη οἱ ὁδοντωτοὶ αὐτοὶ τροχοὶ ἔμεναν ἀχρησιμοποίητοι· ἀμαδιώς φτάσαιμε στὴν ὁδοντωτὴ γραμμή, ἀκούμπησαν σ' αὐτὴ κι ἔτσι ταξιδεύαμε μὲ διπλοὺς τροχούς.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ μηχανὴ εἶναι ἀσφαλισμένη.

Ἄν συμβῇ καὶ πάθη τίποτε ἐκεῖ στὸν ἀνήφορο, σταματᾶ στὸν τόπον χωρὶς τοὺς ὁδοντωτοὺς τροχούς, σὲ τέτοια κακὴ ὥρα, θὰ κατρακυλοῦσε πίσω καὶ θὰ συντριβόταν μὲ τὸ βαγόνι καὶ τοὺς ἐπιβάτες μαζί.

Καὶ πάλι δὲν ἦταν ὅλη ἡ γραμμὴ ὁδοντωτή. Πιὸν ἐπάνω, ὅπου ὁ τόπος ἦταν ὀμαλώτερος, βρήκαμε πάλι τὴν συνηθισμένη γραμμή.

Γιὰ τὰ 22 χιλιόμετρα ὅλης τῆς διαδρομῆς τὸ τραινάκι μας χρειάσθηκε δυόμιση ὥρες. Ἄλλὰ θὰ ἴμαστε εὐχαριστημένοι νὰ βαστοῦσε καὶ πιὸ πολύ. Δὲ χορταίναμε τὶς φυσικὲς ὄμορφιές, ποὺ μᾶς τριγύριζαν ἀπὸ παντοῦ. Λίγο λίγο, ἀπὸ τὰ πεῦκα καὶ τὰ πουρνάρια, ἀνεβαίναμε στὰ βαθυπράσινα ἔλατα τοῦ Χελμοῦ.

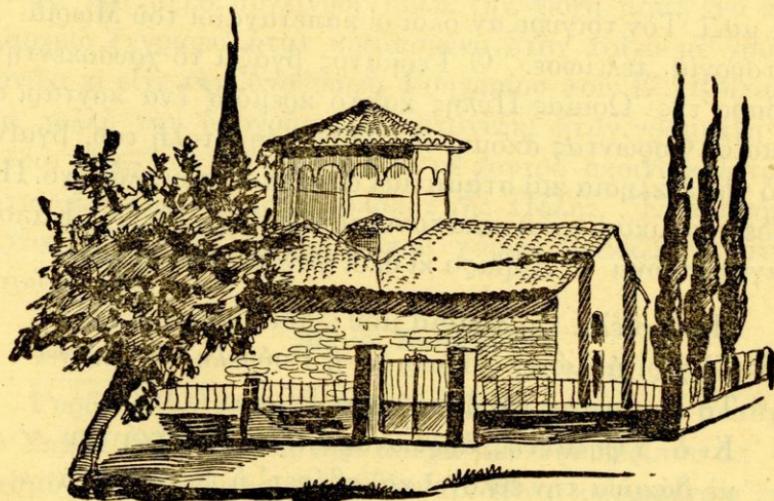
Η κοιλάδα τοῦ Βουραϊκοῦ ἔξακολουθοῦσε νὰ εἴναι στενὴ καὶ τὰ νερά του κατρακυλοῦσαν πάντα μὲ δρμή. Πολλὲς φορὲς νόμιζε κανείς, πῶς θὰ μποροῦσε, ἀπλώνοντας τὰ χέρια του, νὰ φτάσῃ καὶ τοὺς δυὸς ἀντιμέτωπους βράχους.

Καὶ τὸ τραινάκι μας ὅλο κι ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο βογγώντας καὶ ταράζοντας τὴν ἡσυχία τῶν γύρω βουνῶν μὲ τοὺς βόγγους του καὶ τὴ φλύαρη σφυρύτρα του. ✓

Χωρὶς ἄλλο οἱ δυὸς πλευρὲς τῆς χαράδρας αὐτῆς, ποὺ κράτησε ὅσο καὶ τὸ ταξίδι μας, ἦταν κάποτε ἐνωμένες. Ὁπου στὴ μιὰ πλευρὰ ὁ βράχος προβάλλει πρὸς τὰ ἔξω, στὴν

ἀντικρινὴ φαίνεται ἔνα βαθύολωμα· ὥστε ἀν μπορούσαμε νὰ σπρώξωμε τὶς δυὸ πλευρές, θὰ ταίριαζε εὔκολα ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Ποιός ξέρει, ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια, ποιός τρομερὸς σεισμὸς ἀνοιξε τὸν τόπο καὶ σχημάτισε τὴν χαράδρα, ποὺ βλέπομε, κι ἔτσι βρήκανε σ' αὐτὴ διέξοδο τὰ νερὰ τοῦ Βουραϊκοῦ, ποὺ ἔρχονται ἀπὸ πολὺ μακριά, ἀπὸ τὸν Ἐρύμανθο.

‘Ωστόσο κάποτε φτάσαμε στὰ Καλάβρυτα· εἶναι μιὰ

μικρὴ πολιτεία, μὲ δυὸ χιλιάδες ψυχὲς καὶ μὲ ἀφθονα δέντρα καὶ νερά.

·Αγία Λαύρα.

Πολὺ πρωὶ τὴν ἄλλη μέρα τραβήξαμε γιὰ τὴν ‘Αγία Λαύρα’ δὲν ἀπέχει οὕτε πέντε χιλιόμετρα. Μὲ βαθιὰ συγκίνηση ἀντικρίσαμε σὲ λίγο τὸ μοναστήρι, κατάκορφα σ' ἔναν κατάφυτο λόφο, ὅπτακόσια μέτρα ψηλότερα ἀπὸ τὴν θάλασσα.

Φτάσαμε στὸν ἴστορικὸ πλάτανο, ποὺ ἔγινε τὸ μεγάλο

πανηγύρι τοῦ 21. Δίπλα του ὑψώνεται καὶ τώρα ἡ ἐκκλησία ποὺ λειτούργησε δὲ Γερμανὸς στὶς 25 Μαρτίου. Ὅταν μπῆκα νὰ προσκυνήσω, ἄθελα θυμήθηκα τοὺς στίχους τοῦ Βαλαωρίτη :

Ποιός εἰν' ἐκεῖνος δὲ παπάς, ποὺ μὲν ὅψη ἀναμμένη σὰν φῶς, ἀπὸ τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ Ίερὸ προβαίνει ;

Ἡταν δὲ Γερμανὸς τῶν Πατρῶν. Δεσπότης καὶ ὁπλαρχηγὸς μαζί. Τὸν τριγύριζαν δλοι οἱ καπεταναῖοι τοῦ Μωριᾶ. Ἡ λειτουργία τελείωσε. Ὁ Γερμανὸς βγάζει τὸ χρυσοκέντητο λάβαρο τῆς Ὡραίας Πύλης καὶ τὸ κρεμᾶ σ' ἔνα κοντάρι σὰ σημαία. Φορώντας ἀκόμη τὴν ὄλόχρυση στολή του, βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ σταματάει ἀποκάτω στὸν πλάτανο. Παπάδες, παλικάρια καὶ καπεταναῖοι τὸν ἀκολουθοῦν. Κάποια στιγμὴ ὑψώνει τὸ Λάβαρο καὶ δλοι γονατίζουν. Ρωτάει :

Ποιός θέλει τὴ Σημαία μου ; ποιό χέρι τὴν ἀξίζει ;
Τὸ χέρι ἀπλώνει δὲ Μωριάς· ἡ Ρούμελη τὴν πιάνει
Τὸ Σούλι τὴν ἀναζητᾶ· τὴνε ζηλεύει ἡ Μάνη.
Κι δὲ Ὑψηλάντης, ἀρρωστος ἀπὸ τὴ φυλακή του
μὲ δάκρυα τὴν εὐλογεῖ καὶ σβήνετ' ἡ ψυχή του.

ἘΑν καὶ ἦταν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, δὲ Γερμανὸς ψάλλει τὸ Χριστὸς Ἀνέστη· ἥθελε νὰ δηλώσῃ μὲν αὐτὸ τῆς Πατρίδας τὴν Ἀνάσταση. Ὅλοι κλαῖνε ἀπὸ συγκίνηση καὶ δρκίζονται στὸ Λάβαρο νὰ ἐλευθερώσουν τὴν Ἑλλάδα ἢ νὰ σκοτωθοῦν. Τὰ καριοφύλια βροντοῦν καὶ οἱ ραχοῦλες τοῦ Χελμοῦ ἀντιλαλοῦν στὰ πέρατα τῆς γῆς τὴ μεγάλη ἀπόφαση.

Στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ μοναστηριοῦ σώζεται τὸ Λάβαρο· διατηρεῖται πολὺ καλά· στὸ ἐπάνω μέρος φαίνεται ἡ τρύπα, ποὺ τοῦ ἔκαμε μιὰ τούρκικη σφαῖρα στὴ μάχη τῶν Καλαβρύτων.

Πολλοὺς θησαυροὺς βλέπει ὁ ἐπισκέπτης ἐκεῖ μέσα. Εἰκόνες ἀρχαιότατες· εὐαγγέλια χειρόγραφα, ντυμένα μὲν χρυσάφι καὶ στολισμένα μὲν πολύτιμα πετράδια· σταυροὺς πολύτιμους· λείφανα ἄγιων σὲ πολυτελεῖς θῆκες· χρυσοστόλιστα ἄμφια· ἔγγραφα ἀρχαιότατα σὲ μεμβράνες. "Ολα τὰ θαύμασα κι ὅλα τὰ εἶδα μὲ βαθὺ σεβασμό· ἀλλὰ σὰν ἀντίκρισα τὸ Λάβαρο, ἔμεινα ἄφωνος ἀπὸ συγκίνηση.

Κι ἔνα ἄλλο συγκίνησε πολὺ τὴν ψυχή μου: ἔνα πατριαρχικὸ ἔγγραφο ἥταν κρεμασμένο στὸν τοῖχο μὲν χρυσὴ κορνίζα κι εἶχε τὴν ὑπογραφὴν Γρηγορίου τοῦ Ε'. Κοίταξα ὡρα πολλὴ τὴν ὑπογραφὴν μὲ κατάνυξη· ἥταν γραμμένη μὲ τὸ ἴδιο χέρι, ποὺ δέθηκε κάποτε μὲν χοντρὸ σκοινὶ καὶ τραβιώταν ἀπὸ τὸν ὄχλο στὰ σοκάκια τῆς Πόλης. "Ενας ἀκόμη μάρτυς ἀπὸ τοὺς πολλούς, ποὺ χάρισε ἡ ἐκκλησία στὴν πατρίδα μας.

Μέγα Σπήλαιο.

Γυρίζομε μὲ τὸ τραῖνο ἀπ' τὰ Καλάβρυτα στὸ σταθμὸ τοῦ Σπηλαίου. Τὸ μοναστήρι ἀπέχει μιὰ ὁδα περίπου ἀπ' τὸ σταθμὸ καὶ δὲ φαίνεται ἀπ' τὸ δρόμο. Είναι κολλημένο σ' ἔνα βράχο, ὅπως οἱ φωλιές τῶν χελιδονιῶν στοὺς τοίχους τῶν σπιτιῶν. Είναι σὲ ὕψος χιλίων μέτρων, μέσα στὰ ἔλατα.

Η διαδρομὴ ἀπὸ τὸ σταθμὸ στὸ Σπήλαιο εἶναι γοητευτική. Φυτεῖες ἀπέραντες. Άτελείωτες οἱ ἀνθισμένες τριανταφυλλιές. Κι ἀνάμεσα σὲ τόση ἀνθηση, μιὰ ἀπέραντη παράταξη ἀπὸ κυψέλες. Νερὰ τρέχουν παντοῦ μέσα στοὺς κήπους, μέλισσες βομβοῦν, ἀηδόνια κελαηδοῦν, κουδούνια προβάτων ἀντιβοοῦν ἀπὸ τὰ βράχια· καὶ συχνὰ σκεπάζει ὅλον τὸ θύρωβο αὐτὸν ἡ γλυκόλαλη καμπάνα τοῦ μοναστηρίου.

Μέσα σὲ μιὰ βαθιὰ σπηλιὰ τοῦ βράχου βρέθηκε στὰ 362 μ.Χ. μιὰ ἀπὸ τὶς τρεῖς εἰκόνες τῆς Παναγίας, ποὺ ἔκαμε δ' Ἀπό-

ποτίγων

στολος Λουκᾶς. Δὲν εἶναι εἰκόνα ζωγραφισμένη, εἶναι ἄγαλμα, καμωμένο ἀπὸ κερὶ καὶ μαστίχα. Εἶναι τὸ μοναδικὸ ἔργο πλαστικῆς, ποὺ ἔχει ἡ ἐκκλησία μας. Διατηρεῖται λαμπρὰ μέσα σ' ἀσημένια θήκη, γεμάτη ἀπὸ πολύτιμα ἀφιερώματα.

Στὴν ἴδια σπηλιὰ ἔβγαινε καὶ βγαίνει καὶ τώρα ἀκόμη ἀστείρευτο νερό. Ἐκεῖ μέσα χτίστηκε ἔνα ἐκκλησάκι καὶ δίπλα σ' αὐτὸ κόλλησαν τὸ κελί τους οἱ δυὸ καλόγεροι, ποὺ βρῆκαν τὴν εἰκόνα.

Δὲν ἔλειψαν κι ἀπὸ τὸ Σπήλαιο οἱ βαρβαρικὲς ἐπιδρομές, γι' αὐτὸ κι οἱ καλόγεροι ἀναγκάστηκαν νὰ χτίσουν ἐπάνω στὸ βράχο τοῦ μοναστηριοῦ ἔναν τοίπιτο πολεμικὸ πύργο.

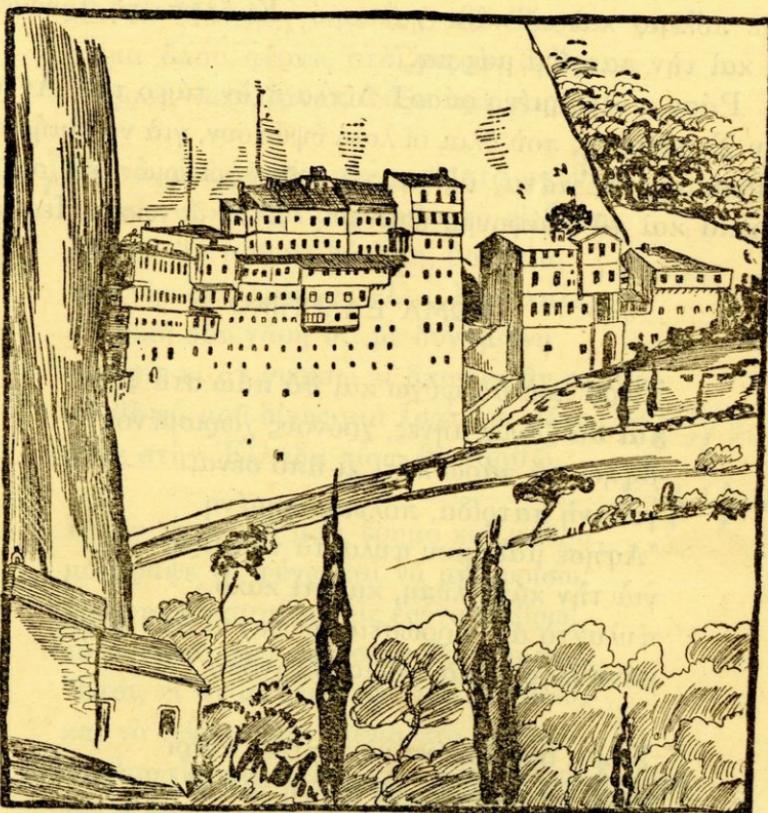
Οταν δὲ Ίμπραήμης κατέκλυσε δὲν τὸ Μωριά, ξήλεψε καὶ τοὺς θησαυροὺς τοῦ μοναστηριοῦ κι ἔκαμε ἐκστρατεία ὀλόκληρη, γιὰ νὰ τὸ κυριέψῃ. Τριακόσιοι καλόγεροι, βοηθημένοι κι ἀπὸ ἄλλα τόσα παλικάρια ἔφεραν ἀντίσταση τρομερή. Καὶ τὸ μοναστήρι σώθηκε.

Οταν τελείωσα τὸ προσκύνημα τοῦ μοναστηριοῦ, ἀνέβη καὶ στὸν πύργο· οἱ τέσσερες τοῖχοι κι ἡ στέγη σώζονται, δπως ήταν μιὰ μαρμάρινη πλάκα τοποθετημένη στὴν εἰσοδο, θυμίζει στὸ διαβάτη τὴ φονικὴ μάχη, ποὺ ἔγινε στὶς 24 Ιουνίου 1827. Κι ἔνα κανονάκι στὴν αὐλή, ἄφων κι ἔρημο στὴ μοναξιὰ τοῦ βουνοῦ, συλλογιέται πόσες φορὲς ἀντιλάλησαν τὴ βροντερὴ φωνή του οἰ λαγκαδιές καὶ οἱ κορφούλες τοῦ Χελμοῦ.

Ξαπλωμένος στὸν ἵσκιο τοῦ πύργου, φαντάστηκα τοὺς ταπεινοὺς καλογέρους, γεμάτους πατριωτικὴ καὶ θρησκευτικὴ φλόγα, νὰ ὑψώνωνται ἀλύγιστοι μπροστὰ στὸ χαλαστὴ τοῦ Μωριᾶ. Ξαναθυμήθηκα τὴ λειτουργία τοῦ Γερμανοῦ πέταξε δὲ νοῦς μου στὴν πόρτα, ποὺ κρεμάστηκε δὲ Πατριάρχης θυμήθηκα τὴ θυσία τοῦ Παπαφλέσσα καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ Διάκου καὶ τόσων ἄλλων ἀμέτρητων κληρικῶν. Κι εἶπα μέσα μου:

στιγώ, δάίω, πεύριψ, θλαίνω, γριάγρω, οὐαί γυρήτζοή
ζρη

Ράσο, εύλογημένο ράσο! Πόσο σφιχτά ἀντάμωσες στὴν
ψυχή σου θρησκεία καὶ πατρίδα! Καὶ πόσα βάσανα τράβηξες
καὶ γιὰ τὶς δυό! Ὁταν πρωτοηρθαν τὰ χρόνια τῆς σκλα-
βιᾶς, δῆλοι οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ σοφοὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Πόλη

στὴν Ἰταλία. Κι ὁ φτωχὸς ὁ ραγιάς, σὰν ἥρθε στὸν ἑαυτό
του ἀπὸ τὴν πρώτη ταραχή, δὲν εἶδε κανέναν ἄλλο γύρω του
παρὰ τὸ κουρελιασμένο ράσο τοῦ παπᾶ. Ἐκεῖνος ὁ ἀπλοῦδος
παπᾶς δούλευε δῆλη μέρα στὸ χωράφι του καὶ σὰ νύχτανε
καλά, τραβοῦσε γιὰ κανένα ἐρημοκλήσι ν' ἀνοίξῃ τὸ κρυφό

σχολειό. Κι ἐκεῖνος δ ἀδύνατος παπάς, μὲ τὴ φλόγα τῆς ψυχῆς του, ἔχυνε βάλσαμο στὸν πόνο τοῦ φαγιᾶ δλα τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς.

‘Ο ίδιος δ παπᾶς ἀφηνε τὸ θυμιατὸ κι ἔπιανε τὸ καριοφίλι· καὶ τὸ εὐλογημένο φάσο ἀνέμιζε πάντα μπροστὰ σὲ κάθε πόλεμο καὶ σὲ κάθε χαλασμό. Κι ἔσωσε τὴ θρησκεία μας καὶ τὴν πατρίδα μας μαζί.

Ράσο, εὐλογημένο φάσο! Δίπλα στὸν τάφο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη, ποὺ δλοι οἱ λαοὶ ὑψώνουν, γιὰ νὰ τιμήσουν τὰ θυσιασμένα νιάτα, ἀξίζεις νὰ σοῦ ὑψώσωμε ἔνα σεμνὸ μνημεῖο καὶ νὰ γράψουμε ἐπάνω: «Στὸν ἀγνωστὸ Ιερέα».

ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἀφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίδα, πολυαγαπημένη.

“Αφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, καθετὶ κακό,
φυλαχτὸ ἀπ’ ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἑλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάνη
χῶμα μυρωμένο ἀπ’ τὸ καλοκαίρι·
χῶμα εὐλογημένο· χῶμα ποὺ γεννάει
μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,
τὸ μισχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴ ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τόχουν σκάψει,
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἔναν Παρθενώνα·
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τόχουν βάψει
αἷματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθώνα·
χῶμα, πούχει θάψει λείφανα ἀγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά·
χῶμα ὅπου φέρνει στὸ μικρὸν ἐμένα,
θάρρος, περηφάνια, δόξα καὶ χαρά.

| Θὲ νὰ σὲ ιρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνη δύναμη, βοήθεια,
μὴν τὴν ξεπλανέσουν ἄλλα, ξένα κάλλη.
‘Η δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ
κι ὅπου κι ἀν γυρίσω κι ὅπου κι ἀν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνης μιὰ λαχτάρα μόνη : ΘΞΟΥΣΙΑ ΒΕ
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ ναρθῶ.

Κι ἀν τὸ οιζικό μου, ἔρημο καὶ μαῦρο,
μούγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ίστερον συχώριο εἰς ἐσένα θάβρω,
τὸ ίστερον φιλί μου σένα θὰ χαρίσω...
‘Ετσι, κι ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θάναι πιὸ γλυκό,
σὰ θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἑλληνικό..

Γ. Δροσίνης

ΤΑ ΓΡΕΒΕΝΑ

Όταν, μικρὸ παιδὶ ἀκόμα, ἀκούα στὰ κλέφτικα τραγούδια καὶ τ' ὄνομα τῶν Γρεβενῶν, τὰ φανταζόμουν σκαρφαλωμένα στὰ κατσάβραχα τῆς Πίνδου, ἐκεῖ στ' ἀπάτητα λημέρια τοῦ Ζάκα καὶ δλης τῆς δοξασμένης κλεφτουριᾶς.

Φοβοῦμαι, ἀλήθεια, δτι πολλὰ Ἐλληνόπουλα δὲν ἔχουν ἀκούσει οὔτε τ' ὄνομα τῆς ἀρματολικῆς οἰκογένειας τοῦ Ζάκα. Καὶ ὅμως κάθε κορυφὴ τῆς Ρούμελης ἀντιλαλεῖ ἀκόμη τὶς παλικαριὲς καὶ τὰ κλέφτικα τραγούδια τῶν Ζακέων. Τέσσερα ἀδέρφια βρέθηκαν στὸ μεγάλο χαλασμὸ τοῦ Μεσολογγιοῦ. Γιὰ τὸν ἀρματολὸ Γιαννούλα Ζάκα τραγουδοῦμε ἀκόμη στὴ Ρούμελη :

Γράφ' ὁ Γιαννούλας μιὰ γραφὴ κι ἔνα καημένο γράμμα σὲ σᾶς γερόντ' ἀπ' τ' "Αγραφα σὲ σᾶς κοτζαμπασῆδες γρήγορα τὸ μουρασαλὲ*" ἀπ' τὴν Ὁξυὰ καὶ κάτω...

Κι δταν στὸ Σπήλαιο, κοντὰ στὰ Γρεβενά, σκοτώθηκε στὰ 1854 ὁ τελευταῖος Ζάκας, τὸ κλέφτικο τραγούδι διαλάλησε παντοῦ τὸ μεγάλο χαμό καὶ διάταξε καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμη νὰ πενθήσουν :

"Εσεῖς πουλιὰ τῶν Γρεβενῶν κι ἀηδόνια τοῦ Μετσόβου φέτο νὰ μὴ λαλήσετε, παρὰ νὰ βουβαθῆτε.

Γι' αὐτό, ὅπως εἶπα παραπάνω, φανταζόμουν τὰ Γρεβενὰ πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν κάμπο. "Ἐνα ταξίδι ὅμως ἔως ἐκεῖ μ' ἔβγαλε ἀπὸ τὴν πλάνη αὐτῆ. "Απὸ τὴν Κοζάνη τὸ αὐτοκίνητο δλο καὶ κατέβαινε χαμηλότερα κι ὕστερα ἀπὸ 55 χιλιόμετρα βρήκαμε τὰ Γρεβενά, τρυπωμένα σ' ἔνα βαθύ-

* Φόρος

πεδο τοῦ γειτονικοῦ Ἀλιάκμονα. Κυκλωμένα ἀπὸ πανύψηλες βουνοκορφὲς ἔχουν μόνο μιὰ στενὴ ἔξοδο πρὸς τὸ ποτάμι καὶ ζοῦν ἔκεī ἀπόμερα κι εὐχαριστημένα ἀπὸ τὶς ἄναμνήσεις παλιῶν δοξασμένων καιρῶν.

Τὸ ἔργο τῆς παλιᾶς κλεφτουριᾶς τῶν Γρεβενῶν εἶχαν συνεχίσει στὸν καιρό μας τὰ παλικάρια τῶν μακεδονικῶν ἀγώνων, λίγα χρόνια πρὸς γίνη ἐλεύθερη καὶ πάλι ἡ Μακεδονία μας. Καὶ οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τοῦ 1911 πολλὲς ἡμέρες ἔγραφαν γιὰ τὸν τραγικὸ θάνατο τοῦ μητροπολίτη τῶν Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ. Κι ἀφοῦ βρέθηκα στὴν Κοζάνη, εἶχα τὸν πόθο νὰ προσκυνήσω τὸ ἅγιο χῶμα, ποὺ δέχτηκε τὸ ταλαιπωρημένο σῶμα του.

* Ήταν σούρουπο, ὅταν φτάσαμε στὰ Γρεβενά· στὴν πλατεῖα τῆς μικρῆς πολιτείας λαμποκοποῦσε ἡ μαρμαρένια προτομὴ τοῦ μαρτυρικοῦ δεσπότη. Μὲ συγκίνηση βαθιὰ ἀντίκρισα καὶ προσκύνησα τὴν ἀδείλιαστη μορφὴ τοῦ Αἰμιλιανοῦ καὶ μὲ πιὸ πολλὴ συγκίνηση ἀκουσα τὸ βράδυ ἀπὸ εὐγενικὸ φίλο δλη τὴν ίστορία του :

|| * Ο Αἰμιλιανὸς γεννήθηκε στὸ Ἰκόνιο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὰ 1874 καὶ σπούδασε στὴ Θεολογικὴ σχολὴ τῆς Χάλκης. * Άμα πῆρε τὸ δίπλωμά του, ἔγινε διάκος κοντὰ στὸ μητροπολίτη τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ καθηγητὴς στὸ ἐλληνικὸ γυμνάσιο.

Σὲ λίγον καιρὸ ἔγινε ἐπίσκοπος καὶ βοηθὸς τοῦ μητροπολίτη· βοηθὸς ὃχι μόνο στὰ θρησκευτικά του καθήκοντα, ἀλλὰ σύντροφος καὶ δεξὶ χέρι στοὺς ἐθνικὸς ἀγῶνες τοῦ Παύλου Μελᾶ καὶ τῶν ἀλλων παλικαριῶν τῶν μακεδονικῶν βουνῶν. ||

|| Στὰ 1908 ἔγινε μητροπολίτης Γρεβενῶν. * Εδῶ οἱ ἐθνικοὶ ἀγῶνες ἦταν σκληρότεροι. Μέρα καὶ νύχτα ὁ Αἰμιλιανὸς γύριζε στὰ χωριά, δίνοντας θάρρος στοὺς βασανισμένους

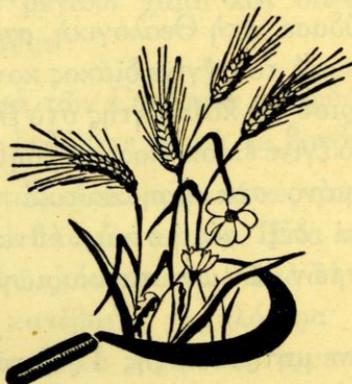
ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους κομιτατζῆδες χριστιανούς. "Ολοι τοῦ ἔλεγαν νὰ μὴ βγαίνη ἀπὸ τὰ Γρεβενά, γιατὶ κινδύνευε ἡ ζωή του· παντοῦ τὸν παραμόνευαν ἔχθροι.

— Νὰ μὴ βγαίνω ἀπὸ τὰ Γρεβενά; ἀπαντοῦσε μὲ περηφάνια δὲ Αἰμιλιανός. Μήπως εἶμαι μητροπολίτης μόνο στὰ Γρεβενά; τὰ χωριά μου θὰ μείνουν χωρὶς τὸν πατέρα τους;

Κι ἔξακολουθοῦσε ἀτάραχος τὶς περιοδεῖες του. Οἱ χριστιανοὶ μάθαιναν τὰ σχέδια τῶν ἔχθρῶν, ἀλλὰ δὲν τολμοῦσαν πιὰ νὰ λένε τίποτε στὸν Αἰμιλιανό. Καὶ τὴν πρώτην Οκτωβρίου τοῦ 1911, γυρίζοντας ἀπὸ τὸ Σχίνοβο, δολοφονήθηκε μὲ τὸν ἀγριώτερο τρόπο, μαζὶ μὲ τὸ διάκο του καὶ τὸν ἀγωγιάτη του.

"Υστερα ἀπὸ πέντε μέρες βρῆκαν κρεουργημένα τὰ πτώματά τους...

"Ολα τὰ χωριὰ ἔκεινησαν γιὰ τὴν πολιτεία πήγαιναν νὰ προσκυνήσουν τὸ χιλιοβασανισμένο σῶμα τοῦ ἀλησμόνητου Δεσπότη. Καὶ μὲ θρήνους καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἔθαψαν δίπλα στὴ Μητρόπολη.

ΜΕΡΟΣ Β'

άπει ταύτης ιστορίας σημαντικότερη περίοδος της αρχαίας
Ελληνικής φυσικής θεωρίας. Επειδή μάλιστα η εποχή

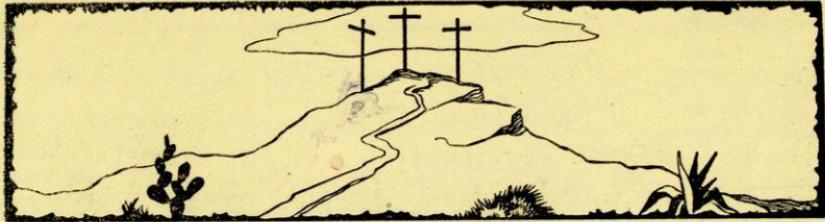
της Αρχαίας Ελληνικής φυσικής ήταν η περίοδος της αρχαίας
φυσικής στην Ελλάδα.

Επομένως, τα γεννιτά μας δύο περιόδους φαίνεται την

εποχή της αρχαίας φυσικής στην Ελλάδα. Οι πρώτες
προσπάθειες της αρχαίας φυσικής στην Ελλάδα άρχισαν να
συνέβουν τον 5ο αιώνα π.Χ. στην Αθηναϊκή περιοχή.
Οι πρώτες φυσικοί σπουδαίοι φυσικοί ήταν οι Σύμβιοι φυσικοί
της Αρχαίας Ελληνικής φυσικής, οι οποίοι έγιναν οι πρώτοι
της φυσικής στην Ελλάδα.

"Υπέροχα, μάλιστα μέρες βαθύτερη χρονική περίοδος
προσπάθειες της αρχαίας φυσικής στην Ελλάδα.

"Οι πρώτες φυσικοί σπουδαίοι φυσικοί στην Ελλάδα
ήταν οι Σύμβιοι φυσικοί, οι οποίοι έγιναν οι πρώτοι
φυσικοί σπουδαίοι φυσικοί στην Ελλάδα. Και οι πρώτες φυσικοί σπουδαίοι
φυσικοί στην Ελλάδα ήταν οι Σύμβιοι φυσικοί.

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

« Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου... »

Συνεκινήθη καὶ συνετρίβη κάθε χριστιανικὴ καρδία χθὲς τὸ βράδυ εἰς τὰς ἔκκλησίας. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ψυχοὶ καὶ ἀδιάφοροι ἐσύρθησαν ἕως ἐκεῖ ἀπὸ κάποιαν μυστηριώδη δύναμιν. « Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρέμασας! ».

Οἱ ιερεὺς κρατεῖ τὸν Ἐσταυρωμένον εἰς τὰς χεῖρας του, ἀπαγγέλλει τοὺς συγκινητικοὺς ὑμνους καὶ κλαίει ἀπὸ συγκίνησιν. Δάσος ὀλόκληρον χριστιανικῶν χειρῶν ἐκινήθησαν, διὰ νὰ κάμουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ χιλιάδες ὀφθαλμῶν ἔβιούρωσαν.

Μέσα εἰς τὴν γενικὴν συγκίνησιν, τὰ μυρωμένα σύννεφα τοῦ μοσχολιβάνου, ὁ ιερεὺς προχωρεῖ βραδέως.

« Στέφανον ἔξ ἀκανθῶν περιτίθεται ὁ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς... »

Οἱ χριστιανοὶ μὲ τὴν φαντασίαν των ἔρχονται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ παρακολουθοῦν τὸ δρᾶμα τῶν Παθῶν. Φθάνουν εἰς τὸ Πρωτόφροιον καὶ βλέπουν τὸν Χριστὸν εἰς τὸ λιθόστρωτον ἐνδεδυμένον τὴν κοκκίνην χλαμύδα, στε-

φανωμένον μὲ τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ διάβροχον ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα τῆς ἀγωνίας.

Τὸν βλέπουν ἔξηντλημένον ἀπὸ τὴν ὄλονύκτιον δίκην ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Καιάφα. Τὸν βλέπουν νὰ δέχεται τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ τοὺς κολαφισμοὺς τοῦ ἔξιγριωμένου ὅχλου.

”Ω! πῶς φωνάζει αὐτὸς ὁ λαός! Οἱ χριστιανοὶ θέλουν νὰ τοὺς παρακαλέσουν νὰ μὴ φέρωνται μὲ τόσην σκληρότητα πρὸς τὸν Χριστόν. Θέλουν νὰ ὑπενθυμίσουν τὰς ἀπείρους εὐεργεσίας του καὶ τὴν θείαν διδασκαλίαν του. ’Αλλ’ αὐτοὶ φωνάζουν πρὸς τὸν Πιλάτον:

— Ἄρον, Ἄρον, σταύρωσον αὐτόν!

Καὶ ὁ Πιλάτος νίπτει τὰς χεῖρας του μὲ ὑποκρισίαν καὶ παραδίδει εἰς αὐτοὺς τὸν Χριστόν, διὰ νὰ τὸν σταυρώσουν. Φορτώνουν εἰς τοὺς ὕμιους του τὸν σταυρὸν καὶ μὲ ὑβρεις καὶ ἐμπτυσμοὺς τὸν ὁδηγοῦν εἰς τὸν Γολγοθᾶν. Καὶ καρφώνουν τὰς χεῖρας του καὶ τοὺς πόδας του ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ.

”Αφωνος ὑπομένει τὰ πάντα ὁ Κύριος καὶ ἀπὸ πλήμυρων ἀγάπης πρὸς τοὺς σταυρωτάς του ἀναφωνεῖ:

— «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι!»

Μαζὶ μὲ τὸν Ἰησοῦν ἐσταυρώθησαν καὶ δύο λησταί. Ὁ οὗδος τοῦ Θεοῦ ἐν μέσῳ δύο ἀνόμων! Ὁ εἰς ἔχει τὴν κακίαν τοῦ ὅχλου καὶ ὑβρίζει τὸν Κύριον μαζὶ μὲ τοὺς στρατιώτας τῶν Ρωμαίων καὶ τοὺς ὑπηρέτας τῶν Φαρισαίων. Εὔτυχῶς ὁ ἄλλος μαζὶ μὲ τὸν ἰδικόν του πόνον ἔχει καὶ τὸν πόνον τοῦ Χριστοῦ. Καὶ σκέπτεται: «Τί ἔκαμεν ὁ καλὸς αὐτὸς ἀνθρωπος καὶ τὸν ἐσταύρωσαν; ἀπὸ τὸ στόμα του μόνον γλυκεῖς λόγοι ἔξηλθον. Κακὸν εἰς κανένα δὲν ἔκαμεν. Εὐεργεσίας μόνον ἐσκόρπισε γύρω του». Καὶ ἐπιπλήττει

τὸν ἄλλον ληστὴν λέγων : «Καὶ ἡμεῖς μὲν δίκαια πάσχομεν αὐτὸς δὲ τί κακὸν ἐποίησε ;»

— «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθης ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

Καὶ ὁ Χριστὸς τοῦ ἥνοιξεν ἀμέσως τὸν παράδεισον.

“Οταν ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀκούεται ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ ληστοῦ, χιλιάδες χειλέων τὸν ἐπαναλαμβάνουν.

«Λόγη ἐκεντήθη ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου». Καὶ νεκρὸς πλέον ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ βασανίζεται. Ἄλλ’ ἀπὸ τὸν θάνατον Ἐκείνου ἀνέβλυσε πηγὴ ζωῆς αἰωνίας. Ἀπὸ τὴν πληγὴν αἱ πληγωμέναι καρδίαι λαμβάνουν τὰ ἀληθινὰ φάρμακα, διὰ τὰ θεραπευθόν. Μὲ αὐτὰ οἱ νεκροὶ ἀνίστανται καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν Παράδεισον.

Ποῖος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς δὲν θὰ γονατίσῃ ἐνώπιον τοῦ Ἐσταυρωμένου καὶ δὲν θὰ ἀναφωνήσῃ μὲ λαχτάραν :

«Προσκυνοῦμεν Σου τὰ Πάθη, Χριστέ ! Δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἔνδοξόν Σου Ἀνάστασιν !»[¶]

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὑστερο ἀστέοι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπεργοῦσε
τ’ οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη.
Καὶ ἀπὸ κεī κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ’ ἀέρι,
ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
γλυκιὰ ἡ ζωὴ κι ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 δῆλοι, μικροί, μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
 μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
 ἀνοίξατε ἀγκαλιές εἰρηνοφόρες
 ὅμπροστὰ στοὺς Ἅγιους καὶ φιληθῆτε·
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε : Χριστὸς ἀνέστη, ἔχθροὶ καὶ φίλοι.

Δ. Σολωμὸς

Ο ΑΣΩΤΟΣ ΥΙΟΣ

Εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς βράχου, σκυμμένος ἐπὶ τῆς ποιμενικῆς ράβδου του, ἐστέκετο θλιψμένος ὁ Ἀσωτος Υἱός. Φορεῖ παμπάλαιον ἔνδυμα δούλου, τὸ ὅποιον δὲν προστατεύει διόλου τὸ σῶμα του ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους. Ἐλεεινὰ σανδάλια προστατεύουν δῆθεν τοὺς πόδας του, οἱ ὅποιοι κολυμβοῦν εἰς τὴν λάσπην καὶ τὴν σκόνην καὶ πληγώνονται ἀπὸ τὰς πέτρας καὶ τοὺς βράχους. Άι τρίχες τῆς κεφαλῆς του, μακραὶ καὶ ἄτακτοι, πίπτουν εἰς τοὺς ἀδυνάτους ὕμους του. Ἡ καθημερινὴ πεῖνα τὸν ἔχει μαράνει ἐντελῶς. Ἡ καθημερινὴ τροφή του εἶναι ἐλαχίστη. Πῶς νὰ τολμήσῃ νὰ τὴν συμπληρώσῃ μὲ τὰ χαρούπια, τὰ ὅποια ἀφθόνως ἔτρωγεν ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων;... Μία ἀσπλαγχνος φωνὴ ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου — ἡ φωνὴ τοῦ ἰδιοκτήτου τῶν χοίρων — τὸν ἔκανε νὰ τρέμῃ ἀπὸ τὸν φόβον του !

Αἱφνιδίως οἱ λογισμοὶ του θολώνουν. Βλέπει μὲ τὴν φαντασίαν τοὺς φίλους του τῶν καλῶν ἡμερῶν. Μὲ αὐτοὺς καὶ χάριν αὐτῶν ἐσπατάλησε κάποτε εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς χώρας τὴν πατρικὴν περιουσίαν του. "Ολοι αὐτοὶ τὸν εἰρωνεύονται τώρα διὰ τὴν ἀθλιότητά του. Κανεὶς δὲν εὑρίσκει οὕ-

τε ἔνα λόγον στοργικόν, παρήγορον. Δὲν ἐθυσίαζε κανεὶς οὕτε ἐν τεμάχιον ἔχοις ἄρτου, διὰ νὰ καταπραῦνῃ τὴν πεῖναν του.

Καὶ τὰ βλέμματα τῆς φαντασίας του καρφώνονται εἰς τόπους μακρινούς. Βλέπει τὸ μέγαρον τοῦ πατρός του. Βλέπει τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν συμποσίων πλημμυρισμένην ἀπὸ πιστοὺς καὶ ἀγαπητοὺς φίλους καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν τὸν γέροντα πατέρα καὶ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του. Βλέπει ἀκόμη τὴν τράπεζαν τῶν ὑπηρετῶν φορτωμένην μὲν ἀφθονα φαγητά. Καὶ βαθὺς στεναγμὸς ἔξερχεται ἀπὸ τὸ στῆθος του.

— Πόσοι μισθωτοὶ τοῦ πατρός μου χορταίνουν μὲ πλούσια φαγητά, ἔγῳ δὲ ἀποθνήσκω τῆς πείνης !

‘Η φάρδος φεύγει ἀπὸ τὰς χεῖρας του καὶ αὐτὸς κλονίζεται καὶ πίπτει ἐπὶ τοῦ βράχου. Θέτει τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν δύο χειρῶν καὶ σκέπτεται: Τί νὰ κάμη; Νὰ ὑπομείνῃ ἀπὸ πεῖσμα τὴν σημερινὴν ἀθλιότητα; νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρικήν του οἰκίαν; καὶ μὲ ποῖον δικαίωμα; Δὲν ἔλαβε τὸ μεριδίον του ἐκ τῆς περιουσίας καὶ δὲν τὸ κατέφαγεν ἀσώτως μετὰ τῶν φίλων του; Θὰ τὸν ἐδέχοντο ἄραγε εἰς τὴν πατρικὴν στέγην ἢ θὰ τὸν ἐδίωκον μαρτάνει; ’Αλλ’ ὅχι! Τὸ πολὺ πολὺ θὰ τὸν κατέτασσον εἰς τοὺς μισθωτοὺς ἐργάτας. Καὶ ἔλαβε τὴν μεγάλην ἀπόφασιν: τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιστροφῆς.

¶ Ἀπὸ τὸν ἔξωστην ἐνὸς ἀρχοντικοῦ μεγάρου εἰς λευκόμαλλος γέρων παρακολουθεῖ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀνθρώπων, οἱ δποῖοι ἐργάζονται εἰς τοὺς ἀπεράντους ἀγρούς του μὲ τὸν πρεσβύτερον υἱόν του. Ἄλλα προσέχει πραγματικῶς εἰς τοὺς ἀγρούς; Καθόλου. Οἱ λογισμοὶ τοῦ γέροντος πετοῦν μαρτάνει, πολὺ μαρτάνει. Σκέπτεται τὸν ἀσωτὸν υἱόν του. Εἶχε μάθει καὶ αὐτὸς τὸ ἀθλιόν κατάντημα τοῦ νεωτέρου υἱοῦ του. Καὶ ἡ πατρικὴ καρδία ἐπληγώνετο ἀπὸ τὴν λύπην. Καὶ ὁ ταλαιπωρος γέρων ἐμονολόγει:

*'Αλήθεια λοιπόν, τὰ ἔχασεν δλα, τὰ ἔφαγεν δλα !
Καὶ τώρα πεινᾶ ὁ υἱός μου, τὸ σπλάγχνον μου ; "Ω, ἀν ἐπέ-
στρεφε !... Καὶ ἀν δχι ; Θὰ κλείσω τοὺς δφθαλμούς, χωρὶς
νὰ ἴδω τὸ τέκνον μου ;

Αἰφνιδίως σταματᾷ τὸ βλέμμα του εἰς τὰ βάθη τοῦ
δρίζοντος, εἰς τὸν μεγάλον δρόμον, ἀπὸ τὸν δποῖον ἔφυγε
κάποτε ὁ υἱός του. Εἶναι σκιὰ ἡ ἄνθρωπος ; Ἡ πατρικὴ
καρδία ἐπιμένει, προσέχει δσον πλησιάζει ὁ ταξιδιώτης,
ἀναγνωρίζει μερικὰ χαρακτηριστικά· ἡ πατρικὴ καρδία
τώρα σκιρτᾷ. *Ἡτο πράγματι δ ἀσωτος υἱός.

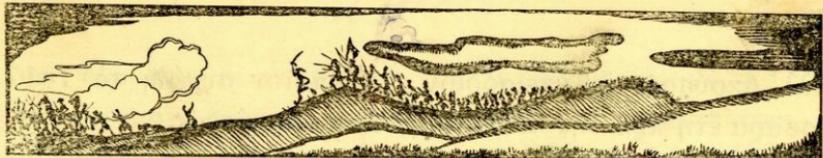
'Ως ἀστραπὴ κατέρχεται τὰς βαθμίδας καὶ τρέχει μὲ
λαχτάραν. Τὸν ἐναγκαλίζεται σφιγκτά, τὸν φιλεῖ καὶ τὸν
ξαναφιλεῖ, χωρὶς νὰ χορταίνῃ. Καὶ ἀκούει τὴν σπαρακτι-
κὴν φωνὴν τοῦ υἱοῦ του :

— Πατέρα, δὲν εἶμαι πλέον ἀξιος νὰ εἶμαι υἱός σου !
Βάλε με μὲ τοὺς ὑπηρέτας σου. Θὰ ἔχω τούλαχιστον ἐν-
δύματα καὶ τροφήν. Μοῦ ἀρκεῖ αὐτό. Τόσον ἀξίζω !

Τώρα ἔξεσπασεν ἡ πατρικὴ καρδία· σπογγίζει τὰ δά-
κρυά του δ γέρων καὶ λέγει πρὸς τοὺς ὑπηρέτας του :

— Φέρετε τὴν καλυτέραν στολήν, τὸ πολυτιμότερον
δακτυλίδι καὶ τὰ κομψότερα ὑποδήματα. Πῶς εἶναι δυνατὸν
τὸ ἀγαπητόν μου τέκνον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μέγαρόν μου μὲ
αὐτὰ τὰ ἐνδύματα τοῦ ἐπαίτου ; Σφάξατε ἀμέσως τὸν μόσχον
τὸν σιτευτόν, διὰ νὰ πανηγυρίσωμεν τὴν ἐπάνοδόν του.
*Υπάρχει μεγαλυτέρα ἑορτὴ ἀπὸ τὴν σημερινήν ; Ἐπὶ τόσα
ἔτη ἔκλαιον ἀπαρηγόρητος, διότι τὸν ἐνόμιζον νεκρόν. Καὶ
τώρα ξῆ· καὶ ενρίσκεται πλησίον μας. *Ἄς ἐτοιμασθῇ λοιπὸν
ἡ ἑορτή. Θέλω νὰ λησμονήσῃ τὸ τέκνον μου τὰ βάσανά του.

Καὶ ἀντήχησαν καθ' ὅλην τὴν οἰκίαν τραγούδια χαρᾶς.
Καὶ τοιουτορόπως ὅλον τὸ μέγαρον καὶ ὅλη ἡ πόλις ἐπανη-
γύρισε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ παραπλανηθέντος Ἀσώτου.

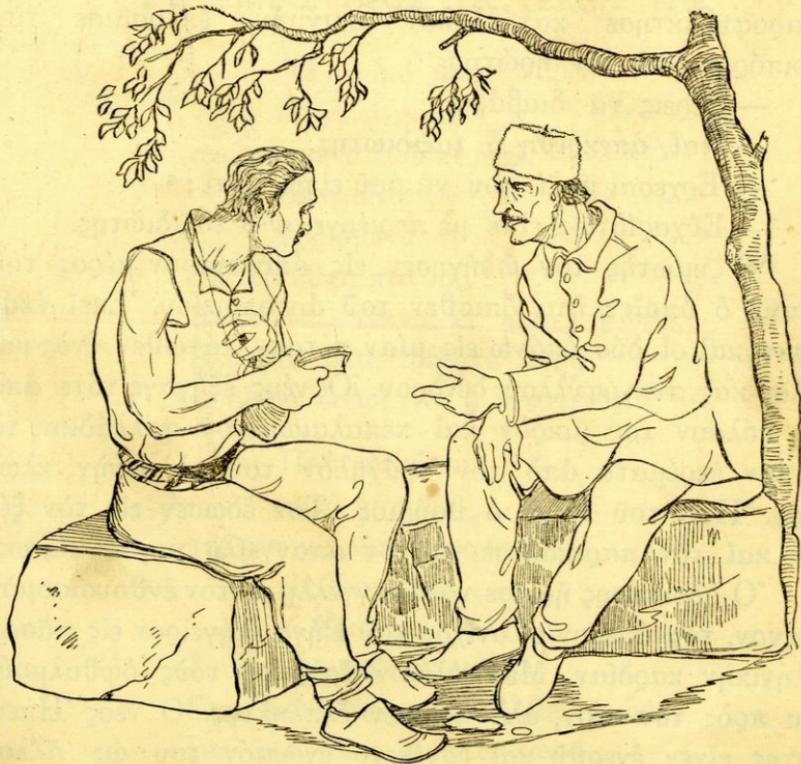

χαιροφα Σε. Η. Μ.

διπλάγατα με. Αίρ. Παραν. Να. με.

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Ποίαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν ἔκαμνον εἰς τὰς ψυχὰς

τῶν τότε Ἑλλήνων τὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα καὶ τοῦ Κοραῆ,
δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἡμεῖς σήμερον.

‘Αλλ’ ἀκούσατε ἐν ἐπεισόδιον, τὸ δποῖον συνέβη τὸ 1817, τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Εἶς νέος Ἑλλην συνοδευόμενος ἀπὸ ἔνα καλόγηρον ἐταξίδευε τότε εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐφθασαν εἰς ἐν γωγίον καὶ κατέλυσαν εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον, τὸ δποῖον ἔχοντιμενε καὶ ὡς πανδοχεῖον.

Ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ταξιδιώτας ἔκαμεν δὲ ζυμωτής τοῦ ἀρτοποιοῦ. Ἡτο νέος ἀπὸ τὴν Ἡπειρον, μὲν ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ ωραῖον πρόσωπον. Οἱ βραχίονές του καὶ τὸ γυμνὸν στῆθος του ἐδείκνυν σῶμα ἀθλητικόν. Ἀφοῦ ἔκαιροφυλάκτησε κατάλληλον στιγμήν, ἐπλησίασε τὸν δδοιπόρον καὶ τὸν ἥρωτησε :

- Ξέρεις νὰ διαβάζῃς ;
- Ναί, ἀπεκρίθη δὲ ταξιδιώτης.
- Ἐρχεσαι μαζί μου νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι ;
- Εὐχαρίστως, εἴπε μὲ περιέργειαν δὲ ταξιδιώτης.

Οἱ ζυμωτής τὸν ὠδήγησεν εἰς ἀπόκεντρον μέρος τοῦ κήπου, δὲ δποῖος ἦτο ὅπισθεν τοῦ ἀρτοποιείου. Ἐκεῖ ἐκάθισαν καὶ οἱ δύο ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν κάτωθεν ἐνὸς μεγάλου καὶ πυκνοφύλλου δένδρου. Οἱ νέοις ἔξήγαγε τότε ἀπὸ τὸν κόλπον του μικρὸν καὶ πεπαλαιωμένον φυλλάδιον, τὸ δποῖον ἐκρέματο ἀπὸ τὸν τράχηλον του μὲ λινὴν κλωστήν. Ἡτο τοῦ Ρήγα δὲ θούριος. Τὸν ἔδωσεν εἰς τὸν ξένον καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν ἀπαγγέλῃ μεγαλοφώνως.

Οἱ δδοιπόροις ἥρχισε νὰ ἀπαγγέλῃ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἔκεινον, τὸν δποῖον οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγειρον εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν καρδίαν. Μετ’ ὀλίγον ἐστρεψε τοὺς ὀφθαλμούς του πρὸς τὸν νέον, ἀλλ’ ἔμεινεν ἔκπληκτος. Οἱ νέοις Ἡπειρώτης εἶχεν ἐγερθῆ καὶ ἐστέκετο ἐνώπιόν του ὡς ἄλλος ἀνθρωπος. Δὲν ἦτο πλέον δὲ ἀπλοϊκὸς ὑπηρέτης τοῦ ἀρτοποιοῦ, ἀλλ’ εἶχε μεταμορφωθῆ εἰς ἥρωα. Τὸ πρόσωπόν

του ἔλαμπεν, οἱ ὁφθαλμοὶ του ἐσπινθηροβόλουν, τὰ χεῖλη του ἔτρεμον, δάκρυα θερμὰ ἔβρεχον τὰς παρειάς του.

— Πρώτην φορὰν ἀκούεις τοῦ Ρήγα τὸ τραγούδι; ἥρωτησεν ἔκπληκτος ὁ ταξιδιώτης.

— "Οχι, ἀπεκρίθη ὁ νέος· κάθε φορὰν ποὺ περνοῦν ἀπ' ἑδῶ ἄνθρωποι, ποὺ ξέρουν γράμματα, τοὺς παρακαλῶ καὶ μοῦ τὸ διαβάζουν. Τὸ ἔχω ἀκούσει πολλὲς φορές.

— Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτήν;

— Ναί, πάντοτε! Ἀπεκρίθη ὁ Ἡπειρώτης. ¶

1 Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΗΣ

Ὦ παιδιά μου,
δραγμένα μου,
σκορπισμένα ἑδῶ κι ἔκει,
διωγμένα,
ὑβρισμένα
ἀπ' τὰ ἔθνη πανοικί !
Ξυπνῆστε, τέκνα, κι ἥλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνῆστε ὅλα, τρέξατε τώρα
κι ἥλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Ποὺ μὲ κόπους
κατὰ τόπους
τρέχετε μὲ μίαν τροφήν,
εἰς δεσπότας
κι ἰδιώτας,
δούλου δέχεσθε μορφήν.
Ξυπνῆστε, τέκνα, κι ἥλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνῆστε ὅλα, τρέξατε τώρα
κι ἥλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Συναχθῆτε
νὰ ἰδῆτε
τὰς πληγάς μου ἐλεεινῶς,
πῶς τὸ αἷμα
τρέχει ρεῦμα
ἀπ' τὰς φλέβας μου δεινῶς.
Ξυπνῆστε, τέκνα, κι ἥλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνῆστε ὅλα, τρέξατε τώρα
κι ἥλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Τὴν στολήν μου
τὴν καλήν μου
Ξεσχισμένην τὴν φορῶ.
Σφαλισμένην
καὶ δεμένην
μὲ ἀλύσους τὴν θωρᾶ.
Ξυπνῆστε, τέκνα, κι ἥλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνῆστε ὅλα, τρέξατε τώρα
κι ἥλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Δὲν βαστάζω,
ὅλο κράζω
Θάνατόν μου τὸν πικρόν,
σὰν μ' ἀφῆτε
κι ἀμελῆτε
σωτηρίας τὸν καιρόν.
Ξυπνῆστε, τέκνα, κι ἥλθεν ἡ ὥρα,
Ξυπνῆστε ὅλα, τρέξατε τώρα,
κι ἥλθεν ὁ Δεῖπνος ὁ Μυστικός.

Ρήγας Φεραίος

ΑΙ ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΗΡΩΙΔΕΣ

Τὴν 23ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1803 ἡ Ἑλληνικὴ ἴστορία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μοναδικὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον γεγονός.

”Ἄγριος καὶ παγερὸς βιορρᾶς μὲ ἀφθονον χιόνα ἐμάστιξε τὰ ἡπειρωτικὰ βουνά· ψυχὴ δὲν ἐτόλμα νὰ ἔξελθῃ τῆς θύρας. Καὶ ὅμως ὅλιγοι ἀνδρεῖοι Σουλιῶται μὲ τὰς οἰκογενείας των ἐμάχοντο ἀπηλπισμένοι εἰς τὸ Ζάλογγον τῆς Ἡπείρου ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των. Φεύγοντες ἀπὸ τὴν ἡρωικὴν πατρίδα των, κατόπιν συνθήκης, δὲν ἐπρόφθασαν νὰ ἀσφαλισθοῦν εἰς ἔδαφος φιλικὸν καὶ δολίως καταδιώκονται. Κλεισμένοι λοιπὸν εἰς τὴν ὁμώνυμον μονὴν τοῦ ἀποτόμου ἡπειρωτικοῦ ὄρους Ζαλόγγου προσπαθοῦν νὰ ἀντιστοῦν. Ολíγοι μόνον ἐσώθησαν κατόπιν ἡρωικῆς ἔξόδου.

”Ἄλλ’ ἔξήκοντα γυναικες ἔξ αὐτῶν εἶχον ἀποχωρισθῆ τῶν ἄλλων καὶ εἶχον ἀποκλεισθῆ εἰς ἕνα ἀπότομον βράχον, ὃ ὅποιος σήμερον καλεῖται «Στεφάνι»[✓] Τὰ ὀνόματά των δὲν τὰ γνωρίζομεν, ἀλλ’ εἶναι ὅλαι ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὅποιαι ἐπολέμησαν καὶ μὲ λίθους ἀκόμη εἰς τὸ Σούλι τὸν Τούρκους. Δὲν ἔδειλίασαν λοιπόν μὲ ξύλα καὶ μὲ λίθους προσεπάθουν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν ὁμὴν τῶν ἀγρίων Τουρκαλβανῶν. Οἱ ἄνδρες των ἥσαν μακρὰν καὶ δὲν ἤδυναντο νὰ τὰς βιηθῆσουν.

Οἱ ἄπιστοι μὲ τὰ ξίφη εἰς τὰς χεῖρας ὁρμοῦν σχεδὸν ἔχουν ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ βράχου.[✓]

”Αἱ ἀγνωστοι ἡρωίδες τῆς ἐλευθερίας δὲν ἔχουν πλέον οὐδεμίαν ἐλπίδα σωτηρίας· ἡ σκλαβιὰ καὶ ἡ ἀτίμωσις θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν παράδοσίν των. ’Άλλ’ ὅχι! Εἰς τὰ στό-

ματα δλων ἀναβαίνει φωνή ἀπελπισίας : « κα λύτερα νὰ πεθάνω με καὶ δχι νὰ σκλαβωθοῦμε ».

Ἐχουν ἥδη σχεδιάσει τὸ παράτολμον σχέδιόν των. Καὶ αἱ ἔξήκοντα Σουλιώτισσαι, ἄλλαι παρθένοι νεαραί, ἄλλαι τρυφεραὶ μητέρες μὲ τὰ τέκνα εἰς τὴν ἀγκάλην, ἄλλαι γυναικες ὕδριμοι καὶ ἄλλαι γερόντισσαι σεβασταί, συμπλέκουν τὰς χεῖρας εἰς πρωτάκουστον ἡρωικὸν χορόν. Αἱ Σουλιώτισσαι γνωρίζουν νὰ ἀποθνήσκουν χαρούμεναι καὶ δχι λυπημέναι.

Ἡ πρώτη ἔχει φθάσει ἥδη εἰς τὴν ἄκραν τοῦ βράχου· φιλεῖ τὴν δευτέραν καὶ μὲ τὸ τέκνον εἰς τὴν ἀγκάλην ρίπτεται εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐνῶ τὸ τραγούδι ἀντηχεῖ εἰς τοὺς γύρω βράχους.

Μὲ τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης ἐκρημνίσθησαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ χοροῦ ὅλαι κάτω εἰς τὸ βάραθρον. Ὁ κρότος τοῦ πίπτοντος σώματος τῆς τελευταίας ἐσφράγισε τὸν χορὸν τοῦ θανάτου τῶν ἡρωίδων. Ἡ ἰστορία δὲν μᾶς παρέδωσε τὰ ὄνοματά των. Κρῆμα νὰ μὴ τὰ ἔχωμεν.

‘Αλλ’ ἀν ἡ ἰστορία δὲν μᾶς διέσωσε τὰ ὄνοματα τῶν ἡρωίδων τοῦ Ζαλόγγου, ἡ δημοτικὴ ὅμως Μοῦσα μᾶς ἀπηθανάτισε μίαν ἄλλην Σουλιώτισσαν, τὴν Δέσποινα :

- Αχδες βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
- Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι;
- Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται κι οὐδὲ σὲ χαροκόπι.
- ή Δέσποινα κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ’ ἀγγόνια.
- Αρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
- Γιώργαινα, ρίξε τ’ ἄρματα δὲν εἶν’ ἐδῶ τὸ Σούλι,
- ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

—Τὸ Σούλι κι ἄν προσκύνησε κι ἄν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
ἡ Δέσποιν ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει.

Δαυλὶ στὸ χέριν ἀρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :
—Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιά μου, ἀγκαλιαστῆτε.
Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε, κι ὅλες φωτιὰ γινῆκαν.

Δημοτικὸν

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

Ἄγαπητοί μου Γαλαξιδιώται,

“ Ήτο θέλημα Θεοῦ νὰ ἀρπάσωμεν τὰ δπλα μίαν
ἡμέραν καὶ νὰ φιθῶμεν κατὰ τῶν τυράννων μας.

Τί τὴν θέλομεν, ἀδελφοί μου, τὴν πολυπικραμένην
ζωὴν τοῦ δούλου ; δὲν βλέπετε, ὅτι δὲν μᾶς ἀπέμεινε τίποτε ;
καὶ αὐταὶ .αἱ ἐκκλησίαι μας ἔγιναν τζαμιὰ καὶ στάβλοι τῶν
Τούρκων. Δὲν εἶναι πρέπον νὰ σταυρώσωμεν τὰς χεῖρας.
” Ας ἐρωτήσωμεν τὴν καρδίαν μας καὶ δ,τι ἀποφασίσωμεν, νὰ
τὸ βάλωμεν ἐμπρὸς σύντομα. ” Αν βραδύνωμεν, θὰ μετανοή-
σωμεν καὶ τότε ἀδικα θὰ κτυπῶμεν τὴν κεφαλήν μας.

Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Τουρκία εἶναι ἀπησχολημένη εἰς
πολέμους. ” Ας ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν περίστασιν αὐτήν, τὴν
ὅποιαν μᾶς ἔστειλεν ὁ Θεὸς εἰσακούων τὰ δίκαια παρά-
πονά μας.

Εἰς τὰ δπλα, ἀδελφοί ! ” Η νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἥ νὰ
ἀποθάνωμεν ὅλοι. Καλύτερον θάνατον δὲν ἡμπορεῖ νὰ
ἐπιθυμήσῃ ” Ελλην καὶ χριστιανός.

” Εγώ, καθὼς γνωρίζετε, ἡμπορῶ νὰ ζήσω λαμπρὰ μὲ
πλούτη καὶ τιμὰς καὶ δόξαν. ” Ο,τι καὶ ἄν ζητήσω, οἱ Τούρ-
κοι προθύμως θὰ μοῦ τὸ δώσουν, διότι φοβοῦνται τὸ
σπαθὶ τοῦ ” Ανδρούτσου. ” Άλλὰ σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν,

ἀδελφοί μου, δὲν θέλω νὰ καλοπερνῶ ἐγὼ καὶ τὸ Γένος μου νὰ ὑποφέρῃ εἰς τὴν δουλείαν.

Ἄπὸ τὴν Πελοπόννησον μοῦ γράφουν. ὅτι εἶναι ὅλοι ἔτοιμοι μὲ τὰ παλικάρια των. Θέλω δμως νὰ εἴμαι βέβαιος, ὅτι θὰ μὲ ἀκολουθήσετε. "Αν κάμετε σεῖς ἀρχὴν ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο, θὰ σηκωθῇ ὅλη ἡ Ρούμελη.

Περιμένω ἀπάντησιν μὲ τὸν κομιστὴν τῆς ἐπιστολῆς μου. Τὴν μπαρούτην καὶ τὰ βόλια τὰ ἔλαβα καὶ τὰ ἐμοίρασα.

22 Μαρτίου 1821

Σᾶς χαιρετῶ καὶ σᾶς γλυκοφιλῶ

·Ο ἀγαπητός σας

·Οδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος

ΤΟ ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΝ

Μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν ποὺ ἐπολέμησαν μὲ τόσον ἥρωισμὸν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μπιζανίου τὸ 1913 ἦτο εἷς μικρὸς 13—14 ἔτῶν, μὲ φοῦχα βοσκοῦ, ἀσκεπῆς. Τὸν εἶχον εὗρει κατὰ τὴν νυκτερινὴν πορείαν εἰς τὸν δρόμον τῆς Μανωλιάσας καθισμένον ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν.

Ἐφαίνετο, ὅτι κάποιον ἐπερίμενε.

—Ποῖον περιμένεις; τὸν ἥρώτησεν δὲ λοχαγός.

—Τοὺς Ἑλληνας.

—Ημεῖς εἴμεθα. Τί θέλεις;

—Νὰ πολεμήσω τοὺς Τούρκους. Εἴμαι Σουλιωτόπουλο.

—Δὲν ἔχεις οἰκογένειαν;

—Οχι. Τὴν οἰκογένειάν μου τὴν ἐσκότωσαν οἱ Ἀρβανίτες, τὸ σπίτι μου τὸ ἔκαψαν οἱ Τούρκοι. Τὰ πρόβατά μου τὰ πήραν καὶ τὰ ἔσφαξαν. "Εφυγα κρυφὰ καὶ ἥλθα νὰ πολεμήσω, ἀπήντησε μὲ ἀπίστευτον θάρρος.

—Καλά, ἀκολούθησέ μας, ἄλλὰ δὲν εἶναι διὰ σὲ δ

πόλεμος. Τὰ παιδιὰ δὲν ἡμποροῦν νὰ πολεμήσουν. Θὰ σὲ στείλω μὲ πρώτην εύκαιρίαν εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ σὲ βάλουν εἰς τὸ ὁρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα, διὰ νὰ μάθης μίαν τέχνην νὰ ζήσῃς.

‘Ο μικρὸς ἐπλησίασε τοὺς στρατιώτας σιωπηλός. Σιγὰ σιγὰ ἔγινε ὀδηγός των εἰς τὸ δάσος, ποὺ τὸ ἔγνωριζε σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμῆν, διότι εἰς αὐτὸ δέβοσκε ἄλλοτε τὰ πρόβατά του.

— Ἡμπορῶ νὰ πάρω ἐν δπλον; ἡρώτησε τὸν λοχαγόν, ἀφοῦ τὸν ἐπλησίασεν εἰς μίαν σύντομον ἀνάπαυσιν μετὰ τὴν πρώτην συμπλοκήν. Υπῆρχον ἐδῶ κι ἐκεὶ πολλὰ δπλα, ποὺ τὰ ἐγκατέλειψαν φεύγοντες οἱ ἔχθροι.

— Πάρε το.

Καὶ ὁ μικρὸς βισκός ἔτρεξεν εὐχαριστημένος εἰς τοὺς θάμνους διὰ νὰ πάρῃ τὸ βαρύ δπλον καὶ τὰ φυσίγγια.

Εἰς τὴν δευτέραν ἀντεπίθεσιν ἔχάθη. Τί ἔγινε; Κανεὶς δὲν τὸ εἶδε μέσα εἰς τὴν θύελλαν τῆς μάχης. Καὶ ὅμως εἶχε πολεμῆσει ὅρθιος ώς ἥρως. Ἐξήντλησεν ἐπιτυχῶς ὅλα του τὰ φυσίγγια, ἔως ὅτου ἐπληγώθη χωρὶς νὰ τὸν ἴδῃ κανεὶς.

Οἱ δικοί μας τὸν εὑρῆκαν, ὅταν ἐπέστρεφον ἀπὸ τὰς καταληφθείσας θέσεις, διὰ ν' ἀναπαυθοῦν. Ἡτο τραυματισμένος εἰς τὸν δεξιὸν βραχίονα, σχεδὸν ἀναίσθητος. Τὸ ξανθόν του κεφάλι ἦτο ἀκουμβημένον ἥρεμα μὲ γαλήνην ἥρωος εἰς τὴν κάννην τοῦ δπλού.

— Πτωχό μου Σουλιωτόπουλο! Εἴπεν ὁ λοχαγὸς καὶ διέταξε νὰ τὸ μεταφέρουν ἀμέσως εἰς τὸ χειρουργεῖον.

Αφοῦ τοῦ ἐκαθάρισαν τὸ τραῦμα, τὸ ἔδεσαν καὶ ἔστειλαν τὸν μικρὸν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Μετὰ ἔνα μῆνα

τὸ Σουλιωτόπουλον ἐθεραπεύθη καὶ ἐστάλη εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ δόρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα, κατὰ σύστασιν τοῦ καλοῦ λοχαγοῦ, δπού ἔγινεν ἄριστος τεχνίτης.

‘Ο μικρὸς Σουλιώτης ὅχι μόνον ἐγνώριζε νὰ πολεμῇ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ καὶ νὰ προσέχῃ καὶ νὰ ἐργάζεται μὲ ἐπιμέλειαν δσον ὀλίγοι.」

| ΤΑ ΚΑΡΑΒΙΑ ΦΕΥΓΟΥΝ

Φεύγουν, φεύγουν, νάτα, νάτα
τὰ καράβια μας τρεχάτα.

Κατευόδιο, καραβάκια, τόσες πίκρες ποτισμένα.

Φεύγουν, φεύγουν μ' ἀγεράκι μυρωμένο κι ἐλαφρό . . .

Μάτια σκλάβων κι ἐλευθέρων σηκωθῆτε βουρκωμένα
νὰ τὰ δῆτε, πῶς πετοῦνε στοῦ πελάου τὸν ἀφρό.

Κατευόδιο, παλικάρια καὶ ναυτόπουλα τοῦ στόλου,

σὰν ἀράξετε στὴν Κρήτη, νὰ γλυκοροδίζῃ μέρα.

Ταξιδεύει στ' ἄρμενά σας κι ἡ ψυχὴ τοῦ Γένους δλου,
ποὺ πνιγμένη μὲς στοὺς βούρκους ἐλαχτάρισε γι' ἀέρα.

Σπάζει κύμα δοξασμένο στὸ καθένα σας πλευρό,
πάρτε χτύπους τῆς καρδιᾶς μας νὰ τοὺς κάνετε φτερὰ
καὶ νὰ πᾶτε φτερωμένα τῆς γαλάζιας τὸ σταυρὸ
μὲς στ' ἀκοίμητα τῆς σκλάβας κι αἵματόβρεχτα νερά.

Κατευόδιο, καραβάκια! . . . Τῆς φωτιᾶς σας κάθε σπίθα
πέφτει μέσα μας κι ἀνάφτει τὴ σβησμένη μας καρδιά . . .

Κατευόδιο, κατευόδιο . . . : σύ, Σταυρέ, ξαναβοήθα
τῶν Κανάρηδων ἐγγόνια, τῶν Μιαούληδων παιδιά.

Γ. Σουρῆς

Ο ΛΙΜΗΝ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

‘Ο διδάσκαλος μᾶς εἶχεν ὑποσχεθῆ, ὅταν τελειώσωμεν τοὺς διαγωνισμούς, νὰ ἐπισκεφθῶμεν ὅλοι ὁμοῦ τὸν μεγαλύτερον λιμένα τῆς Ἑλλάδος, τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς. “Ἐπρεπε νὰ ἴδωμεν τὰ νέα λιμενικὰ ἔργα.

Μίαν πρωίαν λοιπὸν ὅλη ἡ τάξις μετὰ τοῦ διδασκάλου μας κατήλθομεν διὰ τοῦ ὑπογείου ἥλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὸν Πειραιᾶ. “Ημεθα περίεργοι νὰ ἴδωμεν τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ ὅποια, ὅπως μᾶς εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ὅταν περατωθοῦν, θὰ παρουσιάσουν τὸν ἐλληνικόν μας λιμένα, ὡς ἔνα τῶν ὀραιοτέρων λιμένων τῆς Μεσογείου.

— Πρὸ τὸν ἐπισκεφθῶμεν τὰ ἔργα, μᾶς εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ἔχομεν, ἐδῶ ποὺ ἥλθομεν, μίαν ἄλλην ὑποχρέωσιν: Θὰ ὑπάγωμεν πρῶτον νὰ προσκυνήσωμεν τοὺς τάφους τῶν δύο μεγάλων ναυάρχων τῆς πατρίδος μας. ‘Ο Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Μιαούλης εἶναι θαυμένοι εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος τούτου. Καὶ τὰ ἐλεύθερα νερά, τὰ ὅποια ἐδόξασαν ἐκεῖνοι, σώζοντες τὴν Ἑλλάδα, ὁ εἰς κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ ὁ ἔτερος κατὰ τοὺς νεωτέρους, στεφανώνουν μὲ τοὺς ἀφρούς των τοὺς δοξασμένους τύφους των. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ καλύτερος τόπος, διὰ νὰ δεχθῆ τοὺς τάφους τῶν δύο μεγάλων ναυάρχων. Ποῖος ἀπὸ σᾶς ἐνθυμεῖται τὸ ἀρχαῖον ἐπίγραμμα εἰς τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους;

Εἰς τῶν συμμαθητῶν μας, ὁ ὅποιος εἶχε κρατήσει σημειώσεις κατὰ τὸ μάθημα τῆς ἴστορίας, τὸ ἀπήγγειλε.

‘Ο τάφος σου, κτισμένος εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν, θὰ χαιρετᾶ τοὺς ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον καταπλέοντας, θὰ βλέπῃ ὅλους ὅσοι εἰσπλέουν καὶ ἐκπλέουν ἀπὸ τὸν λιμένα καὶ θὰ καμαρώνῃ, ὅταν τὰ πλοῖα ναυμαχοῦν».

— “Ἐτσι, εἶπεν ὁ διδάσκαλος, οἱ δύο ναύαρχοι, καθὼς

βλέπετε, ἔξακολουθοῦν νὰ χαιρετοῦν τοὺς θαλασσινοὺς καὶ τὴν δοξασμένην ἐλληνικὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ τοὺς τάφους των ἀκόμη.

Σιγὰ σιγὰ εἰχομεν φθάσει περιπατοῦντες εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον δνομάζεται «Βασιλικὸν περίπτερον» καὶ ἐπροχωρήσαμεν πρὸς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὃπου εὑρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ἀνδρέου Μιαούλη. Ὁλίγα ἀγκωνάρια ἐφθαρμένα ἐκ τῆς πολυκαριάς δεικνύουν τὸ μέρος ὃπου ἔχει ταφῆ ὁ ἐνδοξός Ὅδραιος ναύαρχος.

— Ἀπλὸς καὶ πτωχικός, ὡς βλέπετε, μᾶς εἶπεν ὁ διδάσκαλος, εἴναι ὁ τάφος τοῦ μεγάλου ναυάρχου. Ἄλλ' ἡ ἐλευθέρα Πατρίς μας δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ὑψώσῃ πρὸς τιμήν του τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐκείνου μνημεῖον, μὲ τὸ ὅποιον θὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην της καὶ τὸν θαυμασμόν της. Εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ πρώτου ἐλληνικοῦ λιμένος, θὰ στηθοῦν μίαν ἡμέραν, ἀναστημένοι εἰς χαλκὸν ἢ μάρμαρον, διὰ ν' ἀτενίζουν τὸ πέλαγος καὶ νὰ εἴναι προσκύνημα αἰώνιον τῶν θαλασσινῶν, ὁ εἰς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, οἱ δύο μεγάλοι ναύαρχοι : ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Μιαούλης.

— Αφοῦ ἐμείναμεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιωπηλοὶ πρὸ τοῦ τάφου τοῦ Μιαούλη καὶ ἐσκορπίσαμεν ἐπ' αὐτοῦ ὀλίγα ἀγριολούλουδα, ἔζητήσαμεν νὰ ἴδωμεν καὶ τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους.

— Ἀπὸ τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους, μᾶς εἶπεν ὁ διδάσκαλος, δὲν θὰ ἴδητε τίποτε. Ἡ θάλασσα τὸν ἐκάλυψε μετὰ τόσα πολλὰ ἔτη καὶ τὰ κύματα ἔφαγαν τοὺς λίθους του. Γνωρίζομεν δμως ποῦ εὑρίσκετο περίπου. Ὑπάρχουν μερικοὶ πελεκητοὶ λίθοι, οἱ ὅποιοι διακρίνονται ἀκόμη, ὅταν

εἶναι γαλήνη, ὑπὸ τὰ ὄδατα. Ἰσως οἱ λίθοι αὐτοὶ νὰ εἶναι ἡ σαρκοφάγος, ἡ δοποία περιέκλεισε κάποτε τὴν τέφραν τοῦ μεγάλου ναυάρχου. Δι’ αὐτὸν καὶ ὁ φανός, τὸν δοποῖον βλέπετε ἐδῶ πλησίον καὶ ὁ δοποῖος δεικνύει τὴν νύκτα μὲ τὸ φῶς του τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος εἰς τοὺς ναυτικούς, ώνομάσθη «φανὸς τοῦ Θεμιστοκλέους».

Ἐκύψαμεν εὐλαβῶς εἰς τὰ διαφανῆ νεορὰ καὶ ἐσκορπίσαμεν καὶ ἐδῶ λίγα ἀγριολούλους ἐπὶ τοῦ κύματος, ἐνῶ ὁ νοῦς ἡμῶν ἐπτερούγιζεν εἰς τὰ «ξύλινα τείχη» καὶ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος.

— "Ἄς ὑπάγωμεν τώρα, μᾶς εἶπεν ὁ διδάσκαλος, νὰ ἴδωμεν τὰ νέα ἔργα, ποὺ ἐκτελοῦνται εἰς τὸν λιμένα. Οἱ δοξασμένοι μας πατέρες παρέδωσαν εἰς ἡμᾶς μίαν ἐλευθέραν πατρίδα. Ἡμεῖς πρέπει νὰ τὴν καταστήσωμεν ἀξίαν καὶ προκομμένην εἰς ὅλα τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης. Εἶναι ὁ μόνος τρόπος, διὰ τοῦ δοποίου θὰ δείξωμεν εἰς αὐτούς, ὅτι δὲν μᾶς ἔχάρισαν εἰς μάτην τὴν ἐλευθερίαν.

Εἰσήλθομεν εἰς δύο λέμβους, αἱ δοποῖαι εἶχον προσδεθῆ εἰς τὸν μόλον καὶ διεπεραιώθημεν εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, ὃπου διαρκῶς προχωρεῖ ἡ ἔργασία τῶν μεγάλων μηχανικῶν ἔργων τοῦ λιμένος. «'Ηετωνία ἄκρα» λέγεται τὸ μέρος αὐτό. "Οταν ἀπεβιβάσθημεν ἐπὶ τοῦ μόλου, ἐκαθίσαμεν ἐπ’ ὀλίγον ἐπὶ μεγάλων δγκολίθων ἐκ τσιμέντου, οἱ δοποῖοι εἶχον τοποθετηθῆ εἰς σειρὰς ἐπὶ τῆς παραλίας, διὰ νὰ φιθοῦν εἰς τὴν θάλασσαν. Οὕτω θεμελιώνονται οἱ μόλοι. Ἐκαθίσαμεν, διὰ νὰ ἀκούσωμεν τὸν διδάσκαλόν μας, ὁ δοποῖος ἥθελε νὰ ἔξηγήσῃ εἰς ἡμᾶς ὀλίγα πράγματα, πρὸν ἐπισκεφθῶμεν τὰ ἔργα.

— |Αὐτὸς ὁ μέγας λιμήν, τὸν δοποῖον βλέπετε, παιδιά, πλήρη μεγάλων ἀτμοπλοίων, τὰ δοποῖα εἰσπλέουν καὶ ἐκπλέουν ἀδιακόπως, ἡμέραν καὶ νύκτα, πρὸ διατὸν ἐτῶν δὲν

ήτο τίποτε άλλο παρόλο εἶνας λιμενίσκος μὲ δύλιγα ιστιοφόρα προσωριμισμένα ἔδω καὶ ἐκεῖ. Κάπου κάπου μία μικρὸλιμένιος διέσχιζε τὰ νερά του. Τὸν ώνόμαζον τότε «Πόρτο Δράκο» ή «Πόρτο Λεόνε», δηλαδὴ λιμένα τοῦ Λέοντος, ἐνεκα ἐνετικοῦ τινος μαρμαρίνου λέοντος, δ ὅποιος εἶχε στηθῆ ὡς φύλαξ εἰς τὸ στόμιόν του. Ἀλλὰ καὶ δ Πειραιεύς, τί ἦτο τότε; δύλιγαι καλύβαι περὶ τὴν μονὴν τοῦ Ἅγιου Σπυρίδωνος, ἐκεῖ ὅπου σήμερον εἶναι δ ναός του.

Κάποιος ἐκ τῶν συμμαθητῶν μας εἶπε τότε, δτι ἔτυχε νὰ ἴδῃ μίαν εἰκόνα τοῦ παλαιοῦ λιμένος εἰς ἓν βιβλίον τοῦ πατρός του. Τὴν εἶχε ζωγραφίσει κάποιος περιηγητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

— "Αν δὲν εἴχομεν αὐτὰς τὰς εἰκόνας, εἶπεν διδάσκαλος, δὲν θὰ ἡδυνάμεθα ποτὲ νὰ φαντασθῶμεν, πῶς ἦσαν μερικὰ πράγματα καὶ πῶς ἐντὸς δύλιγου μεταβάλλονται καὶ βελτιώνονται εἰς τὴν χώραν μας, ή δποία διαρκῶς προοδεύει.

✓ Καὶ μετά τινα ἔτη πάλιν, δσοι θὰ βλέπουν τὸν λιμένα αὐτόν, δὲν θὰ δύνανται νὰ φαντασθοῦν, πῶς ἦτο αὐτός, τὸν δποίον βλέπομεν τώρα ήμεται.

— Πῶς θὰ εἶναι, κύριε, τότε δ λιμήν; ἡρώτησαν μαθηταί τινες.

— "Οταν ίδητε τί ἔγινε μέχρι τοῦδε καὶ τί γίνεται διαρκῶς, θὰ δυνηθῆτε νὰ λάβετε ίδεαν τινά, μᾶς εἶπεν.

· Ακολουθοῦντες τὸν διδάσκαλον, περιειργάσθημεν τί γίνεται εἰς τοὺς μόλους. Πανταχοῦ ἐργάται, βιοβιοφάγοι, μηχανήματα στερεωμένα ἐπάνω εἰς φορτηγίδας, μικροὶ σιδηρόδρομοι, οἱ δποῖοι συσσωρεύοντα διάφορα ὄντα, θεόρατοι δγκόλιθοι κρεμάμενοι εἰς τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν βαρούλκων, ἄλλοι τοποθετημένοι εἰς σειρὰς ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐγέμιζαν τὸν τόπον. Ωραῖοι μόλοι μὲ μεγάλας πλακοστρώτους προ-

κυμαίας καὶ κλίμακες διὰ τὰ πλοῖα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εὑρίσκονται τώρα ἐκεῖ, ὅπου ἄλλοτε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προσεγγίσῃ οὕτε μικρὰ λέμβος.

Καὶ νέοι μόλιοι ἐκτίζοντο διαρκῶς, ἐνῶ ἄλλοι εἰσεχώρουν πρὸς τὸ κέντρον τοῦ λιμένος, σχηματίζοντες μεταξύ των ἄλλους μικροὺς λιμένας. Τεράστια βαροῦλκα ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα εἶχον τοποθετημῆ ἐπὶ τῶν μόλων, ἐκτείνοντα τὰς κεραίας των πρὸς τὰ ὄδατα. Καὶ παραμέσα, πρὸς τὴν ἔηράν, ἄλλοι ἐργάται ἐκτίζον πελώρια ακτίρια δι' ἀποθήκας.

— “Ο, τι βλέπετε εἰς αὐτὸ τὸ μέρος, μᾶς εἴπεν ὁ διδάσκαλος, θὰ γίνη εἰς δόλα τὰ μέρη τοῦ λιμένος, δλόγυρα. Τὰ ἀτμόπλοια δὲν θὰ ἀγκυροβολοῦν πλέον ἐν τῷ μέσῳ τῶν λιμένων, διὰ νὰ ἀποβιβάζουν τοὺς ἐπιβάτας καὶ τὰ ἐμπορεύματα μὲ λέμβους καὶ φορτηγίδας (μαοῦνες). Τὰ ἀτμόπλοια θὰ πλευρίζουν εἰς τοὺς μόλους μὲ τάξιν. Θὰ οίπτουν δηλαδὴ μίαν γέφυραν εἰς τὴν ἔηράν καὶ οἱ ἐπιβάται θὰ ἀποβιβάζωνται χωρὶς νὰ θαλασσοπνίγωνται μὲ τὰς λέμβους καὶ νὰ βασανίζωνται, μέχρις ὅτου πατήσουν τὸν πόδα των εἰς τὴν ἔηράν. Ἀπὸ τώρα μάλιστα ἥρχισαν ἀτμόπλοιά τινα νὰ πλευρίζουν.

‘Ο διδάσκαλος μᾶς ἔδειξεν ἐν πλευρισμένον ἀτμόπλοιον ἀπέναντι, εἰς τὸν ἴστορικὸν μόλον τῆς Τρούμπας, ὁ ὅποιος εἶδε κάποτε νὰ ἐπιβιβάζωνται τὰ γενναῖα μας στρατεύματα, ἀναχωροῦντα διὰ τὰ σύνορα. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησε :

— ‘Αλλὰ τὸ σπουδαιότερον, παιδιά μου, εἶναι, δτι τὰ φορτηγὰ ἀτμόπλοια δὲν θὰ χάνουν χρόνον ἐκφορτώνοντα τὰ ἐμπορεύματα δι' ἀχθοφόρων καὶ φορτηγίδων. Θὰ πλευρίζουν καὶ αὐτὰ εἰς ἀποβάθρας καὶ δεκαέξη ἡλεκτροκίνητοι γερανοὶ ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα τοποθετημένοι, όπλώνουν τοὺς σιδηροῦς των βραχίονας, όπαζοῦσαν τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὸ κύτος τῶν ἀτμοπλοίων καὶ όποιούντονταν αὐτὰ ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας. ‘Ως πρὸς δὲ τὴν ἐκφόρτωσιν τοῦ σίτου, ἄλλα μη-

χανήματα, τὰ λεγόμενα σιλό, θ' ἀναρροφοῦν αὐτόν, χῦμα ὅπως εἶναι, ἀπὸ τὸ κύτος τῶν ἀτμοπλοίων καὶ θὰ τὸν βλέπετε νὰ χύνεται ὡς νερὸν ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν. Καὶ αἱ ἀποθῆκαι αὗται θὰ εἶναι ἀπέραντοι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ λιμένος, διὰ νὰ δέχωνται παντὸς εἰδούς ἐμπορεύματα, ἀντὶ ταῦτα νὰ μένουν ὡς πρότερον, ἔρριμμένα ἐπὶ τῆς παραλίας, νὰ τὰ ψήνῃ ὁ ἥλιος, νὰ διαβρέχωνται ὑπὸ τῶν βροχῶν καὶ νὰ κλέπτωνται ὑπὸ τῶν κλεπτῶν. Καὶ τὰ ἀτμόπλοια πάλιν, τὰ ὅποια ἐντὸς ὀλίγης ὠρας θὰ ἔχουν ἀπαλλαγὴ τοῦ φορτίου των, θὰ εἶναι ἐλεύθερα ν' ἀποπλεύσουν καὶ νὰ ἔξακολουθήσουν τὰ πλουτοφόρα ταξίδιά των. Βλέπετε λοιπόν, παιδιά, τὶ ἀξίζει ἔνας τέλειος λιμήν, δι' ἓνα τόπον μάλιστα, ὡς ἡ Ἑλλάς, ὅπου ἔχει τόσον πολὺ ἀναπτυχθῆ ἢ ναυτιλία.

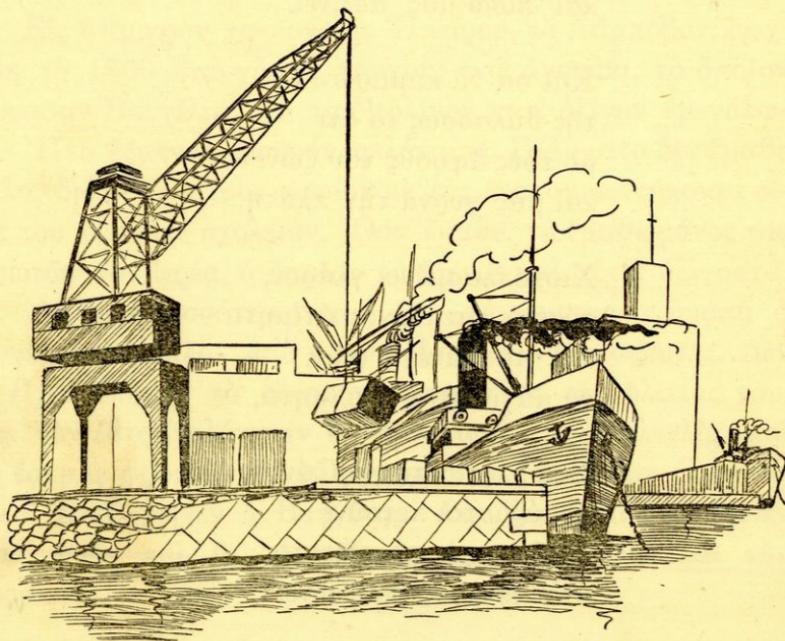
Καὶ ὁ λιμὴν αὐτός, ὁ ὅποιος θὰ φθάσῃ αὔριον μέχρι Κερατσινίου, μέχρι δηλαδὴ τῆς θαλάσσης τῆς Σαλαμῖνος, μὲ τὰς νέας ἀποβάθρας καὶ τὰ νέα ἐν γένει ἔργα, τὰ ὅποια ἐκτελοῦνται, θὰ εἶναι μέγας λιμὴν τῆς πατρίδος μας. Καὶ ἀπ' ἐδῶ θ' ἀναχωρῇ ἡ ἑλληνικὴ σημαία, διὰ νὰ διαλαλῇ εἰς τὰ μακρινώτερα πελάγη καὶ εἰς τοὺς ἀπομεμακρυσμένους ὠκεανοὺς τὴν ναυτικὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια δὲν ἔσβησε ποτὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεμιστοκλέους μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μιαούλη, τοῦ Κανάρη, τοῦ Κουντουριώτη καὶ τοῦ Βότση. Καὶ ἡ ναυτιλία μας, ἡ ὅποια καὶ τώρα ἔρχεται πέμπτη κατὰ σειρὰν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, θὰ λάβῃ ἀκόμη καλυτέραν σειράν.

Μὲ τοὺς ὠραίους αὐτοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου μας ἔξεκινήσαμεν ἐκεῖθεν, διὰ νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς Ἀθήνας.

Καθ' ὅδὸν ὁ διδάσκαλος μᾶς εἴπε :

— "Ἄλλοι ἀπὸ σᾶς θὰ γίνουν ναυτικοί, ἄλλοι ἐμποροί, ἄλλοι στρατιωτικοί, ἄλλοι ἐπιστήμονες, ἄλλοι βιομήχανοι,

ἄλλοι τεχνῖται. Ἀλλὰ δὲ καὶ ἂν γίνετε, ὅταν διέρχεσθε ποδὸς τῶν φανῶν τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, μὴ λησμονῆτε, δτὶ ἔκει κάπου, πλησίον τοῦ κύματος, τὸ ὅποῖον τραγουδεῖ

τὴν δόξαν των, κοιμῶνται οἱ δύο δοξασμένοι ναύαρχοι τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος: Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Μιαούλης. Ἀποκαλυψθῆτε τότε εὐλαβῶς καὶ προσκυνήσατε τοὺς μεγάλους νεκροὺς μὲ μίαν ἄφωνον προσευχήν.

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Γλυκὰ φυσᾶ ὁ μπάτης,
ἡ θάλασσα δροσίζεται,
στὰ γαλανὰ νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται.

Στοῦ καραβιοῦ τὸ πλάι.
ἔνα τρελὸ δελφίνι
γοργόφτερο πετάει
καὶ πίσω μᾶς ἀφήνει.

Καὶ σὰ νὰ καμαρώνεται
τῆς θάλασσας τὸ ἄτι
μὲ τοὺς ἀφρούς του ζώνεται
καὶ μᾶς γυρνᾶ τὴν πλάτη.

Χιονοπλασμένοι γλάροι,
πόχουν φτερούγια ἀτίμητα
καὶ γιὰ κανένα ψάρι
τὰ μάτια τους ἀκοίμητα,

Στὰ ξάρτια τριγυρίζοντας
ἀκούραστοι πετοῦνε
ἢ μὲ χαρὰ σφυρίζοντας
στὸ πέλαγος βουτοῦνε.

Καὶ γύρω καραβάκια
στὴ θάλασσ' ἀρμενίζουν
σὰν ἀσπρα προβατάκια,
ποὺ βόσκοντας γυρίζουν

μὲ χαρωπὰ πηδήματα
στοὺς κάμπους ὅλη μέρα
κι ἔχουν βιοσκὴ τὰ κύματα,
βιοσκό τους τὸν ἀέρα.

Γ. Δροσίνης

| ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

Παιδικοὶ χρόνοι.

Εἰς ἐν μικρὸν χωρίον τῆς Ἡπείρου, τὸ Λάμπτοβον, ἐγενήθη τὸ 1800 ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς ἔνα ἀγοράκι, τὸ δποῖον ἐβάπτισαν Βαγγέλην. Τὸ παιδί δλίγον κατ' δλίγον ἐμεγάλωνεν. Ἡτο ἔξυπνον, ζωηρόν, φιλότιμον. Γράμματα δὲν ἔμαθε πολλά, διότι τὸ μικρὸν χωρίον μὲ τὰς ἑκατὸν πεντήκοντα οἰκίας του δὲν εἶχε σχολεῖον. "Οσα ἔμαθε, τὰ ἔμαθε μόνος του ἡ ἐρωτῶν τὸν ιερέα, ὁ δποῖος τὰ ἔξυπνα καὶ αὐτὸς δλιγοστά.

Ἄλλα περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ γράμματα ἥγάπα ὁ Βαγγέλης τὰ δπλα· ἀπὸ μικρὸς ἦτο καλὸς σκοπευτής. Δὲν θὰ εἶχεν ὑπερβῆ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, δταν τὸν ἐστρατολόγησεν ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ὁ Τεπελενλῆς καὶ τὸν ἔστειλε φρούρῳν εἰς ἐν φρούριον πλησίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἐκεῖ ἔμεινεν ὁ Βαγγέλης ἀκριβῶς ἐπτὰ ἔτη· ἔγινεν εἴκοσι ἔτῶν καὶ ἦτο ὁ πρῶτος εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἀνδρείαν.

Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ καὶ οἱ Σουλιώται.

Τὸ 1820 ὁ Ἀλῆ-πασᾶς ἐπανεστάτησε κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Σουλτάνος ἀρχιστράτηγον ἔστειλε τὸν Πασόμπεην, μὲ τὴν διαταγὴν νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν, νὰ συλλάβῃ ζῶντα τὸν Ἀλῆν ἦ, ἀν τὸν φονεύσουν, νὰ τοῦ ἀποστείλῃ τὴν κεφαλήν του.

Τότε ὁ Πασόμπεης ἐκάλεσεν, ἐξ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου, τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας· ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ ἐστέναζον οἱ ἄμοιροι εἰς τὴν ἔνιτιὰν καὶ μὲ λαχτάραν ἐκοίταζαν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν τὰ βουνὰ τῆς ἀγαπημένης πατρίδος των. Ὑπεσχέθη νὰ τοῖς ἀποδώσῃ ἐλευθέραν τὴν ἡρωικήν των

πατρίδα, ἀν τὸν βιηθήσουν. Οἱ Σουλιῶται ἔτρεξαν προθύμως, ἡνώθησαν μὲ τὸ στράτευμα τοῦ Σουλτάνου, ἐπολέμησαν, ὅπως πάντοτε, ἥρωικὰ καὶ ἐκυρίευσαν ἀρκετὰς πόλεις.

Ἄλλ' ὁ Πασόμπεης δὲν παρέδιδε τὸ ποθητὸν Σούλι εἰς τοὺς ἀνδρείους Σουλιώτας· καὶ οἱ Σουλιῶται, δυσηρεστημένοι, ἐστρατοπέδευσαν χωριστὰ ἀπὸ τὸ σουλτανικὸν στράτευμα. Τότε ὁ Ἀλῆς ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν καὶ νὰ ἐλκύσῃ τοὺς Σουλιώτας μὲ τὸ μέρος του. Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Σουλιωτῶν, τὸν Μᾶρκον Μπότσαρην, εἰς τὰ Ἰωάννινα, εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς λίμνης, ὅπου τότε εἶχε τὴν κατοικίαν του. Ἡ συμφωνία ἔγινεν ἀμέσως, διότι οἱ Σουλιῶται ἄλλο τι δὲν ἔζητον ἢ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος των. Τὴν ἡμέραν δὲ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, 6 Δεκεμβρίου 1820, μία φοβερὰ συμπυρσοκρότησις τριακοσίων σουλιώτικων δπλων ἐδόνησε τὸν ἀέρα καὶ τὴν βροντὴν των ἀντεβόησαν τὰ πέριξ βουνά. Ταυτοχρόνως μία δυνατὴ φωνὴ ἐβροντοφώνησε πρὸς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον:

— "Ε, σεῖς! Ἀπὸ τώρα κι ἐδῶ ἔχομεν πόλεμον! Σᾶς τὸ λέγω ἐγώ, ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης, διὰ νὰ μὴ μὲ νομίσετε ἄπιστον.

Ο Βαγγέλης συμπολεμιστὴς μὲ τοὺς Σουλιώτας.

Τὴν συμπυρσοκρότησιν ἐκείνην καὶ τὴν φωνὴν ἦκουσεν ὁ Βαγγέλης, ἔμαθεν, ὅτι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦν διὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τοῦ Ἀλῆ, ἄλλὰ προπάντων διὰ τὴν ἀναστασιν τοῦ Γένους καὶ φεύγει ἀπὸ τὸ φρούριον τρέχει πρὸς τὸν Μπότσαρην καὶ αὐτὸς τὸν δέχεται εἰς τὸ ὀνομαστὸν σουλιώτικον σῶμα του.

Ο Βαγγέλης ἦτο τώρα ὥραιος καὶ ὑψηλὸς νέος, μὲ μύστακα λεπτὸν καὶ ζωηροὺς ὄφθαλμούς, μὲ σῶμα εὔκαμπτον καὶ εὐκίνητον, ἀληθινὸς λεβέντης. Τοιαύτην ἀνδρείαν ἔδειξεν

άμεσως, ώστε ο Μπότσαρης τὸν ἔκαμε πρωτοπαλίκαρόν του. Εἰς δὲ τοὺς κινδύνους, εἰς δὲ τὰ τολμηρὰ ἐκεῖνα κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, οὐ Βαγγέλης ἢ το τὸ δεξὶ του χέρι. Πλησίον του εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῶν Πέντε πηγαδιῶν· μαζί του εἰς τὴν ἄλωσιν τοῦ φρουρίου τῆς Ρηνιάσας· μαζί του εἰς τὸ Μεσολόγγιον.

Οταν δὲ καπετάν Ζέρβας ἡτοιμάσθη νὰ ἐκστρατεύσῃ μὲ διακόσια παλικάρια εἰς τὴν Ἡπειρον, οὐ Βαγγέλης ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν του τὴν ἀδειαν νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτός καὶ ἐπῆγε.

Οι Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τὴν Σπλάντζαν. Τὸ Σούλι τώρα τὸ κατεῖχον οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ πολυάριθμος ἔχθρικὸς στρατὸς τὸ ἐποιιόρκει ἀπὸ δὲ τὰ μέρη. Ἡτο ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τοὺς πολιορκουμένους, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐκ συμφώνου κατὰ τῶν ἔχθρῶν, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου καὶ οὗτοι ἀπὸ τὴν κοιλάδα. Ἀλλὰ πῶς νὰ γίνῃ ἡ συνεννόησις! Ὁστις θὰ ἐτόλμα νὰ διασχίσῃ τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον ἐκινδύνευε νὰ εῦρῃ σκληρὸν καὶ μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐν τούτοις ἐπρεπε νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ Σουλιῶται.

— Παιδιά, λέγει ο καπετάν Ζέρβας, ποιός πάει στὸ Σούλι;

Βαρεῖα σιωπὴ ἐπεκράτησε μερικὰς στιγμάς· οὕτε ἀναπνοὴ δὲν ἥκούετο. Ἐξαφνα ἐτινάχθη ἐπάνω ἔνα παλικάρι.

— Ἐγὼ πάω! Εἶπε μὲ ἀπόφασιν.

Ἡτο οὐ Βαγγέλης.

— Αν πάῃ ο Βαγγέλης, πάω καὶ ἐγὼ μαζί του, λέγει ἄλλος ἀνδρεῖος.

Ο Βαγγέλης δὲν ἢ το μόνον ἀτρόμητος, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἔξυπνος. Ἐγνώριζεν, δτι οἱ πολιορκηταὶ εἶχον ραμαζάνι καὶ δτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου, πεινασμένοι καὶ ἐξηντλημένοι, ἐρρίπτοντο δλοι εἰς τὴν τροφὴν μετὰ τὴν νηστείαν

τῆς ἡμέρας. Ἐκείνην τὴν ὕραν ἔξέλεξεν ὁ Βαγγέλης διὰ τὸ τολμηρὸν σχέδιόν του. Ἐπροχώρησε μὲ τὸν σύντροφόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν, πλησίον τοῦ ἔχθρικοῦ στρατόπεδου· ἔπειτα ἐσκεπάσθη ὀλόκληρος μὲ χόρτα καὶ φύλλα δένδρων, ἔπεισε κάτω καὶ συρόμενος μὲ τὴν κοιλίαν διέσχισε τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον καὶ κατόπιν του ὁ σύντροφός του. Οἱ ἔχθροι, ἀνύποπτοι, κατ’ ἀρχὰς δὲν ἐνόησαν τίποτε. Ἀλλ’ ὅταν εἶδον νὰ προχωροῦν τὰ ζωντανὰ ἔκεινα δένδρα, τὰ πράσινα φαντάσματα, ἐτινάχθησαν ἐπάνω φωνάζοντες:

— Σουλιῶται! Σουλιῶται! Καὶ ἥρχισαν νὰ πυροβολοῦν. Ἀλλ’ οἱ δύο ἀνδρεῖοι εἶχον ἥδη ἀπομακρυνθῆ. Ἔξαφνα ἀνωρθώθησαν, ἐπέταξαν τὰ χόρτα καὶ τὰ φύλλα καὶ ταχεῖς ως ἀστραπὴ εἰσώρμησαν εἰς τὸ δάσος καὶ ἀπ’ ἔκει ἀνέβησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Κιάφας.

Φαντάζεσθε μὲ ποῖον ἐνθουσιασμὸν τοὺς ὑπεδέχθησαν οἱ πολιορκούμενοι!

ὝΗ μητέρα τοῦ Βαγγέλη.

‘Η φήμη τοῦ Βαγγέλη ἔφθασε παντοῦ. Καὶ ἡ ἔξουσία πρὸς ἐκδίκησιν συνέλαβε τὴν γραῖαν μητέρα του.

— Πές, πῶς δὲν τὸν ἔχεις πιὰ παιδί τὸ Βαγγέλη, ξεγραψέ τον, γιὰ νὰ σωθῆς, τὴν συνεβούλευαν μερικοὶ συγγενεῖς της.

‘Αλλ’ ἔκεινη, ἀληθινὴ μητέρα ἥρωος, ἀπεκρίνετο!

— ‘Ο Βαγγέλης εἶναι παιδί μου, τὸ καλύτερο παιδί μου, τὸ παιδί τῆς καρδιᾶς μου· δὲν τὴν φοβοῦμαι τὴν ἔξορία, μηδὲ τὴν φυλακή· δὲν τ’ ἀπαρνέμαι τὸ παιδί μου.

Καὶ τὴν ἐφυλάκισαν εἰς τὸ φρούριον, τὸ ὄποιον ἦτο εἰς τὸ νησάκι τῆς λίμνης Ιωαννίνων.

“Οταν ἔμαθε τὴν θλιβερὰν εἰδησιν ὁ Βαγγέλης, ἐλυπήθη κατάκαρδα· ἐστέναξε βαθέως καὶ εἶπε:

— ‘Η μάνα μου στή φυλακή γιὰ μένα! “Ολον τὸ αἷμα μου τὸ χύνω, νὰ μὴ πάθη μιὰ τρίχα της. ’Αλλὰ τὶ ὀφελεῖ αὐτὴ ἡ θυσία; ἡ μάνα μου γνωρίζει, πὼς τὴ ζωὴ μου τὴ χρεωστῶ στὴν πατρίδα· καὶ στὰ βασανιστήρια νὰ τὴν βάλουν καὶ ζωντανὴ νὰ τὴν ψήσουν, δὲν θὰ παραπονεθῇ.

Καὶ ὁ Βαγγέλης ἔξηκολούθησε νὰ φίπτεται εἰς τοὺς κινδύνους, ἔως ὅτου ἡ Ἑλλὰς ἔγινεν ἐλευθέρα. Ἡ πατρὶς ἐτίμησε τὸ ἡρωικὸν τέκνον της, τὸν ἀνύψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ταξιάρχου τῆς φάλαγγος, τοῦ ἔχαρισεν ἐθνικὰς γαίας.

‘Αλλ’ ὁ Βαγγέλης ἦθελεν ἐνέργειαν, ζωὴν, κίνησιν. Τώρα, ποὺ ἐπέρασεν ἡ λαχτάρα τῶν κινδύνων, ἐπερίσσευε μέσα του δύναμις, ποὺ δὲν εὑρισκεν εἰς τί νὰ τὴν μεταχειρισθῇ· ἦθελε νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς κάτι πολὺ μεγάλον.

X. Η δραστηριότης τοῦ Ζάππα μετὰ τὸν πόλεμον.

Τὸ 1831 ἀφῆκε καὶ βαθμὸν καὶ ἐθνικὰς γαίας καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ χωρίον του, διὰ ν’ ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἴδιους του. Ἡσθάνθη τὴν καρδίαν του νὰ αἱματώνῃ, βλέπων τὸ χωρίον του σκλαβωμένον. Ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχαν ἀφῆσει ἐλευθέραν ἀπὸ τὰς φυλακὰς τὴν γραῖαν μητέρα του. Ὁ Βαγγέλης ἐφίλησε μὲ δάκρυα τὸ χέρι της, ἐπῆρε τὴν εὐχήν της, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἔψυγεν εἰς τὴν ξενιτιάν, εἰς τὴν Βλαχίαν. Ἔφθασεν εἰς τὸ Βουκουρέστι.

Χρήματα δὲν εἶχεν, ἀλλ’ εἶχε μεγάλην πεποίθησιν εἰς τὴν Θείαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς ἴδιας του δυνάμεις. Ἀπεφάσισε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κατ’ ἀρχὰς ἐνοικίασε τὰ κτήματα τῶν ἐκεῖ ἐλληνικῶν μοναστηρίων.

«Ἐδῶ εἰς τὴν Βλαχίαν, ἔσκεπτετο ὁ Βαγγέλης, ἡ γῆ ἔχει πρωτάκουστον εύφορίαν, δίδει ἀφθονον καρπὸν καὶ δταν ἀκόμη τὴν καλλιεργοῦν ἐλεεινά· διατί νὰ μὴ δώσῃ

πολὺ περισσότερον εἰς ἐμέ, ὅταν τὴν καλλιεργήσω μὲ σύ-
στημα καὶ μὲ μέθοδον;»

Καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς μὲ ὅλην
τὴν δύναμιν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς του.

Οἱ ἐνοικιασταὶ τῶν πλησίον κτημάτων καὶ οἱ μεγαλο-
κτηματίαι ἐνέπαιξον τὸν Βαγγέλην διὰ τοὺς νεωτερισμούς
του καὶ τὴν μεγάλην «περιττήν του δραστηριότητα». Ἐλλ’
ὅταν ἥλθεν ἡ ὥρα τοῦ θερισμοῦ, ὅλοι τὸν ἔζηλευνον· κανὲν
κτῆμα δὲν εἶχε δώσει τόσον ἀφθονον καρπόν.

Τότε ἔφθασεν ἐκεῖ ὁ ἔξαδελφός του Κωνσταντῖνος, ὁ
δοποῖς, ἀν καὶ πολὺ νέος, — ἦτο δεκατέσσαρα ἔτη μικρότε-
ρος τοῦ Βαγγέλη — μὲ τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν δραστηριό-
τητά του ἔγινε πολύτιμος βοηθός τοῦ ἔξαδέλφου του.

Αἱ ἐργασίαι προώδευον θαυμάσια. Ὁ Βαγγέλης ἐνοι-
κίασε καὶ ἄλλα κτήματα. Τὸ δνομά του ἥρχιζε νὰ φημίζε-
ται. Τοὺς ἐντοπίους, ποὺ εἰργάζοντο εἰς τὰ κτήματά του, δὲν
μετεχειρίζετο σκληρῶς ὡς σκλάβους, δπως ἄλλοι, ἄλλὰ μὲ
φιλανθρωπίαν. Ἡτο πολὺ τίμιος εἰς τὰς δοσοληψίας του
καὶ δίκαιος. Ἔπειδὴ μὲ τὴν ἴδικήν του καλλιέργειαν ἡ γῆ
ἔδιδε περισσότερον καρπόν, οἱ ἐντόπιοι μεγαλοκτηματίαι ἥρ-
χοντο καὶ παρεκάλουν τὸν Βαγγέλην νὰ ἐνοικιάσῃ τὰ κτή-
ματά των, διότι ἤξευραν, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν ἡ ἀξία των θὰ
γίνη δέκα, εἴκοσι φοράς μεγαλυτέρα.

Τὸ χρῆμα ἐγέμιζε τὸ χρηματοφυλάκιον τοῦ Βαγγέλη.
Καὶ ὁ μεγαλουργὸς Ἡπειρώτης ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐνοικιάζῃ
μόνον ἔνα κτήματα, ἄλλὰ καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἴδια του. Ἑ

Πῶς ὁ Ζάππας μετεμόρφωσε τὸ Βροσθένι.

Τὸ Βροσθένι ἦτο ἐκτεταμένον καὶ ὀνομαστὸν κτῆμα
διὰ τὰς πολὺ εὐφόρους γαίας του ἀλλ’ ὁ ἴδιοκτήτης αὐτοῦ,
ἄντι νὰ πλουτίσῃ, κατεστράφη καὶ ἀπέθανε· διότι ὁ ποτα-

μός, ὁ δοῦλος εὐρίσκεται ἐκεῖ πλησίον, μὲ τὰς συχνὰς πλημμύρας κατέστρεφε τὰ σπαρτά καὶ κατεπόντιζε τοὺς ὑδρομύλους. Ὁ Βαγγέλης ἡγόρασε τὸ Βροσθένι ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἀτυχοῦς ἰδιοκτήτου καὶ μὲ τὴν εὐφυΐαν του καὶ τὴν ὑπομονήν του τὸ μετέβαλε μετ' ὀλίγον εἰς ἔξοχως προσδοφόρον. Ἐστρεψεν εἰς ἄλλο μέρος τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, ἥνοιξε νέαν διέξοδον εἰς τὰ νερά, κατεσκεύασε μὲ κορμοὺς δένδρων, — διότι αἱ πέτραι εἶναι σπάνιαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο — προχώματα καὶ τοιουτοτρόπως τὸ ἀτίθασον νερόν, τὸ δοῦλον συχνὰ ἐγίνετο ἄγριον ὡς θηρίον, τὸ ἡμέρωσε καὶ ἀπὸ φοβερὸν ἐχθρὸν τὸ μετέβαλεν εἰς πολύτιμον φίλον. Εἰρηνικὸν τώρα καὶ εὐεργετικὸν ἐπότιζε τοὺς ἀπεράντους ἀγρούς καὶ ἔστρεφε τοὺς τροχοὺς τῶν μύλων καὶ ἐσκόρπιζε τὴν εὔτυχίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Οἱ ὑδρόμυλοι οὗτοι ἐσωσαν μίαν φορὰν τὴν Βλαχίαν ἀπὸ τὴν πεῖναν· οἱ ἄλλοι εἶχον καταστραφῆ ἀπὸ μεγάλας πλημμύρας καὶ οἱ μύλοι τοῦ Ἡπειρώτου Βαγγέλη ἀλεθαν νύκτα καὶ ἡμέραν δωρεὰν δι' ὅλην τὴν Βλαχίαν !

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα.

Ὁ Βαγγέλης ἡγόρασε καὶ ἄλλα μεγάλα κτήματα καὶ ἔγινεν ἔκατομμυριοῦχος.

Ἄλλὰ μέσα εἰς τὸν πλοῦτον, εἰς τὴν εὔτυχίαν, μέσα εἰς τὴν ἡγεμονικὴν ζωὴν, τὴν δούλιαν διῆγε, δὲν ἐλησμόνησε τὴν πατρίδα. Ἡ ἀγάπη του ἦτο καὶ τώρα τόσον μεγάλη, ὃσον εἰς τὴν νεότητά του. Τότε τῆς εἶχεν ἀφιερώσει τὴν ζωὴν του, τώρα ἥλθεν ἡ ὕδρα νὰ τῆς ἀφιερώσῃ τὴν περιουσίαν του.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐρήμωσιν τῆς μακρᾶς σκλαβιᾶς καὶ τοῦ καταστρεπτικοῦ πολέμου. Ὁ Βαγγέλης, ὅστις ἐγνώριζεν ἐξ ἴδιας πείρας τὰ ἀγαθὰ τῆς γεωργίας, ἀπεφάσισε νὰ τὴν βιοηθήσῃ. Ἐδωσεν ἀρκετὸν ποσὸν καὶ διωργανώθη τὸ 1859 ἡ πρώτη ἔκθε-

σις — τὰ «'Ολύμπια» — εἰς τὴν ὅποιαν ἔλαβον μέρος χίλιοι περίπου ἐκθέται ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὦ Βαγγέλης ἐνευθαρρύνθη ἀπὸ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἴδούσῃ καὶ ὡραῖον μεγαλοπρεπὲς κτίριον διὰ τὰ «'Ολύμπια», ὃρισε δὲ νὰ γίνεται κατὰ τετραετίαν ἐκθεσις ὅλων τῶν προϊόντων τῆς ἐλληνικῆς δραστηριότητος.

Τὸ 1865 ἀπέθανεν ὁ Βαγγέλης. "Οταν ἤνοιχθη ἡ ἴδιοχειρος διαθήκη του, τότε ὁ κόσμος εἶδε μὲ θαυμασμὸν ποίαν ἀγάπην εἶχεν ὁ Ζάππας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. "Ολην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του ἐδώρησεν εἰς τὸ "Εθνος. Δὲν ἐλημόνησεν ὅμως καὶ τὸ πτωχὸν χωρίον του.

'Αλλ' ἀπὸ ὅλας τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης του μία πρὸ πάντων φανερώνει τὴν μεγαλουργὸν ψυχήν του:

«"Οταν φανῇ Ἐλλην, λέγει ἡ διαθήκη, ὁ ὅποιος νὰ ἐφεύρῃ μίαν μεγάλην ἐφεύρεσιν ἢ νὰ πράξῃ μεγάλον κατόρθωμα διὰ τὴν ἐλληνικὴν πατρίδα, νὰ στεφανώνεται μὲ χρυσοῦν στέφανον καὶ νὰ λαμβάνῃ καὶ μέγα βραβεῖον πρὸς χαράν του καὶ ἀφοσίωσιν τῶν ὅμοίων του ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ μεγαλείου".

Συμφώνως πρὸς τὴν διαθήκην του, τὰ ὀστᾶ τοῦ Ζάππα μετεκομίσθησαν ἐκ Βλαχίας καὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου τοῦ Λαμπόβου, ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ εἰς ἕνα τοῖχον τοῦ Ζαππείου.

Κάθε ἐπισκέπτης τοῦ ὡραίου μεγάρου, ἀφοῦ διέλθῃ τὰ μαρμάρινα προπύλαια καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν ὡραίαν στρογγύλην στοὰν μὲ τοὺς ὑψηλοὺς κίονας, εἰς ἕνα τοῖχον δεξιά, εἰς ὑψός δύο περίπου μέτρων, ἐπὶ ἐρυθρᾶς πλακός, τὴν ὅποιαν περιβάλλει μαρμάρινον πλαίσιον, κάτωθεν χρυσοῦ στεφάνου ἀναγινώσκει:

ΕΝΤΑΥΘΑ ΚΕΙΤΑΙ Η ΚΕΦΑΛΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΗ ΖΑΠΠΑ

ΠΑΤΡΙΔΑ

— Ξένε, ποὺ μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,
πές μου ποιός εἴν' ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις ;

— Στ' ἀγαπημένο μου χωρὶς πάντα χαρὲς καὶ γέλια.
Στ' ἀλώνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,
κι ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴν μέρα,
βροντοχτυπάει τὸ τούμπαν καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

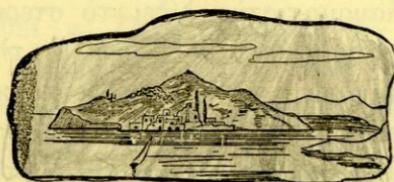
Στὴ μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρη
τὸ ταπεινότερο δεντρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι
στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμύγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια
καὶ φέρονται τὴν ἄνοιξη γοργὰ τὰ χελιδόνια.

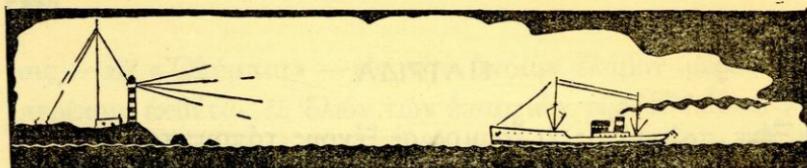
Στῶν μαγεμένων της βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια
γλυκολαλοῦνται πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια.
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μὲν ἀφροὺς τὴν περιζώνει
κι ὁ οὔρανὸς μὲ τὸ ἄστρα του τὴν χρυσοστεφανώνει.

Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου πρὸν ἡ σκλαβιὰ πλακώση,
τὴ δόξας ἡ παλικαριά, τὴ φώτιζεν ἡ γνώση.
Καὶ τώρ' ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ, τὴ γῆ τὴ ματωμένη,
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευτεριὰ σὰν πρῶτα ἀντρειωμένη !

— Φτάνει !... Τὴ χώρα, ποὺ μοῦ λές, τὴ γνώρισα, τὴν εἶδα !
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἐγὼ πατρίδα !

Γ. Δροσίνης

Ο ΑΣΥΡΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟΝ

Τὸ ἔλληνικὸν ἀτμόπλοιον «”Αφοβῖος» πλέει πρὸς τὴν Ἀμερικήν.

‘Ο ἀσυρματιστὴς τοῦ πλοίου εὑρίσκεται καρφωμένος εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἔχει προσηρμοσμένον ἐπὶ τῶν ὕδων του τὸ ἀκουστικόν. Δὲν ἀκούει τίποτε ὅμως καὶ διὰ νὰ περάσῃ τὴν ὥραν του, εἶναι βυθισμένος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐνὸς βιβλίου, τὸ δοποῖον ἔχει ἔμπροσθέν του, χωρίς, ἐννοεῖται, ν' ἀφαιρέσῃ τὸ ἀκουστικόν.

Ἐξαφνα φοβερὸς κρότος ἀκούεται καὶ συγχρόνως ἰσχυρὸν τράνταγμα τοῦ πλοίου. Τί συνέβη ἀραγε; μήπως προσέκρουσε πουθενὰ ὁ «”Αφοβῖος»; ‘Ο ἀσυρματιστὴς ἀφῆνε τὸ βιβλίον καὶ ἀμέσως πιάνει τὸ χειριστήριον τοῦ ἀσυρμάτου, διὰ νὰ στείλῃ ραδιοτηλεγράφημα.

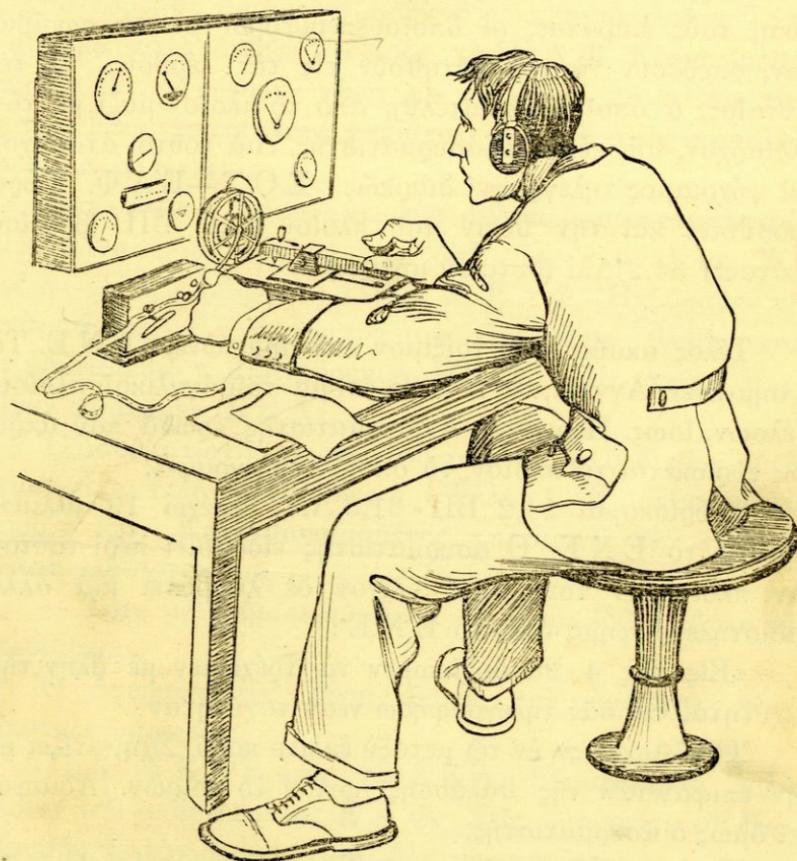
Τὴν ἵδιαν στιγμὴν ὁ πλοίαρχος τοῦ «”Αφόβου» τηλεφωνεῖ πρὸς αὐτόν:

—’Ασυρματιστὴς! Κάλεσε ἀμέσως εἰς βοήθειαν! Ἐκτυπήσαμεν ἄσχημα ἐπάνω εἰς ὑφαλον!

‘Αμέσως ὁ ἀσυρματιστὴς δίδει τὸ στερεότυπον δι’ ὅλα τὰ πλοῖα ραδιοτηλεγράφημα: ΣΟΣ (σώσατε τὴν ζωὴν μας). Ἐπαναλαμβάνει πολλάκις τὸ σύνθημα τοῦτο καὶ γνωστοποιεῖ συγχρόνως τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου του μὲ τὰ γράμματα ΕΑΦ. Τὸ πρῶτον γράμμα δηλώνει τὸ κράτος, εἰς τὸ δοποῖον ἀνήκει

τὸ πλοῖον (Ἐλλάς), τὰ δὲ ἄλλα τὸ ὄνομα τοῦ πλοίου. Τηλεγραφεῖ λοιπὸν ἀκατάπαυστα: ΣΟΣ.. ΕΑΦ.

Αναμένει ἀπάντησιν, ἄλλὰ δὲν ἀπαντᾷ κανείς. Αὕτος

δῆμος ἔξακολουθεῖ νὰ ξητῇ βοήθειαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔνας ναύτης κομίζει σημείωμα ἐκ μέρους τοῦ πλοιάρχου, εἰς τὸ δόποιον σημειώνεται εἰς ποῖον μέρος ἀκριβῶς τοῦ ὠκεανοῦ εὑρίσκεται αὐτὴν τὴν στιγμὴν δ «Ἀφοβος». X

| Τὸ ἀτμόπλοιον κινδυνεύει. Ἀρχίζει νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν μίαν πλευράν ἀλλ' ὁ ἀσυρματιστὴς ἀδιαφορεῖ. Εἶναι ἀφωτισιωμένος εἰς τὸ καθῆκον του. Καὶ ὅμως τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου φίπτει πλέον τὰς λέμβους εἰς τὴν θάλασσαν, διὰ νὰ σώσῃ τὸν ἐπιβάτας, οἱ δποῖοι περίφοβοι μὲ τὰ σωσίβιά των, σπεύδουν νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὰς λέμβους. Ὁ τελευταῖος, ὁ δποῖος θὰ κατέληθῃ ἀπὸ τὸ πλοῖον μαζὶ μὲ τὸν πλοίαρχον, θὰ εἶναι ὁ ἀσυρματιστής. Διὰ τοῦτο ἀτάραχος καὶ ψύχραιμος τηλεγραφεῖ διαρκῶς: ΣΟΣ—ΕΑΦ. Τώρα προσθέτει καὶ τὴν θέσιν τοῦ πλοίου 57,8 ΒΠ (βορείου πλάτους) 34,2 ΔΜ (δυτικοῦ μήκους).

Τέλος ἀκούει ἔνα τρέξιμον καὶ σημειώνει: ΕΝΕ. Τὸ Ε σημαίνει Ἀγγλία, τὸ ΝΕ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου, Νέλσων, ἴσως. Περιχαρής ὁ ἀσυρματιστὴς ἐρωτᾷ ποῦ ἀκριβῶς εὑρίσκεται τὸ πλοῖον, τὸ δποῖον τηλεγραφεῖ.

«Ἐνδισκομαι 54,2 ΒΠ - 31,3 ΔΜ. Τρέχω 19 μίλια», ἀπαντᾷ τὸ ΕΝΕ. Ὁ ἀσυρματιστὴς εἰδοποιεῖ περὶ τούτου τὸν πλοίαρχόν του. Μετ' ὀλίγον δὲ λαμβάνει καὶ ἄλλο οαδιοτὴλεγράφημα ἀπὸ τὸ ΕΝΕ:

«Εἰς τὰς 4 θὰ ἀρχίσωμεν νὰ τρέχωμεν μὲ ὅλην τὴν ταχύτητα. Θὰ σᾶς τηλεγραφήσω νέαν ταχύτητα».

«Ο «Ἀφοβος» ἐν τῷ μεταξὺ ἔκλινε πολύ. Σχηματίζει μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης γωνίαν 45 μοιρῶν. Ἀδιαφορεῖ ὅμως ὁ ἀσυρματιστής.

«Ο πλοίαρχος τὸν εἰδοποιεῖ: Τὸ ΕΝΕ ἀπέχει ἀπὸ ἡμᾶς 78 μίλια. Ἐχομεν μέγα ρῆγμα εἰς τὰ ἐμπρόσθια διαμερίσματα τοῦ πλοίου. Κάθε προσπάθεια νὰ τὸ κλείσωμεν εἶναι ματαία.

«Ο ἀσυρματιστὴς μεταδίδει τὴν εἰδησιν εἰς τὸ ΕΝΕ, τὸ δποῖον ἀπαντᾷ: «Ἐχομεν ἀνάψει ὅλους τοὺς λέβητας.

Τώρα τρέχομεν μὲ ταχύτητα 23 μιλίων». Εἰς τὰς 3.30' εἰδοποιεῖ πάλιν, δτι τρέχει μὲ ταχύτητα μεγαλυτέραν.

Ό «Αφοβίος» ὅμως ἔχει φθάσει εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Λαμβάνουν οαδιοτηλεγραφήματα ἐνθαρρυντικά, ἀλλ' ἀμφιβάλλουν, ὅν θὰ προφθάσουν νὰ σώσουν τὸ πλοῖον. Τότε ὁ ἀσυρματιστὴς ἀκούει : «Πρὸς τὸ Ε Α Φ. Εύρισκόμεθα πλησίον σας. Τρέχομεν τώρα μὲ ταχύτητα 29 μιλίων τὴν ὥραν. Ετοιμάσατε τοὺς ἐπιβάτας, διὰ νὰ τοὺς παραλάβωμεν. Ε Ν Ε».

Μετ' ὀλίγον ὁ ἀσυρματιστὴς ἀκούει διαφορετικὸν τοίξιμον. Εἶναι οαδιοτηλεγράφημα ἀπὸ ἄλλο ἀτμόπλοιον. Σημειώνει τὸ τηλεγράφημα : «Πρὸς τὸ Ε Α Φ. Ἡκούσαμεν τὸ σύνθημά σας, ἀλλ' ὁ πομπός μας εἶχε πάθει βλάβην καὶ δὲν ἡδυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν. Πλέομεν ὀλοταχῶς. Μετ' ὀλίγον φθάνομεν. Ε Ε Λ».

Ο ἀσυρματιστὴς σκιρτᾷ ἀπὸ χαράν. Τὸ δεύτερον αὐτὸ πλοῖον εἶναι ἔλληνικόν. Ισως ἡ «Ἐλλη! Καὶ εἶναι πολὺ πλησίον των. Κατενθουσιασμένος τηλεφωνεῖ τὴν εἴδησιν εἰς τὸν πλοίαρχόν του.

— Τότε μετὰ ἡμίσειαν ὥραν θὰ εἶναι ἐδῶ! Απαντᾷ ὁ πλοίαρχος.

Ο ἀσυρματιστὴς τώρα ἀκούει καὶ σημειώνει νέον οαδιοτηλεγράφημα :

«Πρὸς τὸ Ε Ν Ε ἀπὸ τὸ Ε Ε Λ. Εύρισκόμεθα πολὺ πλησίον τοῦ κινδυνεύοντος Ε Α Φ. Σεῖς ἡμπορεῖτε νὰ ἔξακολουθήσετε τὸν δρόμον σας. Δὲν χρησιμεύετε».

Τὸ Ε Ν Ε ἀπαντᾷ : «Πολὺ καλά. Ήμεῖς ἀκολουθοῦμεν τὸν πρῶτον δρόμον μας. Καλὴν ἐπιτυχίαν!».

— Ἀσυρματιστή! Τηλεφωνεῖ κάποιος ἀπὸ τὴν γέφυραν τοῦ «Αφόβου». Εφάνη τὸ Ε Ε Λ!

Οι έπιβάται δλοι φωνάζουν έξαλλοι ἀπὸ χαρὰν καὶ ζητωκραυγάζουν. Μόνον δὲ πλοίαρχος ισταται ἀφωνος καὶ λυπημένος ἐπὶ τῆς γεφύρας. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ πιστεύσῃ ἀκόμη, δτι τὸ πλοῖον του μετ' ὀλίγον θὰ τὸ καταπιῇ ἡ θάλασσα! Μὲ τὸν «Αφοβό» ἔχει κάμει τόσα ταξίδια. Καὶ τώρα...Εἰδοποιεῖ τὸν ἀσυρματιστὴν νὰ ἔτοιμαζεται, διότι τὸ Ε Ε Λ ἔφθασε.

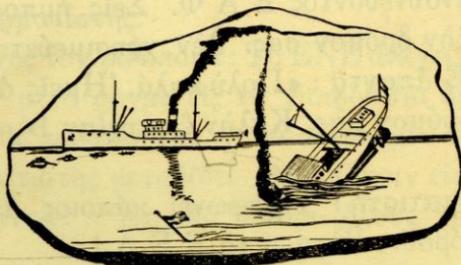
‘Ο ἀσυρματιστὴς πλησιάζει εἰς τὸ παράθυρον τῆς καμπίνας του, βλέπει τὸ ΕΕΛ καὶ συλλογίζεται: ‘Αν δὲν εἶχαμεν τὸν ἀσυρματὸν!...

Τὸ Ε Ε Λ ἔπλησίασεν ἔως 80 μέτρα. Ρίπτει καὶ αὐτὸ τὰς λέμβους του εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν δλοι οἱ ἔπιβάται καὶ οἱ ναῦται τοῦ «Αφόβου» εὑρίσκονται σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς ἐπὶ τῆς «Ἐλλῆς». Τελευταῖος εἶχεν ἔπιβιβασθῆ δὲ ἀσυρματιστής. Τρέχει εἰς τὸν θάλαμον τοῦ συναδέλφου του, ἀσυρματιστοῦ τῆς «Ἐλλῆς», καὶ τοῦ σφίγγει θερμὰ τὸ χέρι. ‘Αποστέλλουν τώρα ἀπὸ κοινοῦ τὸ έξης ραδιοτηλεγράφημα:

«Πρὸς τὸ ΕΝΕ ἀπὸ τὸ ΕΕΛ. ‘Απαν τὸ πλήρωμα τοῦ ΕΑΦ εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ πλοίου μας. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν δὲ «Αφοβός» κατεποντίσθη».

Καὶ διαβάζουν μαζὶ τὴν ἀπάντησιν:

«Πρὸς τὸ ΕΕΛ ἀπὸ τὸ ΕΝΕ. Σᾶς συγχαίρομεν. Καλὸ ταξίδι!».

X «ΚΑΜΕ ΤΟ ΚΑΛΟ ΚΑΙ ΡΙΞ' ΤΟ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ»

Εἰς μίαν μεγάλην πόλιν ἔξη κάποιος πολὺ πλούσιος ἀνθρωπος. Ὁ ἀνθρωπος αὐτὸς ἦτο τόσον φιλάνθρωπος καὶ τόσον εὐεργετικός, ὅστε διέμετεν ἄφθονα χρήματα εἰς κοινωφελεῖς σκοποὺς καὶ εἰς συνδρομὰς πρὸς τοὺς δυστυχεῖς, γνωστοὺς καὶ ἀγνώστους. Ἡ ἀγαθοεργία ἦτο δι' αὐτὸν ἡ προσφιλεστέρα ἐνασχόλησις. Χάριν αὐτῆς παρημέλει καὶ τὸν ἑαυτόν του ἀκόμη.

Κατῷκει εἰς μίαν σοφίταν. Ἐτρέφετο καὶ ἐνεδύετο πτωχικά. Διὰ τοῦτο οἱ γνωστοὶ καὶ οἱ γείτονες του τὸν ἔθερόουν ὡς μέγαν φιλάργυρον καὶ τὸν εἶχον ὀνομάσει «ἔξηνταβελόνην».

Ἄλλ' δὲ καλὸς αὐτὸς ἀνθρωπος, ἀν καὶ ἐγνώριζε τί ἔλεγετο περὶ αὐτοῦ, δὲν ἥθιλησε ποτὲ νὰ φανερώσῃ εἰς κανένα πῶς διεχειρίζετο τὴν περιουσίαν του. Ἦκολούθει τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου: «μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου!» καὶ ἐνήργει δῆλας τὰς εὐεργεσίας του κρυπτόμενος ἐπιμελῶς. Συνεισέφερεν εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ἀνωνύμως. Ἐκεῖνο μόνον, τὸ δόποιον δὲν παρέλειπε ποτὲ νὰ κάμη, ἵτο νὰ καταγράφῃ ἐπιμελῶς πᾶσαν ἀγαθοεργίαν του εἰς ἐν βιβλίον, τὸ δόποιον ἐκράτει μυστικά. Ἡθελεν, δταν ἀποθάνη, ν' ἀφήσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον, διὰ νὰ μάθουν ἐκεῖνοι, οἱ δόποιοι τὸν ἐκακολόγουν, πόσον ἀδικον εἶχον.

Ἐγήρασεν. Ὁταν ἥσθιανθη, δτι ἐπλησίαζον πλέον αἱ τελευταῖαι του ἡμέραι, εἶχεν ἔξοδεύσει δλόκληρον σχεδὸν τὴν περιουσίαν του εἰς ἀγαθοεργίας. Δὲν τοῦ εἶχε μείνει σχεδὸν τίποτε· ὡς μόνην του ἀπόλαυσιν καὶ παρηγορίαν εἶχε τὸ κατάστιχόν του. Ὁταν τὸ ἐδιάβαζεν, ἥχοντο εἰς τὴν μνήμην του γλυκεῖαι ἀναμνήσεις. Ἐβλεπεν ἐκεῖ μέσα ἀπηλπισμένους, οἱ δόποιοι ἔλαβον νέας ἐλπίδας· ἔβλεπεν ἀνθρώπους, οἱ δόποιοι

ἔδυστύχησαν κατὰ τὴν πάλην τοῦ βίου καὶ οἱ ὅποιοι συνῆλθον ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας του. Ἐφερεν εἰς τὴν μνήμην του τοὺς μακροὺς καὶ ἀποτελεσματικοὺς ἀγῶνας, τοὺς ὅποιοις εἶχεν ἀναλάβει διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς τοῦ κόσμου τούτου. Τὰ μικρὰ γράμματα τοῦ βιβλίου ἔζωντάνευον καὶ ἀπὸ τὰ φύλλα τοῦ καταστίχου ἀνεδίδετο μία ἔλαφρὰ εὐχαρίστησις, ποὺ προήρχετο ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῶν εὔγενῶν πράξεών του.

Ἡ τελευταία στιγμὴ τοῦ γέροντος ἐπλησίαζε. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἔλαβε τὸ βιβλίον του καὶ ἐσκέφθη : «Ἐγὼ τώρα πηγαίνω, θὰ μείνης ὅμως σύ, διὰ νὰ μαρτυρήσῃς, ποῖος ἥμουν ἐγώ !»

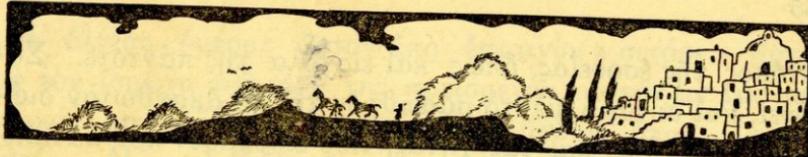
«Ἔξαφνα ὅμως διηρωτήθη : «Καὶ διατί αὐτό ; καὶ ποῖον θὰ ὀφελήσω ; μόνον διὰ νὰ ἀποκτήσω ὑστεροφημίαν ;»

Κατεβίβασε τὴν κεφαλήν του. Πόσον ἐντροπιασμένον ἔθεωρησε τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ὥραν ! Πόσον μικρὸς ἦτο ἀπέναντι τῆς διαγωγῆς, τὴν ὅποιαν ἔδεικνυεν ἐπὶ τόσα ἔτη καὶ μὲ τὴν ὅποιαν παρηγορεῖτο ! Πόσον μικρός, πόσον μάταιος !

Ἐρριψε τὸ βιβλίον του εἰς τὰς φλόγας καὶ ηὐχαριστήθη πολύ, διότι αἱ τρέμουσαι χεῖρες του εὐρῆκαν ἀκόμη αὐτὴν τὴν δύναμιν.

Καὶ μαζὶ μὲ τὰς φλόγας τοῦ βιβλίου, αἱ ὅποιαι ἐσβήνοντο σιγὰ σιγά, ἔσβησαν καὶ τὰ μάτια του.

ΤΟ ΑΛΩΝΙΣΜΑ

Αἱ θημωνιαὶ τοῦ θερισμοῦ ὑψώνονται δλόχρυσοι, μίαν φορὰν τὸ ἔτος, τὸν μῆνα Ἀλωνάρην — Ιούλιον — ὡσὰν πύργοι εἰς τὸ ὑψηλὸν ὁροπέδιον τοῦ χωρίου. Ἐκεῖ ἐπάνω, δπου δλόκληρον, θαρρεῖτε, παιδιά μου, μετώκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς ἔχει τὴν θημωνιάν του, πλησίον τῆς ὅποιας δλον τὸν μῆνα τοῦτον ἐργάζεται καὶ ξῆ. Τὰ ἀλώνια ἔδω καὶ ἐκεῖ λάμπουν στρωμένα, ἔτοιμα νὰ δεχθοῦν τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν μὲ τὴν αὐγήν, διὰ ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ ἐν παμμέγιστον, πέραν ἐκεῖ εἰς τὸ ἄκρον, τοῦ γερο - Δῆμου, τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, μὲ τὴν αὔγήν — πρῷ πρῷ — ἥρχισε τὸ ἀλώνισμα πρῶτον. Τέσσαρες ἵπποι πηδοῦν ἐπάνω εἰς τὰ λυμένα δεμάτια τοῦ σίτου καὶ τὰ διαλύουν καὶ συντρίβουν τὰ καρπερά των στάχνα.

Καὶ ὁ γερο-Δῆμος μαστίζει ὅπισθεν καὶ παρακινεῖ τοὺς ἵππους του εἰς τὸν ἀτελευτήτους κύκλους των. Μέσα εἰς τὸ μεγάλον ἐκεῖνο πετράλωνον τρέχει λαχανιασμένος καὶ ἀλωνίζει, ἐνῶ οἱ παραγιοί του παραστέκονται καὶ τὸν ὑπηρετοῦν.

«Α! ἀ! ἀκούεται ἡ φωνή του πρώτη ὅπισθεν τῶν τεσσάρων ἵππων καὶ ἔξυπνῷ τὸν ἄλλους γεωργούς, ποὺ ἀκόμη κοιμῶνται δλοι. Ἡ κυρα-Δῆμαινα μὲ ἐν ἀγροτικὸν σάρωθρον σαρώνει τὰ στάχνα, ποὺ σκορπίζουν ἔδω καὶ ἐκεῖ, οἱ-

κονόμος τῆς ἐσοδείας, δπως καὶ εἰς δλα της πάντοτε. Σα-
ρώνει, καὶ συνάμα μὲ τὸ σάρωθρόν της τὸ ἀκανθωτὸν διώ-
κει τὰς ὅρνιθας καὶ τὰς χῆνας, ποὺ εἰσοδοῦν καὶ καταπί-
νουν ὄλόκληρα στάχυα.

Μετ' ὄλιγον δλα τὰ ἄλωνια ἑτέθησαν εἰς κίνησιν.
Ολον τὸ ὁροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηρὰς τῶν γεωργῶν
ἄνακραυγάς, οἱ δποῖοι μαστίζουν τοὺς ἵππους των ἄλων-
ξοντες τοὺς θερισμούς των.

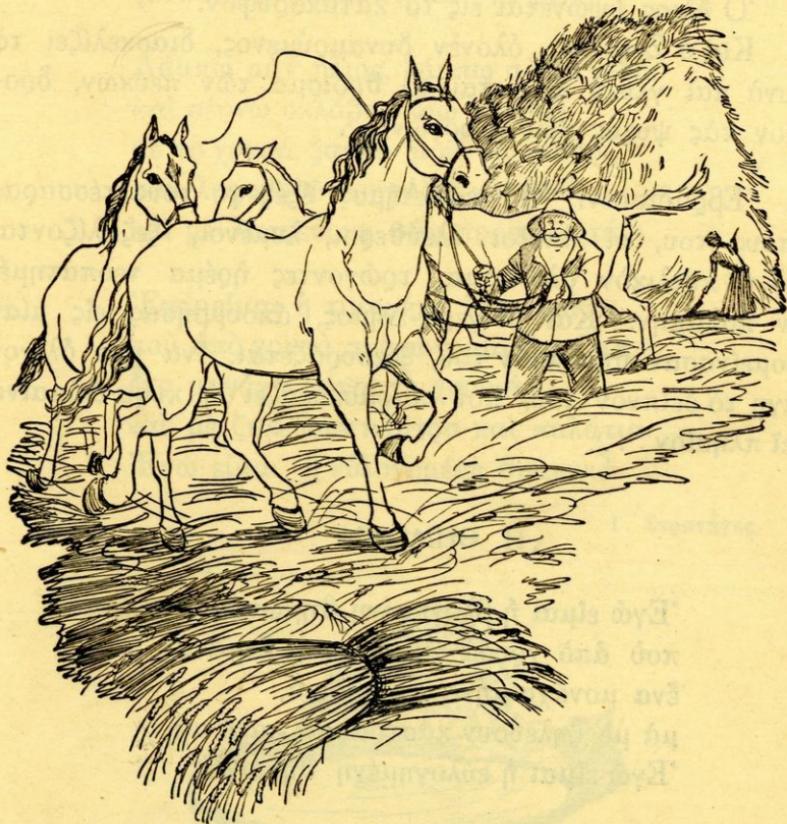
Α ! Ἄ ! ἀκούεται ἡ φωνή των.

Αλλὰ πρῶτος εἰς δλα ὁ γερο-Δῆμος, ὁ πρωτογεωργός
πρῶτος εἰς τὸ ἄλωνισμα, πρῶτος εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς δια-
κρίνεται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔκεινο ὁροπέδιον. Κοντὸς καὶ
παχύς, μὲ ἔνα πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ τὸν
χιτῶνα τὸν γεράνιον, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, ἄλωνίζει καὶ
φωνάζει : "Α ! "Α ! Χωμένος μέσα εἰς τὰ λυμένα δεμάτια
τῶν σταχύων μέχρι τῶν γονάτων παραπατεῖ καὶ πίπτει καὶ
σηκώνεται καὶ ξαναπίπτει καὶ πάλιν σηκώνεται. Μόλις ἥμ-
πορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πτερωτοὺς κύκλους τῶν τεσ-
σάρων ἵππων του, τοὺς δποίους ὅμως καταφθάνει βαρὺ τὸ
μακρὸν μαστίγιόν του καὶ ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἡ φωνή του.

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου !

Ακούεται παρέκει φωνὴ τρέμουσα γραίας, ἡ δποία βοη-
θεῖ τὸν υἱόν της τὸν Θανασόν, δπου μόνος μ ἔνα ἵππον
ἄλωνίζει τὴν μικράν του θημωνιάν. Αφοῦ κατεπάτησε καὶ
ὁ ἴδιος μὲ τοὺς βαρεῖς του πόδας τὰ στάχυα, ὅπισθεν τοῦ
ἵππου, ἥδη σωρεύει τὸ ἄλωνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν. Αλλὰ
φαίνεται οὗτος ἀκόμη ὑψηλότερος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς
γραίας, ἡ δποία ὀνειρεύεται τὸν ἄρτον τῆς νέας ἐσοδείας
Ονειρεύεται καὶ συγκινεῖται μὲ τὴν σκέψιν, δτι θὰ φάγῃ

μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἄρτον ἀπὸ ἐφετινὸν « σιτάρι », ἄρτον μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ υἱοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικάς της εὐλογίας ψημένον, τὸν ἄρτον, δπου εἶπεν ὁ Θεός : Μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ φέγγις τὸν ἄρτον σου.

— Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου !

‘Υψώθη ὁ ἥλιος, ἔως δύο καλάμια εἰς τὸν ὁρίζοντα.
Καὶ ἴδού, ἔξαφνα, ἐπῆρε τὸ δροσερὸν ἀεράκι, τὸ ὄποιον τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν καὶ δροσίζει τὰ

στήθη των. Αἱ κορυφαὶ τῶν πεύκων ἐσείσθησαν πρῶται εἰς χαιρετισμόν.

«Χαίρεται ὁ πεῦκος, χαίρεται, χαίρεται τὸν ἀέρα...», ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τότε μία συντροφιὰ χωρικῶν.

‘Ο ἥλιος ὑψώνεται εἰς τὸ κατακόρυφον.

Καὶ ὁ Ζέφυρος, ὀλονὲν δυναμούμενος, διασκελίζει τὰ βουνὰ καὶ γλυκὺν ἀκούεται τὸ θρόισμα τῶν πεύκων, δροσίζον τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν...

·Εβράδιασεν. ‘Ο γερο-Δῆμος ἔξεῖται τοὺς τέσσαρας Ιπποὺς του, οἵ δποῖοι ἐλεύθεροι, λυμένοι, ἔειταις αἴλιζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἀλώνισμα, τρόγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην. Καὶ ὁ γερο-Δῆμος, ἀκουμβήσας εἰς μίαν ἀπομείνασαν θημωνιάν του, ἔκουσανάζεται, ἵνα μετ’ ὀλίγον φάγῃ τὸ δεῖπνον του, ποὺ παρασκευάζει ἡ κυρα-Δήμαινα ἔκει πλησίον...

Η ΘΗΜΩΝΙΑ

·Ἐγώ εἰμαι ἡ βλογημένη θημωνιά,
ποὺ ἀπὸ χρυσὰ πυργώνομαι δεμάτια,
ἔνα μονάχα μήνα τὴ χρονιά,
μὰ μὲ ζηλεύουν κάστρα καὶ παλάτια.
·Ἐγώ εἰμαι ἡ εὐλογημένη θημωνιά.

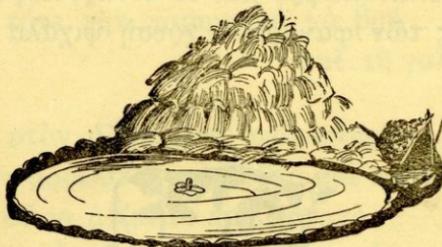
·Εμένα δὲ μὲ χτίζουν μὲ λιθάρια,
μὲ χώματα, μὲ ξύλα, μὲ νερά.
Μὲ στήνουν λιγερὲς καὶ παλικάρια
μὲ στάχυα, μὲ τραγούδια, μὲ χαρά.
Κι ὁ ἴδρως μὲ φαίνει μὲ μαργαριτάρια.

Ἐγώ είμαι τῶν ἀνθρώπων ἡ κυψέλη,
ποὺ κρύβει τὴν ἀτίμητη τροφή,
ποὺ κάθε χρόνο ἡ μάνα Γῆ τοὺς στέλλει,
μὲς ἀπ' τὰ σπλάχνα μὲ στοργὴ κρυφή,
γλυκύτερη ἀκόμη κι' ἀπ' τὸ μέλι.

Λάμπω σὰν ἥλιος, λάμπω σὰ φεγγάρι
καὶ σέρνω σκλάβια πίσω τὴ ζωὴ
μὲ τὸ χρυσό, ξανθό μου τὸ σιτάρι,
ποὺ λαχταροῦν οργάδες καὶ λαοὶ
καὶ μὲ λατρεύουν σὰν προσκυνητάρι.

Ἐγώ είμαι ἡ τιμημένη θημωνιά,
ποὺ ἀπὸ χρυσὰ πυργώνομαι δεμάτια,
ἔνα μονάχα μήνα τὴ χρονιά,
καὶ μὲ ζηλεύουν κάστρα καὶ παλάτια.
Ἐγώ είμαι ἡ εὐλογημένη θημωνιά.

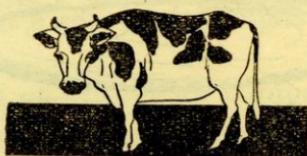
Γ. Στρατήγης

ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ἄλωνια, καλοσάρωτα καὶ ἔχορταριασμένα,
θὰ ἔσπλασθοῦν οἱ θημωνιές, ἔανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾶ περνώντας ἡ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριό, ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ, τὰ βόδια κυβερνώντας
ὅραια ἀρματοδόρμισσα, λαμπαδωτὴ στημένη.
Στὰ χείλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἰν' ἡ βουκέντρα.
Ὦ νοικοκύρης τ' ἄλωνιοῦ, μὲ τὸ κρασὶ στὸ γόνα
κερνᾶ τοὺς ἔνενος, ποὺ περνοῦν καὶ κράζει τοὺς γειτόνους·
κι ἔνας λυράρης, παιζοντας τυφλός, τυφλὰ τὴ λύρα,
μοιράζει εὐχές γιὰ τὴ σοδειά, κάθε φορὰ ποὺ πίνει.
Κι ἀρχίζει τὸ ἔανέμισμα τῆς νύχτας μὲ τ' ἀπόγειο·
σύννεφο ἀπ' τὰ ἔυλόφτυαρα, στὰ οὐράνια ἀναπετώντας,
τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γύρω στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσὴ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.

Γ. Δροσίνης

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

·Ηλιε, καλὲ πατέρα, βασιλιά,
ποὺ μὲς ἀπ' τὸν ἀπέραντον αἰθέρα
στέλνεις στὴ γῆ χρυσόφτερα φιλιά,
ποὺ δίνεις τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἡμέρα,
μεγάλε, ἀστραφτερὲ καὶ δυνατέ,
καλοὺς κακοὺς ἡ λαύρα σου θερμαίνει
καὶ ζοῦν ἀπὸ τὸ φῶς σου νικητὲς
καὶ νικημένοι

Κανένα δὲν ἀδίκησες ποτὲ
μέσα στὴν ἄπειρη σου καλοσύνη
Καλὲ καὶ ἐκλεκτὲ καὶ δοξαστέ,
κάνεις καὶ στὸν κακὸ ἐλεημοσύνη.
γιατὶ κι ἔκεινος κάποτε μπορεῖ
μὲ δάκρυα τὸ κρίμα του νὰ πλύνῃ
καὶ τότε τὴν παρηγορὰ νὰ βρῇ
καὶ τὴ γαλήνη

Μὰ στὸν ἀδικημένο, στὸ φτωχό,
στὸν ἄρρωστο, στὸ δοῦλο καὶ στὸν ξένο
γιὰ δῦρο ἀτίμητο καὶ μοναχὸ
δίνεις τὸ φῶς τὸ τρισευλογημένο
Κι ὅταν βαθιὰ μέσα στὴ φυλακὴ
καμιὰ ψυχὴ διψᾶ φωτὸς ἀχτίδα,
μπαίνεις κρυφὰ καὶ φέρνεις μυστικὴ
καλὴν ἐλπίδα.

Οταν ἡ οδοδάκτυλη Αύγῃ
 πάρη καὶ ζέψῃ τὸ ἄτια τὰ χιονάτα
 στὸ πορφυρένιο ἀμάξι τῆς καὶ βγῆ,
 γὰ νὰ σ’ ἀνοίξῃ τὴν οὐράνια στράτα,
 τότε κι ὁ κόσμος σὲ δοξολογεῖ,
 λαχταριστὴ σὲ χαιρετᾶ ἡ πλάση,
 πουλιά, λουλούδια, θάλασσα καὶ γῆ,
 λίμνες καὶ δάση.

Κι δσο τὰ χείλη μου ἔχουν τὴ μιλιά,
 θὰ τραγουδᾶ ἡ καρδιά μου κάθε μέρα :
 Χαῖρε, καλέ, χρυσέ μου βασιλιά,
 χαῖρε πατέρα !

K. Μάνος

ΑΠΟ ΕΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ

Τὰ φυτὰ ἀπεφάσισαν ἐπὶ τέλους νὰ κάμουν καὶ αὐτὰ συνέδριον. Ἡθέλησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν κατὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀγνωμοσύνην των πρὸς αὐτὰ καὶ τέλος νὰ παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ζητήσουν τὴν ἴκανοποίησιν τῶν δικαιών των.

Ἐνας δημοσιογράφος κατώρθωσε νὰ παρέυρεθῇ εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ καὶ νὰ κρατήσῃ σημειώσεις, τὰς ὅποιας ἔπειτα ἐδημοσίευσεν εἰς μίαν ἐφημερίδα.

Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ ὅλα τὰ φυτὰ ἔστειλαν ἀντιπροσώπους. Τοιουτοτρόπως ἡ κυρία Ἐλαία παρουσιάσθη ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἔλαιοφυτικοῦ κόσμου. Ἡ δεσποινὶς Ἀμπελος, μὲ τὴν ξανθὴν κόμην καὶ τὸ ώραῖον παραστῆμα, ἥτο ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀμπελουργικοῦ κόσμου. Ὁ

κύριος Σίτος ἡτο ἀντιπρόσωπος τῶν δημητριακῶν, ἡ δεσποινὶς Βερικοκκέα τῶν πυρηνοκάρπων, ἡ δεσποινὶς Νεοφαντζούλα τῶν ἐσπεριδοειδῶν, ἡ δεσποινὶς Λαχανίδα τῶν κηπευτικῶν, ὁ κ. Βαμβακόσπιρος τῶν βιομηχανικῶν.
Πολλοὶ ἄλλοι προσέτι παρουσιάσθησαν ὡς ἀντιπρόσωποι ἄλλων φυτῶν, ἔξι ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Ἄρχομένης τῆς πρώτης συνεδριάσεως ἀνεγνώσθη ὁ κατάλογος καὶ εὑρέθη ἡ συνεδρίασις ἐν ἀπαρτίᾳ. Ἐκλέγεται πρόεδρος ἡ κυρία Ἐλαία καὶ γενικὴ γραμματεὺς ἡ δεσποινὶς Ἀμπελος.

¶ Ἡ πρόεδρος καταλαμβάνει τὴν ἔδραν της καὶ κρούει ἰὸν κώδωνα.

— Ἄρχεται ἡ συνεδρίασις, λέγει. Τὸν λόγον ἔχει ὁ κ. Σίτος.

Σῖτος (ὅμιλεῖ). Ἄγαπητοὶ συνάδελφοι!

Εἶναι μωστὰ εἰς ὅλους ὑμᾶς τὰ αἴτια, τὰ ὅποια μᾶς ἡνάγκασαν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς κήπους καὶ νὰ συγκεντρωθῶμεν σήμερον ἐδῶ. Ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν δημητριακῶν καὶ ἴδιως τῶν σιτηρῶν, θὰ περιορισθῶ, διὰ νὰ μὴ σᾶς κουράσω πολύ, εἰς τὰς ἴδιας μας ἀνάγκας.

Δὲν γνωρίζω, ἂν πρέπει νὰ εὐγνωμονῶμεν τὴν ἀρχαίαν θεὰν Δήμητρα, ἡ ὅποια εἶχε τὴν ἔμπνευσιν νὰ δώσῃ τοὺς σπόρους μας εἰς τὸν βασιλόπαιδα τῆς Ἐλευσῖνος Τριπτόλεμον, διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μᾶς καλλιεργοῦν. Ἐκεῖνο δῆμος, τὸ ὅποιον γνωρίζω καλῶς, εἶναι ὅτι σήμερον ὑποφέρομεν. Ὅποφέρομεν τὰ πάνδεινα· αὐτὴ εἶναι ἡ καθαρὰ ἀλήθεια. Μᾶς δίδουν τροφὰς πολὺ ἀνεπαρκεῖς ἢ καὶ πολλάκις καμίαν τροφήν. Δίψα, ἀσθένεια καὶ ὅλα τὰ κακὰ ἔχουν ἐπιτέσσει ἐπάνω μας.

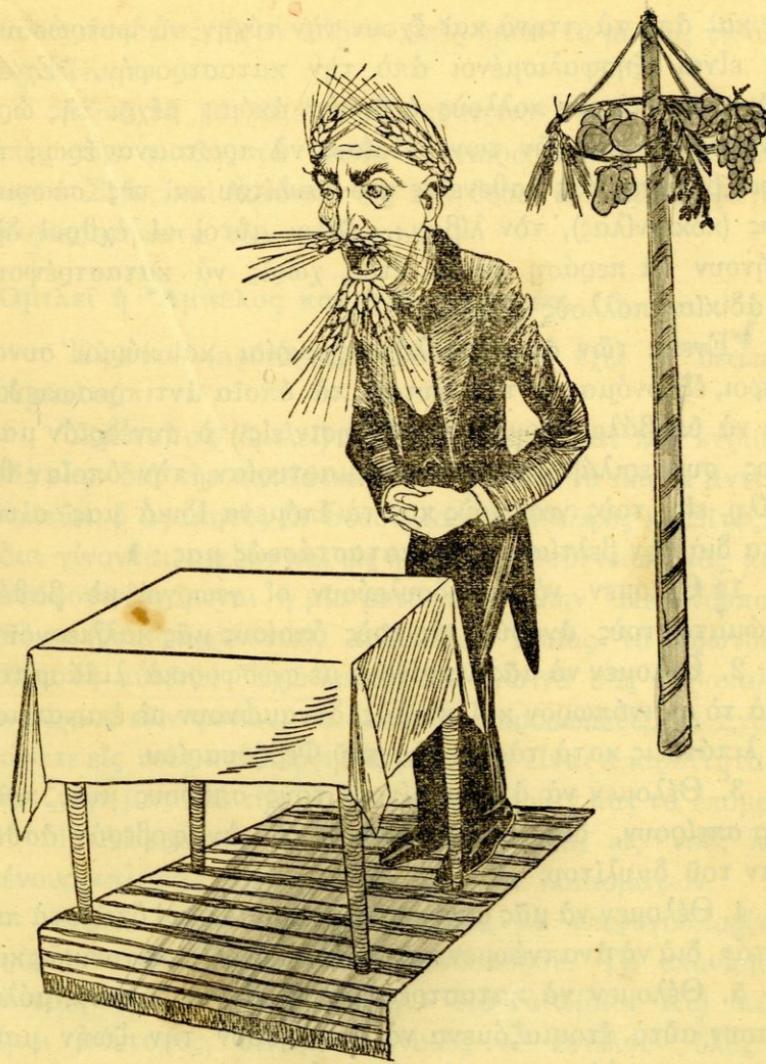
Καὶ νὰ σκέπτεται κανείς, ὅτι οἱ κύριοι ἀνθρωποι τῆς Ἑλλάδος καλλιεργοῦν δι' ἥμῶν τοὺς περισσοτέρους ἀγρούς των

(75 %) καὶ δτι ἔχουν τὴν παράλογον ἀξίωσιν νὰ τοὺς παρέχωμεν καλὰς ἐσοδείας, διὰ νὰ χορταίνουν ψωμί, χωρὶς ὅμως νὰ κάμουν κάτι τι καὶ διὰ τὴν ἴδικήν μας ζωήν! (Αἴσθησις).

Ἄκουσατε, κυρίαι καὶ κύριοι, μίαν εἰκόνα ἀπὸ τὴν ζωήν μας:

Ἐνῶ «τ' ἀφεντικά μας» — οἱ κ. κ. γεωργοὶ — γνωρίζουν πόσον ὑποφέρομεν ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν τροφῆς, ἀπὸ τὴν ἔηρασίαν, ἀπὸ τὰ ἄγρια βότανα — τὰ ὅποια κάθε τόσον ὡς πειναλέοι λύκοι φυτρώνουν μεταξύ μας καὶ μᾶς φθείρουν τὴν ζωὴν — ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, δὲν κάμνουν τίποτε διὰ νὰ μᾶς σώσουν. Δὲν σκάπτουν βαθέως τὰ χωράφια, διὰ νὰ ἀποθηκευθοῦν ἐντὸς αὐτῶν αἱ βροχαί. Δὲν μᾶς δίδουν τὰς τροφάς, τὰς ὅποιας ἐγκλείουν τὰ χημικὰ λιπάσματα. Δὲν ἀπολυμάνουν τοὺς σπόρους μας, πρὸν μᾶς σπείρουν. Δὲν μᾶς κάμνουν σκαλίσματα. Δὲν...δὲν...δὲν μᾶς κάμνουν τίποτε ἀπ' αὐτά· ἀλλὰ μᾶς ἀφήνουν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ! Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ποιον εἶναι; Νὰ ὑποφέρωμεν καὶ ήμεῖς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ νὰ πεινοῦν.

ΙΔὲν εἶναι μόνον αὐτά, κυρίαι καὶ κύριοι. Ἄντὶ νὰ ἔργαζωνται συστηματικῶς διὰ τὸ ἴδικόν μας καὶ διὰ τὸ ἴδικόν των συμφέρον, μόλις «γρατσουνίζουν» εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸν ἀγρόδον καὶ ἀμέσως σκορπιστὰ καὶ ὅπως τύχη σπείρουν τοὺς σπόρους μας. Καὶ οὕτω, ὅσοι ἔξ ήμῶν δὲν πέσουν μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν βαθέως ἐντὸς τῆς ὡργωμένης γῆς, ὅσοι δηλαδὴ σωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀσφυξίαν, ἢ ὅσοι δὲν ἀπομείνουν ἀκάλυπτοι ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ σωθοῦν οὕτως ἀπὸ τὰ στόματα τῶν πτηνῶν, αὐτοὶ μόνον θὰ φυτρώσουν. Οἱ περισσότεροι ὅμως χάνονται ἔνεκα τῆς κακῆς σπορᾶς, τὴν ὅποιαν ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι. Ἐκατοντάδες ἔκατομμαριών δραχμῶν ζημιώνονται κατ' ἔτος οἱ κύριοι ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ θύματα τῆς κακῆς αὐτῆς σπορᾶς. (Αἴσθησις εἰς

τὸ ἀκροατήριον καὶ διαμαρτυρίαι). Καὶ ὅμως δὲν θέλουν νὰ συνέλθουν καὶ νὰ σκεφθοῦν.

‘Αλλ’ ἂς ἵδωμεν τί γίνεται περαιτέρω. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ σπόροι, οἱ ὁποῖοι ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνα-

τον καὶ ἀπὸ τὰ πτηνὰ καὶ ἔχουν τὴν τύχην νὰ φυτρώσουν, δὲν εἶναι ἐξησφαλισμένοι ἀπὸ τὴν καταστροφήν. "Έχουν ν' ἀντιμετωπίσουν πολλοὺς ἔχθροὺς ἀκόμη μέχρι τῆς ὁριμάνσεως τῶν καρπῶν των. Ποίους νὰ πρωτοαναφέρω; τὰ ἄγρια βότανα, τὰς ἀσθενείας τοῦ δαυλίτου καὶ τῆς σκωριάσεως (κοκκινίλας), τὸν λίβαν;... ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἔχθροὶ δὲν ἀφήνουν νὰ περάσῃ κανὲν ἔτος, χωρὶς νὰ καταστρέψουν μὲ ἀδικίαν πολλοὺς ἔξ ήμῶν.

"Ενεκα τῶν ἀνωτέρω λόγων, κυρίαι καὶ κύριοι συνάδελφοι, ἔξ ὀνόματος τῶν φυτῶν, τὰ ὅποια ἀντιπροσωπεύω, ἔχω νὰ ὑποβάλω θεομήν παράκλησιν εἰς τὸ συνέδριόν μας, ὅπως συμπεριλάβῃ εἰς τὴν διαμαρτυρίαν, τὴν ὅποιαν θὰ στείλῃ εἰς τοὺς γεωργοὺς καὶ τὰ ἐπόμενα ἰδικά μας αἰτήματα διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς μας:

1. Θέλομεν νὰ καλοδουλεύουν οἱ γεωργοὶ μὲ βαθέα ὁργώματα τοὺς ἀγρούς, εἰς τοὺς ὅποιους μᾶς καλλιεργοῦν.

2. Θέλομεν νὰ μᾶς λιπαίνουν μὲ φωσφορικὰ λιπάσματα κατὰ τὸ φυτινόπωρον καὶ νὰ μᾶς δυναμώνουν μὲ ἐπιφανειακὰς λιπάνσεις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου.

3. Θέλομεν νὰ ἀπολυμαίνουν τοὺς σπόρους μας, πρὸν τοὺς σπείρουν, διὰ νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἀσθενειαν τοῦ δαυλίτου.

4. Θέλομεν νὰ μᾶς σπείρουν εἰς γραμμὰς καὶ ὅχι «στὰ πεταχτά», διὰ νὰ ἀναπνέωμεν καὶ νὰ ἡλιαζόμεθα κανονικῶς καὶ

5. Θέλομεν νὰ καταστρέψουν τὰ ἄγρια βότανα, μόλις βλέπουν αὐτὰ ἔτοιμαζόμενα νὰ ἀπειλήσουν τὴν ζωήν μας, κάμνοντες σκαλίσματα καὶ νὰ μὴ λησμονοῦν ποτέ, ὅτι τὸ σκάλισμα εἶναι «μισὸ πότισμα».

Τέλος, παρακαλῶ νὰ τονισθῇ εἰς τοὺς γεωργούς, ὅτι τότε πρέπει νὰ εἶναι βέβαιοι, ὅτι θὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς

καλὰς ἐσοδείας, δταν λάβουν ὑπὲρ ἡμῶν τὰ μέτρα, τὰ δποῖα προτείνομεν.

Αὐτὰ τὰ μέτρα εἶχα νὰ προτείνω, κ. κ. συνάδελφοι, ὑπὲρ τῶν φυτῶν, τὰ δποῖα ἀντιπροσωπεύω, εἴπε τελειώνων δ Σῖτος καὶ ἐκάθισεν εἰς τὴν θέσιν του ὑπὸ τὰ ραγδαῖα χειροκροτήματα τῶν συνέδρων.

‘Ομιλεῖ ἡ “Αμπέλος καὶ ἡ Βερικοκκέα.

‘Ελαιά (πρόεδρος): Τὸν λόγον ἔχει ἡ δεσποινὶς “Αμπελος.

“Αμπελος (όμιλεῖ): Ἡκούσατε, κυρίαι καὶ κύριοι, τί μᾶς εἴπε διὰ τὴν κατάστασιν τῶν φυτῶν, τὰ δποῖα ἀντιπροσωπεύει, δ ἀγαπητὸς ἐκ Θεσσαλίας συνάδελφος κ. Σῖτος. Τὰ ἕδια γίνονται σχεδὸν καὶ εἰς ἡμᾶς. Αἱ ἀσθένειαι μᾶς καταστρέφουν ἐρχόμεναι ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Περονόσπορος, ὀίδιον (θειαφαρρώστια), τυλιγάδι... Ποίας νὰ πρωτοαναφέρω ἐξ αὐτῶν; Ἔχω λοιπὸν καὶ ἔγῳ νὰ σᾶς παρακαλέσω ἐκ μέρους τῶν φυτῶν, τὰ δποῖα ἀντιπροσωπεύω, νὰ ἀνακοινώσετε εἰς τοὺς καλλιεργητάς μας, δτι εἶναι ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωήν μας καὶ τὴν καλὴν καρποφορίαν μας τὰ ἐπόμενα :

1. Αἱ τροφαί, αἱ δποῖαι περιέχονται εἰς τοὺς λεγομένους «πλήρεις τύπους» τῶν χημικῶν λιπασμάτων.

2. Τὰ προληπτικὰ ραντίσματα μὲ «περονοσπορίνην» πρὸς καταπολέμησιν τοῦ περονοσπόρου. Τὰ σκονίσματα μὲ τὸ φάρμακον «θειοχαλκίνην» διὰ τὰ ὀίδια. Καὶ διὰ νὰ εἴμαι σύντομος, θέλομεν γενικῶς νὰ ἐκτελοῦν δλας τὰς καλλιεργητικὰς ἐργασίας, αἱ δποῖαι εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀπαραίτητοι, δπως πρέπει, τ. ἔ. «ξελακκώματα» ἐνωρίς, κλάδευμα ἐπιμελημένον, σκαλίσματα, κορφολογήματα καὶ τὰ δμοια. (Χειροκροτήματα). X

Metà τὴν δεσποινίδα “Αμπελον ὁμίλησεν ἐξ ὀνόματος

τῶν ὁπωροφόρων δένδρων γενικῶς ἡ Βερικοκκέα. Κατὰ τὸν λόγον της ἔψαλε τὰ «ἔξ ἀμάξης» κατὰ τῶν ἀνθρώπων. Τοῦ κόσμου τὰ παράπονα ἔχουν κατ' αὐτῶν τὰ δένδρα. Ἐν τέλει ἐξήτησε καὶ αὐτὴ νὰ ληφθοῦν μέτρα ύπερ προστασίας τῶν συναδέλφων της. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὰ ὅποια ἐξήτησεν, εἰπεν, ὅτι θέλουν καὶ αὐτὰ τροφὰς καὶ ὅτι ἀπαιτοῦν κλάδευμα κανονικόν, ἀναλόγως ἑκάστου δένδρου, δηλ. κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος καὶ ἐνωρίς κατὰ τὴν ἄνοιξιν, ἀσβέστωμα τῶν κορμῶν, καθὼς καὶ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐντόμων καὶ τῶν ἀσθενειῶν, αἱ ὅποιαι προσβάλλουν αὐτά.

Μετὰ τὴν Βερικοκκέαν διμίλησαν καὶ ἄλλοι ἀντιπρόσωποι φυτῶν καὶ περιέγραψαν μὲ μελανὰ χρώματα τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς των. Μετὰ ταῦτα ἀνέθεσαν εἰς τὴν πρόδεδρον νὰ συντάξῃ ἐν κατάλληλον ψήφισμα, τὸ ὅποιον νὰ ἀναγνωσθῇ μετὰ μεσημβρίαν, διὰ νὰ τὸ ἀκούσουν καὶ διάφορα ἄλλα φυτά, τὰ ὅποια ἥρχισαν νὰ συρρέουν κατὰ χιλιάδας, ὅπως παρακολουθήσουν τὸ συνέδριόν των.

Τὸ ψήφισμα

Μετὰ μεσημβρίαν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ὑπαίθριος συνεδρίασις, εἰς τὴν δούιαν παρευρίσκεται πλήθος φυτῶν. Εἰς τὴν προεδρικὴν ἔδραν ἀναβαίνει καὶ πάλιν ἡ Ἑλαία, ἡ τις διμιεῖ μετὰ μεγάλης συγκινήσεως πρὸς τὰ φυτά. Κατανυκτικὴ σιωπὴ βασιλεύει! Τὰ συγκεντρωθέντα πλήθη ἀκούουν μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ σεβασμοῦ τοὺς λόγους της.

Ἐλαία (διμιεῖ): Ἀγαπητοί συνάδελφοι, φυτὰ δλης τῆς Ἐλλάδος!

Αἰσθάνομαι μεγάλην συγκίνησιν, ποὺ τώρα εἰς τὰ γηρατεῖα μοῦ ἦτο γραμμένον νὰ γίνω ἀρχηγὸς διαμαρτυρίας ἔγω, ἡ δούια μὲ τοὺς ακλάδους μου ἐπὶ δλοκλήρους αἰῶνας εἶμαι τὸ σύμβολον τῆς εἰρήνης. Πλῆθος ποιητῶν ἐτραγού-

δησε τὰς ἀρετάς μου καὶ χιλιάδες ἀγωνιστῶν ἐπάλαισαν γενναίως, διὰ νὰ στεφανωθοῦν μὲ τοὺς ἰδικούς μου κλάδους. Τὸ καθῆκον ὅμως, ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς δυστυχεῖς συναδέλφους, οἱ δποῖοι ὑποφέρουν ἐκ τῆς ἀδιαφορίας τῶν καλλιεργητῶν, ἔγινεν αἰτία νὰ ἀγανακτήσω καὶ νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διαμαρτυρίας ταύτης.

‘Ο ἀγὼν ἡμῶν εἶναι ἱερὸς καὶ δίκαιος, διότι ἀπειλεῖται ἡ ὕπαρξίς μας. ‘Ο μέγας Θεός, ὁ φροντίζων δι’ ὅλα, θὰ συγχωρήσῃ τὸ διάβημα ἡμῶν καὶ θὰ μᾶς βοηθήσῃ νὰ ἐπιτύχωμεν. Τώρα θὰ σᾶς ἀναγνώσω τὴν διαμαρτυρίαν, τὴν δποίαν θὰ στείλωμεν εἰς τοὺς κυρίους μας. (Αναγινώσκει :)

Κύριοι γεωργοί !

‘Ημεῖς τὰ φυτά, τὰ δποῖα σᾶς δούλεύομεν καὶ σᾶς παρέχομεν τὰ ποικίλα προϊόντα μας, τὰ δποῖα εἶναι τόσον πολύτιμα εἰς τὴν ζωήν σας, ἀναγκαζόμεθα, ἔνεκα τῆς ἀδιαφορίας, τὴν δποίαν δεικνύετε πρὸς ἡμᾶς, νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐντόνως. Διὰ τοῦ παρόντος ψηφίσματος εἰδοποιοῦμεν ὑμᾶς — πρὸς τὸ συμφέρον σας ἄλλως — καὶ νὰ μὴ τὰ θέλετε ὅλα ἰδικά σας. Σᾶς λέγομεν λοιπόν :

1. “Οτι δλοι μας πεινῶμεν καὶ δτι ὀφείλετε νὰ φροντίσετε διὰ τὴν διατροφήν μας, σκορπίζοντες εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς κήπους σας χημικὰ λιπάσματα. Τὸ ἄζωτον, τὸ φωσφορικόν, τὸ κάλι, εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀπαραίτητα... Πρέπει νὰ ἐννοήσετε, δτι εἶναι εἰς ἡμᾶς δύσκολον νὰ παράγωμεν τοὺς καρπούς, τοὺς δποίους θέλετε, ἀν δὲν μεριμνήσετε περὶ τῆς καταλλήλου τροφῆς μας.

2. Προφυλάξατε τὴν ὑγείαν μας ἐκ τῶν διαφόρων ἀσθενειῶν, αἱ δποῖαι κατ’ ἔτος μαστίζουν ἡμᾶς. Ή ἰδική μας ὑγεία εἶναι καὶ ἰδική σας. Διότι μόνον, ὅταν εἴμεθα ὑγιεῖς,

θὰ δυνηθῶμεν νὰ σᾶς προσφέρωμεν πολλὰ καὶ καλὰ προϊόντα, ἀπὸ τὰ δποῖα θὰ κερδίσετε. Κηρύξατε λοιπὸν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀσθενειῶν, αἱ δποῖαι προσβάλλουν ἡμᾶς χρησιμοποιοῦντες ὡς δπλα τὰ κατάλληλα γεωργικὰ φάρμακα.

3. Καλλιεργήσατε ἐπιμελῶς καὶ συστηματικῶς τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς κήπους, ἐντὸς τῶν δποίων ἀναπτυσσόμεθα καὶ ζῶμεν. Τὰ βαθέα ὁργώματα, τὴν κανονικὴν σποράν, τὰ σκαλίσματα, καθδῶς καὶ δλας τὰς καλλιεργητικὰς ἐργασίας, αἱ δποῖαι χρειάζονται πρὸς βελτίωσίν μας, πρέπει νὰ τὰς κάμνετε καθὼς πρέπει καὶ εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχήν. Μὴ τὰ θέλετε δλα ἰδικά σας! Τὸ δρόθὸν καὶ δίκαιον εἶναι καὶ σεῖς νὰ κερδίζετε ἀπὸ τοὺς καρπούς μας καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ καταστρεφώμεθα. "Αλλως, ἄν δὲν φροντίσετε δι' αὐτά, τὰ δποῖα ζητοῦμεν, σᾶς προειδοποιοῦμεν, δτι θὰ παύσωμεν νὰ σᾶς παρέχωμεν τοὺς καρπούς μας. Θὰ μᾶς ἔξαναγκάσετε μὲ τὴν ἀδιαφορίαν σας νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην ἀγρίαν κατάστασίν μας, διὰ νὰ ζήσωμεν ἐλεύθερα, πλησίον τῶν ἀπολιτίστων ἀδελφῶν μας, εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ παρθένα δάση.

· Ή ἐπιτροπὴ τοῦ φυτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος

·Ελαία, Πρόεδρος

Τὰ μέλη

Σιτος, Ἀντιπρόεδρος

Βερικοκκέα, Νεραντζόνλα

·Αμπελος, Γ. γραμματεὺς

Πατατούλα, Λαζανίδα

Βαμβακόσπορος

· Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ψηφίσματος ἀκούονται παρατεταμένα χειροκροτήματα καὶ ἐπευφημίαι.

Τέλος ἀποφασίζεται, δπως τὸ ψήφισμα ἐπιδοθῇ καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ ἡ συνεδρίασις τῶν φυτῶν διαλύεται.

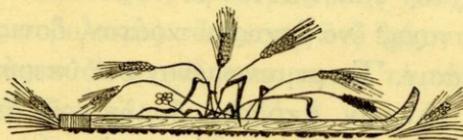
ΤΟ ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
Συμώνουν τ' ἀνασκούμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μὲς στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτή, προικιό της.

Τὸ φοῦρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φοῦρνο, ἡ γριὰ κυρούλα
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιὰ τῆς ρόκας.

·Ω βραδινὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου !
κι ὃ μέθυσμα, ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.
Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία τὴν καλοσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴ μὲς στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἄγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασὶ θὰ σμίξης !

Γ. Δροσίνης

ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟΝ

Τὸ τραῖνον Πατρῶν— Ἀθηγῶν ἐπέρασε τὴν γέφυραν τοῦ Ἰσθμοῦ, ἀνῆλθεν πρὸς τοὺς Ἅγιους Θεοδώρους καὶ ἔτρεχε διὰ μέσου τῶν πυκνῶν πεύκων τοῦ δάσους τῆς Κινέτας. Αἰφνιδίως, ἐνεκα βλάβης τῆς μηχανῆς του, ἐσταμάτησε καὶ οἱ ἐπιβάται ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰ πέριξ, ἀναμένοντες μὲν ἀγωνίαν τὴν ἐπισκευὴν τῆς μηχανῆς.

Ήτο μία νεφελώδης φθινοπωρινὴ ἡμέρα. Ἄνεμος ἴσχυρὸς συνετάρασσε τὸ δάσος. Οἱ κλάδοι τῶν πεύκων, ἀπὸ τῶν χαμηλοτέρων μέχρι τῆς κορυφῆς, ἔκλινον πρὸς τὴν γῆν, ὡς νὰ ἔζήτουν τὴν βοήθειαν τῶν ἐπιβατῶν.

Μέσα εἰς τὸν σάλον αὐτὸν οἱ ταξιδιῶται ἐστρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς ἓνα ἴσχυρὸν κρότον, ὃστις ἡκούσθη εἰς μικρὰν ἀπόστασιν. Ἐν μεμονωμένον καὶ ὑπερψύηλον πεῦκον κατέπεσεν εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνέμου. Ἐκεῖ-

νος δ ἀρότος ἦτο ἡ θανάσιμος ἀγωνία, ἀλλὰ καὶ ἡ κατάρα τοῦ πεύκου· ἡ κατάρα του πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

“Ολοι οἱ ταξιδιῶται μὲ πονεμένην καρδίαν ἥκουσαν τὴν ἀγωνίαν τοῦ πεύκου.

— ‘Ο θάνατός μου ὁφείλεται εἰς τὴν μοναξιάν μου, ἔλεγε τὸ ταλαιπωρον δένδρον. ‘Ἄλλ’ ἐγὼ δὲν ἥμην πάντοτε μεμονωμένον. ’Εζησα καὶ ἐμεγάλωσα ἀνάμεσα εἰς πολλοὺς ἀδελφούς μου. ’Απὸ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης ἐσχηματίζαμεν τὸ ὄνομαστὸν δάσος τῆς Κινέτας, τόσον πυκνόν, ὥστε μόνον λαγοὶ καὶ ἄγρια ζῶα ἥμποροῦσαν νὰ διασχίσουν τοὺς ἀδιαβάτους θάμνους, οἱ δποῖοι ἀνεπτύσσοντο μεταξὺ τῶν πεύκων.

‘Ἐκάστην ἄνοιξιν ἐδεχόμεθα τὴν ἐπίσκεψιν χιλιάδων ὠδικῶν πτηνῶν, τὰ δποῖα μᾶς διεσκέδαζον μὲ τὴν μουσικήν των. ’Η αὔρα τῆς θαλάσσης μᾶς ἐδρόσιζε καὶ τὸ βουνὸν μᾶς ἔστελλε τὴν νύκτα τὴν ζωογόνον πνοήν του.

Χιλιάδες ζώων κατέφευγον τὸ θέρος κάτω ἀπὸ τὴν πυκνὴν σκιάν μας καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὴν θερμὴν ἀγκάλην τῶν θάμνων μας.

Παχύτατον στρῶμα ἀπὸ τὰ ἔηρὰ φύλλα μας ἐσκέπαξε τὴν γῆν καὶ συνεκράτει τὰ ὄρδατα τῶν βροχῶν καὶ ἡ μανία τῶν δυνατῶν ἀνέμων μᾶς εὑρίσκεν ἡνωμένα καὶ ἴσχυρά.

Καὶ εἴμεθα τόσον εύτυχισμένα!...

‘Αλλὰ τὴν εύτυχίαν μας αὐτήν, ἐξηκολούθησε τὸ κατάκοιτον πεύκον, κατέστρεψεν δὲνθρωπος. Κατ’ ἀρχὰς ἐπετέθη ἐναντίον τῶν συντρόφων μας. Τὴν ἡσυχίαν μας ἐτάρασσον οἱ πυροβολισμοὶ τῶν κυνηγῶν, ἥρχοντο μὲ κενὰ σακίδια καὶ ἔφευγον ἀποκομίζοντες νεκρὰ τὰ ἀγαπημένα μας πτηνὰ καὶ τὰ ἄκακα τετράποδα...’

— Γκάπ! Γκούπ! ἀκούομεν μίαν ἡμέραν ἥλθον οἱ ἄν-

θρωποι μὲ τοὺς πελέκεις των. Κατ' ἀρχὰς ἐνομίσαμεν, ὅτι
θὰ ἀπέκοπτον τοὺς χαμηλοὺς κλάδους μας, διστε καὶ ἡμεῖς
νὰ δυναμώσωμεν καὶ αὐτοὶ νὰ προμηθευθοῦν καυσόξυλα. Μὲ
λύπην μας ὅμως εἴδομεν πολλοὺς ἀδελφούς μας νὰ κόπιων-
ται ἀπὸ τὴν φίλαν. Καὶ ως νὰ μὴ ἔφθανεν αὐτό, οἱ χωρι-
κοὶ ἔξεργοίζωνται δλους τοὺς θάμνους, οἱ ὅποιοι συνεκράτουν
τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν καὶ ἐφιλοξένουν τὰ ζῶα τοῦ δάσους.

"Αλλη συμφορὰ μᾶς εὑρίσκει, ὅταν πλησιάζῃ τὸ φθι-
νόπωρον" οἱ γείτονες χωρικοί, μαζὶ μὲ τὸν μοῦστον συνη-
θίζουν νὰ φίπτουν εἰς τὰ βαρέλια καὶ ὀλίγην φητίνην.
"Ανοίγουν λοιπὸν τὸν κορμόν μας μὲ κοπτερὰ ἔργαλεῖα καὶ
ἀπὸ τὴν πληγὴν αὐτὴν ἔξεργεται κατὰ σταγόνας ἡ φητίνη
μας. Καὶ ὅχι μόνον δὲν μᾶς συμπονοῦν διὰ τὸ κακὸν αὐτό,
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλεονεξίαν τρυποῦν εἰς πολὺ βάθος τὸν κορ-
μόν μας· καὶ πρὶν παρέλθουν πολλὰ ἔτη, πολλὰ ἀπὸ ἡμᾶς
ξηραίνονται. Βλέπετε πῶς χαίνουν εἰς τὸν κορμόν μας αἱ
πληγαὶ αὐταί; "Αν ἔγνωρίζομεν γράμματα, θὰ εἶχομεν δί-
καιον, πλησίον τῶν πληγῶν, νὰ κρεμάσωμεν μίαν ἐπιγραφήν:
— Ἐδῶ ἐπέρασεν ὁ ἄνθρωπος!"

Τὰ βάσανά μας ὅμως εἶναι ἀτελείωτα, συνεχίζει μὲ βα-
θὺ παράπονον τὸ πεῦκον. Διὰ νὰ κατασκευάσουν οἱ ἄνθρω-
ποι τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, ἔχρειάσθη νὰ κόψουν πολ-
λὰ πεῦκα. Ἐπονέσαμεν πολὺ διὰ τοὺς ἀδελφούς μας· εὗρομεν
ὅμως δικαιολογημένην τὴν θυσίαν, ἀφοῦ ἐπρόκειτο δι' ἓν
ἔργον ἐκπολιτιστικόν. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐδῶ ἔδειξαν
τὴν ἀδιαφορίαν των διὰ τὸ δάσος. Ἀπὸ τὴν ἀτμομηχανὴν
ἔπεσαν μίαν ἡμέραν ἀναμμένα κάρβουνα καὶ χιλιάδες ἀδελ-
φῶν μας ἀπετεφρώθησαν. Τότε ἔχωρίσθην καὶ ἐγὼ ἀπὸ
τοὺς ἀδελφούς μου.

·Αλλ' ἡ πυρκαϊὰ αὐτὴ δὲν ἦτο ἡ μοναδική· πολλοὶ χωρικοὶ καίουν τὰ δάση, η διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἀγροὺς ἀπὸ τὸ ἀποψιλωμένον ἔδαφος η διὰ νὰ βλαστήσῃ ἀφθονον χόρτον εἰς αὐτό, χρήσιμον διὰ τὰ ποίμνιά των. ·Οπως βλέπετε ὅμως καὶ μόνοι σας κατὰ τὸ ταξίδιόν σας, οἱ ἀγροὶ αὐτοὶ μένουν χέρσοι· τὰ νερὰ τῶν βροχῶν δὲν συγκρατοῦνται πλέον ἀπὸ τὸ δάσος· παρασύρουν λοιπὸν καὶ τὸ χῶμα τῶν ἀγρῶν αὐτῶν καὶ τὸ φέρουν εἰς τὴν θάλασσαν.

·Οξὺς συριγμὸς τῆς ἀτμομηχανῆς ἐκάλεσε τοὺς ταξιδιώτας νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὰς θέσεις των. Καὶ ὅταν ἡ ἀμάξιοστοιχία ἔξεκίνησε, δῆλοι οἱ ἐπιβάται ἔβλεπον πρὸς τὴν θάλασσαν· ἥσθιανοντο μεγάλην ἐντροπὴν νὰ ἰδοῦν τὸ δάσος. Μὲ μεγάλην ἐντροπὴν ἀνεγνώριζον ὡς δικαιότατον τοῦ δάσους τὸ παράπονον.

Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

- Γιάννη, γιατί ἔκοψες τὸν πεῦκο;
- γιατί; γιατί;
- Αγέρας θάναι, λέει ὁ Γιάννης
καὶ περπατεῖ.

·Ανάβει ἡ πέτρα, τὸ λιβάδι
βγάνει φωτιά·
νάβρισκε ὁ Γιάννης μιὰ βρυσούλα,
μιὰ φεματιά!

Μὲς στὸ λιοπύρι, μὲς στὸν κάμπο
νά ἔνα δεντρό.
Ξαπλώθη ὁ Γιάννης ἀποκάτω,
δροσιὰ νὰ βρῇ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιά του
καὶ περπατεῖ !

—Δὲ θ' ἀνασάνω, λέει ὁ Γιάννης·
γιατί ; γιατί ;

—Γιάννη, ποῦ κίνησες νὰ φτάσης ;

—Στὰ Δυὸ Χωριά.

—Κι ἀκόμα βρίσκεσαι δῶ κάτω ;
πολὺ μακριά !

—Ἐγὼ πηγαίνω, δλο πηγαίνω.

Τί ἔφταιξα γώ ;

Σκιάζεται ὁ λόγγος καὶ μὲ φεύγει,
γι' αὐτό εἰμαι δῶ.

Πότε ξεκίνησα, εἶναι μέρες....

γιὰ δυό, γιὰ τρεῖς....

‘Ο νοῦς μου σήμερα δὲν ξέρω
τ' εἶναι βαρύς.

—Νά μιὰ βρυσούλα, πιὲ νεράκι
νὰ δροσιστῆς....

Σκύβει νὰ πιῇ νερὸ στὴ βρύση,
στερεύει εύθυνς.

Οἱ μέρες πέρασαν κι οἱ μῆνες,
φεύγει ὁ καιρός·

στὸν ἵδιον τόπο εἶν' ὁ Γιάννης
κι ἀς τρέχει ἐμπρός...

Νά τὸ φθινόπωρο, νά οἱ μπόρες !
μὰ ποῦ κλαρί ;

Χτυπιέται ὁρθὸς μὲ τὸ χαλάζι,
μὲ τὴ βροχή.

— Γιάννη, γιατί ἔσφαξες τὸ δέντρο
τὸ σπλαχνικό,
πούριχνεν ἵσκιο στὸ κοπάδι
καὶ στὸ βοσκό;

·Ο πεῦκος μύλας στὸν ἀέρα
— τ' ἀκοῦς; τ' ἀκοῦς; —
καὶ τραγουδοῦσε σὰ φλογέρα
στοὺς μπιστικούς.

Φρύγανο καὶ χλαρὶ τοῦ πῆρες
καὶ τὶς δροσιὲς
καὶ τὸ φετούνι του ποτάμι
ἀπ' τὶς πληγές.

Σακάτης ἥτανε κι δλόρθος
ώς τὴ χρονιά,
ποὺ τόνε γκρέμισες γιὰ ἔύλα,
Γιάννη, φονιά!

— Τὴ χάρη σου, ἐρημοκλησάκι,
τὴν προσκυνῶ.
βοήθα νὰ φτάσω κάποιαν ὁρα
καὶ νὰ σταθῶ.

·Η μάνα μου θὰ περιμένη
κι ἔχω βοσκή.
κι εἶχα καὶ τρύγο...
καὶ τί ἐποχή;

Ξεκίνησα τὸ καλοκαίρι
— νὰ στοχαστῆς —
κι ἥρθε καὶ μ' ἥβρεν ὁ χειμώνας
μεσοστρατίς.

Πάλι 'Αλωνάρης καὶ λιοπύρι !

Πότε ἥρθες ; πῶς ;

"Αγιε, σταμάτησε τὸ λόγγο,
ποὺ τρέχει ἐμπρός.

"Αγιε, τὸ δρόμο δὲν τὸν βγάνω

— μὲ τί καρδιά ; —

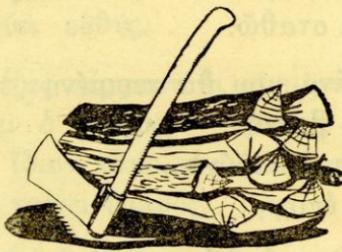
Θέλω νὰ πέσω νὰ πεθάνω
ἔδω κοντά.

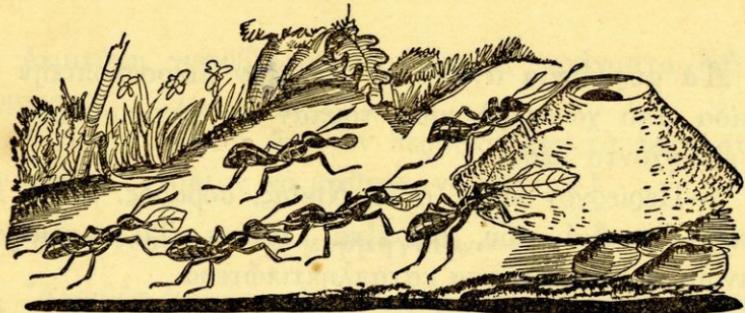
Πέφτει σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι...

Βογγάει βαριά.

Μακριά του στάθηκε τὸ δάσος,
πολὺ μακριά...

Z. Παπαντωνίου

ΕΝ ΕΘΝΟΣ ΕΝΤΟΜΩΝ

·Η μυρμηγκοφαλιά.

·Ήτο δύδόη πρωινή ώρα μὲ ώραιον ἥλιον. ·Ο κ. Νικίας μὲ τὰ τέκνα του, τὴν Μερόπην, τὸν Θάνον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν πρωινὴν λειτουργίαν ἐνὸς ἔξωκλησίου. ·Ο ἐλαφρὸς ἀὴρ ἐδρόσιζε τὰ μέτωπά των καὶ ἡ θάλασσα ἐκεῖ κάτω ἔλαμπεν ωσὰν καθρέπτης. Τὰ πουλάκια τοῦ δάσους ἐκελαδοῦσαν γλυκά, διὰ νὰ αὐξήσουν τὴν πρωινὴν μαγείαν. ·Αλήθεια, ᾧτο χαρὰ Θεοῦ !

—Τὰ καημένα τὰ μυρμήγκια, εἶπεν ἔξαφνα ὁ Θάνος καὶ ἐσταμάτησε. Παρ' ὀλίγον νὰ τὰ πατήσω.

·Αλήθεια, πλησίον εἰς τὰ πόδια του ἐν σμῆνος ἀπὸ μυρμήγκια, μαῦρα μυρμήγκια, ἐπερνοῦσε φορτωμένον μὲ διάφορα βάρη, μεγαλύτερα ἀπὸ τὸ σῶμα των. ·Επήγαινον κατὰ σειρὰν καὶ μὲ τάξιν, ωσὰν στρατιῶται. ·Ἐν ἄλλο σμῆνος κατέβαινεν ἀπὸ ἄλλον δρόμον, διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ φορτωθῇ καὶ αὐτό.

·Ο κ. Νικίας ἐφόρεσε τὰ γυαλιά του καὶ ἔσκυψε πρὸς τὴν γῆν. ·Ο Θάνος ἐκτυποῦσε τὰ χέρια του :

—Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε ! Δὲν πηγαίνουν ωσὰν στρατιῶται κατὰ τετράδας ; τί περίεργον ! |

Τὰ μυρμήγκια ἀνέβαινον εἰς μίαν μικροσκοπικὴν πυραμίδα ἀπὸ χῶμα μὲ μίαν τρύπαν εἰς τὴν κορυφήν της καὶ εἰσήρχοντο μέσα.

—Περίεργον εἶπεν ὁ κ. Νικίας, σοβαρός. Αὕτη ποὺ βλέπετε, παιδιά μου, δὲν εἶναι τίποτε. Τὰ μυρμήγκια κάμνουν ἄλλα πράγματα καταπληκτικώτερα.

—'Αλήθεια; τί; ἡρώτησε μὲ μεγάλην ἀπορίαν ὁ Θάνος.

—Πολλά, πολλὰ καὶ θαυμάσια. Ἐπάνω κάτω ὅτι καὶ οἱ ἀνθρωποι.

—Αὕτη τὰ πολὺ μικρά, αὕτη τὰ μυρμηγκάκια; δὲν δὲν τὸ πιστεύω, πατέρα.

—Οὕτε καὶ ἐγώ, ἐπρόσθεσεν ἡ Μερόπη, ποὺ καὶ αὐτὴ ἔβλεπε μὲ προσοχὴν τὰ μυρμήγκια.

‘Ο κ. Νικίας, ἀφοῦ ἔβαλε τὰ γυαλιά του εἰς τὴν θήκην, ἐπροχώρησεν ἀργὰ μὲ τὰ τέκνα του. Ἐσυνέχισαν τὸν δρόμον των. Οἱ μικροί εἶχον ἀνοίξει τὰ μάτια των καὶ ἐπερίμενον. Ἡξευρόν πόσον ὥραῖα πράγματα γνωρίζει ὁ πατήρ των.

Λοιπόν, ἀπιστοί μου φίλοι, ἀκούσατε. Τὰ μυρμήγκια φθύνουν σχεδὸν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην νοημοσύνην εἰς πολλὰ πράγματα. Μὲ τὸ μικροσκοπικόν των μυαλό, ποὺ δὲν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ἕνα κόκκον ψιλῆς ἄμμου, σκέπτονται σχεδὸν ὅπως καὶ ἡμεῖς.

—Καὶ πῶς τὸ γνωρίζομεν; ἡρώτησεν ὁ Θάνος.

—Θὰ σᾶς εἴπω. Πολλοὶ σοφοί ἀφιέρωσαν τὴν ζωὴν των νὰ παρατηροῦν τὰ μυρμήγκια, νὰ τὰ μελετοῦν, νὰ τὰ παρακολουθοῦν προσεκτικὰ μὲ ὑπομονήν.

‘Ο τρόπος τῆς ζωῆς των τοὺς ἔκαμεν ἐντύπωσιν. Ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις των λοιπὸν προηλθόν ώρισμένα ἀσφαλῆ συμπεράσματα διὰ τὰ μικρὰ αὕτη συμπαθητικὰ ἔντομα.

· Ή ἐπιστήμη γνωρίζει σήμερον ἄπειρα πράγματα διὰ τὰ μυρμήγκια.

Τὰ τοία παιδιὰ ἥνοιγον περισσότερον τὰ ἐκφραστικά των μάτια. "Ηθελον νὰ μάθουν, νὰ μάθουν!

Πῶς συνεννοοῦνται τὰ μυρμήγκια.

· Ακριβῶς ἔκεινην τὴν στιγμὴν παρετήρησαν ἐν, ποὺ ἔτρεχεν εἰς ἐν νεκρὸν σκουλήκι, πενταπλάσιον τουλάχιστον κατὰ μέγεθος. Ἐπροσπάθησε νὰ τὸ σηκώσῃ, ἀλλὰ δὲν ἤμπορεσεν. "Εφυγεν. "Υστερα ἐγύρισε μαζὶ μὲ τέσσαρα ἄλλα μυρμήγκια· καὶ δλα μαζὶ ἐσήκωσαν τὸ σκουλήκι μὲ τὰς κεραίας των καὶ ἔφυγαν.

— Πῶς συνεννοήθησαν μεταξύ των τὰ μυρμήγκια; ἡρώτησαν μὲ ἀπορίαν τὰ παιδιά.

· Τὰ μυρμήγκια, παιδιά μοι, συνεννοοῦνται ἔξαιρετα μεταξύ των. Μερικοὶ μάλιστα υποστηρίζουν, ὅτι ἔχουν φωνήν, πρᾶγμα ὅχι ἀπίθανον. Διότι πολλαὶ ἀνατομικαὶ ἔρευναι ὁδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶναι προικισμένα μὲ φωνητικὰ ὅργανα.

· Άλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι βέβαιον. Δὲν γνωρίζομεν, ἀν πράγματι ἔχουν φωνήν. Κυρίως συνεννοοῦνται μὲ τὰς κεραίας των. Μὲ νοήματα δηλαδή.

|Δοκιμάσατε π.χ. νὰ πειράξετε ἔκεινα ἔκειτ τὰ μυρμήγκια, ποὺ γυρίζουν ώσὰν σκοποὶ ἔξω ἀπὸ τὴν φωλεάν των· καὶ ἔδειξεν ἔκειτ πλησίον μίαν ἄλλην μυρμηγκοφωλιάν. Θὰ εἰσέλθουν ἀμέσως δλα μέσα καὶ θὰ εἰδοποιήσουν μὲ νοήματα — κινήσεις τῆς κεραίας των — τὰ ἄλλα, τὸν λαόν, τὸ ἔθνος, ἃς εἴπωμεν, τῶν μυρμηγκιῶν, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν φωλεάν.

· Αμέσως δλος ἔκεινος δ μικρὸς κόσμος θὰ τρέξῃ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του. "Άλλα μυρμήγκια, οἱ ἐργάται, θὰ μετα-

φέρουν τὰ διάφορα ἀποθηκευμένα τρόφιμα εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς φωλεᾶς των. "Αλλα — οἱ πολεμισταὶ — θὰ ἔξελθουν μὲ θάρρος ἔξω νὰ ἰδοῦν ἀκριβῶς τί συμβαίνει. Θὸς κάμουν ἀναγνώρισιν τοῦ ἔχθροῦ, ὅπως λέγουν οἱ στρατιωτικοί. Καὶ δσα ἔχουν μείνει ἔξω, εἰδοποιοῦν τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ, μὲ τὰς κεραίας των, δτι δ ἔχθρὸς εἶναι πλησίον. Καὶ γυρίζουν γρήγορα νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα των...

Τὰ μυρμήγκια γεφυροποιοί.

"Ολα αὐτὰ δείχνουν, δτι τὰ μυρμήγκια σκέπτονται καὶ συνεννοοῦνται μεταξύ των σχεδὸν ὅπως καὶ οἱ ἄνθρωποι. 'Ακούσατε ἐν ἄλλο παράδειγμα :

Εἰς γεωργὸς ἔτρεψε κάποτε κουκούλια ἐπάνω εἰς μίαν μορέαν. "Οπου τί ἔπαθε, νομίζετε ; 'Ανέβαινον τὰ μυρμήγκια εἰς τὴν μορέαν, ἔσπρωχνον τὰ κουκούλια καὶ τὰ ἔρριπτον κάτω. 'Εκεῖ ἄλλα μυρμήγκια ἐπερίμενον, τὰ ἡρπαζον καὶ ἔφευγον.

"Ο γεωργὸς ἤλθεν εἰς ἀδιέξοδον. 'Απηλπίσθη. Τί νὰ κάμη ; πιάνει καὶ βάζει γύρω γύρω εἰς τὸν κορμὸν τῆς μορέας ἔνα γῦρον ἀπὸ κόλλαν πλάτους πέντε ἑκατοστῶν. Κατ' ἀρχὰς τὰ μυρμήγκια δὲν ἐγνώριζον πῶς νὰ περάσουν. "Εφθανον ἔως ἔκει καὶ ἐσταματοῦσαν. 'Επιτυχία ! 'Ο γεωργὸς ἔτριβε τὰ κέρια του. « 'Εσώθησαν τὰ κουκούλια μου», ἐσκέπτετο χαίρων.

"Ἐξαφνα ὅμως, καθὼς ἔκοιταζεν ἴκανοποιημένος μὲ τὸ στρατήγημά του, βλέπει ἐν μεγάλον μυρμήγκι νὰ προχωρῇ εἰς τὸν κορμόν. "Εφθασε τὸν γῦρον μὲ τὴν κόλλαν καὶ ἐστάθη ἀναποφάσιστον μερικὰ δευτερόλεπτα.

— "Υστερα ; ήρώτησεν ἡ Μερόπη.

"Υστερα τὸ μυρμήγκι κατέβη κάτω καὶ ἐγύρισε μετ' ὀλίγον μαζὶ μὲ δέκα ἄλλα μυρμήγκια φορτωμένα μὲ μικρὰ

άχυράκια. Ἀνέβησαν εἰς τὸν κορμόν, ἔφθασαν ἕως τὸν γῦρον καὶ ἥρχισαν νὰ ἀπλώνουν μὲ τέχνην τὰ ἄχυράκια ἐπάνω εἰς τὴν κόλλαν. Κατεσκεύασαν γέφυραν! Φαίνεται δτὶ ἡτο ὁ μηχανικὸς μὲ τοὺς γεφυροποιοὺς τοῦ λαοῦ τῆς φωλεᾶς! Μετ' ὀλίγον ὀλόκληρος στρατὸς ἀπὸ μυρμήγκια ἐπερνοῦσε νικητὴς ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν. Τί ἄλλο θὰ ἔκαμνεν ἐν στράτευμα, διὰ νὰ διέλθῃ ἐνα ποταμὸν παρὰ νὰ κατεσκεύαζε μίαν γέφυραν!

Καὶ τόσον ἐνθουσιάσθη καὶ ὁ ἴδιος ὁ γεωργὸς μὲ τὴν εὐφυῖαν των, ὥστε δὲν ἡθέλησε νὰ τὰ ἐμποδίσῃ ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

— Κατέστρεψαν λοιπὸν τὰ κουκούλια; ἡρώτησεν ὁ Θάνος.

— Οχι βέβαια! Ο γεωργὸς εὔρεν ἄλλον τρόπον ἄλλὰ δὲν πρόκειται τώρα δι' αὐτό. Πρέπει νὰ σᾶς εἴπω ἀκόμη μερικὰ πράγματα διὰ τὰ μυρμήγκια.

— Εχει καὶ ἄλλα; ἡρώτησε περίεργος καὶ πάλιν ὁ Θάνος.

— Πολλά, πολλά, πολλά. Ἐγὼ θὰ σᾶς εἴπω μερικὰ μόνον, δταν θὰ ἔκουσασθῶ. Βλέπετε, δτὶ ἐφθάσαμεν μὲ τὴν ώραίαν συζήτησιν εἰς τὴν οἰκίαν μας, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσωμεν.

“Αλλα ἡθη καὶ ἔθιμα καὶ ἀρεταὶ τῶν μυρμηγκιῶν.

Θὰ ἐπείσθητε τώρα, παιδιά μου, ἐσυνέχισεν ὁ κ. Νικίας, ἀφοῦ ἔπιε τὸν καφέν του, τί τετραπέρατα εἶναι τὰ μυρμήγκια. “Οταν τὰ μελετήσῃ κανεὶς καλὰ καλά, χάνει τὸν νοῦν του.

Μία μυρμηγκοφωλιὰ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ μίαν πόλιν ἀνθρώπων. Νὰ ἰδῆτε πῶς ἔχουν τακτοποιήσει τὴν ζωήν των, πῶς ἐργάζονται! Μὲ ποῖον ξῆλον, μὲ τί σύστημα, μὲ ποίαν τάξιν καθαρίζουν τὸ ἔδαφος τῆς ὑπογείου πατρί-

δος των, πῶς ἀποθηκεύουν τὰ τρόφιμα εἰς ἀποθήκας ἀσφαλεῖς! Νὰ ίδητε πῶς προφυλάσσουν τὰ μικρά των εἰς κατάλληλα διαμερίσματα, πῶς τὰ περιποιοῦνται καὶ πῶς τοὺς δίδουν τὴν τροφήν των! "Οπως καὶ οἱ ἄνθρωποι.

Οὕτε καὶ νεκροταφεῖα δὲν τοὺς λείπουν. Εἶναι βεβαιωμένον, δτι θάπτουν τοὺς νεκρούς των εἰς ίδιαίτερα διαμερίσματα· τοὺς κάνουν τάφους ὠραιοτάτους, δταν πρόκειται μάλιστα διὰ τοὺς ἄρχοντας.

Φαντασθῆτε, δτι ἔχουν καὶ γαλακτοκομεῖα διὰ τὸ γάλα τῶν μικρῶν ἢ τῶν ἀσθενῶν.

— "Οχι δά, πατέρα, λέγει ἡ Μερόπη. Τὸ λέγεις, μόνον διὰ νὰ μᾶς εὐχαριστήσῃς.

— Καὶ δῆμος εἶναι ἀλήθεια, παιδί μου, δὲν τὸ λέγω, διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω. "Έχουν γαλακτοκομεῖα. Βέβαια δχι μὲ ἀγελάδας ἢ μὲ πρόβατα. Διατηροῦν δῆμος δλόκληρα ποίμνια ἀπὸ μαμούδια — ζωύφια — ποὺ ἀρμέγουν κάθε πρωΐ! Τὰ μαμούδια εἶναι ὁ κυριώτερος θησαυρὸς τῶν μυρμηγκιῶν. Ἡ περιουσία ἑκάστης μυρμηγκοφωλιᾶς. ¶

Πόλεμοι τῶν μυρμηγκιῶν.

— Καὶ ποῦ τὰ εὑρίσκουν; ἡρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος.

— Πηγαίνουν καὶ τὰ κυνηγοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς. Διὰ τὴν κατοχήν των γίνονται πολλάκις πραγματικαὶ μάχαι. Τὰ μυρμηγκια μᾶς φωλεᾶς πολεμοῦν μὲ ἄλλα. Σωστοὶ πόλεμοι, μὲ τραυματίας καὶ φονευμένους. Ἐκεῖ νὰ ίδητε στρατηγούς, ἐκεῖ νὰ ίδητε ἥρωας!

— Καὶ διὰ τὰ μαμούδια κάνουν πόλεμον, πατέρα; ἡρώτησεν ὁ Θάνος.

·Ο ο. Νικίας ἔμεινεν ὅλιγον σκεπτικός. "Επειτα εἶπε μὲ χαμόγελον:

— Ναί ! Αύτὸς εἶναι ὁ κόσμος, παιδί μου. Καὶ οἱ ἄνθρωποι κάποτε πολεμοῦν διὰ μικρὰ πράγματα. Ὁπως δῆμος οἱ ἄνθρωποι, τοιουτορόπως καὶ τὰ μυρμήγκια πολεμοῦν πολλάκις δι' εὐγενέστερα ἴδανικά. Διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς φωλεᾶς των, τῶν μικρῶν των, τῆς ὑπογείου, ἀλλὰ πολυτίμου πατρίδος των. Καὶ μὲ ποίαν γενναιότητα, αὐτοθυσίαν καὶ τέχνην ! Βάζουν σκοπούς, κάμνουν ἀναγνωρίσεις, δίδουν μάχας καὶ δταν νικηθοῦν τὰ καημένα, περιορίζονται εἰς τὴν φωλεάν των. Γίνονται πολιορκούμενοι.

— Εἰς τὴν φωλεάν των εἶναι τουλάχιστον ἀσφαλισμένα ; ήρώτησε πάλιν ὁ Θάνος.

— "Οχι πάντοτε, δυστυχῶς. Πολλάκις ὁ στρατὸς τῶν πολιορκητῶν κατορθώνει καὶ κυριεύει τὸ φρούριον, τὴν φωλεάν. Εἰσέρχεται. "Ω, τότε γίνονται φρικτὰ πράγματα !

Οἱ πολιορκούμενοι ἀμύνονται μὲ ἀπόγνωσιν « ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἔστιῶν ». Εἰς τὸ τέλος δῆμος ὁ ἔχθρος, ποὺ εἶναι πολυαριθμότερος, ὑπερισχύει καὶ τοὺς ἔξοντώνει μέχρι τοῦ τελευταίου. "Επειτα λεηλατεῖ τὴν κατακτηθεῖσαν χώραν, τὴν μυρμηγκοφωλιάν.

Τὰ μυρμήγκια Ἀμαζόνες.

"Υπάρχει μάλιστα ἐν ἔθνος μυρμηγκιῶν, ὡσὰν τοὺς Σαρακηνοὺς πειρατὰς τῶν βυζαντινῶν χρόνων, ποὺ ζοῦν ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν πόλεμον, τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν ἀρπαγήν. Τὰ ὀνομάζουν Ἀμαζόνας.

Εἶναι μερικὰ κόκκινα, ρωμαλέα μυρμηγκια, μὲ μεγάλας στερεὰς κεραίας ὡσὰν σπαθιά. "Εξαιρετικὰ ὀκνηρά ! "Ἐνῷ τὰ ἄλλα μυρμήγκια εἶναι τόσον φιλόπονα καὶ ἐργατικά, αὐτὰ περιμένουν νὰ ζήσουν ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὸν ἰδρῶτα τῶν ἄλλων. Πολλάκις δῆμος τὰ νικοῦν εἰς τὴν μά-

χην οἱ καταδυναστευόμενοι λαοί, δπως συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ ἔξολοθρεύοντα, καθὼς τοὺς ἀξεῖς.

—Βλέπετε λοιπόν, παιδιά μου, κατέληξεν ὁ κ. Νικίας, δτι ἡ ζωὴ των, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, αἱ πόλεις των, ἡ ἐργασία των, οἱ πόλεμοί των, δὲν διαφέρουν καὶ πολὺ ἀπὸ τὰ ἴδια μας, τῶν ἀνθρώπων.

| Μόνον τὸ μικρόν των ἀνάστημα ἐμποδίζει τὰ μυρμῆγκια νὰ γίνουν κυρίαρχοι τῆς γῆς μὲ τὴν νοημοσύνην των, τὴν ἴκανότητά των, τὴν φιλόπονίαν των, τὰς ἀρετάς των.

—Τί κρῖμα, εἶπεν ὁ Θάνος, ποὺ ἐτελειώσατε. "Ηθελον ν' ἀκούσω καὶ ἄλλα.

—Δὲν πειράζει. "Αλλοτε θὰ σᾶς εἰπω, ἀν δοθῇ καιρός, διὰ τοὺς κτίστας, τοὺς μυλωθρούς, τοὺς ποιμένας καὶ τὰ ἄλλα ἐπαγγέλματα τῶν μυρμηγκιδῶν.

| ΕΧΘΡΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙ

Ἐχθροί.

—Μία κάμπη! Μία κάμπη! Έφώναξεν ἀνήσυχος ἡ Μερόπη, ἐνῶ ἐδείκνυε μὲ τὴν χειρα της μίαν κάμπην εἰς τὴν ὁίζαν τῆς λεμονιᾶς τοῦ μικροῦ των κῆπου.

"Η οἰκογένεια τοῦ κ. Νικίου, ἡ δοπία τὴν ὕδαν ἐκείνην εύρισκετο εἰς τὸν κῆπον, εύρεθη ἐπὶ ποδός. "Ανεστατώθησαν δλοι, διὰ νὰ ἀποκρούσουν τὸν ἔχθρον. Κανεὶς δὲν ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του. Μόνον ὁ κ. Νικίας ἔμεινεν ἥρεμος. Τὴν ἐπάτησε καλὰ καὶ ἔπειτα εἶπεν:

—Εἶναι δδικαιολόγητος ὁ φόβος σας. "Η κάμπη δυσκολα ἡμπορεῖ νὰ βλάψῃ ἀνθρώπους. Βλάπτει δμως, αὐτὴ καὶ οἱ σύντροφοί της, τὴν ἐσοδείαν τοῦ γεωργοῦ.

— Ποῖοι εἶναι οἱ σύντροφοι τῆς καὶ πῶς βλάπτουν τοὺς γεωργούς; ἡρώτησε περίεργος δὲ Θάνος.

— "Οσον καὶ ἀν προσέξῃ δὲ γεωργὸς ἢ δὲ κηπουρὸς τὴν καλλιέργειαν, δὲν πρόκειται νὰ ὠφεληθῇ καὶ πολύ, ἀν δὲν γνωρίζῃ νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ πολεμῇ τοὺς ἔχθρούς του. Οἱ ἔχθροί του εἶναι αἱ ἀσθένειαι τῶν φυτῶν καὶ τὰ ἔντομα.

Αἱ ἀσθένειαι φανερώνονται μὲ στάκτωμα ἢ μὲ στίγματα, διαφορετικὰ χρωματισμένα, εἴτε εἰς τὰ φύλλα εἴτε εἰς τοὺς καρποὺς εἴτε εἰς τοὺς βλαστούς. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶναι μικρὰ ἢ μεγάλη ζημία. Οἱ καρποὶ καὶ τὰ φυτὰ καταστρέφονται ἐν μέρει ἢ ἐν δλῳ.

Τὴν αὐτὴν καὶ περισσοτέραν ζημίαν προξενοῦν καὶ τὰ ἔντομα. "Ολοι βέβαια τὰ γνωρίζετε. Εἶναι μικρὰ ἢ μεγάλα ζωύφια — μαμούδια τὰ λέγει δὲ λαδὸς — ποὺ τρώγουν τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς των, δπως ἢ κάμπη, ἢ ροφοῦν τοὺς χυμοὺς τῶν φύλλων ἢ τῶν καρπῶν, δπως ἢ μελίγκρα, ἢ μυῖα κ.τ.δ.

"Ἐνῶ ἔλεγεν αὐτὰ δὲ κ. Νικίας, εἰς κάνθαρος ἥλθε καὶ ἐκάθισεν εἰς ἓνα κλαδίσκον τῆς λεμονιᾶς. "Η ἀνεπιθύμητος παρουσία του τὸν ηύχαριστησε, διότι παρεῖχε τροφὴν εἰς τὴν διμιλίαν του. "Αφοῦ λοιπὸν ὑψώσε τὴν χεῖρα του, διὰ νὰ τὸν δείξῃ, εἶπε :

— Βλέπετε αὐτὸν τὸν μπούρμπουλαν, τὸν κάνθαρον; Εἶναι καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς τοῦ γεωργοῦ. Πετῷ ἐδῶ καὶ ἔκει καὶ ἀφήνει εἰς τὴν γῆν τὰ αὐγά του. "Απ' αὐτὰ θὰ ἔξελθῃ, καταστροφεὺς τῶν φριζῶν τῶν λαχανικῶν καὶ πρὸ παντὸς τοῦ σίτου, δὲ ασπρός σκώληξ. "Άλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς δὲ ἔχθρος τοῦ σίτου. Καὶ ἄλλα ἔντομα ἔρχονται καὶ ἀφήνουν τὰ αὐγά των· ἄλλα εἰς τοὺς πρασίνους βλαστούς καὶ ἄλλα εἰς τὰ στάχυα. "Άλιμονον ἀν τὰ ἀφήσουν

έλεύθερα, διὰ νὰ γεννήσουν ἀπὸ τὸ ἐν θὰ γεννηθῆ ἡ σι-
ταρόψειρα, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ σκωρίασις ἢ καὶ ἄλλη ἀσθένεια.

¶ Όλοι αὐτοὶ οἱ σκώληκες καὶ αἱ κάμπαι μὲ τὰ μικρά
των στόματα, τὸ ἐν καλύτερον τοῦ ἄλλου, θὰ φάγουν καὶ
θὰ ροφήσουν τὸν χυμὸν τοῦ σίτου τοιουτορόπτως κατα-
στρέφουν τὸν ἄρτον τοῦ γεωργοῦ καὶ δλων μας γενικῶς.

— Καὶ ἡ κριθὴ ἔχει ἔχθρούς ; ἡρώτησεν ὁ Θάνος.

— Καὶ ἡ κριθὴ καὶ ἡ βρώμη καὶ ἡ πατάτα καὶ ἡ το-
μάτα καὶ δλα ἐν γένει τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ δημητριακὰ
καὶ τὰ ὅπωροφόρα ἔχουν τοὺς αὐτοὺς ἔχθρούς .

— Καὶ δὲν ὑπάρχουν φάρμακα δι' αὐτά ; ἡρώτησε
πάλιν ὁ Θάνος.

— Εὔτυχῶς ὑπάρχουν, παιδί μου. Ἡ ἐπιστήμη ἔκαμε
τὸ καθῆκον της. "Εδωσεν εἰς τὸν γεωργὸν καὶ τὸν κη-
πούρον δπλα, διὰ νὰ μάχεται κατὰ τῶν ἔχθρῶν του. "Οπου
καὶ ἀν στρέψῃ τὰ μάτια του, ἀπὸ τὸ μικρότερον λάχα-
νον ἔως τὸ μεγαλύτερον δένδρον, ἀπὸ τὰ λεπτὰ στάχυα
τοῦ σίτου ἔως τοὺς χονδροὺς κορμοὺς τῆς ἥλαιας, θὰ ἴδῃ,
στρατοὺς πολυαριθμοὺς ὑπούλων ἔχθρων.

Εὔτυχῶς, εἶπα, ἡ ἐπιστήμη μᾶς παρέχει τὰ μέσα νὰ
νικήσωμεν τὸν ἔχθρον, ὁ δποῖος ἔχει στρατοπεδεύσει εἰς
τὸν ἄγρον μας. "Έχομεν τὰ διάφορα φάρμακα, ποὺ δοί-
ζει ἡ γεωπονική.

Άλλὰ εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔχομεν ὀπόμη καὶ φί-
λους καὶ συμμάχους.

Φίλοι.

— Έχομεν λοιπὸν φίλους καὶ συμμάχους ; ἡρώτησε
μὲ ἀπορίαν ἡ Μερόπη. Καὶ δὲν τὸ γνωρίζομεν ;

— Ναί, παιδί μου, ἔχομεν, καὶ μάλιστα ἔχομεν σπου-

δαίους φίλους καὶ συμμάχους. Ὁ ἀναρίθμητος κόσμος τῶν ἐντόμων καὶ τῶν τρωκτικῶν ζητεῖ μὲν πάντα τρόπον νὰ καταστρέψῃ τὴν συγκομιδήν μας. Ἀλλὰ καὶ ἐν πολυάριθμον στράτευμα μὲ φοβερὰ δπλα ἔρχεται εύτυχῶς εἰς βοήθειάν μας. Ἐχει πτερὸν ἐλαφρά, διὰ νὰ τρέχῃ, φάρμακος γερόν, διὰ νὰ τρυπᾷ, μάτια διαπεραστικά, διὰ νὰ βλέπῃ καὶ τὴν νύκτα ἀκόμη, καὶ στόμαχον μεγάλον, διὰ νὰ τρώγῃ πολὺ.

A. Ὄταν οἱ κάνθαροι π.χ. πετοῦν κατὰ σμήνη, διὰ νὰ ἀφῆσουν εἰς τὴν γῆν τ' αὐγά των, ὁρμοῦν οἱ «σπουργίτες». Τί καλοὶ ἔργαται εἰς τὸ ἔργον! Μὲ μεγάλα κτυπήματα τοῦ φάρμακους φονεύουν τὰ ἔντομα, τῶν ὅποιων ὁ ἄσπρος σκόληξ θὰ ἐφόνευε τὸν σῖτον καὶ τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ φέρουν εἰς τὴν φωλεάν των. **A.**

A. Ακολουθῶ μίαν ἡμέραν ἐνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς χαριτωμένους ἔργατας ἕως τὴν φωλεάν του. Μετρῶ 1400 πτερὸν ἀπὸ κανθάρους, ποὺ ἔχει φύψει εἰς τὴν γῆν κάτω, ἀφοῦ ἔδωσε τὸ σῶμα των εἰς τὰ μικρά του!

— "Ω, τί μεγάλος ἀριθμός! Εἶπεν ἡ Μερόπη.

— Πολὺ μεγάλος, παιδί μου. Χάρις εἰς τοὺς σπουργίτας, οἱ λευκοὶ σκόληκες δὲν θὰ καταφάγουν τὰς φίλας τῶν δημητριακῶν καὶ τῶν λαχανικῶν.

— Άλλοτε πάλιν, ἐνῶ ἡ σιταρόψειρα γλιστρᾶ μέσα εἰς τὰ στάχυα, διὰ νὰ ἀφῆσῃ τὰ αὐγά της, καταβαίνει ἀπὸ τὰ ὑψη τοῦ οὐρανοῦ τὸ πετρόχελιδον τον. Τὰ διαπεραστικά του μάτια εἴδον τὰ κακοποιὰ ἔντομα. Τὰ κτυπήματα τοῦ φάρμακους του διαδέχονται μὲ μεγάλην ταχύτητα τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ.

Κάθε κτύπημα στοιχίζει τὴν ζωὴν εἰς ἐνα καταστροφέα τῆς συγκομιδῆς μας. Ἐντὸς μιᾶς ἡμέρας τὸ πετροχελίδονον καταστρέφει 5500 ἔντομα, τῶν ὅποιων τὰ ἀπομεινάρια ἡμποροῦμεν νὰ εὑρωμένειν εἰς τὸν στόμαχόν του.

Πόσοι κόκκοι σίτου, πόσαι ράγες σταφυλῶν σώζονται ἀπὸ τὸ μικρὸν αὐτὸν πτηνόν ! Υπελόγισαν, δτὶ εἰς μίαν μόνον ἡμέραν ἐν πετροχελίδονον σώζει ἕως 3200 σπόρους σίτου καὶ 200 σταφύλια.

Βλέπετε, παιδιά μου, δτὶ κατὰ τοῦ πλήθους τῶν καταστρεπτικῶν ἐντόμων πολεμεῖ τὸ πλῆθος τῶν ὀφελίμων πτηνῶν.

Ἄσ χαίρωμεν λοιπόν, δτὰν ἀκούωμεν νὰ ἀντηχοῦν εἰς τοὺς ἀγροὺς τὰ κελαδήματα τοῦ σπίνου ἢ τοῦ κορυδαλλοῦ. Τὸ ὠραιὸν κελαδῆμα τῆς ἀηδόνος ἢ τὸ μονότονον τοῦ κοκκινολαίμη — καλογιάννου — εἶναι κελαδήματα νικητῶν. Ἄδικως νομίζομεν, δτὶ φλυαροῦν τὰ πουλάκια. Διότι, ἐνῷ νομίζομεν, δτὶ φλυαροῦν, αὐτὰ ἐργάζονται· ἐργάζονται διὰ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς ἀμοιβῆν.

Καὶ δμως πολλὰ παιδιὰ ἢ κυνηγοὶ ἀκόμη, πιάνουν ἢ καὶ φονεύουν τὰ πουλάκια, τοὺς εὔεργέτας μας !

—Δὲν θὰ τὸ γνωρίζουν ἵσως, εἴπεν δ Θάνος, ἄλλα πρέπει νὰ τὸ μάθουν. Κρῆμα ποὺ δὲν τὸ ἡξεύρουν !

Αγαπᾶτε με

Θέλετε νὰ ἀκούσετε τὴν βιογραφίαν τῶν εὔεργετῶν μας, δπως μοῦ τὴν εἴπαν τὰ ἵδια μὲ κελαδήματα μίαν αὐγὴν τοῦ Μαΐου; ἡρώτησεν δ κ. Νικίας μετὰ μικρὰν σιωπήν.

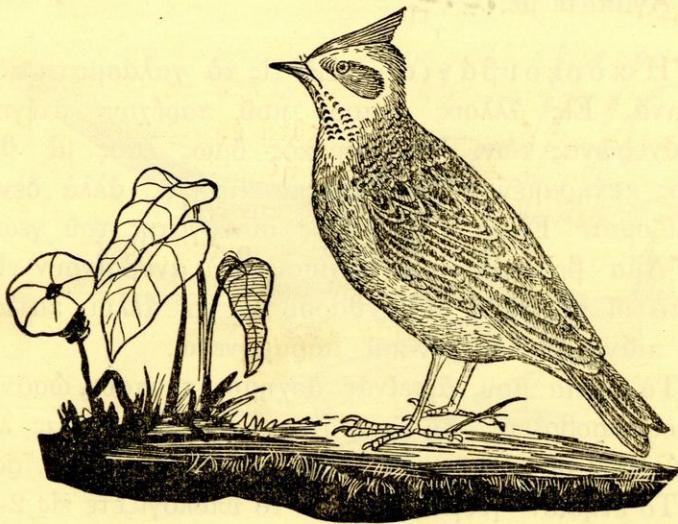
—Ναί· πολὺ θὰ εὐχαριστηθῶμεν, εἴπον τὰ παιδιά.

Τὸ τρυποκάρυδον (τρυποφάχτης).—Οἱ γονεῖς μου μὲ ἐγέννησαν τὴν ἀνοιξιν μέσα εἰς τὰ πράσινα φύλλα τοῦ βάτου καὶ μὲ ἐμεγάλωσαν μὲ σκουλήκια καὶ ἔντομα. Μοῦ ἐκληροδότησαν τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ δάση. Μοῦ ἔδωσαν δπλα καλὰ καὶ μοῦ εἴπαν: «κυνήγησε δσον ἡμπορεῖς τὰ ἔντομα· εἶναι ἔχθροι τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι φίλος μας».

Εἶμαι τὸ μικρότερον ἀπὸ τὰ πουλάκια τῆς πατρίδος μας. Τόσον μικρόν, ὥστε δὲν λυγίζω τὸ κλαδάκι, ποὺ στέκω ἐπάνω. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα καταστρέψω ἐν ἑκατομμύριον ἔντομα τὸν χρόνον. Μίαν χάριν σᾶς ζητῶ :

Ἄγαπᾶτε με. |

Ὦ κορυδαλλός. — Εἶμαι φίλος τοῦ γεωργοῦ· τὸν εὐχαριστῶ μὲ τὰ τραγούδια μου. Ἐπειδὴ ἀγαπῶ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν φίλον μου, εἶμαι διαρκῶς ἀπησχολημένος νὰ

καθαρίζω τὰ χωράφια του^{τοῦ} ἀπὸ τὰ σκουλήκια. Ὁταν πετῶ, κυνηγῶ τὰ ἔντομα, διὰ νὰ μὴ λέγῃ ὁ κόσμος, δτι εἶμαι δκνηρός. Ἐργάζομαι καὶ τραγουδῶ.

Μικρέ μου φίλε, μὴ μοῦ στήνης παγίδας. Τί θὰ σοῦ χρησιμεύσῃ τὸ κορμάκι μου, ἀφοῦ δὲν θὰ μὲ κάμης παρὰ μίαν μπουκιάν, ἐνῶ εἶμαι τόσον χρήσιμος εἰς τοὺς ἀγρούς !

Ἄγαπᾶτε με.

Ἡ χελιδών. — Ἐρχομαι εἰς τὴν χώραν σας μαζὶ μὲ

τὴν ἀνοιξιν. Σᾶς ἀγαπῶ τόσον καὶ τόσον θέλω νὰ σᾶς βλέπω,
ῶστε κάμινω τὴν φωλεάν μου καὶ μέσα εἰς τὰ σπίτια σας.

· Ήξενρετε μὲ τί ἀπασχολοῦμαι, ὅταν μὲ βλέπετε νὰ
πετῶ μὲ τὰ πτερὰ ἀπλωμένα, ποὺ ἐγγίζουν τὴν γῆν; · Ανοί-
γω εἰς πᾶσαν στιγμὴν τὸ γαλάζιον ράμφος μου, εἰς πᾶσαν
στιγμὴν πιάνω, ἐνῶ πετῶ, ἐν ἔντομον, ἔνα ἔχθρὸν τῶν
σιτηρῶν. · Αφήσατέ με νὰ πετῶ χωρὶς φόβον ἀνάμεσα εἰς τοὺς
ἀγρούς σας.

· Αγαπᾶτε με. · · ·

· Η κουκουβάγια. — Ζῶ εἰς τὰ χαλάσματα καὶ τὰ
σκοτεινά. Εἰς ἄλλους τόπους μοῦ παρέχουν στέγην εἰς
τοὺς ἀχυρῶνας των. · Ο Ἑλληνικὸς δμως λαὸς μὲ θεωρεῖ
ἀδίκως κατηραμένον πουλὶ καὶ μὲ κυνηγῷ, ἄλλὰ δὲν τὸν
συνεργίζομαι. Εἶμαι δὲ καλύτερος συνεργάτης τοῦ γεωργοῦ.

· Αμα βραδιάσῃ καὶ ἀρχίσουν νὰ ἀναβαίνουν εἰς τὰ
σπαρτὰ οἱ ποντικοί, οἱ κάνθαροι καὶ οἱ ἄλλοι καταστρο-
φεῖς, πιάνω ἐν δένδρον καὶ παραμονεύω.

Τὰ μάτια μου, ἃς εἶναι ἀσχημα, τρυποῦν, ώσαν ἡλε-
κτρικὸς προβολεύς, τὸ πυκνότερον σκότος. Μόλις λοιπὸν
προβάλλουν οἱ φύλοι μου, τοὺς πηρουνίζω μὲ τὸ "ράμφος
μου. Τὸ ἐτήσιον γεῦμα μου νὰ τὸ ὑπολογίζετε εἰς $2-2\frac{1}{2}$
χιλιάδας ποντικούς. Καὶ ἐπειδὴ μοῦ ἀρέσουν τὰ σαλατικά,
τοὺς γαρνίρω ἀναλόγως μὲ κανθάρους καὶ ἄλλα ἔντομα.

Μὲ λίγα λόγια, εἶμαι ἀμισθίος νυκτερινὸς ἀγροφύλαξ
καὶ σώζω ἐκατομμύρια ἀπὸ τὴν φυτικήν σας ζωὴν κατ'
ἔτος. Διὰ τὸ συμφέρον σας, ἀγαπᾶτε με.

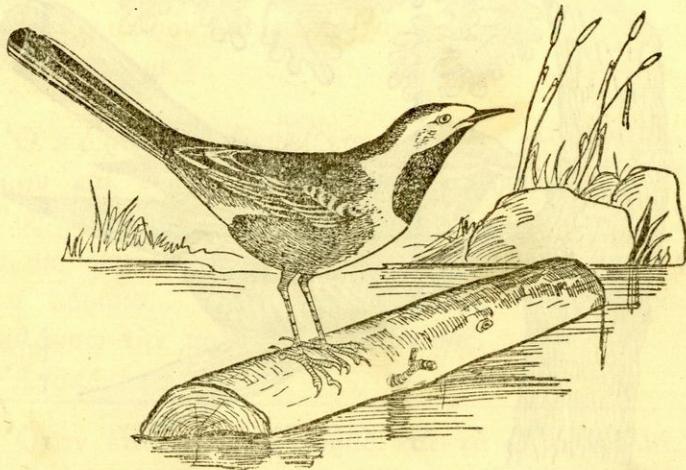
— Πόσον μεγάλας ὡφελείας παρέχουν εἰς τοὺς ἀν-
θρώπους αὐτὰ τὰ πουλάκια, καὶ δμως δ πολὺς κόσμος
δὲν τὸ γνωρίζει! Εἶπεν δ Θάνος.

— Αύτὸ εἶναι ἀλήθεια. Ἀλλὰ πρέπει δλοι οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων ν' ἀγαπήσουν τὰ πουλάκια καὶ νὰ διδάξουν τοὺς γονεῖς των καὶ δλους τοὺς γνωστούς των διὰ τὴν χρησιμότητά των.

— Πόσον θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω καὶ δι' ἄλλα πουλάκια, εἶπε διακόπτουσα ἡ Μερόπη.

— Ναί, παιδί μου, ἀλλὰ νὰ κάμωμεν μικρὰν διακοπήν.

— Μάλιστα ἐκουράσθης, πατέρα, τόσον πολὺ σήμερον.

Ἡ σουσουράδα. — Ἀκολουθῶ τὸν γεωργὸν καὶ τὸ ἀροτρόν του καὶ ἀρπάζω τὰ ἔντομα καὶ τὰ σκουλήκια, ποὺ τὸ ὕνιον φέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἥρχισε πάλιν τὴν διῆγησίν του ὁ κ. Νικίας.

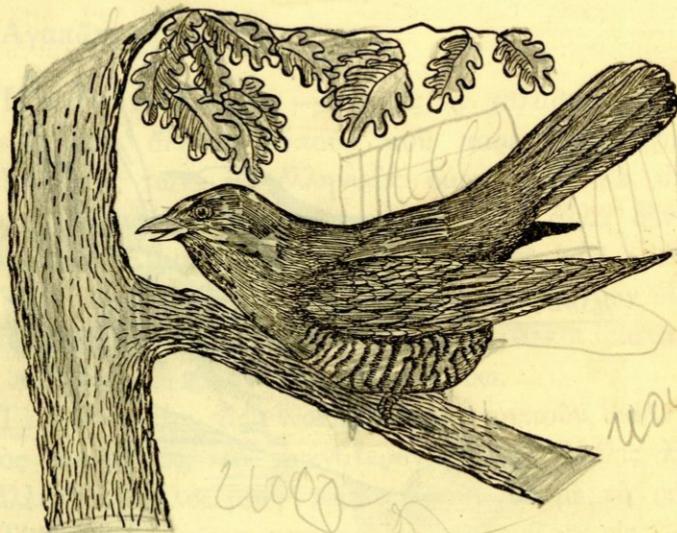
Πετῶ μαζὶ μὲ τὸν κοκκινολαίμην καὶ τὰ ψαρόνια καὶ καθίζω εἰς τὰ κέρατα τῶν βοδιῶν καὶ εἰς τὴν φάχιν τῶν προβάτων. Διὰ τὴν φιλοξενίαν τὰ ἀπαλλάσσω ἀπὸ τὰς μυίας, τὰ ἔντομα καὶ τὰ σκουλήκια, ποὺ κάνουν κάποτε.

Μὴ μοῦ κάνης κακόν, βοσκέ μου, διότι εἶμαι φίλη σου.
 Ἀγαπᾶτε με.

Ἡ ἀ η δ ώ ν. — Ἐργάζομαι καλύτερα ἀπὸ δ, τι τραγουδῶ. Εἶμαι δ ἀκούραστος καταστροφεὺς τῶν καμπῶν καὶ τῶν σκωλήκων. Σᾶς τέρπω καὶ σᾶς ὠφελῶ.

Ἀγαπᾶτε με.

Ο κοῦκος.—Μὲ τὸ λάλημά μου σᾶς φέρω πρῶτος τὴν

ἄνοιξιν. Τὰ παιδιά, δταν παίζουν, εὐχαριστοῦνται νὰ μιμοῦνται τὴν φωνήν μου : «κούκου!» Ἀλλὰ δὲν μοῦ κακοφαίνεται.

Ἄδικως μὲ κατηγοροῦν ως ὀκνηρόν. Εἶναι ἀλήθεια, δτι ἄλλα πουλάκια κλωσοῦν τ' αὐγά μου, τὰ ἔκελωσοῦν, βγάζουν τὰ πουλιά μου, τὰ ταγίζουν, τὰ ποτίζουν. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν μένω ἀργός. Μόνον ἐγὼ ἡμπορῶ νὰ καταπίνω τὰς μεγάλας τριχωτὰς κάμπας. Μὲ τὸ ράμφος καὶ τοὺς ὅνυχάς μου ἔθαπτω ἀπὸ τὴν γῆν τὰ καταστρεπτικὰ ἄσπρα σκουλήκια.

Ἀγαπᾶτε με.

‘Ο μελισσοφάγος.—“Οσον μικρὸς καὶ ἄν εἴμαι, μὴ μετρήτε τὴν ἐργασίαν μου μὲ τὸ μέγεθος τοῦ σώματός μου. Σᾶς ἀπαλλάσσω κατ’ ἔτος ἀπὸ διακοσίας χιλιάδας ἔντομα! ·
· Αγαπᾶτε με.

· Ο δρυοκολάπτης.—Εἴμαι καὶ ἔγῳ ἀπὸ τοὺς πλέον μικροὺς τοῦ πτερωτοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὴ μὲ καταφρονεῖτε. Μὲ τὸ στερεὸν σφηνοειδὲς φάρμακος μου τρυπῶ ἢ ἀνασηκώνω τοὺς φλοιοὺς τῶν δένδρων. · Όλα τὰ ἔντομα, ποὺ καταστρέφουν τοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων, περνοῦν τοιουτορόπως εἰς τὸν μικρόν μου στόμαχον.

· Αγαπᾶτε με.

· Ο κόραξ. — Γνωρίζετε, νομίζω, τὴν βραχνὴν φωνήν μου καὶ τὸ στιλπνὸν μαῦρον πτέρωμά μου. Εἴμαι ὁ μεγάλος καθαρίστης, ὁ σκουπιδιάρης, τῶν ἀγρῶν. Σκουλήκια, ἀκρίδες, ποντικοί, ὅλα αὐτὰ εἶναι καθημερινὴ τροφὴ δι’ ἓνα κόρακα... Τρώγω ἀκόμη καὶ τὰ θνητικαῖα καὶ σᾶς προφυλάσσω τὴν πολύτιμον ὑγείαν σας.

· Αγαπᾶτε με.

· Οταν ἐτελείωσεν ὁ κόραξ καὶ τὰ ἄλλα πουλιά, ἥθελον νὰ τ’ ἀκούσω νὰ τραγουδήσουν τὰς ὑπηρεσίας, ποὺ προσφέρουν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν. · Άλλὰ εἰχα κουρασθῆ. · Άλλοτε, τοὺς εἶπον, θὰ σᾶς ἀκούσω ἵσως.

—Καὶ ἐμεῖς, εἶπεν ὁ Θάνος, θέλομεν ν’ ἀκούσωμεν καὶ ἄλλα διὰ τὰ πουλάκια.

—Αὔριον λοιπόν, παιδιά μου, θὰ σᾶς ἀπαγγείλω κανὲν ποίημα δι’ αὐτά, ἀφοῦ θέλετε.

Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Μή μὲ ωτᾶς ποῦθ' ἔρχομαι, μὴ μὲ ρωτᾶς ποῦ τρέχω,
πατρίδα ἐγὼ δὲν ἔχω

παρὰ τοῦ βάτου τ' ἄγριο, τ' ἀγκαθερὸν κλαρί.

Μὲ δέρνει τ' ἀνεμόβροχο, εἶμαι φτωχὸν πουλί,
ὅτι λόγγος τὸ παλάτι μου καὶ βιό μου εἰν' ἡ χαρά,
πετῶ, κουρνιάζω ξέγνοιαστος, δσόχω τὰ φτερά.

Λίγη δροσούλα τ' οὐρανοῦ, τ' ἀκούραστο λαρύγγι
μοῦ τὸ ξεφρύγει, δταν διψῶ, καὶ ζῶ μ' ἐνα μυρμήγκι.

Ξυπνῶ τὸ γλυκοχάραμα. Τοῦ ηλιου τὴν ἀχτίδα

φορῶ μαλαμοκέντητη βασιλικὴ χλαμύδα

κι ἀρχίζω τὸ τραγούδι μου. Στὰ σύγνεφ' ἀνεμίζει

περήφανος σταυραῖτός, τὸν κόσμο φοβερίζει

κι ἐγὼ τὸν βλέπω καὶ γελῶ... Δὲν τοῦ φθονῶ τὴν τύχη,

οὔτε μὲ σκιάζει τ' ἀσπλαχνο, τὸ φοβερό του νύχι,

γιατὶ δὲν καταδέχεται μ' ἐμένα νὰ χορτάση,

θεριό, πὸν μπρὸς στὴ δόξα του βρίσκει στενὴ τὴν πλάση...

Δὲ σὲ ζηλεύω, σταυραῖτέ ! Τοῦ πριναριοῦ μου ἡ μάζα
ἀξίζει τὴν κορόνα σου καὶ τὰ χρυσὰ τσαπράζα.

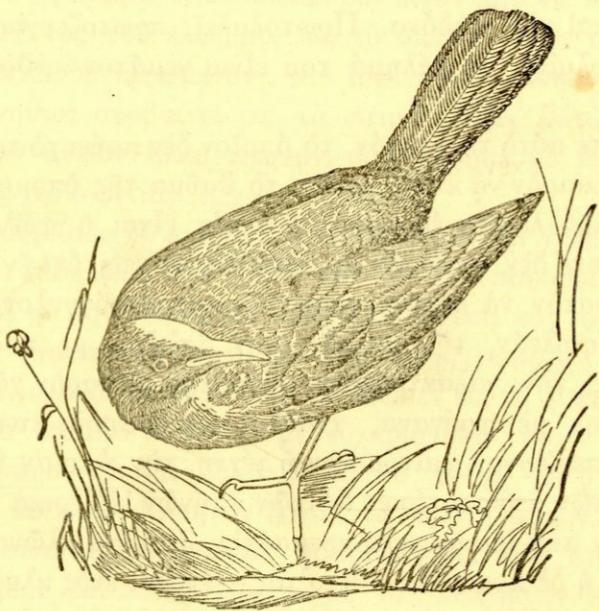
Δὲν ἀνεβαίνω σὰν ἐσὲ καὶ σὰν ἐσὲ δὲν πέφτω
στὴν ἄρπαγή, στὸ σκοτωμὸν κι ἄλλον ποτὲ δὲν κλέφτω.

Ζῶ μὲ τὰ φύλλα τὰ χλωρά, μὲ τ' ἄνθη όπα πεθάνω
κι ἀφήνω χωρὶς κλάματα τὸν κόσμο αὐτὸν τὸν πλάνο.

A. Βαλαωρίτης

ΙΟ ΚΟΣΣΥΦΟΣ

Πολλοὶ πιστεύουν, παιδιά μου, ότι εἰς τοὺς μεγάλους λόγγους εἶναι τὰ καλύτερα πτηνά. Ἀλίμονον, ἀν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ δὲ κόσσυφος. Ὁ λόγγος θὰ ἦτο πανήγυρις μουγκῶν. Χρώματα, ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ώς λ. χ. δὲ δρυοκολάπτης, δὲ τσαλαπετεινὸς καὶ δὲ συκοφά-

γος, τὰ δποῖα εἶναι ώσὰν πολύχρωμοι ἐφημερίδες. Ἀν δμως πρόκειται νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὔχεσθε νὰ μὴν εἰσθε ἔκει. Ὁ, τι κωμικὸν ἡμιποροῦσε νὰ κάμῃ εἰς φωνὴν δὲ Ὑψιστος, τὸ ἔδωσεν εἰς τὰ λαρύγγια των. Ἀνάμεσα εἰς αὐτὰς τὰς γελοιογραφίας ζῆ δὲ κόσσυφος, αὐστηρός, σοβαρός, μαῦρος ώς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίταινον ράμφος του, ώς νὰ κρατῇ κεχριμπαρένια πίπα.

Ἡ σύντροφός του δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλαν τῶν πτερῶν του οὔτε τὸν χρυσὸν τοῦ ράμφους του. Ὁ Θεός, δῆσην εὐμορφιὰν εἶχε νὰ δώσῃ εἰς στιλπνότητα, φωνὴν καὶ παράστασιν, τὴν ἔχάρισε μονοπωλιακῶς εἰς τὸν ἀρσενικὸν κόσμοφον.

Ο, τι εἶναι ἡ ἀμυγδαλῆ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον, εἶναι ὁ κόσσουφος εἰς τὸν πτερωτόν. Τὸ λάλημά του θὰ πρωτοχαιρετήσῃ τὴν ἀνοιξιν, ἐνα δύο μῆνας ἐνωρίτερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τὴν ἀηδόνα. Πρωτολαλεῖ, πρωτοζευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει· τὸ λάλημά του εἶναι γεμάτον πάθος.

Πότε αὐτὸ τὸ πτηνόν, τὸ δποίον δὲν παύει τὸ τραγούδι, σύρισκει καιρὸν νὰ κτίσῃ ἔκεινο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς λεπτῆς ἐργασίας, ὁ δποία εἶναι ἡ φωλεά του; Ποτέ, ποτὲ δὲν ἥμπορει νὰ πιστεύσῃ κανείς, δτι ἐν ράμφος εἶναι δυνατὸν νὰ λεπτολογήσῃ τὴν καταστρόγγυλον ἔκεινην πτηλίνην φωλεάν, τὴν καλοδεμένην ἀπ' ἔξω μὲ πολυτρόχια καὶ φίλας, τὴν γαλακτωμένην μέσα ἀπὸ καθαρὸν χῶμα καὶ στρωμένην μὲ φρύγανα, χνούδια καὶ ἀφροὺς πτερῶν.

Τί περίεργον φαινόμενον ἡ τέχνη, τὴν δποίαν ἔχουν αἱ φωλεαὶ τῶν περισσοτέρων ὄδικῶν πτηνῶν! [Μερικὰ ἀηδόνια ὑφαίνουν τὴν ἴδικήν των, κρεμαστὴν ἀπὸ ἐνα κλῶνον ὡσὰν κούνιαν, ἡ δὲ ποταμίδα — ὑπολαῖς — ἐνώνει ἐνὸς κλαδιοῦ δύο κατεβαστὰ φύλλα καὶ τὰ ράπτει κάτω κάτω κατὰ τρόπον, τὸν δποίον θὰ ἔξήλευε καὶ χεὶρ γυμνασμένη εἰς τὴν βελόνην. Μὲ τὰ ἐκλεκτὰ αὐτὰ πτηνὰ συμβαίνει φαίνεται δ, τι καὶ μὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους: εἶναι εἰς δλα ἄξια.

Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται τέλειοι, οἰκοκυραῖοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακα, μεγαλόψυχα, πάντοτε καλόκαρδα. ¶

¶ Κάμετε τὸν κόπον νὰ ἀκούσετε αὐτὴν τὴν ἀφήγησιν, τὴν δοποίαν κάμνει ὁ λοχαγὸς Μ. :

« Ὁτε διέμενον πρὸ ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον ἔνεκα ὑπηρεσίας εἶχον ἔνα κόσσυφον εἰς κλωβίον. Μίαν ἡμέραν παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ' ὅδὸν νὰ ἀγοράσω ἐν μικρὸν πτηνόν, τὸ δοποῖον ἦτο ἀκόμη χωρὶς πτερά. Ἐνεκα δὲ τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καὶ διότι ἐλυπήθην τὸ ἀτυχὲς πτηνόν, τὸ ἥγόρασα. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ τὸ βάλω, τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωβίου, εἰς τὸ δοποῖον εἶχον τὸν κόσσυφον. Ἐνῶ δὲ περιέμενον νὰ ἴδω αὐτὸν ἀνησυχοῦντα, δπως συνήθως συμβαίνει εἰς τὰ πτηνά, δταν θέτωσιν εἰς τὸ κλωβίον αὐτῶν ἄλλο πτηνόν, παρετήρησα μὲ ἔκπληξιν, δτι οὗτος τουναντίον ηγάριστήθη.

» Ἐπλησίασε τὸ μικρὸν, τὸ ἔθώπευε καὶ δὲν ἤξευρε μὲ τί τιόπον νὰ ἔκδηλώσῃ τὴν χαράν του διὰ τὴν παρουσίαν του. Ἐπειδὴ δὲ μὲ τὴν εὔκαιρίαν αὐτὴν τοῦ ἔθεσα καὶ τροφήν, ἡ δοποία ὡς γνωστὸν συνίσταται ἀπὸ κρέας, ἀμέσως ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὰ μερικὰ τεμάχια καὶ τὰ ἔδωσεν εἰς τὸ μικρὸν ὁρφανόν, τὸ δοποῖον τὰ ἔφαγε μὲ εὐχαρίστησιν, διότι ἐπείνα. Ἐξηκολούθησε δὲ καὶ κατόπιν νὰ τὸ τρέφη μὲ στοργήν, ἔως δτου τὸ μικρὸν πτηνὸν ἥρχισε νὰ τρώγῃ μόνον. Ἀφοῦ δὲ ἐμεγάλωσε καὶ ἐπτερώθη, διέκρινα, δτι ἦτο ἀηδών, ἡ δοποία ἔζησεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν μὲ τὸν εὐεργέτην καὶ θετὸν πατέρα της, ἐν ἄκρᾳ ἀγάπη καὶ ἀρμονίᾳ ἔψαλλον δὲ ἀμφότερα, ὡς ἐὰν ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν».

» Αφοῦ τὰ μικρά του πτερώσουν καὶ τὰ ἀπογυμνάσῃ εἰς τὸ πέταγμα — λέγουν, δτι τὰ γυμνάζει μίαν δύο ἔβδομάδας — γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ κήπου καὶ τῆς ἀμπέλου. Οἱ ἔρευνται τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τὸ δοποῖον λέγεται « ὀδφέλιμα καὶ ἐπιβλαβῆ πτηνά », ίσχυρίζονται, δτι πρόκειται

περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως. Διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα καθαρίζει τὴν γῆν ἀπὸ τὰ ἔντομα, τὰ ὄποια, ἐπειδὴ ἔχει φάρμακος σκληρόν, μόνον αὐτὸς δύναται νὰ συγχρίσῃ. Ἀλλ' οἱ γεωργοὶ δὲν βλέπουν κατὰ τί τοὺς ὥφελεῖ αὐτὴ ἡ συνδρομή, τὴν ὄποιαν τοὺς δίδει προστατεύων τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, διὰ νὰ τὰ καταπίῃ ὁ ἴδιος.

Χ. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε, ὅτι ἔρχεται ἔτος, ὅπου ὁ περιπαθής αὐτὸς ἀσκητὴς μαζὶ μὲ τὸν ἄλλον ἔκεινον τὸν συκοφάγον δὲν ἀφήνει τίποτε εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ τοὺς κήπους. Ἀλλὰ καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἔνω ἔκεινη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῇ πτηνὰ φαίνονται ὡς νὰ ἐβγῆκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἀξιοπρεπής, κύριος, μαυρογυαλίζων ὥσπερ χάλυψ καὶ μὲ τὸ κίτρινον φάρμακος του κατακάθαρον. "Ολα κι δλα, ἀλλ' ἔννοει νὰ πάρῃ τὸ λουτρόν του καθ' ἑκάστην!"

ΠΑΕΙ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Πάει τὸ καλοκαίρι κι ἡ καλοκαιριά·
νέφη σηκωθῆκαν καὶ τὸν ἵσκιο τους
στὰ πελάγη φίχνουν, φίχνουν στὴ στεριδ.

Φθινοπώδου πνεῦμα θλιβερὰ περνᾶ,
μυστικὸ στὰ δέντρα πνέει ψιθύρισμα
καὶ τὰ φύλλα ἀνάρια πέφτουν τὰ στερνά.

Στεναγμός, νομίζεις, χύνεται σιγά
μὲς ἀπὸ τὴν πλάση καὶ τὰ πλάσματα
γιὰ τὸ καλοκαίρι, πόφυγε γοργά.

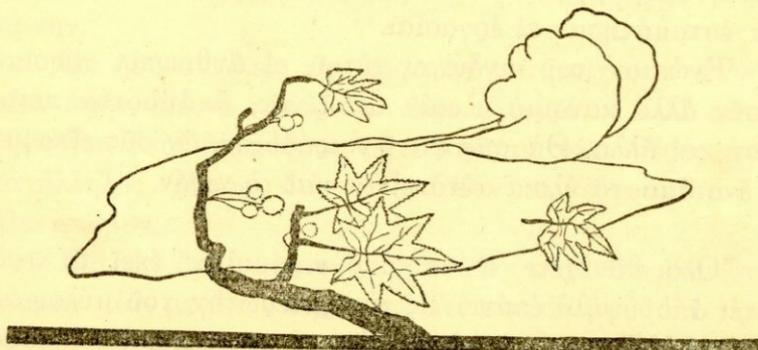
Μοίρεται τὸ κύμα στὴν ἀκρογιαλιὰ
καὶ πρὸς ἄλλο κλίμα γῆς θερμότερης
βιαστικὰ μισεύουν τώρα τὰ πουλιά.

Μοναχὸς στὰ βράχια, στὸ γιαλὸ κοντά,
κελαδεῖ τὸ λάλο πετροκότσυφο
κι εὔθυμο ἀπὸ πέρα σὲ γκρεμνὸ πετᾶ.

*Ἐρημο τὸ κύμα κι ἔρμη ἡ λαγκαδιὰ
καὶ ψηλὰ συρμένες τώρα κείτονται
οἱ γοργὲς βαρκοῦλες μὲς στὴν ἀμμουδιά.

Πάει τὸ καλοκαίρι κι ἡ καλοκαιριὰ
μαῦρα νέφη τώρα σηκωθήκανε
καὶ ψυχρὸ τὰ διώχνει φύσημα βοριᾶ.

A. Προβελέγγιος

Τάρημα τερπίων.

212

τα εργα του Γλαυκού

Καθώς θὰ ἔχετε ἵδει δλοι σας, εἰς ἔκαστον ἐργοστάσιον, εἰς ἔκαστον ἀτμόπλοιον, εἰς ἑκάστην σιδηροδρομικὴν μηχανὴν ὑψοῦται καὶ μία καπνοδόχος. Εἰς τὰς βιομηχανίκας πόλεις αἱ ὑψηλαὶ καπνοδόχοι φαίνονται μακρόθεν ὡς δάσος καψαλισμένων δένδρων, ἀπὸ τὰ δόποια ἐξέρχεται μαῦρος καὶ πυκνὸς καπνός.

Τοῦτο γίνεται, διότι εἰς δλα τὰ ἐργοστάσια, διὰ νὰ βράσουν τὸ νερόν, ἀπὸ τὸ δοποῖον θὰ σχηματισθῇ ὁ ἀτμὸς διὰ τὴν κίνησιν τῆς μηχανῆς, καίουν μεγάλας ποσότητας γαιανθράκων.

Οἱ γαιάνθρακες εὑρίσκονται εἰς τὰ βάθη τῆς γῆς διαφόρων χωρῶν καὶ ἴδιως τῆς Ἀγγλίας. Χιλιάδες ἐργατῶν ἐργάζονται πρὸς ἔξαγωγὴν τοῦ γαιάνθρακος ἐκ τῆς γῆς.

‘Αλλ’ ἔως πότε ἡ γῆ θὰ μᾶς δίδῃ γαιάνθρακας; δὲν εἶναι φόβος νὰ ἔξαντληθοῦν τὰ ἀποθέματά της; ‘Ο φόβος αὐτὸς εἶναι πραγματικός. Σήμερον εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπάρχουν διακόσιαι χιλιάδες ἀνέργων ἐργατῶν, διότι οἱ γαιάνθρακες εἶναι δλίγοι καὶ εἰς μέγα βάθος καὶ στοιχίζει πολὺ ἡ ἔξαγωγή των. Καὶ δι’ αὐτὸν εἰς πολλὰ ἀνθρακωργεῖα, ἐσταμάτησαν αἱ ἐργασίαι.

Ἐνώπιον τοῦ κινδύνου αὐτοῦ οἱ ἀνθρωποι χρησιμοποιοῦν ἄλλα καύσιμα ὑλικά: Βενζίνην, ἀκάθαρτον πετρέλαιον καὶ ἄλλα. Θὰ σᾶς φανῇ παράδοξον, ὅν σᾶς εἴπωμεν, δτὶ ἔνα ἀπὸ τὰ ὑλικὰ αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ νερόν.

“Ολοι θὰ ἔχετε ἴδεαν ἀπὸ νερόμυλον” ἔκει τὸ νερόν πίπτει ἀπὸ ὑψηλὰ ἐπάνω εἰς τὴν πτερωτὴν τοῦ μύλου καὶ μὲ τὴν δύναμιν του τὴν ἀναγκάζει νὰ κινήται καὶ νὰ παρασύρῃ εἰς τὴν κίνησίν της καὶ τὴν βαρεῖαν μυλόπετραν.

Αὐτὴν τὴν δύναμιν τοῦ νεροῦ τὴν μεταχειρίζονται καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἡλεκτρισμοῦ· καὶ ἔπειτα μεταχειρίζονται τὸν ἡλεκτρισμόν, διὰ νὰ κινήσουν μηχανάς, διὰ φωτισμὸν ἢ διὰ θέρμανσιν. Εἰς τὰς περιστάσεις αὐτὰς τὸ νερὸν δινομάζεται λευκὸς ἄνθραξ.

Διὰ νὰ ἔχῃ σημαντικὴν δύναμιν τὸ νερόν, πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὸν καὶ νὰ πίπτῃ ἀπὸ πολὺ ὑψηλά. Οἱ καταρράκται προσφέρουν μεγάλην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν βιομηχανίαν, δταν εὑρίσκονται εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν ἀπὸ κατοικημένα μέρη. Ὁπου δῆν ὑπάρχουν φυσικοὶ καταρράκται, οἱ ἄνθρωποι δημιουργοῦν τεχνητούς.

Ἐν τοιοῦτον σπουδαῖον ἔργον ἔγινε πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν εἰς τὸν Γλαῦκον, μικρὸν ποταμὸν πλησίον τῶν Πατρῶν.

Ο Γλαῦκος πηγάζει ἀπὸ τὸ Παναχαϊκὸν καὶ ὁ δρόμος, τὸν ὅποιον ἀκολουθεῖ, εἶναι πολὺ κατηφορικός. Δι τὸ αὐτὸν καὶ τὰ νερά του κατέρχονται μὲ δρμήν.

Πρὸν φθάσῃ εἰς τὸν κάμπον, ἥ κοίτη του στενεύει πολὺ εἰς ἐν μέρος. Εἰς τὸ μέρος λοιπὸν αὐτὸν ἔκτισαν στερεὸν καὶ ὑψηλὸν τοῖχον καὶ ἔφραξαν τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ. Τοιουτοτρόπως τὰ νερὰ ἐσταμάτησαν καὶ σχηματίζουν μικρὰν λίμνην.

Θὰ ἡδύναντο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ τοίχου ν' ἀνοίξουν μίαν ὁπῆν, διὰ νὰ πίπτῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ νερόν. Ἀλλ' οὔτε τὸ ὑψος ἥτο ὅσον ἔχοιειάζετο, οὔτε πρὸς τὸ κάτω μέρος ὑπῆρχε κατάλληλος χῶρος, διὰ νὰ κτίσουν τὸ ἔργοστάσιον τοῦ ἡλεκτρισμοῦ.

Εἰς τὴν δεξιὰν λοιπὸν ὅχθην ἐτρύπησαν τὸ βουνὸν καὶ ἔκαμαν μίαν μεγάλην σήραγγα. Τὰ νερὰ ἀκολουθοῦν τὴν σήραγγα, ἔξερχονται εἰς διμαλὸν ἔδαφος καὶ μὲ σωλῆνας φθάνουν εἰς μίαν προεξοχὴν τοῦ βουνοῦ. Ἐκεῖ ἔγινε δευτέρα

σήραγξ. Ἀπὸ τὸ τέρμα δὲ αὐτῆς τὰ νερὰ ἔξερχονται εἰς ἀπόκρημνον μέρος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πίπτουν εἰς τὸν κάμπον ἀπὸ ὅφος 150 μέτρων. Κάτωθεν τοῦ σημείου αὐτοῦ ἐκτίσθη τὸ ἐργοστάσιον, τὸ ὅποιον τὴν δύναμιν τοῦ νεροῦ μεταβάλλει εἰς ἡλεκτρισμόν.

¶ Μὲ τὴν μεγάλην ποσότητα τοῦ ἡλεκτρισμοῦ αὐτοῦ φωτίζονται αἱ Πάτραι καὶ τὰ προάστειά της καὶ κινοῦνται αἱ μηχαναὶ πολλῶν ἐργοστασίων.

Εἰς τὸν τοῦχον τοῦ φράγματος ὑπάρχει μία σιδηρᾶ θύρα, ἡ ὅποια ἀνοίγει καὶ κλείει μὲν ἴδιαίτερα μηχανήματα. Ὅταν βρέχῃ καὶ πλημμυρίζουν τὰ νερὰ καὶ δὲν χωροῦν ὅλα εἰς τὴν σήραγγα, ἀνοίγουν τὴν θύραν αὐτὴν καὶ τὰ πλεονάζοντα νερὰ χύνονται κάτω εἰς τὴν παλαιὰν κοίτην τοῦ ποταμοῦ. ¶

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

Ἡ καλοκαιρινὴ ζέστη ἥρχισεν. Ὁ Ἰούνιος ἔφθασε ποδὸς δύο ἑβδομάδων. Ὅλοι εἰς τὸ σχολεῖον εἶχον ἀδιακόπως εἰς τὸ στόμα τὴν λέξιν διακοπάι. Ὅλοι εἶχον κουρασθῆ πλέον.

Σήμερον ἦτο τὸ τελευταῖον μάθημα. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἶχον τὸν πόθον νὰ προβιβασθοῦν εἰς τὴν ἄλλην τάξιν. Διὰ τελευταίαν φορὰν ἐδιδάσκοντο εἰς τὴν αἰθουσαν αὐτήν.

Ἡ ἀνωτέρα τάξις θὰ ἔφευγε διὰ παντὸς ἀπὸ τὸ σχολεῖον αὐτό. Οἱ μαθηταί της ἔζησαν τόσα ἔτη ἐδῶ μέσα. Ἡ ζωὴ των συνεδέθη μὲ κάθε θέσιν, μὲ κάθε γωνίτσαν τοῦ σχολείου. Ὁλόκληρα ἔτη ἔζησαν ἐδῶ. Ὁ διδάσκαλός των ἔγινε πλέον δεύτερος πατήρ. Καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἀληθινοὶ ἀδελφοὶ μεταξύ των· ἀδελφοὶ εἰς τὴν λύπην, ἀδελφοὶ εἰς τὴν καράν.

Μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν ἐκάθισαν εἰς τὰ θρανία των διὰ τελευταίαν φοράν. Ὁ διδάσκαλος ἥσθιαντο βάρος εἰς τὴν καρδίαν. Μὲ δυσκολίαν ἀνέβη εἰς τὴν ἔδραν καὶ τὸ βλέμμα του τὸ ἐκάρφωσεν εἰς αὐτήν· ἀν τὸ ἐγύριζε πρὸς τοὺς μαθητάς, δὲν θὰ ἤδυνατο νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα.

Εἰς τοὺς τοίχους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ἔδρας εἶχε κρεμάσει δύο χάρτας. Εἰς τὸν ἓντο ἡ τοῦ 1912, μὲ τὰ σύνορα ἔως τὴν Ἀρταν καὶ τὴν Μελούναν. Εἰς τὸν ἄλλον ἡ τοῦ μεγάλη Ἑλλὰς τοῦ Ἐβρου.

Βιάζων τὸν ἑαυτόν του διδάσκαλος καὶ λαμβάνων δλίγον θάρρος, ἔκοιταξε τοὺς μαθητάς.

— Δὲν εἶναι ἀλήθεια, παιδιά μου, εἶπεν, δτι σήμερον εἶναι τὸ τελευταῖον μάθημα. Δὲν ὑπάρχει τελευταῖον μάθημα. Τὰ μαθήματα θὰ ἔξακολουθήσουν νὰ γίνωνται εἰς τὴν ψυχήν μας, ἀν κλείσωμεν καλὰ εἰς αὐτήν αὐτοὺς τοὺς δύο χάρτας.

‘Ο εἰς δεικνύει τὴν Ἑλλάδα, τὴν δποίαν παρέλαβεν ἡ γενεὰ ἡ ἴδική μου· καὶ δ ἄλλος τὴν Ἑλλάδα, τὴν δποίαν σᾶς παραδίδομεν.

‘Απὸ τὴν Ἑλλάδα τῆς Μελούνας εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Ἐβρου!... Πῶς ἔγινε τὸ ἄπλωμα αὐτό, τὸ ἥξεύρετε καλά. Καὶ πῶς ἔγινεν ἡ Ἑλλὰς τῶν ὀκτὼ ἑκατομμυρίων, τὸ ἥξεύρετε ἀκόμη καλύτερα. Διατί νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνωμεν;

— Ἡμεῖς, μὲ τὴν πολεμικὴν προσπάθειαν ἐκάμαμεν τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ἔξηκολούθησεν διδάσκαλος, ἄλλα διὰ νὰ μείνῃ Μεγάλη, πρέπει μὲ τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης νὰ γίνῃ καὶ πλουσία καὶ πολιτισμένη Ἑλλάς. Τὰ ἔργα αὐτὰ εἶναι τεράστια καὶ δαπανηρά. Ἡ θύελλα τοῦ μεγάλου πολέμου καὶ ἡ θύελλα τῆς προσφυγιᾶς ἐγονάτισαν τὴν Πατρίδα μας οἰκονομικῶς· τὴν ἐγονάτισαν, ἄλλα δὲν τὴν ἐκρήμνισαν ἐντελῶς. |

Οπως δ. Ἀνταῖος πίπτων ἐλάμβανε καὶ νέαν δύναμιν ἀπὸ τὴν γῆν, οὕτω καὶ ἡ Πατρίς μας. Μὲ νέαν δύναμιν, ἡ δποία ἐπήγασεν ἀπὸ τὴν ἀστείρευτον ἑλληνικὴν ὁρμήν, ἥγινοθάτη· συνεκέντρωσε τὸν ἕαυτόν της καὶ κατέπληξεν δλον τὸν κόσμον μὲ τὸ νέον «ἑλληνικὸν θαῦμα». Ὁλόκληρος βιβλιοθήκη ἐγράφη ἔως τώρα ἀπὸ Ἑλληνας καὶ ξένους — ἴδιως ἀπὸ ξένους — διὰ τὴν νέαν ἑλληνικὴν κοσμογονίαν.

Καὶ τί δὲν ἔκαμε!... Μόνον μὲ ἐν ἀεροπλάνον ταξιδεύοντες δλοκλήρους ἡμέρας θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἴδωμεν πόσον ἀληθινὰ μεγάλη ἔγινεν ἡ Πατρίς μας καὶ τί τεράστια ἔργα ἐπιχειρεῖ.

Χιλιάδες προσφυγικῶν συνοικισμῶν, πόλεις δλόκληροι, κομψαί, καθαραί, ὑγιειναί, στολίζουν τὸν τόπον. Ἀπέραντοι ἐκτάσεις τῆς Μακεδονίας σκεπασμέναι ἀπὸ νερὰ ἀποστραγγίζονται. Ἐκατομμύρια στρεμμάτων γῆς ἐλευθερώνονται ἀπὸ τοὺς βάλτους, ἔξυγιαίνονται καὶ παραδίδονται εἰς τὸ ἄροτρον τοῦ γεωργοῦ. Μεγάλοι ποταμοί, οἱ δποῖοι πλημμυρίζουν καὶ καταστρέφουν τὰ σπαρτά, ἀλλάζουν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, τὴν κοίτην των, μὲ δυσκολώτατα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἀφαντάστους δαπάνας. Χιλιάδες χιλιομέτρων νέων ἀμαξιτῶν δρόμων ἀνοίγονται ἀνάμεσα εἰς ἀδιάβατα βουνὰ καὶ δλόκληροι ἐπαρχίαι ἀποκλεισμέναι θὰ ἴδουν σύντομα νὰ τὰς προσεγγίζῃ τὸ εὐλογημένον αὐτοκίνητον. Πεντακόσια ἐκατομμύρια ἔξωδεύθησαν διὰ σχολικὰ κτίρια. Ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς, μὲ νέας ἔγκαταστάσεις, αἱ δποῖαι διευκολύνουν τὸ ἐμπόριον, γίνεται ὁ πρῶτος λιμὴν τῆς Ἀνατολῆς. Ὁλος ὁ τόπος ὃς σμῆνος μελισσῶν βουίζει ἀπὸ τὸν θόρυβον τῆς ἀδιακόπου ἐργασίας. Εἶναι ἡ μεγάλη στρατιὰ τῶν ἔργατῶν, ἡ δποία ἀνοίγει δρόμους, τρυπᾶ βουνά, στραγγίζει λίμνας, στομώνει ποτάμια. Εἶναι ἡ μεγάλη εἰρηνικὴ στρατιά, ἡ δποία διεδέχθη τὴν στρατιὰν τοῦ πολέμου.

Ἡ χώρα μας, συνεχίζει ὁ διδάσκαλος, δὲν ἔχει πλέον

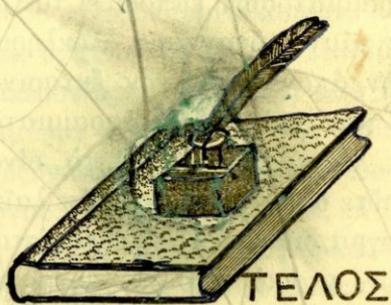
τοὺς ἔχθρούς, τοὺς δόπιούς γνωρίζετε ἀπὸ τὴν ἴστορίαν. Μὲ αὐτὸὺς ἔχομεν τώρα εἰρήνην καὶ εἴθε νὰ τὴν ἔχωμεν διὰ παντός. Ἐπὶ τοῦ παρόντος οἱ μεγάλοι ἔχθροι τῆς φυλῆς μας εἶναι οἱ βαλτωμένοι κάμποι, οἱ δόπιοι σκεπάζουν καλλιεργήσιμον γῆν καὶ γενγοῦν τοὺς ἐλάδεις πυρετούς· εἶναι ἡ ἔλλειψις συγκοινωνίας εἰς τὰς δόρεινὰς ἐπαρχίας, αἱ δόπιαι καταδικάζονται νὰ πληρώνουν ἀκριβὰ ἀγώγια δι' ὅ, τι εἰσάγουν ἔξωθεν καὶ νὰ μὴ ἡμποροῦν νὰ στείλουν εἰς ἄλλους τόπους τὰ προϊόντα των, διότι στοιχίζει πολὺ ἡ μεταφορά των· εἶναι ἔχθρός μας ἡ ἀγραμματοσύνη τοῦ λαοῦ μας.

Αὐτὴ ἡ ἀγραμματοσύνη ἐμποδίζει τὸν βισκὸν νὰ καταλάβῃ τί ἔγκλημα κάμνει, ὅταν καίη ὀλόκληρον δάσος, διὰ νὰ φυτρώσῃ εἰς τὴν ἀπογυμνουμένην ἔκτασιν ὀλίγον χόρτον διὰ τὰ πρόβατά του· καὶ αὐτὴ ἡ ἀγραμματοσύνη σπρώχνει τὸν ἐργάτην εἰς τὸ καφενεῖον καὶ τὸ οἰνοπωλεῖον, διότι δὲν ἔχει ἀκόμη οὕτε ἀναγνωστήριον οὕτε λαϊκὴν βιβλιοθήκην οὕτε λαϊκὸν κήρουγμα, διὰ νὰ περάσῃ εὐχαρίστως τὴν ὕραν του.

Ίδού λοιπὸν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης, τὰ δόποια σᾶς περιμένουν. Ἀγαπήσατέ τα, δπως ἡγαπήσατε τὸ σχολεῖον μας. Θὰ ἰδῆτε εἰς τὰς ἡμέρας σας τοὺς ὄραιούς καρποὺς τῆς ἐργασίας σας καὶ θὰ εὐλογῆτε τὴν ὕραν καὶ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν δόπιαν ἥκολουθήσατε τὸν δρόμον αὐτόν. Καὶ αἱ ἔρχόμεναι γενεαὶ θὰ σᾶς εὐγνωμονοῦν.

Τοιουτορόπως, ἀγαπημένοι ὅλοι σας καὶ βιοηθμένοι, θὰ δυνηθῆτε, παιδιά μου, νὰ δημιουργήσετε τὴν πλουσίαν καὶ πολιτισμένην Ἑλλάδα. Ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἰδῶ εἰς τὰς ἡμέρας μου καὶ αὐτὸ τὸ «ἔλληνικὸν θαῦμα».

Μὲ βουρκωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔφιλησαν οἱ μαθηταὶ τὴν χεῖρα τοῦ διδασκάλου καὶ αὐτὸς δακρυσμένος τοὺς συνώδευσεν ἔως τὴν ἔξωθυραν, μοιράζων καὶ ἀπὸ ἐν γλυκόλογον εἰς τὸν καθένα.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. Χριστούγεννα, Γρ. Ξενοπούλου	7
2. Χριστούγεννα στό μέτωπο, Χαρ. Βασιλογεώργη	11
3. Πάσχα στά πέλαγα, Α. Καρκαβίτσα	17
4. Τὸ εὐλογημένο καράβι (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	20
5. Ὁ τυφλὸς τοῦ Εὐαγγελίου (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	20
6. Ενσέβεια, Γ. Βλαχογιάννη (Διασκευὴ Ν.Α.Κ.)	23
7. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Λεοσίη	24

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ὁ Φιλοκτήτης, Α. Καρκαβίτσα	25
2. Τὸ κυπαρίσσιο τοῦ Μυστρᾶ, Ἰουλίας Δραγούμη	30
3. Τὸ μεγάλο κήρυγμα, Γ. Βλαχογιάννη	32
4. Σιτάρι - κριθάρι, Γ. Βλαχογιάννη	34
5. Ἡ διπλὴ γιορτή, Δημ. Καμπούρογλουν	38
6. Ὁ καπετάνιος καλόγερος, Χρ. Χριστοβασίλη	41
7. Τὸ Τσοπανάκι, Γ. Βλαχογιάννη (Διασκευὴ Ν.Α.Κ.)	43
8. Τραγούδι αλέφτικο, Κ. Κευστάλλη	44
9. Τὸ "Εθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ (Ν.Α.Κ.)	44
10. Ἡ Δόξα τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	48
11. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Α. Τραυλαντέων	48
12. Ἡ ἀρνηση τοῦ Καραϊσκάκη (Ν.Α.Κ.)	51
13. Τὰ παλικαράκια, Δημ. Καμπούρογλουν	52
14. Τὸ δοξασμένο ποτάμι, Δημ. Κοντογιάννη	54
15. Ὁ μικρὸς τυμπανιστῆς (Διασκευὴ Δημ. Ζήση)	57
16. Οἱ ἐσχατοὶ γίνονται πρῶτοι, Δημ. Κοντογιάννη	66
17. Ἐθνικὸς Ύμνος, Δ. Σολωμοῦ	71

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. 'Η άνικητη έλπιδα, <i>Χρ. Χριστοβασίλη</i>	73
2. 'Ο Πλοῦτος και' ή Εύτυχία, <i>Γρ. Ξενοπούλου</i>	79
3. Νὰ τὰ κουνοῦμε τὰ χέρια μας, <i>Γ. Βλαχογιάννη</i> (Διασκευή)	85
4. Τὸ τραγούδι τῆς δουλειᾶς, <i>Σ. Μυριβήλη</i>	85
5. Τὸ δύμορφότερο παιδί (Λαϊκὸς μύθος)	86
6. Τὸ ἄλογο, <i>Ζαχ. Παπαντωνίου</i>	87
7. 'Ο σκύλος (ποίημα), <i>*Άλεξ. Πάλλη</i>	91
8. 'Ο ἀλήτης, <i>Νικ. Δημητροκάλλη</i>	94

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ

1. 'Ελληνικὴ ἄνοιξη, <i>Σπύρου Μελά</i>	97
2. Οι γάμοι (ποίημα) <i>Γ. Βιζυηνοῦ</i>	99
3. 'Η Δῆλος, <i>Π. Νιρβάνα</i>	101
4. Τὸ μελέται (ποίημα), <i>Α. Προβελεγγίου</i>	105
5. 'Απὸ τὶς δύμορφιὲς τοῦ Μωριᾶ, <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>	106
6. 'Εργασία (ποίημα), <i>Γερ. Μαρκορᾶ</i>	109
7. Στὰ ψηλώματα τοῦ Χελμοῦ, <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>	110
8. Χῶμα ἔλληνικὸ (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	118
9. Τὰ Γρεβενά, <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>	120

ΜΕΡΟΣ Β'

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Μεγάλη Παρασκευή, <i>Παντελεήμονος Φωστίνη</i>	125
2. 'Η ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), <i>Δ. Σολωμοῦ</i>	127
3. 'Ο ἄσωτος νιὸς (Διασκευή <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>)	128

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. 'Ο θυόριος τοῦ Ρήγα, <i>'Ιω. Γενναδίου</i>	131
2. 'Η Ἐλλὰς πρὸς τὰ τέκνα τῆς (ποίημα), <i>Ρ. Φεραίου</i>	133
3. Αἱ ἄγνωστοι ἡρωίδες, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	135
4. Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρούτσου	137
5. Τὸ Σουλιωτόπουλον, <i>Ν. Α. Κοντοπούλου</i>	138
6. Τὰ καράβια φεύγουν (ποίημα), <i>Γ. Σουρῆ</i>	140

	Σελίς
7. Ό λιμὴν τοῦ Πειραιῶς, <i>Π. Νιφάνα</i>	141
8. Θαλασσινὸ τραγούδι (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	147
9. Εὐάγγελος Ζάππας, <i>Α. Κουρτίδου</i>	149
10. Πατρίδα (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	157

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ό ασύρματος καὶ τὸ ναυάγιον (Διασκευὴ <i>Δημ. Ζήση</i>)	158
2. Κάμε τὸ καλὸ καὶ φέξ' το στὸ γιαλό, <i>Δημ. Ζήση</i>	163

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

1. Τὸ ἀλώνισμα, <i>'Αλ. Μωραϊτίδου</i> (Διασκευὴ <i>N.A.K.</i>)	165
2. Ἡ θημωνιὰ (ποίημα), <i>Γ. Στρατήγη</i>	168
3. Στ' ἀλώνια (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	170
4. Τὸ τραγούδι τοῦ ἡλιοῦ (ποίημα), <i>Κ. Μάνου</i>	171
5. Ἀπὸ ἐν συνέδριον τῶν φυτῶν, <i>Γ. Κουντογιάννου</i>	172
6. Τὸ φωμὶ (ποίημα), <i>Γ. Δροσίνη</i>	181
7. Τοῦ δάσους τὸ παράπονον, <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>	182
8. Ἡ κατάρα τοῦ πεύκου (ποίημα), <i>Ζαχ. Παπαντωνίου</i>	185
9. Ἐν ἔθνος ἐντόμων, <i>N. Βεντήρη</i> (Διασκευὴ <i>N.A.K.</i>)	189
10. Ἐχθροὶ καὶ φίλοι (Διασκευὴ <i>N.A.K.</i>)	196
11. Ό καλογάννος (ποίημα), <i>'Αρ. Βαλαωρίτου</i>	206
12. Ό κόσσυφος, <i>Στεφ. Γρανίτσα</i> (Διασκευὴ <i>N.A.K.</i>)	207
13. Πάει τὸ καλοκαίρι (ποίημα), <i>Α. Προβελεγγίου</i>	210
14. Τὰ ἔργα τοῦ Γλαύκου, <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>	212
15. Τὸ τελευταῖον μάθημα, <i>Δημ. Κοντογιάννη</i>	214

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΕΙΣ

I. ΕΚ ΤΩΝ ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΝΙΚ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ.

	Σελίς
1. Χριστούγεννα στὸ μέτωπο, Χαρ. Βασιλογεώργη ✓	11
2. Πάσχα στὰ Πέλαγα, Α. Καρκαβίτσα	17
3. Εύσέβεια, Γ. Βλαχογιάννη (διασκευὴ)	23
4. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη	24
5. 'Ο Φιλόκτήτης, Α. Καρκαβίτσα	25
6. Τὸ κυπαρίσσι τοῦ Μυστρᾶ, 'Ιουλίας Δραγούμη	30
7. 'Η διπλὴ γιορτὴ, Δημ. Καμπούρογλου	38
8. 'Ο καπετάν καλδύερος, Χρ. Χριστοβασίλη	41
9. Τὸ Τσοπανάκι, Γ. Βλαχογιάννη (διασκευὴ)	43
10. Τὸ "Εθνος μας θὰ σὲ πληρώσῃ	44
11. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Α. Τραυλαντώνη	48
12. 'Η δρονηση τοῦ Καραϊσκάκη	51
13. 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χρ. Χριστοβασίλη	73
14. 'Ο Πλούτος καὶ ἡ Εὐτυχία, Γρ. Ξενοπούλου	79
15. Νὰ τὰ κουνοῦμε τὰ χέρια μας, Γ. Βλαχογιάννη (διασκευὴ)	85
16. Τὸ δημοφότερο παιδί (λαϊκὸς μύθος)	86
17. 'Ο σκύλος (ποίημα), 'Άλεξ. Πάλλη	91
18. Οἱ γάρμοι (ποίημα), Γ. Βιζυηνοῦ	99
19. 'Η ήμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	127
20. Αἱ ὅγνωστοι ἥρωιδες	135
21. Τὸ Σουλιωτόπουλον	138
22. Τὸ ἀλώνισμα, Α. Μωραΐτεδου (Διασκευὴ Ν. Α. Κ.)	165
23. 'Η θημωνιά (ποίημα), Γ. Στρατήγη	168
24. Τὸ τραγούδι τοῦ ήλιου (ποίημα), Κ. Μάνου	171
25. "Ἐν ἔθνος ἐντόμων, Ν. Βεντήρη (διασκευὴ)	189
26. 'Εχθροὶ καὶ φίλοι (διασκευὴ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ)	196
27. 'Ο καλογιάννος (ποίημα), 'Αρ. Βαλαωρίτου	206
28. 'Ο κόσσυφος, Στεφ. Γρανίτσα (διασκευὴ)	207

II. ΕΚ ΤΩΝ ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

1. Τὸ μεγάλο κήρυγμα, Γ. Βλαχογιάννη	32
2. Σιτάρι·κριθάρι, Γ. Βλαχογιάννη	34
3. Τὰ παλικάρια, Δημ. Καμπούρογλου	52

Σελίς

4. Τὸ δοξασμένο ποτάμι	54
5. Οἱ ἔσχατοι γίνονται πρῶτοι	66
6. Ἐθνικὸς ὅμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	71
7. Τὸ ἀλογό, Ζαχ. Παπαντωνίου	87
8. Ἀπὸ τῆς δμορφιὲς τοῦ Μωριᾶ	106
9. Στὰ ψηλώματα τοῦ Χελμοῦ	110
10. Χῶμα Ἑλληνικὸ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	118
11. Τὰ Γρεβενά	120
12. Μεγάλη Παρασκευή, Παντελεήμονος Φωστίνη	125
13. Ὁ ὄσωτος υἱὸς (διασκευὴ)	128
14. Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρούτσου	137
15. Τοῦ δάσους τὸ παράπονον	182
16. Τὰ ἔργα τοῦ Γλαύκου	212
17. Τὸ τελευταῖον μάθημα	214

III. ΕΚ ΤΩΝ ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ Π. ΝΙΡΒΑΝΑ — Δ. ΖΗΣΗ

1. Χριστούγεννα, Γρ. Ξενοπούλου	7
2. Τὸ εὐλογημένο καράβι (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	20
3. Ὁ τυφλὸς τοῦ Εὐαγγελίου (ποίημα), Ἰω. Πολέμη	20
4. Ἡ δόξα τῶν Ψαρῶν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	48
5. Ὁ μικρὸς τυμπανιστὴς (διασκευὴ)	57
6. Ἑλληνικὴ ἄνοιξη, Σπ. Μελᾶ	97
7. Ἡ Δῆλος, Π. Νιρβάνα	101
8. Ἔργασία (ποίημα), Γ. Μαρκορᾶ	109
9. Τὰ καράβια φεύγουν (ποίημα), Γ. Σουρῆ	140
10. Ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς, Π. Νιρβάνα	141
11. Ὁ ἀσύρματος καὶ τὸ ναυάγιον (διασκευὴ)	158
12. Κάμε τὸ καλὸ καὶ ρίξ το στὸ γιαλὸ	163
13. Ἀπὸ ἓν συνέδριον τῶν φυτῶν, Γ. Κουτσογιάννου	172
14. Πάει τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Ἀριστ. Προβελεγγίου	210

IV. ΕΚ ΤΗΣ ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΕΓΑ

1. Ὁ θούριος τοῦ Ρήγα, Ἰω. Γενναδίου	131
2. Ἡ Ἑλλὰς πρὸς τὰ τέκνα τῆς (ποίημα), Ρήγα Φεραίου	133
3. Θαλασσινὸ τραγούδι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	147
4. Εὐάγγελος Ζάππας, Ἀρ. Κουρτίδου	149
5. Πατρίδα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	157

Σελίς
170
185

6. Στ' διάνοια (ποίημα), Γ. Δροσίνη
7. Ἡ κατάρα τοῦ πεύκου (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου

V. ΕΚ ΤΗΣ ΒΡΑΒΕΥΘΕΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Ν. ΔΗΜΗΤΡΟΚΑΛΛΗ

- I. Ὁ διάνοια

94

Ἡ εἰκονογράφησις τοῦ βιβλίου ἔγινεν ἀπό τὸν ζωγράφον
κ. Γεώργιον Λυδάκην.

Ανάδοχοι Ἐκτυπώσεως ΓΕΡΤΡ. Σ. ΧΡΗΣΤΟΥ καὶ ΥΙΟΣ
Βιβλιοθεσίας ΑΔΕΛΦΟΙ Γ. ΡΟΔΗ — Αθήνα

ΕΚΔΟΣΙΣ Β' - ΣΕΙΡΑ Α' 1950 (VII)

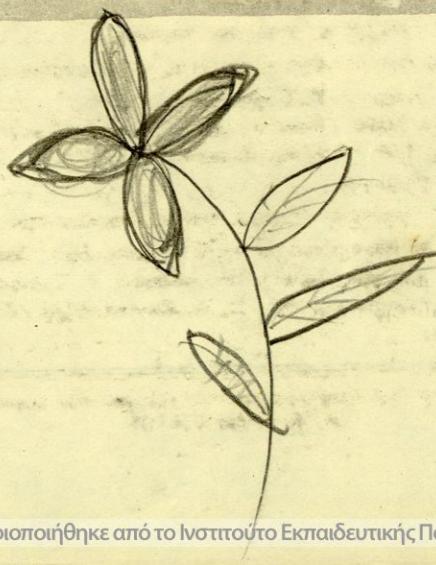
ΑΝΤΙΤΥΠΑ 200.000

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ - ΕΥΛΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΣΠΥΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ «ΑΣΠΙΩΤΗ-ΕΛΚΑ» Α.Ε.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς λιανικῆς πωλήσεως ἐκάστου ἀντιτύπου.

‘Αντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.
‘Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 A 108).